

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

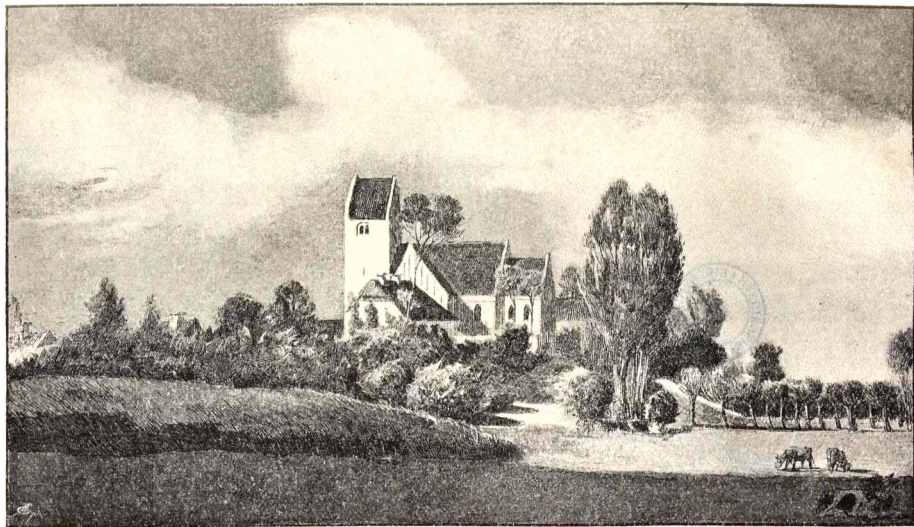
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Rerslev Kirke, Skolen og dens Have.

Landsbyliv i Trediveerne.

Barndomsminder

af

Anton Nielsen.

Odense.

Milo'ske Boghandels Forlag.

Milo'ske Bogtrykkeri.

1894.

1. Indtil mit sjette Aar.

Den 5te Maj begynder de lyse Nætter. Samme Dag 1827 blev desuden nærværende lille Praas tændt. 6 Aar i Forvejen, ogsaa den 5te Maj, var Kejser Napoleon død paa St. Helena, hvilket jeg tidlig fik at vide, da Napoleonsforgudelsen var i fuld Gang endnu i min Barndom. Jeg husker dog aldrig, at mine Forældre ytrede nogen Formodning om, at deres lille Praas skulde komme til at erstatte det store Lys, der blev slukket den 5te Maj 1821.

•

Da jeg, saa vidt muligt, vil holde strengt paa Tidsfølgen af mine Minder, saa maa jeg strax forandre den spøgende Tone, hvori jeg begyndte, thi det første Billede, jeg kan huske fra min Barndom, var ikke meget lyst, skjønt Eftermiddagssolen skinnede nok saa fornøjelig ind i vor fattige Dagligstue. I et Hjørne af Stuen laa i en lille Seng et sygt Barn. Det var

min ældste Broder Frits. Han var 6 Aar; jeg var kun 3. Jeg mindes kun dunkelt hans blege, taalmodige Ansigt, men hvad jeg husker særdeles klart, er min Faders Ansigt. Det var helt forandret, stivnet i Sorg og Smerte over Sønnens haabløse Sygdom.

Fader sad ved et Bord tæt ved Sengen og fuldendte et Billede af en Hest. Den blev malet brun med en for Heste umulig Farve, og Saddelen blev citrongul; ligesaa umulig en Farve for Sædler. En Gang imellem sagde Frits: »Maa jeg se det, Fader!« Og Fader forklarede da med bristende Stemme Billedet og dets Skønheder. Stakkels Fader! han havde aldrig kunnet tegne, og af Farver havde han kun brun Okker og Gummigut, hvilke han brugte til at farve Kanten af Bladene, naar han bandt Bøger ind.

Jeg var slet ikke bedrøvet, da jeg ikke havde mindste Begreb om, at Døden var i Huset, eller om, hvad Døden var. Jeg vidste nok, at det var slemt at være syg, og at de syge skulde føjes; derfor fandt jeg det ganske i sin Orden, at Frits skulde have Billedet. Det var det dejligste, jeg endnu havde set i Verden, men dog faldt det mig ikke ind at misunde min Broder, som fik det.

Frits forlangte undertiden, at Moder skulde synge for ham, særlig en Vise, som han i denne Tid havde kastet sin Kjærlighed paa. Moder maatte da sidde ved hans Seng, med hans magre smaa Hænder imellem sine og synge, mens hun havde den største Trang til at græde. Sangen begyndte saadan:

»O hører I Sømænd, som pløje
 Neptunus paa Bølgerne blaa!
 Til alt det ondt, I maa døje,
 kan ej min Beskrivelse naa«.

Moder, som havde ikke en ren Tone i Livet, hun maatte synge.. Fader, som ikke kunde trække en ordentlig Linie, han maatte tegne.

Om min Broders Død og Jordefærd husker jeg slet intet, men i mange Aar blev hans Navn slet ikke nævnet i Familien. Vi Børn maatte ikke sige det, for Moder kunde ikke taale at høre det. Moder kunde heller ikke taale at høre Visen, hun sang. En Gang, Aar og Dag efter, kom Fader til at nynne paa Tonen. Da brast Moder i en heftig Graad. Senere, da der var gaaet flere Aar, fik jeg Fader til at synge Visen for mig, og det er nok fra den Tid, at jeg har bevaret dette Brudstykke.

Det var underligt nok, at det dødssyge Barn netop valgte denne Vise, som handlede om Død og Fare. Mon det dog ikke har haft en Anelse om Døden? Han vidste, at Moder kunde mange muntre Viser. Men om han havde forlangt en af dem, vilde det have været Moder umuligt at synge den.

Da Frits laa Lig, blev der klippet efter ham en god Silhouette, som jeg har endnu. En Naboskolelærer Carlsen var dygtig til denne Kunst.

Det er underligt, at mine første Minder kommer i Billeder, ligefrem Billeder, som jeg kan se med mit indre Øje, og som jeg var i Stand til at male korrekt med Tegning og Farve, hvis jeg nu havde den Evne. Jeg er dog glad over, at jeg kan male lidt med Pen og Blæk.

Jeg ser to smaa Drenge, den ene paa 2 og den anden paa 4 Aar. Begge var hvidhovede, rødkindede og klædte i mørkeblaa Hvergarnskjoler. Jeg ser dem for mig, endskjønt den ene, den ældste, var mig selv. Vi havde begge særdeles travlt med »Melampe«, en lille gul Hund med lange Haar og busket Hale. Melampe var ellers vor gode Ven og Legekammerat, men der var kommet en Kurre paa Traaden imellem os. Vi havde nok leget for groft, og derfor havde Hunden trukket sig tilbage og var gaaet ind under Sengen, hvor vi ikke kunde følge ham. Vi prøvede paa at faa ham ud igjen, og vi ødslede de yndigste Navne i det sødeste Tonefald; vi lovede, at vi aldrig skulde gjøre ham Fortræd mere, men alt var forgjæves; Melampe rørte sig ikke, da han vidste, vi kunde ikke naa ham. Han har formodentlig heller ikke stolet paa vore Løfter. Men nu blev vi forbitrede over denne Haan, og nu skulde han ud; vilde han ikke med det gode, skulde han med det onde. Jeg tog fat i Sengekanten og vilde rage ham ud med mine Ben, men jeg trak dem snart til mig igjen, for Melampe bed i Skoen, saa det gjorde ondt. Da blev jeg endnu mere opirret. Jeg hentede Faders Spadserestok for at rage Hunden ud, men han var lige halstarrig. Saa begyndte jeg at

slaa ham, men han bed i Stokken og vilde ikke ud. Naar han havde godt fat i Stokken, prøvede jeg paa at slæbe ham ud ved denne, men han var klog nok og gav Slip i Tide. Nu syntes vi det var morsomt at drille Melampe, og vi lo og raabte højt. Da kom Moder pludselig ind fra Køkkenet:

»Men Gud, Anton og Ferdinand, hvad ligger I dér efter?«

»Melampe vil ikke komme ud til os«, sagde jeg.

»Saa har I vel gjort ham Fortræd?«

Nej, det havde vi naturligvis ikke.

»Ja, nu skal I lade Melampe være i Fred og lade ham komme ud, naar han vil. Naar I er gode ved ham, saa bliver han nok hos jer«.

Det næste Billede var Moders sidste Barselfærd. Den saa jeg nu endelig ikke ret meget til, men hvad jeg saa, husker jeg godt nok. Jeg var vel endnu ikke stort over 4 Aar. I den sidste Tid forinden var der kommet hos os en meget høj Kone, som hed Madam Thorning, fra Førslev. Begge mine Forældre viste hende megen Opmærksomhed og sagde, naar hun var gaaet, at hun var en rar Kone. Det var Jordemoderen i vort Sogn, men dette fik jeg først at vide efter flere Aars Forløb. Hvorfor hun blev hentet den Gang, Moder blev syg, havde jeg heller ingen Anelse om. Fader sagde til os, at vi maatte ikke være inde, for Moder var meget syg. Hun kunde ikke taale vi støjede, derfor skulde vi være ude i Haven, saa langt fra Huset

som muligt. Vor Pige blev sat til at passe paa os. Men da Pigen en Gang kom i Snak med en Nabopige, benyttede jeg Lejligheden. Jeg løb hen til Huset, krøb op paa noget, som laa under Vinduerne, og tittede ind i den Stue, hvor Moder var. Hun sad paa en Lænestol, og hendes Ansigt var blegt og fortrukket, men hun gav ikke en Lyd fra sig. Madam Thorning laa paa Hug foran hende. Jeg var vistnok lige ved at græde og raabe, men saa i det samme kom Pigen, snappede mig og førte mig i en Hast hen i den fjerneste Krog af Haven.

Nogle Dage efter, det var vist en Søndag, kom Pigen og førte mig og min Broder ind i Skolestuen. Der laa paa et af Bordene et lille, dødt Barn. Det var pyntet saa smukt med hvid Kjole og røde Silkebaand.

»Det er jer lille Broder Frits, som er død. I Dag skal han puttes ned i Jorden«, fortsatte Pigen.

Flere Aar senere erfarede jeg, at den Gang Moder var syg, havde hun født en lille, svag Dreng, der strax blev hjemmedøbt af min Fader og kaldet Frits efter min ældste afdøde Broder. Men da jeg saa det døde Barn inde i Skolen, kunde det aldrig falde mig ind at sætte det i Forbindelse med Moders Sygdom.

Jeg har endnu et Minde fra denne Tid, omtrent. Det er om, hvorledes jeg én Gang blev straffet for utidig Nysgjerrighed. Vi havde en temmelig stor og smuk Have. Ved den ene Side af den var en Landevej. Langs med Vejen løb der inde i Haven en Gang,

der endte med en Forhøjning, hvorfra der var fri Udsigt til Vejen. En Gang i Sommertiden, da jeg legede ude i Haven, saa jeg en stor »Holstensk Vogn«, Kurvevogn, komme paa Gaden og svinge om for at tage Vejen langs med vor Have. Vognen havde tre Sæder, der var fyldte med fine Herrer og Damer med Straahatte og opslagne Parasoller. Saadn et Optog havde jeg endnu aldrig set, og da Træerne i Haven tog Udsigten bort, løb jeg alt hvad jeg kunde gennem den lange Gang og var paa Forhøjningen, da Vognen kom. Her stod jeg og gloede, som om jeg nylig havde faaet Øjne. Men til min Forbavselse standsede Vognen ud for mig, og en Dame sagde til mig med den skjæreste københavnske Udtale disse Ord, som jeg kan høre endnu:

»Vil du tale med os?«

Jeg blev ganske rød og stammede:

»Nej, jeg vil ikke.«

Kusken kørte saa videre, og jeg stod en Tur hensunken i flove Betragtninger. Jeg tænkte, det var en stor Skam, at Vognen skulde standse for min Skyld, og tillige, at de var nødt til at tro, jeg vilde dem noget, da jeg strøg efter dem i saadan Fart og desuden stillede mig op paa Højen. Da jeg fortalte denne Scene til Moder, fik jeg en lille moralsk Præken om Nysgjerrighed og Næsvished. Jeg kom aldrig tiere saadan afsted.

Min Fader var Skolelærer i en lille Landsby, Sneselev, i Førselev Sogn ved Fuglebjerg. Nærved Byen laa to smaa Proprietærgaarde, Hjortholm og Hindholm, som senere blev til en Folkehøjskole. Godsforvalter Foss (eller Voss) boede paa Hindholm, og til ham maatte Fader gaa mangel ydmygende Gang for at faa Forskud paa sin Pengeløn. Det forekommer mig, at nævnte Forvalter var haard af Sind, og at Fader tit maatte gaa uhjulpet fra ham. Maaske ogsaa Fader er kommet temmelig ofte, thi det var et sandt Sultekald den Gang, Lærereembedet i Sneselev. Skolelodden var kun 4 Tønder Land og laa langt borte fra Byen. Korn og Græs blev tit ødelagt af Naboernes Kreaturer. Naar, for Exempel, »Hovkvæget« fra Hjortholm brød ind over Gjærdet i et ubevogtet Øjeblik, da kunde det nok kjendes, at de havde været der. Til Plovmand havde vi en besindig og rar Gaardmand, som hed Ole Olsen. Han passede selv Tiden, naar der skulde gøres noget ved Jorden. Saa kom han om Foraarstiden og sagde:

»Naa, Nielsen! Nu kommer vi Embe til at have saaet Havre«. »Embe« var et Bekræftelsesord, som han brugte hvert Øjeblik; om dets Betydning og Afstammelse har jeg ikke saa meget som en Gisning.

En Dag han saaede Byg paa vor Lod, var Fader og jeg derude. Fader, som ellers kjørte Harve, fik dog et ledigt Øjeblik, i hvilket han sagde:

»Anton, kan du huske, jeg fortalte dig om Sæde-
manden?«

»Ja«.

»Kan du nu selv se, hvordan det gaar det Byg, der falder paa Landevejen?«

»Ja, Spurvene tager det.«

»Ja, og Folk træder paa det, saa det kan aldrig komme til at gro. Og ligesaadan gaar det med det Korn, som falder her i Tjørnegærdet, det kan heller ikke blive til noget. Men det, som Ole Olsen saar i den gode Jørd, det kommer rigtig til at gro.«

»Men hvor er det, som falder paa Klippen?«

»Ja, Klipper, det er store, vældige Sten, som naar helt op til Himlen, dem har vi ikke, men se nu paa den flade Sten! Der ligger 3 Kjærner, de kommer heller ikke til at bære Ax.«

Saa meget kan jeg huske af min første Religionsundervisning. Fader gjorde vistnok ingen Anvendelse af Lignelsen, men sagde mig kun, at Vorherre havde fortalt den.

Vi Børn maatte ikke lege med Skolebørnene og blev derfor ikke kjendt med dem. Fader tog mig en Gang imellem ind i Skolestuen, naar det kunde ske uden at skade Undervisningen. Da jeg havde Sangstemme, kom jeg med, naar Skolebørnene skulde synge. Og da var der iblandt dem stor Rift om at faa fat i mig, især af Pigerne. De gjorde Plads for mig alle vegne og raabte: »Anton, sid her!« »Nej, Anton, sid her!« Formodentlig har jeg den Gang været »en sød lille Dreng«.

Men da de var mig alle lige kjære, tog jeg den nærmeste Plads. Af Drengene var der dog en, som jeg gav Fortrinnet, skjønt jeg aldrig kom til at sidde

hos ham. Det var en Gaardmandssøn Niels Mortensen, som undertiden kom hen for at lege med mig. Det var en mild og stille Dreng med et fyldigt, blegt Ansigt, omgivet af langt, sort Haar. Vi to var aldrig Uvenner; derimod var jeg jævnlig i Klammeri med min Broder. Men Niels var 4 Aar ældre end jeg, og han har formodentlig haft Forstand og Taalmodighed nok til at give efter for mig. Fader sagde, at han var tungnem og havde svært ved at lære. Det gjorde mig ondt, men jeg kunde ikke hjælpe ham. Da jeg var 6 Aar, blev vi to Venner skilte ad. Jeg glemte ham dog ikke, men mindedes ham jævnlig i Aarenes Løb. Hans Fader var død, og han var kommet bort, uden at jeg kunde faa at vide, hvor han var. Efter at der var gaaet 30 Aar, siden jeg saa Niels, fik jeg endelig hans Adresse. Han var bleven Gaardmand og boede helt nede paa den anden Side af Næstved. Og jeg boede den Gang nord for Sorø. Men saa snart jeg havde faaet hans Bopæl at vide, var jeg strax enig med mig selv i, at jeg vilde besøge min Barndomsven. Jeg kjørte saa den lange Vej i min Enspændervogn.

Da jeg kom til Gaarden, stod Manden udenfor. Jeg var saa sikker paa, at jeg havde gjenkjendt ham, saa jeg sagde:

»God Dag, Niels Mortensen!«

Han tog sin Hat dybt af.

»Kjender du mig ikke, Niels? Jeg kjender godt dig!«

»Det kan da ikke være Skolelærerens Anton fra Sneslev?«

»Jo, netop, Niels. Det var da morsomt vi kunde kjende hinanden efter 30 Aars Forløb«.

Naa, der blev jo en stor Glæde. Miels Mortensens Kone var snart lige saa glad som han.

»Men hvorfor skrev du ikke, Anton? Jeg kunde dog snart have været rejst bort paa et Par Dage«, sagde Niels.

»Ja, jeg vovede det paa det samme. Jeg vilde endelig have at vide, om vi kunde kjende hinanden«.

Men da vi havde gennemgaaet vore Barndoms-minder og fortalt om vor nuværende Stilling, havde vi ellers ikke noget at tale om. Niels var endnu tungnem og havde ikke fattet Tidens Bevægelser. Det gjorde mig ondt, at vi ikke boede nærmere ved hinanden, ellers skulde jeg nok have faaet ham med.

Nu er der atter gaaet omtrent 30 Aar, siden dette Besøg. Vi skriver ikke sammen, da Niels ikke er stærk i Pennen, men mine venlige Følelser for ham er ligesaa varme som de var for 60 Aar siden.

Jeg vender tilbage til min sexaarige Alder.

Fader var Kirkesanger i Byen Førslev, som laa en halv Mil fra vort Hjem. En Søndag havde Fader laant en Vogn og taget hele Familien med. Det var en hel Udenlandsrejse for mig at se den store, smukke Landsby. Der var fire Huse, blandt andet et, som tilhørte en Murer. Det var rødt med hvide Fuger. Jeg havde aldrig før set saa dejligt et Hus. Der var endvidere Kirke, Tinghus og den store Herregaard Førslevgaard. Fader fulgte mig omkring, viste mig disse Herligheder og svarede paa mine utallige Spørgs-

maal. Vi var ellers i Besøg hos Præstens. Der var jeg atter forbavset over de smukke Stuer, som jeg aldrig havde set Mage til. Præsten, Consistorial-Assesor Juhl var tør og alvorlig som det sømmede sig en gejstlig Rangsperson, men hans Kone var mild og venlig imod mig og mod mine Forældre. Da vi skulde hjem, kom hun med en lille Kavaj af gult Kalmuk og sagde til Moder:

»Mon ikke lille Anton kan bruge den, nu er Peter blevet for stor til den. De maa ikke blive vred, Madam Nielsen, fordi jeg byder Dem den; men hvis Kavajen kan gjøre Nytte endnu, saa synes jeg den skulde«.

Men Moder var saa langt fra at blive vred. Det havde hun ikke Raad til ved saadan en Lejlighed. Men selv om hun havde haft Raad, saa havde hun ikke haft Sind til det. Fine Folk kan jo ellers ikke være bekjendt hverken at byde eller at modtage aflagte Klæder. Ja, de har saamænd Æresfølelse nok i de Sager, som hverken er Ære eller Skam. Lad os tie med, hvordan det gaar med de Ting, scm i Sandhed burde være Æressager!

Mine Forældre havde ellers kun Omgang med Bønderne og med nogle faa Skolelærerefamilier, der ogsaa var fattige. Disse Lærere og deres Hustruer mindes jeg nok, men hvorledes de egentlig var, har ikke fæstnet sig i min Hukommelse, fordi de aldrig gav sig af med mig, uden hvad de nødtes til af Hoflighed mod mine Forældre. Dog var der en af dem, som dannede en Undtagelse; det var en Skolelærer Greve

fra Arløse. Han talte vel ikke mere med mig end de andre, der kom i Huset, men hans Venlighed var ægte, de andres Venlighed var kun tom Høflighed. Det er underligt, at et Barn paa 5—6 Aar kan skjelne mellem Skin og Virkelighed.

Den oprigtige Venlighed, som en voksen viser et Barn, gaar dybt ind, maaske fordi den i Grunden er sjælden. Jeg glemmer aldrig, saalænge jeg lever, de, som har vist mig Venlighed i min første Barndom.

Min Fader var bondefødt, hans Familie boede i Nærheden af Kallundborg. Derfor saa vi den kun sjælden. En Gang husker jeg dog, at min Farbroder besøgte os. Det var en lille, firskaaren Bondekarl. Jeg syntes han var smuk, men jeg har nok allerede den Gang sværmet for det massive; det er vel en Følge af Bondeblodet, der er i mig.

Farbroder havde Stumptrøje af blaåt Vadmel; det var det sædvanlige Klædningsstykke for Ungkarle. Kun Mændene gik i Frakke, og endda kun naar de skulde i Stads. Endvidere havde Farbroder en tværstribet Hvergarns Vest med blanke Knapper. Nedenfor Vesten hængte to Sølv-Urnøgler i en tyk Sølvkjæde. Urnøglerne, som aldrig blev brugte til at trække Uret op med, var store Sølvmynter, paa hvilke der var loddet Hank og Nøgle. Jeg var saa glad over min smukke Farbroder og vilde altid være hos ham og lege med hans Sølvnøgler.

En Gang tog han sin Pengepung op af Lommen og gav min Broder og mig en Sølvmynt. Det var nok en Rigsort, 50 Øre i vore Penge. Vi Børn, som vist-

nok aldrig før havde ejet Penge, blev jo mageløs glade over denne Sølvskilling; den var ligesaa stor som en Krone. Vi stormede først ud i Spisekammeret at vise den til Moder, saa skulde Pigen se den. Saa opdagede vi nogle Børn paa Gaden, de skulde ogsaa beundre Sølvskillingen, men Enden paa denne Glæde blev, at jeg tabte den paa Gaden, og den blev borte for mig i det tykke Lag Sand. Jeg løb strax ind til Farbroder og fortalte ham Ulykken i den Tanke, at han skulde give mig en Sølvmynt til.

»Ja, du skulde have passet bedre paa den«, svarede han.

Moder havde ogsaa bedet mig om at passe paa den, men det havde jeg nu ikke gjort. Jeg blev ved at staa og se paa Farbroder med et Par rigtige Tiggerøjne. Endelig tog han da Pungen op og gav mig en anden Rigsort, men han satte et meget fortrædeligt Ansigt op og sagde:

»Ja, pas nu paa den, for der vanker ikke flere. De er ikke saa gode at faa fat i«.

Jeg takkede og løb min Vej meget skamfuld. Hvis Fader havde været nærværende, havde jeg ikke faaet Lov til at faa nogen anden Sølvmynt.

Børnene paa Gaden fandt saa den tabte Skilling og gav mig den. Jeg havde nu to og blev glad igjen, men bragte den strax ind til Farbroder. Han sagde, jeg maatte gjerne beholde den, men Fader, som nu var kommet til Stede, sagde Nej. Vistnok havde Farbroder givet mig dem begge, men om jeg kunde beholde dem begge, var jo et fint, juridisk Spørgsmaal.

Men jeg kunde godt indse Retfærdigheden i den Maade, hvorpaa Fader afgjorde Sagen. Jeg havde ellers haabet at faa Lov til at have begge Sølvmynterne, men Fader har vistnok indset, at det var baade moralsk og pædagogisk urigtigt.

I Sneslev laa en Bondegaard, som med Rette hed »Storegaarden«, da det var den største og smukkeste Gaard i Byen. Her boede Niels Pedersen, som var gift med min Gudmoder. Det var rige Folk. Han var ikke meget tiltalende for os Børn, men saa tør og gnaven ud; hans Kone, som var yngre, var tilige smuk og mild. Hun var nu ogsaa særlig god imod mig, som var hendes Gudsøn. Vi besøgte dem undertiden og blev godt beværtede. Ved Afskeden stak hun altid en god Ost til Moder, Manden maatte ikke se den. Jeg kan huske, at Moder sagde til Fader, at hun var ikke glad ved at modtage Osten paa den Maade, men hun vidste ikke, hvad hun skulde gjøre, naar Konen kom med den, for hvis hun gjorde Modstand, vilde jo Manden mærke det, og Konen faa Ubehageligheder.

»Tag du bare Osten, naar hun giver dig den! Konen har da ogsaa Part i, hvad de ejer«, sagde Fader.

»Ja, naar bare Manden havde vidst det«, svarede Moder, hvis Dagmar-Samvittighed ikke lod sig berolige saa let.

»Havde han vidst det, saa havde du ingen Ost faaet, Mo'er! Jeg skal saamænd spise den med en god Appetit og en rolig Samvittighed«, forsikrede Fader.

Den største Rejse, jeg endnu havde gjort, var til

Karrebæksminde, Næstveds Havn. Paa dette Sted havde Moder et Søskendebarn, en Enke, Fru Christiani, som hun havde ikke set længe. Der havde tit været Tale om denne Rejse, men det var jo svært at skaffe Kjøretøj til en Tur paa 3 Mil. Fader har vel sagtens ikke haft Ro for Moder, og saa fik han da gjort Udvej. Hvorledes det gik til kan jeg ikke begribe. Fader kunde umulig have Raad til at leje Vogn, og som Vilighed syntes jeg, det var lovlige meget at forlange af en Bonde, at han skulde lade Fader faa sit Kjøretøj til en Tur paa 3 Dage. Og mine Forældre tog endda ikke den korteste Vej, men gjorde flere Besøg med det samme. Vi var allesammen meget glade, for det var nok ikke hvert Aar vi kom ud at kjøre i Samling. Det er kun lidt jeg kan huske fra selve Rejsen, dog kan jeg huske, at Gunderslevholm gjorde Indtryk paa mig, men endnu mere glad var jeg ved at se Susaaen. Vi besøgte Skolelærer Carlsen i Holløse, det var Silhouettøren. Vandmøllen ved Holløse var et stort Vidunder for mig. Derefter kjørte vi til Næstved, hvilken var den første Kjøbstad jeg saa. Det var vel nyt for mig at se de mange røde Huse med deres Kramboder, men jeg blev ikke videre forbavset eller glad derover, og Aen inde i Byen syntes jeg saa' saa ynkelig ud, saa jeg knap vilde tro, at det var den samme som jeg havde set boltre sig ude paa Landet. Maaske det var en fremspirende Kjærlighed til Naturen, som gav sig til Kjende her. Dog var der et Kunstprodukt, som interesserede mig i høj Grad; det var en Landsenérlojtnant, som jeg saa paa Gaden; ved ham var der mere Kunst

at se end Natur. Det var en høj smuk Karl med en lang, blank Sabel, smuk lyseblaa Uniform og en fix Chacot med Fjerbusk. Han havde kun én Epaulet paa; det var nok en Sekondløjtnant. Denne Mangel paa Symmetri forargede mig, og jeg spurgte Fader hvorfor han ikke havde nogen Stads paa den anden Skulder. Fader, der vel mente, at jeg endnu ikke kunde fatte Militarismens Dybheder, fortalte mig, at Landsenéren var saa ung, derfor maatte han nøjes med en Skulderpyrdelse, naar han blev ældre fik han nok to.

Vi kom til Karrebæksminde lidt før Solnedgang. Jeg saa vist intet den første Aften, da jeg var sulten, træet og søvnig, men den næste Morgen fik jeg Øjnene bedre op. Jeg saa da, at Fru Christiani var en smuk Kone endnu, endskjønt hun havde voxne Døtre. Hendes fyldige Ansigt havde paa begge Sider store Proptrækkerkrøller, som jeg synes var saa dejlige. Det var nu Tidens Mode, men min Moder gik aldrig med den Slags. Det var vel ikke fordi hun fandt dem uskjønne, men fordi hun ikke kunde faa Tid til det betydelige Arbejde, de fordrede. Der var to Døtre i Huset, den yngste var nok 17 Aar, jeg tror hun hed Olivia. Hun blev min første Kjærlighed. Ikke saaledes at forstaa, at vi gav hinanden Kys eller Klap, men vi kunde saa udmærket lege sammen. Da vi havde faaet Kaffe om Morgenen, sagde hun: »Kom nu, Anton!« Saa tog hun mig ved Haanden, og nu gik det i fuldt Løb ned til Havnen. Hun havde ikke nogen Hat paa, og hendes lange, gule Haar hængte hvor det vilde. Det lod til, at det helst vilde hænge i Øjnene. I Havnen laa nogle

store Skibe, og nogle Baade gik imellem dem og Landet. Da det blæste temmelig frisk, vuggede Baadene dygtig. Det var noget for mig at se, jeg, som ikke før denne Rejse, havde set større Vand end Gadekjæret i Førsløv. Jeg spurgte Olivia, om vi kunde ikke komme ud at sejle. Nej, det kunde vi ikke, for Baadene var laasede, men vi kunde gaa ned og gyngede i en af dem. Det gjorde vi, og hun havde nær ikke faaet mig op af Baaden igjen. Vi fulgtes saa ad ved den aabne Strandbred og samlede Masser af Muslingeskaller og Sneglehuse. Saa skulde vi hjem at spise Frokost, men strax efter skulde vi ned til Stranden igjen. Min Broder, Ferdinand, blev stadig hos mine Forældre, mens jeg strejfedede om med min store Kjæreste, der var ligesaa forvoven og barnagtig som jeg. Fru Christiani skjændte paa sin Datter, fordi hun løb omkring med det bare Hovede og løse Haar, og hun skjændte paa mig fordi jeg ikke vilde blive inde hos dem og snakke lidt med hende, men disse Skjænd gjorde ingen Virkning paa os. Vi foer afsted igjen — og bestandig ned til Stranden. Til en Forandring plukkede vi Kirsebær i Husets Have, men inde kunde vi ikke være.

Næste Morgen tidlig maatte vi rejse, men det var ikke uden Hjærtetsorg, at jeg sagde Farvel. Det var vel just ikke Skilsmissen fra Olivia, der gik mig saa meget til Hjerter, men snarere dette, at vi nu skulde bort fra denne Plet og ind i det tørre Land igjen. Skjønt jeg ikke nogensinde har været der siden, saa har jeg aldrig kunnet glemme Karrebæksmindel med de venlige, røde Huse ved den blaa, friske Strand. Jeg

har da heller ikke glemt min muntre Kusine, skjønt jeg aldrig har set hende siden. Da mine Forældre, ikke længe efter, flyttede bort fra Sneslev, hvorved vi kom en halv Snes Mile fra Karrebæksminde, saa kunde der ikke tænkes paa noget gjentaget Besøg. Jeg hørte senere, at Fru Christiani var flyttet til en Landsby i Nærheden af Kjøbenhavn, men jeg har aldrig kunnet opspørge hverken hende eller Døtrene. Mine Forældre vexlede ikke Breve med dem. Man skiev sjælden i den Tid, maaske fordi Portoen var saa dyr. Et Brev fra Midtsjælland til Kjøbenhavn kostede for Exempel 22 Øre (11 $\text{\textcircled{B}}$). Nu kan man skrive til den anden Ende af Verden for 20 Øre.

Jeg tænker, det var i Sommeren 1833, at vi gjorde denne lange Rejse. Det var nok i samme Sommer, at Fader optraadte som Landskabsmaler. Sognefogden i Sneslev, Lars Pedersen, havde en smuk Gaard, af hvilken han ønskede et Maleri, og dette bad han Fader om at udføre. Det havde vel været nok saa hensigtsmæssigt at forlange en Malermester til det, men den Gang var der ingen Malere uden i Kjøbstæderne, og vi havde to Mil til Næstved, som var den nærmeste. Kunstmalere var der ikke en Gang i nogen Kjøbstad. Fader var vist ikke rigtig glad ved dette Hverv, men da Sognefogden lovede ham et Læs Tørv for det, kunde han ikke længere staa imod. Fader malede da virkelig Gaarden af. Enhver Skoledreng, som blot havde haft den fornødne Taalmodighed, kunde vist have gjort det ligesaa godt. Fader forstod slet ikke at præparere Lærredet, men malede løs paa det ligesom det var

leveret af Sognefogdens Kone; ja, det var da blevet spændt ud paa en Skilderiramme, som Sognefogden havde lavet, Blændramme var der ikke Tale om. Kunstneren havde ikke mange Farver til sin Raadighed. Af Gummigut blandet med Berlinerblaat fik han grønt til Træer og Græs, endvidere havde han hvidt Kridt, Kjørøg og brunrødt Okker. Alle rette Linier i Billedet — og dem blev der vist altfor mange af — blev trukne med en Lineal. Det Arbejde, som Fader havde for, fængslede mig meget; jeg kunde staa halve Timer og se paa det. Derfor husker jeg alle Omstændigheder saa nøje.

Da Billedet var næsten færdigt, kom Sognefogden en Dag op for at se det. Han var i høj Grad tilfreds med Udførelsen — hvad der nok ikke var Tilfældet med Maleren. Lars Pedersen bestilte saa med det samme et Sidestykke til Billedet; det skulde være Forslev Kirke — for endnu et Læs Tørv. Moder var saa meget glad ved Tørven, da vi ellers kun havde Brænde. Fader tog saa, udsat for en dobbelt Pression, imod den ny Bestilling. Begge Billederne udførte han efter Hukommelsen hjemme i vor Dagligstue, men han har vel nok først gjort et lille Blyantsrids efter Naturen.

Endelig var begge Billeder færdige og tørre. Det gik meget langsomt med Tørringen, kan jeg huske. Rammerne havde Fader ogsaa malet; de var sorte og var vist det bedste af det hele. Da Billederne skulde afleveres en klar Solskinsdag, som maaske Fader havde valgt med Forsæt, fandt han at de var for store og tunge til at han kunde bære dem; det var nok en Alen

i Firkant. Da hentede Fader sin Hjulbør og læssede Billederne paa, og med ægte Kunstner-Ligefremhed trillede han selv sine Kunstværker gennem den lange Gade ned til Lars Pedersens Gaard. Jeg løb ved Siden af som et lille Føl. Billederne blev nu eftersete og højlig beundrede af Mand, Kone og Børn. Sognefogden vilde hænge dem op strax for at kunne benytte Faders kyndige Vejledning. De blev saa anbragt i den fineste Stue. Billederne hængte der i mange Aar efter at Sognefogden var død. Og dersom Gaarden endnu er i Familien, er jeg temmelig sikker paa, at de findes der i dette Øjeblik.

I det foran anførte har jeg fortalt alt, hvad jeg kan mindes fra vor første Bopæl, hvilken vi forlod da jeg var 6 Aar. Førend jeg gaar videre, vil jeg meddele lidt om mine Forældre.

Min Fader, Lars Nielsen, var født 1799 i Uggerløse, Rørby Sogn ved Kallundborg. Hans Fader var Husmand og Væver. En rig Slægtning laante Fader Penge til at komme paa Seminariet for. Denne Gjæld fik Fader først afbetalt 20 Aar efter.

Han var først, inden han kom til Sneslev, Hjælpe lærer i Bregninge ved Kallundborg.

Min Moder, Frederikke Marie Olsen, var født 1792 i Vordingborg og var en Datter af Eskadronskirurg ved Rytterne Fred. Kr. Olsen. Hun blev Husjomfru og havnede tilsidst i Præstegaarden i Bregninge, hvor hun saa blev kjendt med Hjælpe læreren. Hun skal have

været smuk. At hun saa ung ud, ved jeg af et Spørgsmaal, som en fremmed Mand gjorde mig, nemlig om det var min Søster. Jeg var den Gang 22 Aar. Angaaende Kjærlighedsforbindelsen mellem Husjomfruen og Hjælpe-læreren har en af Præstens Døtre, som nylig er død, fortalt mig følgende:

Tæt ved Præstegaarden ligger en lille Lystskov, som hedder Ellehaven. I en afsides Krog af denne var et Lysthus med Bord og Bænke. Her mødtes Kjærestefolkene henad Aftenen til aftalt Tid. Men Præstens unge Børn havde snart mærket det, og det var en sand Fryd for dem at udspejde disse Stævne-møder, men de turde dog ikke lade de paagjældende vide, hvad de havde opdaget.

En Gang maatte Hjælpe-læreren gaa forgjæves; der var nok kommet fremmede i Præstegaarden, saa Husjomfruen ikke kunde komme. Den skuffede Elsker skrev da følgende Vers paa Bordet med sin Blyant:

»Du skjænked mig det kjæreste paa Jorden,
o kjære Sted! derfor du kjær er vorden.
Dit Minde derfor mig til Graven følge
igjennem Medgangs — gjennem Modgangs Bølge!«

Præstens Børn fik Førstegrøden af Verset, og lærte det saa udenad.

2. Fra mit sjette Aar til Konfirmationen.

Fader tænkte tit paa at faa et andet Embede, dels fordi Sneselev var saa lille et Kald, dels fordi Skolelodden var $\frac{1}{4}$ Mil og Kirken $\frac{1}{2}$ Mil borte. Jeg husker godt, at Moder beklagede ham, naar det var daarligt Vejr om Vinteren, og det kunde der være Grund til, da Fader havde det kun smaat med Klæder og Fodtøj; han ejede ingen Overfrakke. — Men det var svært at faa et nyt Embede, thi Kaldsretten var, for de fleste Embeders vedkommende, i Hænderne paa Godsejere. Og naar en Lærer ikke havde middelbart eller umiddelbart Bekjendtskab med den Kaldsberettigede var der kun faa Udsigter for ham til at faa et Kald. Skjønt Fader ikke havde nogen formaaende Bekjendtskaber, blev han dog i Vinteren 1833 kaldet til Rerslev Skole ved Ruds-Vedby. Fader havde ingen Adresse til Kaldsherren, Commerce-Assessor Neergaard til Vedbygaard, men naar han desuagtet fik Kaldet, var det nok fordi ingen anden søgte det. Boligen var nemlig saa

daarlig, at man ikke nuomstunder vilde byde hverken Høns eller Svin saadan et Opholdssted. Den gamle Degn havde vistnok ikke turdet gjøre Fordring paa, at Huset skulde holdes i ordentlig Stand, thi han var uvidende og fordrucken, saa at hans Afsættelse kun var et Tidsspørgsmaal; derfor maatte han lade sig nøje med alt, for at blive hængende saa længe som mulig. Nu var han bleven afskediget, men skulde have en meget stor Pension. Han havde Ord for at være meget krakilsk, blandt andet ogsaa mod sin egen Familie. Alle disse Omstændigheder afskrækkede alle Ansøgere om Kaldet — saa nær som Fader, der altid havde et godt Haab og et muntert Sind.

Vor Flytning gik for sig paa den ubekvemme Maade, at Bønderne fra Sneslev kjørte os og vort Tøj til Slagelse; det var $2\frac{1}{2}$ Mil. Her var saa mødt Bønder fra Rerslev, som skulde hente os og kjøre de sidste $2\frac{1}{2}$ Mil til vort nye Hjem. Det var en lang, kold Tur, og jeg husker næsten ikke noget af Rejsen. Dog forekommer det mig, at jeg ved Slagelse saa nogle Ruiner af det gamle Antvorskov Slot, hvilke Fader viste mig. I Slagelse blev saa vore tarvelige Møbler flyttede fra det ene Hold Vogne til det andet; inden de naaede til Rerslev var de blevet slemt gnavede og stødte. Mens vi var i Slagelse flokkedes Bønderne omkring Fader. De fra Sneslev havde sørgmodige Ansigter, og de fra Rerslev saa glade ud. Disse var allesammen unge eller midaldrende Gaardmænd, men ingen af dem havde oplevet at se en ordentlig Skolelærer i deres By, da den gamle fordrukne havde været der i en lang Aarrække.

Af vore nye Bymænd lagde jeg kun Mærke til en, og det var dels fordi han bar det sjældne Navn David, og dels fordi han var saa mild og snaksom. Jeg troer han fik den store Ære at kjøre for Madammen og »Sønnerne«. Skolelærerens Børn kunde ikke kaldes »Drenge«, paa det Lav! Da vi var kommet vel udenfor Slagelse paa Hjemturen, betroede David min Moder, at vi kunde ikke flytte ind i Degneboligen. Præst og Skoleforstander havde ikke mægtet at faa den gamle Degnefamilie ud før lige i de sidste Dage, og nu skulde der mures, muges, vaskes og hvidtes førend der blev til at bo for ordentlige Folk. »Men Gud! hvor skal vi dog være?« spurgte Moder. Der var sørget for Kvarter til os, fortalte David. Vi skulde have en Øverstestue hos en pæn Gaardmandsfamilie, og der skulde vi ogsaa have Kosten.

Med sædvanlig Bondesnedighed havde Gaardmændene fra Rerslev fortiet denne Ulæmpe saalænge de var i Slagelse, at ikke Sneselevbønderne skulde faa at vide, hvor daarligt de havde sørget for at modtage den ny Degn.

Det var godt Aften inden vi naaede Maalet, en Udflyttergaard, lidt udenfor Byen. Der blev jo en stor Hurlumhej inden vort Flyttegods blev læsset af og flyttet ind. Det havde faaet mangt et Skrup undervejs — og saa skulde det endda flyttes en Gang til, det stakkels, gamle Skraml. Vort Pragtstykke var Moders Chatol af poleret Elmetræ; man vilde vel nu kalde det et Dame-Bureau.

Da alt var i Orden skulde vi have Middagsmad,

skjønt det var mørk Nat. Den gjorde godt i os forfrosne Stympere. Gaardfolkene viste os stor Venlighed, og den blev uforandret i den lange Tid vi var der; det var vistnok 4 Uger. Mens vi sad og spiste, kom den gamle Degn for at »complimentere sin Successor«. Han var stiv af Holdning, men desuagtet fuld af høflige Talemaader. Det saa slet ikke ud til, at han var fortrukken. Han brugte en Overflødighed af fremmede Ord. Et Udtryk, som han gjentog flere Gange, har jeg bevaret endnu. Hver Gang Samtalen gik i Staa, be-
tragede han min Fader tankefuld og sagde:

»Saa De skal være min Successor. Hm, Hm!«

Dette Udtryk kunde godt være sagt spodsk og haanligt, men saadan kom det ikke. Det kom snarere som et Forundringsudbrud over, at han nogensinde skulde se sin Successor, for om det havde staaet til ham, var han blevet i Embedet til sin Død.

Fader gik hver Dag hen til Skolen for at se, hvorledes det gik med Istandsættelsen. Jeg var med en Gang, det var godt Vejr. Det saa gruligt ud alle vegne, og saa lille som jeg var, gruede jeg for den Tid, da vi skulde bo der; jeg kunde jo ikke forestille mig, hvordan der kunde komme til at se ud, naar det kom i Orden. Men jeg har iigtignok aldrig siden set saadan en Degnebolig. Alt var forsømt og forfaldent, Beboelsen, Udhuse, Have, Mødding og Mark. Der var snart aldrig et Rum uden at der var falden en Halvvæg ud fra det. De fleste Vægge vare klinede med Ler paa Fletværk af Ris. Heldigvis var Vinteren ikke strængere, end at der kunde arbejdes paa Huset.

Vi havde det saamænd ellers godt oppe i Per Sørens Gaard, men vi maatte jo være til stor Ulejlig-
hed for dem, især da de selv havde mange Børn. Jeg
blev ikke gode Venner med nogle af dem, heller ikke
senere blev jeg fortrolig med dem. Formodentlig har
det Instinkt, som har fulgt mig bestandig, allerede
ytret sig den Gang, nemlig, at jeg med første Øjekast
ser paa et ubekjendt Menneske, om vi kan blive Venner
eller ej.

Da mine Forældre undsaa sig ved saalænge at
falde Per Sørens til Besvær, endskjønt disse gode
Mennesker aldrig viste sig kjede af os, saa fandt Fader
paa en anden Udvej. Han, som var født i Rørby
Sogn ved Kallundborg, havde der paa Egnen en Del
Familie, som alle var ret velhavende. Han fik saa aftalt
med sin Morbroders, Gaardmand Niels Jensens Enke
i Lille Fuglede, at Moder maatte opholde sig der med
begge os Dreng, indtil Skolen var bleven beboelig.
Fader maatte blive ved at bo i Rerslev for at paa-
skynde Arbejdet og have Tilsyn med det.

Da vi kørte til Lille Fuglede, kom vi forbi
Landsbyen Sønderød i Faders Skoledistrikt. Denne
By saa den Gang forfærdelig ud. De klinede Vægge
var næsten faldne helt ned, eller Leret var faldet af
Fletværket, og Straataget var blæst af i Fagvis. •

»Hvad er det for en By?« spurgte jeg vor Kjøre-
svend. »Det er det »revne Sønderød«, min Dreng.«

Da han var fra Rerslev, sagde han det med en
vis Haan, men Byen fortjente ærlig sit Tillægsord.

Hoveriet og en nærliggende Kro havde gjort Mændene ligegyldige, drikkældige og fattige.

Af Rejsen husker jeg kun, at vi passerede forbi den store Tissø og kom over Halleby Bro. Jeg syntes, det var forfærdeligt at se fra Broen ned i det svimlende Dyb; det var vel 5 Alen. Lille Fuglede ligger tæt ved Tissø, ved den nordvestlige Kant. Da vi var kjørt over Halleby Aa, sagde Manden, som kjørt for os:

»Se, nu er vi paa Hédden.«

»Hvorfor kaldes det Hédden?« spurgte jeg.

»Jo, for her er ingen Skove lige herfra og til Kallundborg.«

Jeg opdagede senere, at denne Strækning virkelig blev kaldt Heden af de Folk, som boede østen for Halleby Bro — hvorefter Befolkningen blev kaldt »Hedeboerne«. Der blev gjort lidt Nar ad dem, fordi de var mere gammeldags i deres Færd end deres østlige Naboer. Men disse sidstnævnte blev af Hedeboerne kaldt »Skovboerne«, ogsaa med en Smule Spot. Naar Mænd af begge Sogne mødtes i et Gildelag, skulde de altid drille hverandre. I min Barndom hed det sig, at Skovboerne vare mere kultiverede, men Hedeboerne var de rigeste. — Endnu i denne Dag er Hedeboerne eller Kallundborgjyderne i flere ydre Ting bagefter de andre Sjællændere. —

Bæks Kro, som ligger tæt ved Bredden af Tissø, faldt mig dernæst i Øjnene. Vel lignede den en Bondegård med sine lave Bindingsværkshuse, men Stuelængens Vinduer vendte ud til Vejen. Der var saa

mange af dem, de var saa blanke og havde Blomster i Potter. Haven var fuld af høje, smukke Træer, ja, alt saa mig saa ualmindeligt hyggeligt ud. Jeg fik ved det første Syn af Kroen en stor Kjærlighed til denne Plet. Da jeg var en Snes Aar, naaede denne Kjærlighed sit Højdepunkt; thi da syntes jeg, at det vilde være den største Lykke, som jeg kunde opnaa i Verden, at blive Kromand i Bæks Kro. Hvad, der taler til min Undskyldning er, at Kroen den Gang havde Karakter af et Privathus; hvor man ikke gik hen for at svire, men nærmest for at besøge de elskværdige Krofolk. En hel Del af mine Slægtninge og Venner fra Egnen kom dertil, særlig om Søndagen. Jeg syntes, det maatte være et Herreliv at gaa og prate med dem, og saa at være ligesaa afholdt som Krofolkene. — — Det varede vel ikke længe, at Kromandslivet kunde være mit Ideal, men endnu paa mine gamle Dage har jeg bevaret Kjærligheden til denne Plet.

Vi kom nu strax efter til Lille Fuglede og blev modtaget roligt og næsten kjøligt af vor Familie. Men vi mærkede snart, at der var en dulgt Hjærtelighed til Stede. Bønderne har jo den Ejendommelighed at skjule deres bedste Følelser saa godt, de kan; den medfødte Blufærdighed holder dem tilbage. Vi fik nu »Øverstestuen« anvist til Beboelse, og Enken, tilligemed Børnene, gjorde os alt det gode, de forstod. De var just ikke meget velhavende, saa at de maatte nok kunne mærke Trykket af denne Indkvartering, men vi fik det aldrig at føle, at vi var dem til Byrde. Familien bestod af en Søn, Hans, der var gift, og boede

med Kone og Barn i et Kammer, en anden Son, Niels, der var 11- 12 Aar, to Døtre imellem dem. Hans blev snart den, jeg holdt mest af. Jeg ser ham endnu i Tanken. Han var stor og svær, lys af Haar og Øjne, rask og modig og altid mild imod mig. Hans Søndagsdragt klædte ham saa ypperlig, syntes jeg. Den bestod af mørkeblaa Vadmel's »Stumptrøje«, højstribet Vest af firskaftet Hvergarn med blanke Knapper, Buxer af lyseblaat Vadmel, hvide, skinnende Uldstrømper og blankede Træsko. Det eneste, jeg havde imod ham, var, at han tog en vældig Skraa saa tyk som en af hans Fingre, og denne Skraa efterlod et mørkt Spor ved hans Mundviger. Men da han aldrig gjorde Forsøg paa at kysse mig, saa tilgav jeg ham let denne Unode. Den ene af Døtrene, de var begge voxne, vilde derimod gjerne kysse mig, og skjønt hun var den kjønneste, følte jeg ikke Spor af Glæde over dette Kjærtegn, men jeg fandt mig deri som i et uundgaaeligt Onde.

Naar jeg var klædt paa om Morgenens oppe i Storstuen, som var vor Bolig, og saa kom ind i Dagligstuen, traf jeg altid Døtrene ifærd med at klæde sig paa. De havde saa allerede muget under Kvæget, malket og gjort andet Morgenarbejde. Enken kogte Davre og gjorde Stuerne rene. Moder vilde selv gjøre rent oppe i vor Stue, men det maatte hun ikke. Først, naar alt dette var i Orden, kom Pigernes Paaklædningstid, og det var min sædvanlige Morgenfornejelse at se paa dem. De kom saa ind i Dagligstuen i Klokke og Livstykke, vaskede sig og redte deres Haar. Det var mig paafaldende at se, for jeg havde aldrig

set min Moder eller andre Kvindfolk klæde sig paa, og jeg synes ogsaa det var mærkeligt, at det skulde gjøres : Dagligstuen. Men denne sidste, kritiske Bemærkning maa jeg vist have hørt af Moder. Jeg stod og saa med stor Opmærksomhed paa, hvorledes de vaskede og redte deres lange, smukke Haar, for strax derpaa at trille det sammen og skjule det under Huen, eller »Hætten«, som det hed derude. Pigernes daglige Dragt var Trøje og Skjørt af mørkegrønt (flaskegrønt) Vadmel og et Forklæde af sort- og hvidstribet Lærred. Deres Stadsklæder bestod af højstribet »Firskafte«. Det var en Slags Dynevaar med kirsebærrøde og brandgule Striber. Da Rendegarnet var groft Hørgarn, og da Tøjet af Væveren var klappet saa tæt sammen som muligt, blev det næsten uopslideligt, men saadan et Skjørt var da ogsaa saa stift, saa det kunde næsten staa ene.

Dagligstuen havde paa den ene Side to store Senge med Omhæng af hjemmegjort Lærred, der hos Farveren var trykket med mørkeblaa Blomster eller Ornamentter. I disse Senge laa Enken og Døtrene. Paa den anden Side af Stuen, langs med Vinduerne, stod Gaasebænken, og foran den det lange Bord. En kort Bænk stod foran Bordenden; det var Højsædet. Ved Maaltiderne sad min Ven Hans, som var Gaardbestyrer, for Bordenden — og jeg ved hans Side.

Ved Udgangsdøren i den modsatte Ende af Stuen var den store Bilæggekakkelovn. I den var støbt en stor Portrætmedaillon af en Konge med en vældig Paryk, bag ved hans Hoved saas en Smule Profil af

hans Dronning. Disse Billeder med de Ornamenten, der omgav dem, studerede jeg grundig. Paa Forsiden stod Navnet paa det norske Jærnværk, hvor Ovnene var støbt, jeg synes det hed Bøv. Vi havde formodentlig ikke den Gang mange Jærnstøberier i Danmark. Det var 1834. Ovenpaa Kakkelovnen laa ca. 5—6 aflange, runde Stene, de var henved et Kvarter lange. Det var Sten, som var tagne ved Strandbredden. De kaldtes Benstene, og enhver Person i Huset havde sin, som han eller hun kunde tage med i Sengen for at varme sine Fødder, eller »Ben«, som det hedder paa Sjællandsk. Mellem Ovnene og Gangdøren stod en kort Bænk med Ryg, den hed Tranneke. Men imellem Kakkelovnen og den nederste Seng stod en Lænestol med Sæde af flettet Halm. Herover laa et Hynde af blaat -Vadmæl med brogede Fryndser. Denne Plads, som var den varmeste i Stuen, tilhørte Enken; her sad hun og spandt, naar hun havde Tid. Paa Sidelænet af Bordendebænken hang en Træbismær, og under Bordpladens nederste Ende hang Hans's vældige lange Transtøvler, som nok var et Arvegods i Familien. I Vindueskrogene sad Familiens Spiseskeer. Naar Karlfolkene havde spist deres Søbemad, slikkede de omhyggeligt deres Træske og tørrede den paa Buxerne, hvorpaa den fik Plads i Vindueskrogen, indtil den skulde bruges igjen. Der var kun Mad paa Bordet, naar det var dækket, hverken Skeer eller Knive. Hver Mand havde sin Kniv i Lommen. Gaffer var der ikke Tale om. Jeg tror ikke, der fandtes en eneste Gaffel i Huset. Mælken stod i Træbøtter paa Hylder, som var slaæede

fast paa Loftsbjælkerne. Oppe under Loftet hængte ogsaa Hans's Kjørepisk, som jeg ikke maatte faa. Over Kakkellovnen hængte hans Barberkniv paa et Søm. Et Træ-Saltkar, der kunde rumme et Fjerdingskar. hang ogsaa over Ovnen. Alt Træværket i Stuen var malet brunrødt, undtagen Vinduerne, som var lyseblaa, baade udvendig og indvendig. Men den største Pragt i Stuen var Tallerkenrækken over Bordendebænken, tæt op til Loftet. Den var fuld af Porcellænstallerkener med røde og gule Tulipaner og Roser. Dem maatte jeg ikke røre. Jeg krøb tit op paa Bænken for at beundre disse Kunstværker, men de tog sig vist ellers bedst ud i Frastand.

Denne Stue har præget sig stærkt ind i mit Minde. Da der var Sne og Is udenfor, skulde vi Børn altid holde os inde, og da vi altid skulde være i Dagligstuen, fordi der ikke var Varme andre Steder, saa fik jeg god Lejlighed til at lægge Mærke til alt.

Og saadan som denne Stue var alle Bøndernes Opholdsstuer paa den Tid. I Øverstestuerne, som aldrig blev brugt, uden naar der var Gilde, saa der gjerne øde og uhyggeligt ud. Der stod en Omhængsseng, og den var det eneste Gjæstekammer i en Gaard, og saa stod der rundt omkring ved Væggene nogle store Klædekister med hvælvede Laag, hvis indvendige Sider var overklistrede med Billeder fra Neu Ruppin. Under Loftet kunde der hænge nogle Knipper af Garnnøgler. Somme Steder havde de en Dragkiste, hvorpaa Spølkummer og Kaffekander paraderede. Ellers intet andet i hele den store Stue. Men Dagligstuen fandt jeg hyggeligere. I Sommeren 1891 har jeg paa Kal-

lundborgeggen truffet Stuer, som ligner den omtalte Dagligstue ganske nøje. Men de allerfleste Steder er nu Sengene lukkede af fra Stuerne ved et Skillerum.

Endelig blev da Vinteren forbi, og vi slap ud af vor Stuearrest. Vi legede nu hver Dag nede ved Tissø, og der var en smuk Tumbleplads. Haven begyndte at grønnes, og der kom vi jo ogsaa. Den var tæt pakket med gamle Frugttræer. En smuk, varm Dag gik Lisbet, den yngste Datter, og jeg derude. Da saa jeg, at der laa to smaa, døde Lam paa Taget af Bagerovns-luden.

»Hvorfor skal de ligge der?« spurgte jeg.

»Aa, de skal jo være »en Steds«. De døde for os for 14 Dage siden«, svarede Lisbet.

»Hvorlænge skal de ligge der?«

»Aa, de skal vel ligge der til »ad Aare«.

Jeg forstod ikke denne Tidsbestemmelse, men jeg skammede mig ved at spørge mere, hvorfor Moder maatte forklare mig den.

Men mit første Spørgsmaal til Pigen fik jeg heller ikke Svar paa. Andet smaat Kreatur, som døde, blev gravet ned i Møddingen, hvorfor skulde saa de smaa Lam lægges ude paa Taget? Den Gang lod jeg mig nøje med Svaret, men jeg har senere tænkt paa, at der maatte stikke noget andet derunder. Først i denne Sommer har jeg faaet at vide, at naar et nyfødt Lam døde, skulde det lægges ud paa Taget eller hænges op i Træerne i Haven, for ellers vilde Lammene dø, efterhaanden som de blev født.

Det har jo Lisbet nok vidst, men hun var saa snedig at fortie det.

Allerede den Gang skammede Bønderne sig ved deres Overtro.

I de 3—4 Uger, vi var i Lille Fuglede, kunde Fader kun besøge os en Gang.

Endelig blev da vor Bopæl i Rerslev brugelig, og Hans kjørte os hjem. Jeg var ikke videre glad ved at komme derfra, men Moder var det desto mere. For en Kone, der havde Trang til at bestille noget, var det en streng Vinter. Hun med sine Børn havde jo næsten været husvild hele Vinteren. Vel havde Folk været særdeles gode ved os — men det er alligevel haardt for en Husmoder at undvære sit Hjem.

Det var saa efter en tre Maaneders Landflygtighed, at vi igjen fik en Plet for vor egen. Huset var tarveligt. Det bestod af Bindingsværk med Tavlmur af raa Sten. Udhuset bestod kun af klinede Vægge. Hvert Foraar var der en vidtløftig Reparation paa disse daarlige Huse, Ler og Kalk regnede af om Efteraaret, saa at baade Folk og Fæ havde Læs med at bjerge sig Vinteren over. Den Gang var der ingen andre grundmurede Skoler end de 240, som Frederik den fjerde havde bygget. Men jeg kan huske, Moder sagde, at hun vilde ikke bytte med en af disse Skoler, thi de var alle indrettede saa taabelige, at enhver, der skulde ind i Stuerne, maatte gaa igjennem Kjøkkenet; der fandtes ingen anden Forstue.

Præstens var ogsaa husvilde den Vinter. Præstegaarden var nemlig brændt, kort før vi kom fra Sneslev, og den talrige Præstefamilie med dens Piger og Karle maatte bo i en lille Husmandsbolig, der var ringere

end vor, indtil den ny Præstegaard blev bygget. Byg-herren var en Kjøbmand i Kallundborg, først kjendt under Navnet Israel Jøde, men da han blev døbt som Kristen, kom han til at hedde Roeskilde. Bønderne blev ellers ved at omtale ham ved det gamle Navn, men han holdt ikke af at høre det.

En Gaardmand af hans gamle Kunder søgte en Dag efter Roeskilde i den vidtløftige Kjøbmandsgaard. Da møder han i Gaarden en anden Kunde og siger til ham:

»Har du ikke set noget til Israel Jøde?«

Men i det samme fik han et vældigt Ørefigen og dette Svar af Kjøbmanden, som stod lige bag ved ham:

»Jeg skal s'gu gi'e dig Jøde, din Æsel!«

Gaardmanden blev flov, luskede af og turde ikke i de første Timer vove sig til at tale med Kjøbmanden.

Det kunde en Kjøbmand den Gang byde en Gaardmand, der var af hans Kunder.

Denne Roeskilde var en Onkel til Digteren Goldschmidt, der har flere Gange omtalt ham i sine Skrifter. Kjøbmanden ansaas den Gang for at være den rigeste Mand i Kallundborg, men ikke for den ærligste. Et Sagn, der endnu ikke er glemt paa Egnen, fortæller, at han skal have grundlagt Rigdommen paa følgende Maade:

Israel, som han den Gang hed, havde faaet en Mængde kostbare Varer fra et Handelshus i Lybek. Paa en bestemt Dag skulde han mødes med en Agent fra Lybek i Augerup Kro for at betale sine Varer kontant. Israel mødtes med Lybekkeren i Kroens

Gjæstestue; de talte om deres Sager, og Lybekkeren fremlagde Kvitteringen.

»Nu skal jeg hente mine Penge ude i Vognskrinet!« sagde Israel og stak Kvitteringen til sig, idet han gik barhovedet ud i Kroladen, hvor hans Kjoretøj stod. Men i Stedet for at lede Penge op, sprang han paa Vognen og raabte til Kusken, der vel nok har vidst lidt Besked:

»Kjør nu, alt hvad Remmer og Tøj kan holde!«

Inden Lybekkeren mærkede Uraad, var Kjøbmanden saa langt borte, at der ikke kunde være Tale om at indhente ham.

Saaledes fortæltes Historien i min Barndom, og saaledes fortælles den endnu i Kallundborgegnen. Den lyder noget utrolig, men selv om den kun er opdigtet, saa er det dog karakteristisk for Tiden, at den er bleven troet.

Denne Kjøbmand havde nu paataget sig at opbygge Præstegaarden for Assurancen. Men da den skulde bygges saa stor som en Proprietærgaard, har Præsten nok maattet spæde betydeligt til. Og saa blev nok Gaarden desuden bygget daarligt og af simpelt Materiale, sagdes der.

Præstefolkene var retskafne og godmodige, men de holdt strengt paa deres Værdighed overfor Sognebeboerne og overfor Skolelæreren. Det var nok især »Madammen«, det mest energiske Medlem af Familien, som vaagede over den Ærbødighed, hun mente, der kunde tilkomme den. Jeg er overbevist om, at Fader tog alle skyldige Hensyn til Præstens, men det var

alligevel ikke sjældent, Fader fik Bud om at komme op til Præsten, som vilde tale med ham. Det var da i Almindelighed Madammen, der vilde give ham en Irettesættelse, fordi han, efter hendes Mening, havde vist en eller anden Uærbødighed. Fader kom da hjem og var i daarligt Humør, men jeg tror ikke, det lykkedes Madammen nogensinde at faa gjort ham hidsig.

En Gang Fader kom hjem og fortalte om en Overhaling, han havde faaet, sagde Moder ivrig:

»Men hvad sagde du til det, Nielsen?«

»Aa, jeg sagde ikke stort, det var ikke noget at svare paa. Jeg sagde bare ved mig selv:

»Naar Tungen traver paa Fruen fast,
saa buk!
Med Svaret har det slet ingen Hast,
thi buk!«

En Gang var jeg Aarsag til, at Fader fik en Roffel. Det gik saaledes til:

Præstens havde, blandt deres mange Børn, to Dreng, som var omtrent jævnaldrende med min Broder og mig. Vi fire blev naturligvis Legekammerater og rigtig gode Venner. En Gang kom det paa Tale mellem os Børn, hvad vi vilde være, naar vi blev store. Præstesønnerne vilde være Præster. Men jeg erklærede:

»Nej, det vil jeg ikke være. Jeg vilde hellere være Skarnager, end jeg vilde være Præst. Jeg vil være Skolelærer ligesom Fader«.

Denne Ytring af mig fortalte Præstesønnerne til deres Moder. Og saa havde vi den gamle Historie:

Der kom Bud til Fader, at Præsten vilde tale med ham, men det var naturligvis Madammen. Fader fik saa at vide, hvilket skammeligt Ord, jeg havde sagt. Og Madammen holdt en heftig Tale om, hvor skrækkeligt det var at tale saadan om Præsteembedet; dog, man kunde jo ikke regne et Barn det til onde; det vidste ikke, hvad det selv sagde, men det maatte ganske sikkert være kommet fra Forældrene. Barnet kunde ikke finde paa saadan noget af sig selv. Og hun vilde frabede sig saadanne Ytringer for Fremtiden. — Naa, Fader kom hjem og var jo gnaven. Jeg fik dog ingen Straf, men en alvorlig Formaning om aldrig at sige til Præstesønnerne, hvad Fader og Moder talte om.

Mine Forældre havde vistnok aldrig sagt saadan, som jeg sagde, men derimod havde jeg nok hørt dem tale om, hvor svært og vanskeligt det var at være Præst. Han havde jo ogsaa saa mange uvedkommende Forretninger den Gang. Af disse Ytringer havde jeg saa faaet lavet det nævnte bevingede Ord. Jeg er temmelig vis paa, at jeg havde intet Begreb om, hvad en Skarnager var; kun anede jeg, at det var noget slemt. — Forresten var samme Præstemadamme et hjærtensgodt Menneske. Hun viste os en oprigtig Deltagelse baade i Sorg og i Glæde og kunde ved saadanne Lejligheder lægge al Værdighed til Side. Men da hun var saa vanskelig at omgaas, saa kunde der aldrig blive ret Fortrolighed mellem hende og Moder, mellem Præstens og Degnens Hus. Men begge Familiers Børn kom bestandig godt ud af det med hverandre.

Alligevel kunde jeg dog aldrig komme til at holde

saa meget af Præstens Børn som af Skolebørnene, Bøndernes Børn. Det er vel Bondeblodet, der allerede den Gang har rørt sig i mig. Maaske ogsaa det kom af, at mellem Skolebørnene var jeg den mest ansete.

Der var især en Dreng, Hans, som jeg kom til at holde saa meget af, saa at det efterhaanden ligefrem steg til Forelskelse frá min Side. Denne Dreng var saa smuk, syntes jeg; ja, alt, hvad der angik ham, var smukt og godt i mine Øjne. Han var klædt i Trøje og Buxer af groft Vadmél. Trøjen var mørkeblaa, Buxerne var graa. Han gik om Vinteren med højrød, ulden Tophue. Aa, hvor jeg beundrede denne Dragt og ønskede mig en lignende! Han var velskabt, havde røde Kinder, gule Haar og milde, blaa Øjne. Desuden var han velbegavet, havde en god Sangstemme og blev rost af min Fader. Han havde i mine Øjne kun den Fejl, at han var 3 Aar ældre end jeg, men det tilgav jeg ham naadig, da han ikke kunde gjøre ved det. Men benyttede sig aldrig af den Overlegenhed, som hans Alder gav ham, han var fuldstændig min Kammerat. Vi kjælede aldrig for hinanden, men vi vilde dog inderlig gjerne sidde sammen eller følges ad. Min Broder og jeg blev ellers holdt i en vis Afstand fra Skolebørnene. Vi maatte ikke lege med dem uden særlig Tilladelse, og det skulde endda altid være i Skolegaarden udfør vore Vinduer, da mine Forældre vare bange for, at de andre Børn skulde lære os Unoder. Vi fik ogsaa vor Undervisning privat, især af Moder. Men hver Dag i den første Time i Skolen, naar der var Religionsundervisning, skulde jeg med; ligeledes

naar der var Sangtime. Og naar jeg var derinde i disse Timer, da vilde jeg altid sidde hos Hans, skjønt jeg fik Tilbud om mange andre Pladser.

Naar min Broder og jeg legede med de andre Børn, skete det jo tit, at vi følte os forurettede og klagede over dem til vore Forældre. Men selv om de virkelig havde gjort os Fortræd en sjælden Gang, saa fik vi aldrig anden Trøst, naar vi klagede, end: »Naar I ikke kan forliges med dem, saa kan I blive fra dem«.

En Dreng havde en Gang givet mig et Slag over Næseroden med sit Trægevær; det var en Lussing, som jeg har Ar af endnu. Jeg løb naturligvis ind og hylede. Og hele Skolen var i stor Spænding angaaende den haarde Straf, som den mente, Synderen maatte faa, men han fik ikke saa meget som en Irettesættelse.

I en anden Henseende syntes jeg ikke, Fader bar sig saa fornuftig ad, men det er jo først i en ældre Alder, at jeg har tænkt derover. Præstens havde faaet indført den Skik, inden vi kom til Byen, at deres Børn, selv de allermindste, skulde tiltales med »De«. Da nu »den ny Degn« kom, fandt Folk af sig selv paa at sige De til hans Børn. Jeg var lidt over 6 Aar, og Ferdinand, min Broder, var lidt over 3. Bønderne har vel tænkt, at naar det regnede paa Præsten, saa skulde det dryppe paa Degnen. Vi Præste- og Degneunger sagde rask væk »Du« baade til store og smaa. Ingen Steder, hvor jeg har været, har jeg truffet en lignende Taabelighed; den kunde ikke udrette andet end at gjøre os Børn hovmodige. Muligvis sker det imellem store Folk, at Pattebørn bliver titulerede som Greve, Baron eller

Højhed, men mellem jævne Folk i en Landsby at drage saadan et Skjel mellem Børn, som legede sammen, eller at voxne Folk skulde gjøre saadan Stads af Peblinger, slig en Dumhed har jeg kun set i Rerslev. At mine Forældre, særlig min Fader, som var bondefødt, vilde finde sig deri, har jeg aldrig kunnet forstaa. Jeg tror nu ikke, det gjorde min Broder og mig nogen stor Skade, thi alt andet, hvad der smagte af Hovmod og Forfængelighed, blev grundigt modarbejdet af mine Forældre.

Det er altid en vanskelig Sag at opdrage Børn, men det turde være mere end almindelig vanskeligt for Præster og Lærere. Deres Børn skal omgaaes med Menighedens Børn, men disse kan let falde paa at fordærve hine ved at vise dem en utidig Ærbødighed og Hensynsfuldhed.

Da jeg i mit 18. Aar kom fra Hjemmet og paa et Seminarium, havde jeg svært ved at fatte, at mine Kammerater ikke viste mig den Opmærksomhed, som jeg var vant til at modtage af Folk i Rerslev, men jeg blev snart kureret for de Storhedsnykker.

Jeg har hørt fortælle et Træk af en Præst i Grønland; det vil jeg anføre her. Han kom en Dag ud af sin Dør og saa en lystig Slædefart. Hans lille Søn kjørte en Slæde, der var forspændt med 6 grønlandske Drengene. Præstesønnen brugte Pisken godt. Da Præsten havde set lidt paa dette, sagde han Prrr! eller hvad det nu hedder paa Grønlandsk. »Nu skifter vi om!« sagde han, da de havde standset. Saa tog han sin Søn og trak ham ned af Slæden og spændte ham for,

i Stedet for en af de bagerste Heste. Denne lille Hest satte han saa til at være Kusk med den Formaning: »Pas paa den nye Hest og smør ham dygtig, for han er doven!«

Vi Smaafolk blev altsaa tiltalte paa denne ærbødige Maade af hele Sognets Folk med Undtagelse af Præstefamilien og vor Tjenestepige. Maaske det er derfor, at jeg senere hen, da jeg har indset det bagvendte deri, har kæmpet saa meget for at blive Dus med Folk og for at faa indført denne Tiltale saa meget som mulig. Naar andre Folkeslag, der tæller mange Millioner, kan hjælpe sig med én Tiltaleform, saa kan den lille Klat Danske da ogsaa, Vi er jo omtrent Søskenbørn allesammen. Jeg frygter for, at flere af dem, som haardnakket holder paa »De«, ikke vil give Rum for Broderskabsfølelsen, men vil ligesom fornægte det folkelige Familiebaand.

Det varede ikke længe, før jeg indsaa, hvor dumt det var, at min egen Hans skulde sige »De« til mig. Jeg bad ham om at sige »Du«, men Hans, som var saa besindig og velopdragen, vilde ikke indlade sig paa det, før jeg havde spurgt mine Forældre. Jeg husker nøjagtig, hvad de sagde til mit Andragende.

»Du maa gjerne være Dus med Hans, men saa skal ogsaa alle de andre Skolebørn sige Du til dig«, sagde Fader.

»Det maa de gjerne«, svarede jeg, men jeg var dog ikke aldeles tilfreds med denne Afgjørelse.

Jeg havde tænkt mig at ville vise hele Verden, hvor meget jeg holdt af Hans, derved at han alene

sagde »Du«. Men ellers var det mig aldeles ligegyldigt enten de sagde »Du« eller »De«.

Saa kom Moder med sit Votum:

»Nej, Nielsen! jeg synes ikke, det er værd, at de allesammen skal sige »Du« til Anton. Det gjorde jo ikke noget med Hans og andre pæne Børn, men du ved, der er mange slemme Dreng, og jeg er bange for, han bliver altfor gode Venner med dem. Hør, lille Anton, det kan ikke gaa an, men saa snart Hans bliver konfirmeret, saa maa han sige »Du«.

Og saaledes blev det.

Med min Undervisning gik det saadan: Jeg lærte hurtigt at læse, skjønt Moder brugte den allerfordømmeligste Methode. Da jeg havde lært at kjende Bogstaverne og at stave til b—a ba, saa læste Moder mig for, sagde en Sætning og lod mig gjentage den. Til at regne og skrive var og blev jeg en stor Klodrian. Fader var heller ikke dygtig i de Fag, saa det ligger vel i Familien. Hvad Skrivningen angaar, da har jeg endnu en Seddel, som jeg skrev, da jeg var omtrent 8 Aar. Det er nogle ganske forfærdelig klodsede og kantede Bogstaver. Samme Seddel indeholder tillige mit første poetiske Forsøg. Da det, som bekjendt, ikke tillige er bleven det sidste, vil jeg meddele det her, men først maa jeg fortælle om Anledningen hertil: Al den Tid jeg kan huske, har det været fattigt for mine Forældre, derfor havde de store Højtider, foruden de sædvanlige Glæder, ogsaa den Glæde for dem, at saa fik de Offerpenge.

Naar Tjenesten paa saadan en Dag var forbi, og

vi havde spist til Middag, da samledes hele Familien om Bordet, og Fader hentede da sit knyttede Lomme-tørklæde, som var fuldt af Offerpenge. Hvert Offer var indsvøbt i en Seddel, hvorpaa den offerpligtiges Navn var skrevet. Fader og Moder lukkede Sedlerne op, nævnede Navnet og Offerets Størrelse. Der faldt jo saa jævnlige Bemærkninger som disse:

»Det var et smukt Offer!«

»Det kan godt gaa an.«

»Det var temmelig knebent.«

Naar alle Sedlerne var aabnede, begyndte Tællingen, der gik for sig paa den Maade, at en af os samlede alle Markerne, en anden Otteskillingerne, en tredje Firskillingerne og saa fremdeles. Fader talte saa de sorterede Mønter sammen i Rigsdalere og tuttede dem ind i Papir. Naar det hele var forbi, fik vi vor Arbejds løn, Moder en Mark eller to, vi Drengene hver to eller tre Skilling. Da min Broder og jeg ellers aldrig havde Penge, var det en hel Begivenhed, naar vi skulde have disse Skillinger. Men én Højtid havde Fader glemt at give os Penge. Ferdinand og jeg holdt bekymrede Raadslagninger angaaende denne Sag. Ingen af os vilde være bekendt at minde Fader om det. Da skrev jeg paa den før nævnte Seddel dette smukke Vers, som her gjengives i Facsimile. For et Par Aar siden fandt jeg nemlig ganske uformodet den originale Seddel klæbet paa Bindet af en Bog.

Min Hun færi fik du en
 smøbel du lævede
 køen sørenge der du den
 Tvedse fyoleg og
 kellen Offensyngers
 og
 Døgømmæl til
 mig og en Hun

Denne Seddel bad jeg Fader at læse. Han lo og gav os strax 3 Skilling hver. Det var mit første Honorar.

Det første Legetøj, vi Børn havde, var Dukker, som Moder lavede til os, og som vi saa siden klædte af og paa og pyntede, som om vi havde været Pige-børn; det var altid kvindelige Dukker, mandlige var vist ikke til den Gang. Men da vi begyndte at komme sammen med Skolebørnene, og de fik vore Dukkebørn at se, gjorde de ubarmhæjrtig Nar af os og kaldte os »Pigebørn« eller »Tøsedrenge«. Derfor blev vi kjede af Dukkelegen. Herefter blev Krigshaandværket vor Leg. Og det kom vist nok af det, som vore Forældre fortalte os, og som vi nu var store nok til at lytte efter.

Faders og Moders første Ungdom faldt i Slutningen af Napoleonstiden. Længe efter at han var kommet til St. Helena, vedblev Folk i Evropa, men vel særlig i Danmark, at omtale ham med Beundring. Man saa næsten ikke andet end Napoleonsskilderier paa Væggene. Grækerkrigen imod Tyrkiet begyndte i Faders Seminarie-tid, men den kunde ikke faa Folk til at glemme Napoleonsrusen. Denne blev saa fornyet, da Kejseren døde i strængt Fangenskab 1821, og saa igjen da hans Legeme blev ført til Frankrig 1840. Den første Sang, som gik mig til Hjærte, var Bertrands Afskedskvad. General Bertrand var, som bekjendt, Napoleons tro Ven, der fulgte ham i Landflygtighed og lukkede hans Øjne. Da denne Sang, som endnu har bevaret for mig en Del af sin Skjønhed, turde være ubekjendt for den nulevende Ungdom, vil jeg anføre nogle Linier af den, som jeg endnu kan mindes. Melodien, som ogsaa den Gang blev kaldt smuk, husker jeg nøjagtig. — — I dette Øjeblik gik jeg hen til Klaveret og spillede den efter Hukommelsen; jeg har aldrig spillet den før, og Tonen og de gamle Minder, som den fremkaldte, bragte mig Taarer i Øjnene. Ordene er vistnok oversatte fra Fransk; men Tonen har dansk Klang.

Dig, elskte Frankrig, mit Farvel jeg byder!
 Farvel o du, mit elskte Fødeland!
 Mig Æren kalder, og dens Bud jeg lyder;
 ej længer i dit Skjød jeg dvæle kan.

— — — — —

Vel mange Helte delte jo hans Hæder
 og Glands og Herlighed af ham modtog,
 men mangen blev mod ham en sort Forræder,
 da Sejrens Lykke fra hans Banner drog.

— — — — —

Nu skuer jeg vel aldrig Frankrigs Dale,
 men dog min Skjæbne vorder mig saa sød:
 Jeg stod hos ham i gyldne Kejsersale,
 jeg bli'er min Kejser tro indtil min Død.

Sangen havde mange Vers, og hvert var paa otte Linier, men disse Brudstykker er alt, hvad jeg kan mindes. Jeg har heller ikke tænkt paa den i de sidste 50 Aar.

Mine Forældre og deres Kreds følte sig langt mere tiltalte af Bertrand end af Kejseren. Troskaben stod hos dem højere end Feltherretalentet og Statsmandsdygtigheden. Forresten, Napoleons umættelige Magtbegjær og Tyranni blev aldrig omtalt. Jeg troede i min Barndom, at han var ligesaa ædel, som han var stor. Den Gang brugte man nemlig ikke at kritisere ophøjede Personer.

I den Tid troede man ikke, hvad man nu saa ofte ser, at saadanne Herrer »er under al Kritik«, nej, man mente, de var over al Kritik.

Julirevolutionen 1830 hørte jeg aldrig blive omtalt, og det var dog en stor Begivenhed, som ikke var gammel i min Barndom. Mine Forældre og deres Omgivelser vare saa lykkelige ved Frederik den sjettes »faderlige Regjering«, at de mente, ingen anden Styrelse kunde lignedes ved den. Om Forfatningen blev der

ikke talt, men derimod om Kongen, Soldater og Krige.

Derfor skulde vi Børn ogsaa snart finde paa at lege Krig. Der blev aldrig kjøbt Legetøj til os, men vi fandt paa at klippe det ud af Papir. De nøgne Mennesker dannede vi af stift Skrivepapir, vi gav dem saa Klæder af kulørt Papir: Hat, Uniformskjole og Benklæder. Med Hensyn til hvilke Farver vi skulde bruge, fik vi gode Raad af Moder, der saa at sige var opdraget mellem Soldater. Vi lavede Slotte, hvor Kongen boede med Skildvagter udenfor Porten. Endelig fik vi hele smaa Krigshære, og tilsidst kom de til at kæmpe. Kavalleri var der ikke, kun Kongen og Officererne var til Hest. Infanteriet maatte stadig staa med Gevær ved Foden, hvilket nok ikke bruges meget i virkelige Slag, men her var det nødvendigt; vore Soldater kunde nemlig ikke staa, naar de ikke havde Geværet til det tredje Ben.

Et Feltslag blev holdt paa følgende Maade: Paa et Bord midt i Stuen stillede vi begge vore Hære op med Front imod hinanden. Min Broder og jeg stod nu i lang Afstand, hver bag sin Krigshær, og beskød Fjenden med Papirskugler. Hvem, vi ramte, faldt og var død. Men naar en Rytter faldt, kunde han slaa en hel Mængde Fodfolk omkuld. Dog, disse var ikke døde, de maatte rejses igjen; men den, som blev ramt, maatte blive liggende. Den Hær, som havde de fleste slagne, havde naturligvis tabt, men som oftest endte Slaget med en Tvekamp mellem min Broder og mig. Den blev ført med stor Forbitrelse, indtil Moder kom og skilte os ad.

Slagsmaalet drejede sig altid om uhelderlig Krigsførelse ; thi vi havde en Mængde Love for Kampen. Hovedpersonerne, vore Konger og Generaler, udstyrede vi med allehaande store Egenskaber, som vi virkelig troede paa. Jeg havde en Konge, som jeg kaldte »Garderkongen«, fordi han bar gul Hestgardeuniform. Det var en overmaade tapper Helt, han blev beundret, selv af Fjenden. Hver Konge havde ogsaa sin Dronning, som han sov hos og kjørte ud med. Ja, hun red saamænd ogsaa med Kongen, men havde lidt svært ved at sidde fast paa Hesten, som hun jo ikke kunde være bekjendt at skræve over. Der blev lagt et Læg paa hendes Nederdel, og Hestens Ryg maatte saa kiles derind i. Forresten spillede Dronningerne ingen videre Rølle. Alle Generalerne maatte leve som Pebersvende. I fredelige Tider besøgte Kongerne hverandre med deres Familier, for de havde ogsaa smaa Prinser og Prinsesser ; men desværre var der kun sjælden Fred.

Ved dette billige og morsomme Legetøj, der tog en Del Tid at lave og holde i Orden, havde vi altid noget at bestille. Den Plage, som mange smaa Børn har med at faa Has paa Tiden, kjendte vi ikke noget til.

Om Sommeren var ellers Gadekjæret, eller da Pladsen deromkring, vort kjæreste Opholdssted. Vi havde saa der baade Havne og Skibe. En Vej, der gaar lige op til Kjæret, var sat med store Sten. Mellemrummene mellem disse dannede Havne. Disse kunde ogsaa give Anledning til Tvistigheder. Men vi fik dan-
net en Retsformular, og naar en af os havde faaet udtalt den over en Havn, da var denne hans uomtvistelige

Ejendom. Formularen lød saadan: »Denne Havn siger jeg an saadan, at den er min.« Ja, vi havde saamænd en Mængde Love, som gjaldt dels til Lands og dels til Vands, men da de aldrig var skrevne, men blot mundtlig vedtagne, kunde der jo let ske Lovbrud, naar man enten glemte dem eller gav dem en uærlig Fortolkning.

En stor Glæde fik jeg en Gang, da min Ven Hans lavede et Skib til mig. Det var, ligesom Oldtidens Skibe, hulet ud af et Stykke Træ. Der var Mast; Roer og Sejl, ikke at tale om Kahyt. Saadan et Skib fandtes ikke i hele Byen, og mange Drengene misundte mig det. En Gang husker jeg, at det saluterede midt ude i Gadekjæret. Jeg havde nemlig faaet lavet en Kanon af en Nøgle, ladet den med Krudt og fastgjort den i Skibet. Derpaa havde jeg lavet en Lunte af Fyrsvamp, som jeg havde tændt. Saa stødte jeg Skibet fra Land, og Vinden fyldte Sejlene. Midt ude paa Dybet gik Kanonen af, og Skibet rystede stærkt ved Explosionen. Men alle Drengene paa Bredden raabte Hurra af Glæde. Jeg raabte vel højest. — Mine Forældre vidste nok intet om denne Skydning, ellers var den bleven forbudt.

Af de Lege, som Skolebørnene havde, og hvori jeg tog Del, husker jeg saa meget:

Drengenes meste Leg var at spille Langboldt. Da jeg ikke var dygtig til at ramme med Boldten, men ofte var saa uheldig at blive ramt, holdt Drengene ikke af at have mig med, men naar de ikke kunde blive fri for mig, gjorde begge Modpartierne den Aftale, at jeg »skulde gaa for det gamle Smørkjøb«. Det betød,

at enten jeg blev ramt, eller jeg selv ramte, skulde det ingen Betydning have for Leg eller Uleg. Jeg vidste ikke, hvad Meningen var med dette »gamle Smørkjøb«, men saa snart jeg opdagede den, vilde jeg ikke lege med længer; dertil var jeg for stolt. Derimod var jeg dygtigere til at lege »Hund efter Hare«. At spille om Knapper, at kaste dem til Maals i en Kreds, der blev dannet ved at man satte den ene Træskohæl fast i Jorden og drejede sig rundt, var et meget yndet Spil. Men Fader havde forbudt det, da Børnene fik for stor Spillelyst. Jeg havde ikke den Gang og har heller ikke haft siden Lyst til noget Spil.

Pigerne legede for sig selv. De havde gjerne Sanglege, i hvilke de stod i en Kreds. Pigerne vilde ikke have Drengene med, men mig vilde de gjerne tage med. At »lege Vibe« gik saadan til: Midt inde i Kredsen stod »Viben«, der var Forsanger. Sangen var saadan:

»Viben sidder paa Bere o: Bjærge
og fletter sine Fjere.
Hvem, som ikke huger vil,
de maa sætte Klæder til;
for nu huger vi alle!
eller:
for nu huger Viben.«

At huger var at sætte sig paa Hug. Naar Viben befalede: alle, da skulde hele Kredsen »huger«, men ikke Viben, men naar denne sagde: »For nu huger Viben«, da maatte kun denne sætte sig paa Hug. Hvem, der ikke øjeblikkelig rettede sig efter Vibens Befaling, maatte »sætte Klæder til«, det er: give Pant.

Ved en anden Sangleg i en Kreds lod Ordene:

»Jeg drog mig over den saltne Sø,
 og gjennem de mørke Skove;
 det gjorde jeg for allerkjæresten min,
 mens de andre ligger at sove.
 Tag dig en Ven og hold ham kjær,
 en Ven, som er over dem alle,
 som monne dit Hjærte gefalle.
 Han stiger jo aldrig saa højt op i Træ,
 han monne til Jorden falde.
 Han klapper, han klapper en Stænte.
 Han lever, han lever, han er ikke død,
 i Aftes aad han syv Fad Grød.«

Ved de Ord: Tag dig en Ven! tog hun, der stod i Midten, en af dem, hun syntes bedst om. Disse to Piger havde da fat i hinandens opløftede Hænder og dannede med dem en Port, som hele Kredsen maatte gaa igjennem. Ved Ordet: Grød slog de Hænderne ned og standsede Kredsen. Den, som Porten blev slaaet i for, skulde saa staa i Midten.

Det er mærkeligt med Ordene i denne Leg: de begynder saa smukt, næsten i Kæmpevisens Stil, og saa ender de med nogen meningsløs Snak. Men Beviset for, at Vennen er ikke død, er logisk nok, nemlig at han aad syv Fad Grød.

En tredie Sang- og Kredsleg havde disse Ord:

»Jeg saaer,
 Gud raa'er.
 Gud ved, hvad jeg faar
 til næste Aar.«

Denne Leg kaldtes meget passende at saa Rug. Ingen skulde staa i Midten, men en skulde gaa udenom Kredsen, synge Ordene og røre ved Ryggen af hver, som han gik forbi. Den, som han var udfør ved det sidste Ord, skulde han give et Klaps paa Ryggen, og den, som havde faaet det, skulde saa fange den førstnævnte, inden han fik Plads i Kredsen. Denne Leg blev kun brugt af Drengene.

Skolebørnene brugte mange andre Sanglege, som er almindelig bekjendte. Disse 3 Lege, som jeg har beskrevet her, har jeg ikke set andre Steder end i Rerslev, og derfor har jeg omtalt dem.

Pigerne vilde ikke have de »lede« Drengene med i deres Leg, og Drengene foragtede naturligvis de »tosede Tøser«. Naar Pigerne stod i deres Kredselege, kom der sommetider brasende en tre—fire store Drengene, som brød Kredsen og forstyrrede Legen. Men saa kan det nok være, at Pigerne slog løs paa dem med knyttede Næver og truede desuden med at »sige det til Degnen«; for det var forbudt Drengene at forstyrre Pigerne Leg.

Fader var ellers ofte til Stede ved Skolebørnenes Leg, og han lærte dem undertiden Lege, som han opfandt.

En Vinter, da det frøs haardt, og der var falden megen Sne, fik Fader Drengene til at bygge et Taarn af Sne i Skolegaarden. Sneen blev med Skovle og Spader skaaret ud i store Blokke, og disse blev stablet ovenpaa hverandre saa højt, som Drengene formaaede. Jeg troer nok, Taarnet blev 10 Alen højt. Der blev

saa hugget en snoet Gang op til Toppen. Denne Snebygning voldte Drengene grumme megen Fornøjelse. Især blev den anvendt som en Fæstning, der skulde stormes. Men den ene Side af det keglendannede Taarn, der hvor der ingen Trappe var, blev anvendt til Glidbane. Drengene satte sig uden videre paa Enden og lod sig jolle ned. Rigtignok blev deres Bagpart dyndvaad, men det regnede de ikke for noget. Rimeligvis kjendte de det gamle Bondeord, der siger: »Det er sundt at være vaad om R«, men min Moder vilde ikke anerkjende denne Sundhedsregel, og derfor maatte vi Børn ikke være med i den lystige Fart. Maaske ogsaa Buxehensynet havde Del deri, for det var svært at skaffe Klæder til os.

Naar Drengene vilde slaaes med Sneboldte, da var det ellers forbudt oppe i Skolegaarden, dels fordi der gjerne gik en Rude i Stykker, og dels fordi at Kampen gjerne gik over til virkelig »Haandgemæng«, der atter avlede blodige Næser, Graad og Tændersgnidse. Men naar der var Krigshumør, da førte Fader Kæmperne ned i sin Eng, delte dem i to Skarer og stillede dem op paa hver sin Side af en »Rendebæk«, der løb igjennem Engen. Denne Bæk var saa bred og dyb, at Drengene ikke kunde komme over den. Her blev saa Kampen ført paa en hæderlig Maade, og dens Rædsler blev undgaaede, — men den var ikke meget morsom, denne pæne Krig.

Naar der var brugelig Is paa Moser og Kjær, da havde vi jo der vor Tumbleplads. Fader var ofte med. Han løb da paa Skøjter, omringet af hele Børneskaren.

De skulde fange ham, eller han skulde fange dem. Undertiden faldt han over dem, og da laa baade Degnen og Børnene i en stor Dyngge og kravlede. Skumlere sagde undertiden om denne Færd: »Det er da en tosset Degn, vi har faaet; han er ligesaa tosset som Børnene.« Og det var sandt nok, hvis det ellers kunde kaldes tosset at more sig paa Isen. Bønderfolk brugte den Gang aldrig Skøjter, der var ingen Skøjter i hele Sognet uden hos Præstens og Degnens. Jeg tror Bønderne vilde anse det for upassende, for utidig Fornemhed, hvis de eller deres Børn skulde løbe paa Skøjter. Det hedder ogsaa i en gammel Vise:

»Ja, var jeg en Herre, alt ud af den Stand,
at jeg kunde bruge de Skøjter paa Vand,
jeg skulde mig svinge
som Fuglen paa Vinge,
hen til min udvalgteste, sødeste Ven.«

Det første Aar, jeg kom paa Isen med de andre Børn, havde jeg kun Træsko. Jeg husker en Aften, vi var ude paa et Kjær, da fik min Hans lavet en Slæde; ja, det var da kun en Stump Fjæl. Jeg satte mig paa den, Hans og en anden Dreng trak den, og det gik meget fornøjeligt fra den ene Side af Isen til den anden. Men da disse Drengene havde slæbt en Tur paa mig, fik de nogle Piger op at kjøre, og lod mig staa. Da blev jeg saa vred paa Hans, at jeg vilde ikke sige God Nat til ham, da han kom og bød mig Haanden. Saa urimelig var jeg, men jeg var vel heller ikke mere end 8 Aar.

Naar jeg, efter mine Lege, skal nævne, hvad jeg

havde mest Fornøjelse af i min Barndom, da bliver det Gilderne, Barsel- eller Bryllupsgilder, til hvilke mine Forældre altid blev budne med. Ja, de blev da ogsaa budne til Kvindegilder og Begravelser, men der var ikke noget ved dem at gjøre. Kvindegilder bestod deri, at en Barselkone et Par Dage efter sin Nedkomst fik samlet alle Byens eller Lavets Koner. Hun laa saa i Sengen, mens hendes Gjæster forlystede sig med Mad, Kaffe, Snustobak og Sladder. Dette Gilde begyndte strax efter Middag. Ved Aftentid kom Mændene for at hente deres »Kvinder«. De spiste, drak, røg og pratede nogle Timer. Og den elendige Barselkone maatte ligge i samme Stue og være Vidne til alt og indaande den fordærvede Luft! Ja, hun maatte jo saa have sig en enkelt Snaps til at styrke sig paa. Hendes Diæt bestod under hele Sygelejet i sød Suppe og Pande-kager. En sjælden Gang fik hun en stegt Høne med Puddersukker paa. Det var altsammen »Barselmad«, som blev baaren til hende af Naboernes Koner.

Barselgilderne morede mig mere. Der var jo Musik og Dans og mange Børn. Det var ikke sjældent, at Pattebørn kom med. Man kunde undertiden ved et Gilde se 3—4 Mødre paa en' Gang, som sad og gav deres Børn Die.

Naar vi vidste, der skulde være Gilde, saa længtes vi Børn altid efter at se den, der skulde byde til Gilde, for saa var vi jo sikre paa at komme med. En Pige skulde det altid være, som bad til Barsel. Hun skulde saa have en lille Stok i Haanden. og den skulde hun, efter Skikken, efterlade udenfor Døren, men af Skalk-

agtighed satte hun den undertiden et andet Sted end det sidste. Hvor hun efterlod Stokken betød det nemlig, at der snart skulde komme Smaafolk. Naar der skulde være Bryllup, skulde den, som indbød, være en gift Mand af Familien. Da han skulde fremsige en lang Ramse, skulde han gjerne være godt skaaret for Tungebaand.

En Gang hændte det sig, at saadan en Snakkebroder skulde være Bedemand. Han kom ind i en Gaard, hvor han var meget godt kjendt; han blev vel modtaget og opvartet, og han kom ind paa Dagens brændende Spørgsmaal, om Per Nielsen saa vilde give 50 Rigsdaler for Jens Jens's røde Horseplag. Det var jo en uhorlig Pris for den. Og nu »skar hun« med at gaa alle de Heste igjennem, der var i hele Sognet. Da Samtalens Strøm begyndte at sagtne sig lidt, rejste den fremmede sig og bød Farvel. Værten og hans Kone saa til hinanden; de vidste godt, at han glemte sit Ærinde, men de kunde jo da ikke byde sig selv til Bryllup. Manden følger Bedemanden ud i Gaarden, og der skulde jo endnu passiares lidt paa Falderebet. Da nu Bedemanden byder Farvel anden Gang, siger Manden:

»Ja, nu kan det vel ellers snart lide, at din Broder Niels skal have Gjæstebud?«

Bedemanden huskede pludselig, hvem han var Han satte et forfærdet Ansigt op og udbrod:

»Men føj for Saten! sagde jeg ikke noget inde i Stuen?«

»Nej, du gjorde ikke, men vi vidste jo nok, hvad

du kom for. Du er da heller ikke kommet saa langt endnu.«

»Men jeg bliver saa skammelig begrinet. Ja, det maa ikke hjælpe«, sagde han og gik ind igjen.

Den Dag, der skulde holdes Brudevielse, var gjerne en Lørdag, og saadan Dag gik Degnens Dreng det meste af Formiddagen og kiggede efter »Brudestadsen«. Undertiden steg vi op i Klokketaarnet, hvorfra vi kunde se over det meste af Sognet. Endelig kunde vi da høre Musikken og snart saa vi hele Følget. Paa den forreste Vogn sad to Klarinetblæsere; de blæste saa Gud maatte sig forbarme — over de Øren, der kunde høre Forskjel paa rent og falsk. Saa kom Brudens Vogn med 3 Agestole, i den første sad Kjøresvenden og en af Gjæsterne, i den anden sad Bruden alene, og paa den bagerste Agestol sad begge Brudepigerne; der var aldrig mere end to. Derefter kom Brudgommens Vogn. Han sad ogsaa ene i den midterste Agestol, med to Brudekarle bag ved sig. Saa kom Brudemænd og Brudekvinder; de kjørte paa sædvanlig Maade: Manden foran som Kusk, Konen alene i den bagerste Agestol. Den øvrige Del af Følget var ordnet saadan: først den nærmeste Familie, saa den fjernere, saa de af Lavet, som var bedst kjørende, derefter de, som havde ringere Kjøretoøj. Ved et »stort« Bryllup bestod Vognskaren af 20 Vogne eller mere. De forreste Vogne kjørte i saa skarp en Trav, saa at »Pillekerne« bag efter havde Læs med at følge Trop. For at tage sig ud skulde den ene Vogn være saa tæt paa den anden som mulig, selv om Vognstangen gik ind igjennem en

Bagsmække, hvilket skete næsten hver Gang der var Gildefærd. Men ingen blev vred derover.

De forreste Vogne, ja, saa mange, der paa nogen Maade kunde rummes derinde, kørte ind i Degnegaarden. Folkene stod af Vognene og gik ind i mine Forældres Stuer, der var aldeles prisgivne; vi reddede kun Sovekammer og Kjøkken. Mandfolkene holdt mest til i Skolestuen, hvor de fik en Dram og en Bid Brød, hvilken Forplejning de selv havde medbragt.

Man maa rigtignok beundre den kraftige Fordøjelse Bønderne havde. Gildegjæsterne var naturligvis ikke tagne fastende fra deres Hjem, og saa snart de stod af Vognen i Gildegaarden, fik de Æbleskiver og Snapse inden de kom ind i Stuerne. Derinde fik de sig saa en solid Frokost af tykke Rundtenommer, saa kørte de til Kirke, en Fjerdingsvej i det højeste, der fik de Mad og Brændevin inden de gik i Kirke, saa var de der en halv eller hel Time, derefter fik de igjen Snaps og Smørrebrød. Nu kørte de til Gildegaarden, hvor de, ligesom om Morgenen, fik Æbleskiver og Smørrebrød. Strax derefter kom Middagen, Grød og Fisk, der blev spist med al ønskelig Appetit.

Mens Brudeskaren gik i Kirke, først Bruden med Følge, siden Brudgommen, stod Musikanterne og tudede dem Ørerne fulde. Klokkerne havde jo kimet de 3 sidste Timer og blev ved til den sidste af Brudeskaren var kommet ind ad Kirkedøren. Naar Vielsen var forbi, begyndte Musikken igjen, saa kom ud af Kirken, først Brudgommen, siden Bruden. Naar alt var i Orden

kjorte de hjem under Musik, først Brudgommen, siden Bruden; nu var hun bleven Nr. 2.

Al denne Staahej, det var noget for os Børn. Særlig var vi interesseret i de mange Heste og Vogne, Kjøre-piskene ikke at forglemme. Fra Kirkegaarden, der ligger højt, betragtede vi Vogntoget, som kom buldrende, men naar Folket var gaaet i Kirke, gik vi omkring blandt de forspændte Vogne og smældede med Piskene. Eller ogsaa vi var inde i Stuerne og saa Kvindfolkernes Overtøj, som de havde lagt der. Hvad der var mest morsomt at se var de uhyre, tragtformige Kyser, dannede af stift Pap, beklædte med sort Fløjl uden paa og med brocheret, rødt Silketøj indvendig. De var sandelig ikke gode at styre paa Hovedet i Modvind, men ingen turde den Gang afvige fra Bondeskikken, om den end var nok saa taabelig og uhensigtsmæssig. Bønderkonernes Overklædning bestod af en lang Frakke med snævre Ærmer. Den maatte man ikke have paa i Kirken. Unge Piger skulde ikke have andet Overtøj end et stort, uldent Tørklæde, som heller ikke maatte medtages i Kirken. Mændene havde aldrig noget Overtøj den Gang. Hjemme var Kvindfolkene vante til tykke Vadmelklæder og Træsko med Halm i, nu maatte de sidde i den kolde Kirke med Lædersko og en tynd Merinoskjole. Men det var dog ogsaa forfærdelig, hvor de frøs, naar de kom ud af Kirken! De var ganske sorteblaa i Ansigtet og paa Hænderne og kunde næsten ikke tage Tøjet paa. Værst var det med Frakken med de snævre Ærmer, thi inde i disse skulde de store posede Kjoleærmer med opstaaende Skuldre, som nu

igjen er paa Moden, sidde; det var især galt, naar de var af Hvergarn. Ikke en eneste Kvinde kunde selv tage Frakken paa, en anden maatte stoppe Poseærmerne ind. Jeg har tit, mens jeg var lille, hjulpet Bønderkonerne dermed, og undertiden faaet et upaaskjønnet Kys til Belønning.

Mændene, der var ligesaa forfrosne, gik ind i Skolestuen, hvor de trampede i Gulvet og bankede Hænderne indtil de fik Varme nok til at tage en Snaps og en Bid Brød. Derpaa gik de ud i Gaarden, som var saa pakfuld af Heste og Vogne, saa man skulde synes, de dannede en uløselig Knude. Naar alle Folk var kommet til Vogns begyndte Udkjørselen, der var meget vanskelig, men saa snart de var sluppet ud paa Gaden, begyndte de strax at tage Fart. Om denne Gildefart kan man faa en Forestilling ved disse Træk:

En Gang, ved en Barselfærd, maatte en Mand i mine Forældres Gaard dreje saa brat, for at undgaa at blive paakjört, at han jog Vognstangen med et godt Stykke af Lænkekoblerne igjennem Væggen og ind i mine Forældres Stue, hvor den vakte stor Forfærdelse.

En Brudgom, som Søndagen efter Brylluppet skulde »hente Held«, kom i saadan en Fart ind i vor Gaard, saa han væltede over en Knold Ler, som han ikke fik Tid til at se. Bruden blev jammerlig tilsølet — og dette Uheld blev anset for et daarligt Varsel for Ægteskabet. Det blev ogsaa barnløst.

At »hente Held« kaldtes det, naar en Barselkone var i Kirke første Gang efter Barsedaab og Kirkegang. Brudeparret hentede Held ved at gaa i Kirke første

Søndag efter deres Bryllup. Naar det var Gaardmandsfolk, skulde Brudgommen kjøre for sin Brud, og de skulde være alene paa Vognen, begge i en Agestol. Da der samme Dag var 2den Dags Bryllup, skulde alle Gjæsterne følge bag efter.

Naar der den Søndag var Barnedaab i Kirken, maatte de Personer, som skulde hente Held, ofre tilligemed Fadderne, for »ellers tog Barnet Heldet fra dem«.

Alle Gjæsterne blev ved Indbydelsen udtrykkelig anmodede om at tage Ske og Kniv med. Gafler var den Gang en uhørt Luxus. Mine Forældre blev dog fritaget for at tage Spiseredskaber med, men det kunde ogsaa let hænde, at vi Børn maatte vente paa Ske indtil en medlidende Bonde slikkede sin Ske og laante os den.

Det var nu en stor Glæde for Degnens Børn at komme til Gilde, ikke just for Madens Skyld, men fordi der var Liv og Lystighed. Jeg lærte meget tidlig at danse, dog ikke i en Danseskole, for de fandtes ikke paa Landet, men af vor Tjenestepige. Jeg frygter for, at jeg var næppe 10 Aar, inden det blev en af mine største Fornøjelser ved Gilderne at ryge Tobak. Enhver, der ikke brugte sin Pibe, smed den paa et Bord eller i et Vindue, og saadan en henlagt Pibe var Prigsods, som alle kunde benytte uden at spørge. Naar jeg kunde kapre saadan en Pibe, tænde den og sidde i en Krog, hvor Fader ikke kunde se mig, da havde jeg nogle salige Øjeblikke. Sigarer var slet ikke i Brug hos Bønderne. Fader, som ikke brød sig meget om at danse, sad gjerne inde i Dagligstuen og spillede et bil-

ligt Slag Kort. Moder og begge vi Drenge opholdt os mest i Øverstestuen, hvor de dansede, skjønt der var kun Lergulv. Det var sjældent Moder fik sig en Dans, skjønt hun dansede udmærket, men Bønderkarlene holdt mest af at danse med deres egne. Men ud paa Aftenen, naar Gaardmændene med deres stive Transtøvler kom op at danse, da kom Moders Tur. Jeg dansede ogsaa tit med Moder. En Gang, mens min Broder var meget lille, sad han hos Moder oppe i Dansestuen. Da Moder nu en Gang blev taget op til en Dans, gav Drengen sig til at brøle forfærdeligt, og løb bag efter Moder, da han troede, hun blev bortført eller skulde times noget slem. En Snedker, som skulde være lidt halvformem, kom en Gang, bukkede dybt for Moder og sagde: »Maa jeg byde Madammen »Pigernes Fornøjelse?« Moder, som ikke vidste, at det var Navnet paa en Dans, tænkte, at han vilde kysse hende. Hun blev ganske rød og sagde meget afvisende: »Nej Tak!« Af Runddansen var der i den Tid kun Vals, Hopsa, Skotsk og Svejtrit; dog, sidstnævnte Dans var ikke ganske nobel, da de dansende kom vel tæt til hinanden. Men det meste, der blev danset, var »Turestykker«, 2 Tur, 3 Tur, 4 Tur, Halvfemte Tur og 6 Tur, endvidere adskillige »Dansen paa langs«. Dem holdt jeg nu mest af, for der var god Hviletid, naar man havde figureret. Men Fangedansen var dog min Yndlingsdans, maaske fordi jeg glimrede i den. Jeg var rask til at løbe, snild i Vendingen og derfor næsten umulig at fange. Fangedansen var jo mere Kapløb end Dans. Men jeg havde ikke været til Gilde ret tit før Folk

begyndte at danse »Hamborgerskotsk«, Forløberen til Polka. De to første »Hamborgere« jeg hørte, var »Amagermor, giv mig Gulerod«, og »Nummer Tre«. Jeg synes de var overvældende dejlige, og fik snart lært at trampe dem.

Naar vi Børn ved Gilderne begyndte at blive søvnige, da maatte mine Forældre tage hjem med os. Vi blev altid kjørt hjem, men naar vi skulde til Gilde, da kjørtc vi dertil med Kirkefolkene. Ved Afskeden blev vi altid bedet om at komme igjen den næste Dag, og det var et gammelt Ord imellem Bønderne, at Andendagsgildet var det morsomste. Men til min store Sorg vilde mine Forældre næsten aldrig til Gilde mere end en Dag ad Gangen. De fik Gilder nok, saa de kunde godt nøjes med en Dag.

Naar der ikke var Kjendsgjæringer, som forhindrede Folk fra at antage Bruden for at være Mø, bar hun til sit Bryllup en særlig Hovedpynt, en Slags Brudekrone, som kaldtes »Flettetøj«. Det var en rund Papskive, overtrukken med Brokade og besat med en Mængde Glas- og Voxperler og Pailletter. Brudens Pandehaar blev trukket tilbage og flettet ind i nogle Huller i Papskiven. Denne sad saa i Nakken og omgav Hovedet som en Slags Glorie paa Helgenbilleder. Da Haaret skulde strammes stærkt, var denne Hovedpynt meget ubehagelig, men naar Bruden klagede derover, fik hun det Svar: »Man maa lide noget for Stadsen.« Denne Lidelse for Bruden begyndte om Morgenen tidlig, da det tog flere Timer at flette hende, og den varede til mørk Aften eller længere. Uden

anden Hovedbedækning maatte hun, selv om Vinteren, kjøre til og fra Kirke, hun, der ligesom alle Kvindfolk var vant til en varm Hue og stundom med et stort Tørklæde derover. Ja, Bønderne var sandelig den Gang en haardfør Slægt. Blegspot, Mavesaar eller Nervetilfælde kjendtes end ikke af Navn. — Naar Middagsmaaltidet var forbi, Kaffen var drukket og Dansen skulde begynde, da skulde Bruden danse første Dans med Brudgommen, saa med Brudekarlene, saa med Brudemændene, der tillige var Forlovere, og først nu kunde hun, om hun vilde, blive befriet for Flettetøjet. Hun satte sig da paa en Stol i en Krog af Dagligstuen og blev omringet af de Kvinder, der havde pyntet hende; de begynde nu at pille Hovedpynten af hende. Det varede næsten en Time. Derefter skulde hun have det Hovedtøj paa, der betegnede hende som gift Kone, nemlig »den sorte Hue«, som var af sort Silke-Atlask, kantet med Guldgalonier. Nu blev Brudgommen hentet, han skulde give hende den sorte Hue paa og give hende et Kys i alles Paasyn. Det var han ikke for, men Konerne slog Kreds om ham, saa han ikke kunde slippe før han havde gjort sin Skyldighed.

Ved Barnedaaben var der færre Ceremonier. Den Pige, som havde »baaret« Barnet, Gudmoderen, og hun, som havde taget Huen af, umiddelbart inden Barnet blev døbt, disse to fik Hæderspladsen ved Middagsbordet. Dansen skulde begynde med, at Gudmoderen med Barnet paa Armen dansede den første Dans med den Mand, der havde kjørt for dem til Kirke. Den Kone, som skulde tage Huen af, tog nu imod Barnet. Hun blev

kaldt »Pattekvinden«, for hun skulde i Kirken og overalt give Barnet Die, naar det vilde græde. Naar Barnet skreg dygtig i Kirken sagde man, at det kom til at synge godt.

Ofringen i Kirken, særlig Kvindfolkenes, blev foretaget efter bestemte Regler, ja, hver Vending de skulde gjøre, var forud bestemt. Konerne var vel indøvede i disse Skikke, men Pigerne kunde jo let tage fejl. Naar saadan en Fejltagelse skete, da blev der en Hvisken og Fnisen imellem Konerne, mens den Stakkel, det gik ud over, blev blodrød.

Da mine Forældre, som sagt, var fattige, var det Pengebeløb, som kom dem tilgode ved Offeret, der faldt ved disse Gilder, af stor Vigtighed. Men det var just ikke meget, der blev spændet af hver. Et Brudepar af Gaardmandsstanden ofrede 2—4 Mark hver, en Kirkegangskone noget mindre. Men de øvrige, som var med i Brude- eller Barselstadsen, drev det sjælden højere end til 8 Skilling. Det mest almindelige var 4 Skilling. I den Anledning sagde en vittig Skomager:

»Der skal 24 stærke Karle til at bære en Rigsdaler op til Alteret, og saa slæber de endda, saa de er baade vinde og skjæve.«

En Skolelærer sagde: »Det eneste Ord de mener med i Offersalmen er dette:

»Ak, Villien du ser,
men Evnen er saa ringe.«

Disse Ord findes nemlig i Salmen »Nu bør ej Synden mere«, som blev brugt allevegne til Offersalme.

Naar Fader skulde i Kirke til et lille Bryllup eller Barsel, sagde han til Moder:

»Vil du købe mit Offer i Dag, Mo'er?«

»Ja, dersom du ikke er for dyr.«

»Du kan faa det hele for 4 Mark.«

»Nej, jeg vil kun give 3.«

Efter megen Prutten blev de saa enige. Naar Offeret saa blev talt og Moder havde tjent nogle Skillingen, da var hun jo rigtig glad og drillede Fader med at han ikke bedre forstod at taxere det. Men naar Offeret gik under Kjøbeprisen, da vilde Moder aldrig lægge de Penge til, som manglede, idet hun undskyldte sig med, at hun havde ikke Raad til at betale. Der blev tit Morskab i Huset over disse Handler.

Naar en Mand enten til Højtiderne eller ved Gilde-
lag ofrede usædvanlig lidt, kunde Fader udbryde:

»Hvad! Ofrer han ikke mere, og han har saamange Børn, der gaar i Skole! Jeg skal, saa i Sandhed, tærse Ungerne fordærvet!«

»Aa, det mener du jo slet ikke, Nielsen«, sagde Moder leende.

Ved et Barselgilde hos en meget gammeldags Gaardmandsenke (det var hendes Datters Barn, der var i Kirke), gik det saadan til, da vi skulde have Aftensmad: Enken kom ind i Stuen, hvor vi dansede, og raabte:

»Sid naa nør, Folk! saa ska je' komme med in Staambe.«

Vi satte os nu paa Rad paa de Bænke, der stod rundt om Væggene, og som var dannede af løse

Brædder. Enken »Marrejaane« kom nu ind, fulgt af en Pige. De begyndte paa den første i Rækken og blev ved til den sidste. Enken havde sit store Forklæde fuldt af tykke Smørrebrødder. Hun tog et Stykke op af Forklædet og rakte hver Person med det Ord: »Der!« Pigen gik saa med en Træ-Ølkande og gav hver en Slurk Øl. Brændevinsflasken gik paa Omgang imellem Karlfolkene uden noget Glas, ja, saadan var det nu allevegne. Om denne svinske Skik, som Enken brugte med Maden, har været almindelig tidligere eller ikke, har jeg aldrig kunnet opspørge.

Ved Legestuerne eller Ungdomsgilderne, som blev kaldt »Dans«, var der ingen Opvartning med Mad og Drikke. Manden, i hvis Gaard de dansede, købte en 10 Potter Brændevin, som Karlene købte i Flaskevis. Betalingen blev saa repareret paa hvert Karlfolk undtagen paa Drengene. Øllet, som kun var tyndt, købte de ogsaa hos Gaardmanden, ligeledes Tørmad, men der blev ikke spist meget, da de alle havde faaet Nadvere inden de gik hjemme fra.

Musikken var allevegne meget tarvelig. Ved Barsel gilder og Ungdomsgilder var der kun 1 Violin, ved større Bryllupper var der to. De spillede da begge unisont, det hørte til Sjældenhederne, at den ene kunde sekondere, og hvis han kunde det, var det altid efter Gehør, thi det var næsten uhørt, at nogen Spillemand kjendte Noder. Der var heller aldrig nogen, der kunde blæse paa Horn; den eneste Blæsemusik, man kjendte, var Klarinettpil. Violinspil lærtes altid først, kunde en saa drive det til at faa Klarinetten med, da hed det,

at »han kunde baade spille og blæse«. Mens Violin-spillet var taalelig rent, var Klarinetsspillet yderligt falsk og skrigende. Ved alle Gilder uden Undtagelse maatte Gjæsterne selv betale Musikken. For at spille en Nat ved et Ungdomsgilde fik Musikanten gjerne 1 Mark af hver Karl. Det var ogsaa Taxten ved indbudne Gilder. Markstykket blev leveret Spillemanden i et Haandtryk, idet man sagde: »God Nat og Tak for i Aften.« Men ved Barsler eller Bryllupper blev desuden under Maaltidet indsamlet Spillemandspenge paa en Tallerken.

Musikken er noget, som jeg altid særlig har lagt Mærke til og har haft Øre for. Jeg kan endnu huske Melodier, som jeg hørte da jeg var 7 Aar. Mine Forældre havde, saa at sige, hverken Stemme eller Gehør, men min Broder og jeg havde gode musikalske Anlæg. Fader fik kun »Temmelig godt« for Sang paa Seminariet, og Musiklæreren sagde en Gang til ham: »Ja, Nielsen, De synger s'gu ligesom naar man slaar paa en revnet Potte, men det er dog rigtigt.«

Jeg syntes Moders Stemme var meget kjønnere, men den var unægtelig falsk, hvilket jeg dog først opdagede, da jeg var voxen. Var det nu ikke besynderligt, at baade Fader og Moder holdt saa særdeles meget af Musik. Enhver, der kunde synge, blev opfordret til at lade sig høre i mine Forældres Hus, og disse kunde sidde i Timevis og lytte til.

En Gang blev vi kaldt til Vinduet ved Sang og Klang. Det var et ungt Menneske paa 17 Aar, som sang og slog paa en Tamburin. Naa, han blev jo strax kaldt inden for og maatte synge saa længe, han

kunde. Ved lystige Sange satte han under Omkvædet Tamburinen paa sin Tommelfinger og lod den snurre rundt.

Hans første Sang var en, hvori han ligesom forestillede sig selv for Publikum. Her er et Vers af den:

»Se venlig til den lille Dreng,
blandt Søkende vansmægter hjemme!
Vand er hans Drik, Straa er hans Seng,
o, røres ved Uskyldens Stemme!
Medlidenhed hav!
hvis Himlen dig gav
den Evne,
at lindre den armes Nød.
Det skjænker dig Trøst i din Død.«

Ja, det var en dansk Troubadour, den eneste jeg nogensinde har truffet.

Han havde et mildt, tiltalende Væsen og var næsten smuk. Naar han sang Kjærlighedsviser for Pigerne, var han ligefrem bedaarende.

Frits var hans Navn. Han sagde, at han var fra Skjelskør, hvor hans Forældre var fattige og havde mange Børn. Han var den ældste, men da han var konfirmeret og skulde lære et Haandværk, fik han i en Sygdom en Skade i Hoften, der gjorde ham lidt halt. Da han havde en udmærket Sangstemme, fandt hans Forældre og Venner paa, at han kunde tjene sit Brød ved den, naar han drog Landet rundt. En Skjelskør-Digter skrev den nævnte Sang for ham til en klingende Melodi, der ogsaa smager af Skjelskør.

Frits blev modtaget med stor Glæde i vort Hus.

Han fik Mad, Natteleje og en lille Skilling i Lommen, da han vilde rejse.

I flere Aar kom han hos os hver Sommer og blev modtaget som en kjær Gjæst, men saa blev han borte. 12—14 Aar efter opdagede jeg ham igjen. Han var da gift og bosat i Favrbo, var bleven en dygtig Skrædder og en velanset Mand. Om jeg husker ret, var det en retskaffen Skrædder der paa Egnen, som fik ham til at opgive sit Landstrygerliv, der nok førte nogen Fugtighed med sig.

Den næste Sanger jeg kan huske, var en Saddelmagersvend Nørager. Hans Broder var Forpagter i Rerslev Præstegaard, og naar Saddelmageren ikke havde noget Arbejde andre Steder, syede han for sin Broder, men næsten hver Fyraften tilbragte han hos os. Det var en smuk Karl med god, udvortes Dannelse. Og saa var han en utrættelig Sanger, og Degnefamilien var taknemlige Tilhørere, skjønt han næsten altid sang Tysk. Dette Sprog stod den Gang højt i Kurs i Danmark, og det var det eneste fremmede Sprog, som mine Forældre forstod lidt af.

Nørager havde i flere Aar arbejdet i Tyskland, og han saa ned paa Danmark med almindelig tysk Foragt. men da der ikke var naaet mindste Pust af en national Luftning ud paa Landet, saa hørte vi med stor Andagt baade paa hans Skvadronader og tyske Viser. Adskillige af dem skrev han af, og Fader maatte da fortolke dem for mig. Det var min første Undervisning i Tysk. De bedste Viser, Nørager sang for os, var Krigssange: »Lützows wilde, vorvegene Jagd« og »Schier dreizig

Jahren bist du alt«; det er den bekjendte Sang om Krigeren og hans Kappe, hvis pragtfulde Melodi siden er bleven saa forslidt. Ellers sang han en hel Del Svendeviser, blandt andre nogle, som Haandværkssvendene sang til at marschere efter, naar de gik deres lange Ture fra Stad til Stad. En er saadan:

»In die harte Winterzeit,
Vivat Kompagnié!
Kaiser von Napoleon
will nach Moskau gehe.
Drum drum drallalla« o. s. v.

I Stedet for Vivat sang han: Fifla. Det skal muligvis være: Vive la compagnie.

Saaledes er hvert Vers, kun Stednavnet bliver byttet om i næste Vers med Leipzig, Jena eller hvilket som helst andet Sted Napoleon havde kæmpet. Men Waterloo blev ikke nævnt, maaske ingen kjendte det Navn, da Visen blev opfundet.

En Svendevise syntes vi allerbedst om:

»Das Schiff streift durch die Wellen,
Fridolin.
Voll Wind die Segeln schwellen,
Fridolin.
Verschwunden ist den Strand
in die Ferne,
o, wie gerne
möcht' ich sein in Heimathsland!
Rosabelle Fridolin.«

I det sidste Vers hedder det:

Anton Nielsen: Landsbyliv.

»Verschwunden ist das Geld
aus den Beutel.
O, wie eitel
ist doch alles in die Welt!«

Det var en hel Svir for os at sidde timevis og høre Nørager synge Tysk. Naar der var vanskelige Ord i det, han sang, oversatte han dem for os. Jeg kan endnu synge hver eneste Melodi og huske lidt af alle hans Viser.

Da hans Broder, Forpagteren, snart efter rejste fra Præstegaarden, kom Saddelmageren heller ikke mere til Rerslev. Jeg har i flere Aar prøvet paa at opspørge ham, men det har været forgjæves indtil i Sommer, da jeg var paa Roskildeegnen. Der hørte jeg, at han havde opholdt sig der indtil han fornylig var død. Han havde været enlig og omstrefjende, men altid honnet.

I den Tid saa man hyppig vandrende Musikantere, sommetider i Flokke paa en halv Snes Stykker. Det var gjerne tysk Hornmusik. Og det var jo en stor Glæde for os, naar vi hørte dem. Fader forlangte altid, at de skulde spille Marseillaisen. Det var ikke af politiske Hensyn, at Fader holdt af den, men han havde dog saamegen Sans for Musik, at han kunde føle det vældige i disse Toner. Da Fader et Par Gange havde forlangt den af omstrefjende Selskaber, blev det bekjendt imellem dette Folkefærd, og alle de, som kom senere for at spille i vor Gaard, begyndte altid med Marseillaisen. Naar et Selskab saaledes havde spillet det de vilde, blev det altid budt ind i Stuen og fik

Mad og Drikke. Et Par Mark maatte de jo ogsaa have af den slet forsynede Kasse. Alle omløbende Spille-mænd, enten de kom enkelte eller i Flok, enten de spillede godt eller daarligt, fik altid Lov til at spille, fik altid Mad og Penge og altid en venlig Modtagelse. De gik ogsaa altid glade bort; jeg tænker de blev mest glade over Venligheden, for det var noget, som de ikke fik allevegne. Samme Medfart fik ogsaa alle andre Omløbere, hvad enten de vilde sælge eller tigge. Fader købte lidt af enhver, som gik omkring. Naar Moder skjændte fordi han købte Ting, som vi ikke havde Brug for, og som vi ikke havde Raad til at købe, sagde han:

»Lad os takke Gud for, at vi ikke behøver at løbe om. Det er dog et haardt Liv.«

Vandrende Haandværkssvende fik altid 2 Skilling samt Mad og Drikke, hvis de ønskede det.

Jeg husker saa tydelig en gammel Murersvend. Naar han kom ind i Skolegaarden, da krøb han mere end han gik, Ryggen var krum og det ene Ben kunde han ikke træde paa. Fader ynkedes over ham og hans Jammerklager og gav ham dobbelt saameget som de andre Svende. Men saa snart Mureren kom ud af Gaarden og han mente at Fader ikke kunde se ham længere, da rettede han Ryggen, knejsede med Hovedet og gik en rask Marsch. Da Fader en Gang havde opdaget dette Kneb, fik Mureren ikke mere end de andre Svende. Med tyske Haandværkere vilde Fader gjerne prate i deres eget Sprog. Det var ogsaa noget,

de blev glade over, skjønt Faders Tysk var meget ufuldkomment.

En Gang Fader var borte kom der en høj, ung Mand og bad om lidt at drikke. Han var Møllersvend, som man kunde se af hans hvide Klæder. Det var den Gang alle Møllersvendenes uforanderlige Dragt. Han var meget snaksom og begyndte blandt andet at tale om Musik, hvori han selv var saa dygtig.

»Den lille Fyr burde lære at spille, hvis han ellers har Gehør«, sagde han om mig.

Jo, Moder mente da, jeg havde Gehør, da jeg havde let ved at lære en Melodi. Men der var ingen nær ved, som kunde lære mig at spille.

»Jeg kommer igjen om nogle Dage«, sagde Mølleren, »og saa skal jeg tage en Piccolofløjte med og forære Deres Søn. Det er en lille Fløjte, knap en halv Alen lang, og den vil være et passende Instrument for ham at begynde med.«

»Ja, mange Tak!« sagde Moder, »men hvem skal lære ham at spille paa den?«

»Aa, det er saa mageløs let at lære. Jeg kan vise ham Grebene, og saa kan han selv øve sig.«

Moder og jeg blev meget glade over dette Løfte. Mølleren fik et godt Maaltid Mad og Tak til.

Jeg ventede hver eneste Dag i et Fjerdingaar paa Mølleren og Fløjten. Moder ventede vel knap saa længe, men strax da Løftet var givet, troede hun det lige saa godt som jeg. Naar jeg undrede mig over, hvorfor Mølleren ikke kom, søgte mine Forældre at undskylde ham, de var ikke for at sige mig rent ud,

at det var en Skjælm, som havde snakket op for at faa et Maaltid Mad. Han kunde saa vist ogsaa have faaet Maden, uden at give falske Løfter, for der blev aldrig sagt Nej til nogen, som bad.

Det vil ses af, hvad jeg har fortalt, at mine Forældre ikke alene var godmodige, men ogsaa godtroende, især Fader. Som en Følge heraf var han et Offer for enhver, der vilde bedrage ham; det eneste, der kunde væрге ham, var hans Fattigdom. Han, som selv var saa redelig, kunde aldrig lære at tro paa Menneskenes Slethed, end ikke paa sine sidste Dage. Kjøbmænd, Bissekræmmere, Handelsgartnere, Tiggere og Omløbere har narret ham ofte. De kunde godt komme til at narre ham mere end en Gang, naar bare de kunde lyve godt og stille sig uskyldige an. Da Fader holdt saameget af Havevæsenet, forskrev han ofte Planter fra Gartnerne efter deres Kataloger. Det var jo sjældent, at Planterne kunde svare til deres pralende Beskrivelse, men det var ikke sjældent, at disse Herrer sendte ham ganske andre og ringere Planter end de han forlangte. Den uforanderlige Tillid, som Fader havde til Folk, har vistnok i høj Grad bidraget til at holde hans Sind roligt og muntert.

Han var ogsaa særdeles mild i sin Dom og søgte af optage alt i bedste Mening, og ligeledes at vejlede os Børn og alle andre til at dømme mildt.

Men jeg ved, det lykkedes ikke med mig!

Med alt dette var han dog en Lærer, der holdt strængt paa Orden og Lydighed i sin Skole. Han havde dannet sig en uskreven Lovbog, hvorefter Skolebørnenes

Forseelser bleve straffede. Denne Lov blev snart be-
kjendt imellem Børnene, saa hver af dem vidste tem-
melig nøje hvad Straf, der hørte til den eller den lille
Forbrydelse.

Den højeste Straf var at faa af Rebtampen, en
mindre Straf var at blive Legen forbudt i Middagstiden.
Det billigste noget Barn kunde slippe med, var at »sidde
over«. En mundtlig Irettesættelse blev ikke regnet for
Straf. Det var meget sjældent, at Fader pryglede
Børnene, og de Forseelser, der kostede Prygl, var hel-
digvis sjældne. At lyve for Fader eller for Børnenes
Forældre, at stjæle i Skolen og at løbe sin Vej, naar
man skulde sidde over, alt dette krævede Rebtamp.
Men naar et Barn var idømt denne Straf, da lod Fader
altid en halv Dag gaa hen førend den blev udført.
Det var ikke for at sejjpine Barnet, men det var for,
at han ikke skulde komme til at straffe Barnet i Vrede.
Naar Tiden saa kom, at Barnet skulde have sine Smæk,
da stod Fader saa rolig som ved enhver anden For-
retning, og stundom lo han, naar der var Anledning
dertil. Naar Børnene sagde Av og klagede sig, sagde
Fader:

»Ja, men det skal jo gjøre ondt, min Dreng,
ellers kan det ikke hjælpe.«

Jeg husker Jens Frederiks Anders, som en, der
oftest fik Bank. Jeg ved ikke, om han var slem, men
han var en uforbederlig Spillopmager og ligesaa ufor-
bederlig doven. Naar han blev kaldt hen for at faa
sine Prygl, begyndte han strax at hyle. Da kunde
Fader ikke lade være at le, han sagde:

»Nej, bi dog lidt, du har jo ikke endnu faaet noget at græde for.«

Men naar Fader saa slog ham, saa græd han ikke. Naar han klagede sig før Tiden, var det fordi han mente, at han kunde jamre sig fri for Straffen.

Det var ogsaa meget sjældent, at Fader slog min Broder og mig, men naar det skete fik vi Straffen strax efter Forseelsen, og da var Fader vred. Dog vidste han altid, hvad han gjorde. Men han var mere forsigtig over for fremmede Folks Børn. Af Moder fik vi jævnlig Prygl; hun saa jo mere til vore Skjælmstykker end Fader, som næsten altid var i Skolen. Det gjorde ikke meget ondt, naar Moder slog os, dog var vi meget uhyggelige tilmode naar det skete, for vi syntes det var saa slemt, at hun var vred.

Jeg har endnu et Træk at fortælle om mine Forældres Godtroenhed. En Dag kom til os en kjøn, velklædt Bondepige. Moder hilste paa hende og spurgte om hun vilde tale med Fader. Men Pigen svarede ikke, hun gjorde Grimasser og gav nogle uforstaaelige Lyde fra sig. Da blev Moder bange for at det var en afsindig Person, og hun hentede Fader. Han blev snart klog af, at Pigen var døvstum. Da fik hun en Tavle, hvorpaa hun skrev, at hun var sulten. Hun fik saa Mad og var meget taknemlig. Derpaa skrev hun, om hun maatte blive hos os om Natten, da hun ikke vidste, hvor hun skulde gjøre af sig selv. Det fik hun ogsaa Lov til. Næste Dag bad hun Moder om noget at bestille. Hun fik Sy- og Strikketøj og var meget duelig dertil. Mens hun arbejdede sang hun bestandig; hendes

Stemme var meget smuk, men der var jo ingen Ord man kunde forstaa; vi kjendte heller ikke hendes Melodier. Vi fandt dem kjønne, og en af dem har jeg bevaret i Hukommelsen endnu. Jeg indser nu, at der er ikke stort ved den, men jeg har dog aldrig hørt den siden eller ved, hvor jeg skal føre den hen, skjønt jeg er godt bevandret i Sangmusik. Marie, saaledes hed Pigen, var meget venlig imod os Børn og kunde godt lege med os. Inden Aften havde Moder faaet Fader til at love, at Pigen maatte blive hos os en 14 Dage. Hun vilde tit fortælle os noget om sig selv. Vi Børn kunde intet forstaa, men Moder mente at kunne forstaa saa meget af hendes underlige Lyde, at hun var løbet fra et Sted, hvor de Folk, hun skulde være hos, havde været nogle Bødler imod hende.

Vi var allesammen glade ved denne Marie, og jeg kan se hendes smukke Person endnu i mine Tanker. Men da hun havde været hos os et Par Uger, tog hun Afsked med os, og den var helt vemodig. Vi fik ingen Forklaring over, hvor hun tog hen.

En Maanedstid efter fik vi at vide, at hun var en Bedragerske og Tyv. Hun var slet ikke døvstum, men hun havde anstillet sig saadan for at undgaa Politiet, og var desuden flygtet langt bort fra den Egn, hvor hun var kjendt. Paa disse fremmede Grændser havde hun flere Gange spillet den samme Komædie som i Rerslev Skole. — Nu skulde man da tænke, at mine Forældre blev meget forbitrede paa hende, da hun saaledes havde bedraget dem. Nej, det var ikke Tale om Vrede, de ynkede hende derimod og var ikke

for at tro alt det slette, der kom frem imod hende. Hun havde da heller ikke taget noget fra os.

Skjønt det ikke hører hertil, vil jeg dog fortælle, hvorledes Fader med sin Troskyldighed blev sig selv lig til det sidste.

Et Par Maaneder før han døde talte han med en gammel, fattig Kone, der led af Gigt. Fader købte da et »Volta-Kors« til hende, uden at tænke paa, at det er den mest lavbenede og plumpe Humbug, der endnu er dreven. Han døde uden at erfare, hvorledes han for sidste Gang var blevet bedraget. Da Bønderne meget ofte er lettroende i lignende Sager, maaske fordi det aldrig selv kunde falde dem ind at øve den Slags Bedrageri, saa tænker jeg, at det er Faders ærlige Bondenatur, der gav sig tilkjende ved at tro alle Folk vel.

Min Moder, hvis Forældre døde kort efter at hun var konfirmeret, havde siden den Tid maattet eventyre sig selv. Hun havde da lært Husholdning og været Husjomfru flere Steder. Tilsidst var det hun kom til Bregninge ved Kallundborg hos Præstefamilien Øwre, hvor senere hun blev forlovet med min Fader, hvilket er fortalt. Dette Ophold hos Pastor Øwres varede i mange Aar, og det har sikkert haft en stor Indflydelse paa Moders Udvikling og derigjennem paa Opdragelsen af hendes Børn, som ogsaa paa Tonen og Indretningen af vort hele Hus. Familien i Præstegaarden var nemlig den bedste, Moder havde kjendt, hvorfor ogsaa hun sluttede sig til den med Troskab og Opofrelse. Efter hvad jeg i en modnere Alder har kunnet erfare og

dømme om disse Præstefolk, saa var det en særdeles elskværdig og hæderlig Familie, der stod højt over Flertallet af Samtidens Præster i udvortes og indvortes Dannelse. Der blev daglig syslet med Musik, Literatur og Måleri; de havde undertiden Besøg af store Musikere og andre fremragende Mænd. Husjomfruen blev betragtet som et Medlem af Familien. Dette Præstehus blev altsaa det Forbillede, hvorefter Moder, med sine smaa Evner og Midler, indrettede sig som Husmoder og Moder. Fra min første Barndom kan jeg huske, at Moder idelig havde Øwres i Tanken og paa Tungen. »Saadan gjorde Madam Øwre, saadan i det og det Tilfælde. Det sagde Pastor Øwre altid, og saadan gik det med Børnene«. Fader gjorde undertiden lidt Nar ad denne Ensidighed og mente, at adskillige Ord og Handlinger kunde være ligesaa gode som det, der blev brugt hos Øwres, men Moder lod sig ikke rokke. Præstens ældste Søn Herman blev saa stillet op som et Slags Mønster for mig; men jeg fik da ogsaa at vide, at Herman sommetider maatte have en ordentlig Dragt Prygl af Præstens Spanskrør. Samme Herman blev senere Læge og bosatte sig i Hallebyore, en Mil fra vort Hjem. Han blev naturligvis strax vor Huslæge, og i mange Aar kunde ingen Læge maale sig med ham i mine Forældres Omdømme.

Pastor Øwre var død, inden vi kom til Rerslev at bo. Hans Enke med to ugifte Døtre var flyttet ind i et Enkesæde der i Byen, og de vekslede Breve med mine Forældre en enkelt Gang. Saalænge vi var i Sneslev, kunde der ikke være Tale om at besøge dem,

men saasnart vi var kommet til Rerslev, der kun var et Par gode Mil fra Bregninge, begyndte Moder at tale om, hvor dejligt det kunde være at komme til Bregninge. Men Fader syntes ikke, det kunde lade sig gjøre. Der kunde ikke være Raad til at leje Vogn, og han var endnu ikke saa kjendt med Bønderne, at han kunde bede dem om Kjøretøj til en længere Lysttur. Det var jo allerede store Ting, at de drev Skolelodden for os. Men Moder, som havde Kvindernes sædvanlige Udholdenhed, fik dog endelig sin Krig frem. Vi fik saa laant et Kjøretøj, som vi maatte beholde i to Dage, for Øwres havde skrevet, at vi maatte endelig blive Natten over. Jeg var vel ikke mere end halvottende Aar den Gang. Om den lange Kjøretur husker jeg ikke meget, kun Stokkebjærg Skov og Kongens Møller, og saa Kongevejen, da vi naaede den: Hovedlandevejen mellem Kallundborg og Holbæk. Her saa jeg første Gang Bomme paa Landevejen. Det var morsomt at se! Den brede Vej spærredes af en svær Bjælke, som laa en halvanden Alen over Vejen. Pludselig, naar der kom en Vogn, gik den ene Ende af Bjælken op i Luften, ligesom en Brøndvippe. Ved Bregningebommen kom en høj, gammel Mand ud for at tage imod Bompeng. Da han havde set lidt paa mine Forældre, udbrød han glad:

»Men det er jo Nielsen! Ih, se God Dag! Og Jomfru Olsen — Madam Nielsen, skulde jeg vel sige. Velkommen til Bregninge!«

»Hvordan har De det, Snedker Nielsen?« spurgte Fader.

»Tak, ved det gamle. Ja, De ser da indenfor, mènes De er i Byen?«

Mine Forældre, som ikke havde set i Byen i 8 Aar, morede sig nu ved at se de gamle, kjendte Huse, efterhaanden som vi kjørte videre. Ligeledes kjendte de næsten alle de Personer, vi saa. Moder, som var meget kortsynet, sad stadig med sin Lorgnet for Øjet. Saa siger hun en Gang:

»Men se, Nielsen! var det ikke Spatte-Birte, vi mødte?«

»Hvem er Spatte-Birte?«

»Aa, kan du ikke huske hende! Det var jo en Kone, som altid strøg omkring for at tigge, og som aldrig vilde bestille noget.«

»Nej.«

»Jo, Nielsen, det kan ikke være muligt andet. Det var jo hende, som stoppede sig en Mave ud af Klude. Saa sagde hun, at hun var frugtsommelig og gik og tiggede sammen til Barselsengen. Men et Sted var hun saa uheldig at tabe hele Maven.«

»Jo, jo, den Historie kjender jeg. Var det hende?«

Og saa fik mine Forældre sig en hjærlig Latter. Men jeg husker godt, at Moder blev rød i Hovedet ved at se, hvor vist jeg saa paa hende. Jeg forstod ogsaa godt, hvad det var, der blev fortalt; jeg vidste godt, hvordan en frugtsommelig Kone saa ud, og at hun fik et Barn. Jo, de smaa ved mere end vi store tænker, og jo mere vi søger at skjule visse Ting for dem, desmere nysgjerrige bliver de efter at faa Rede paa dem.

Vi naaede nu Enkesædet og blev modtagne med

stor Glæde af Madam Øvre og hendes voxne Døtre Augusta og Emilie. Der var særdeles net inde i Stuerne, Klaver, Malerier, Blomster — og saadan en rolig Hygge, som man kan mærke, men ikke beskrive. Og Kvinderne i Huset passede saadan ind i det hele, saa alt blev harmonisk. Det kunde jeg naturligvis hverken se eller tænke den Gang, skjønt jeg syntes der var saa godt at være, men da alt staa saa tydeligt for mig, saa kan jeg nu tænke over det Indtryk, jeg fik. Huset var kun lille og straatækket, men det laa i en frodig Have og var helt beklædt med Vinløv. I et stort Lindetræ med en bred Krone var lavet et Lysthus med Bænk og Bord. Man gik op ad en Trappe — saa sad man oppe i den tætte Lindetop. Det Sted var jeg saa glad over, saa jeg undertiden sad ganske alene deroppe.

Allerede strax, da Moder var kommet til Sæde, bad alle Damerne hende, om de maatte kalde hende »Jomfru Olsen«, for det Navn holdt de saa meget af.

Moder sagde, hun vilde blive glad ved at høre sit Pigenavn endnu en Gang — og Fader gav naadig sit Samtykke dertil. Døtrene var utrættelige i at lege med os i deres Have og i Præstens, som de havde Adgang til. Vi gik siden allesammen en Tur i Præstens Have og i en Lund, som stødte dertil; den hed Ellehaven. Madam Øvre og Moder kunde ikke lade være at sukke over, hvor alt var forandret.

Vi hilste ogsaa paa Præsten Sinding og hans Familie. Han fik senere en ulykkelig Død.

I denne Præstehave var det altsaa, at Fader og

Moder var blevne Kjærestefolk. Det var mærkeligt, at de unge Piger kunde lade være at tale om mine Forældres Stævnemøder, da vi dog var i det Lysthus, hvor de havde fundet Sted.

Fader og Moder tav ogsaa stille, men de tænkte vel nok paa de kjære, gamle Minder.

Da vi kom tilbage, rendte min Broder og jeg rundt omkring for at efterse al Ting. Ude ved Brønden, mellem noget Skrammel, fandt jeg en Bliksabel med Skede. Jeg sprang strax ind til Moder og spurgte, om jeg maatte have den.

Hun sagde, jeg skulde bære den hen til Madam Øvre og spørge hende.

»Men det er jo Hermans Sabel! Hvor fandt du den, lille Anton?«

Da jeg havde fortalt det, fik jeg Lov til at beholde den, hvis jeg vilde have den, for den var rusten og uden Hefte. Men jeg var saa inderlig glad over den, for nu skulde jeg rigtig forbavse de andre Skolebørn, som vel havde Træsabler, men uden Skede. Jeg havde den i flere Aar og gjorde Stads med den, efter at den var bleven gjort i Stand. Hvis jeg havde den nu, skulde den blive bevaret som et Minde om en lykkelig Dag og en lykkelig Tid.

Inden vi rejste, fik vi alle smaa Gaver. Moder fik et lille Pastelmaleri, som Madam Øvre havde malet. Jeg har haft det for indtil et Par Aar siden, da jeg gav det til Avgusta, der den Gang var 76 Aar.

Den første Bog, jeg ejede! Ja, den kan jeg nok ikke glemme. Det var en Samling af danske Sange,

udgivet af Trykkefrihedsselskabet. Den Dag, jeg fik den, gik jeg paa Gaden i vor By og vogtede Gæs. Jeg var ikke meget glad over den Bestilling. Min honneste Ambition oprørte sig ved, at jeg skulde være Vogterdreng, og saa dertil gaa paa Gaden med Gæsene, dér, hvor alle kunde se mig. .

Vi havde aldrig før haft Gæs og havde dem heller ikke mere end det Aar. Dette Gaasehold var en af de mange Opfindelser, som Fader gjorde i den Hensigt at forbedre sine Indtægter, og den virkede ligesom de andre, netop det modsatte af, hvad der var tilsigtet. — — — Som jeg nu gaar der paa Gaden i flove og bedrøvelige Tanker, kommer der en Dreng rendende henne fra Landvejen. Han raabte:

»Anton! her er en Bog til Dem!«

Det var nu kunstig nok, at en Gaasehyrde skulde tiltales med »De«.

»Hvor har du faaet den fra?« spurgte jeg.

»Ja, der var en fin Vogn henne paa Vejen, saa holdt de, og der var en fin »Damme«, som sagde jeg skulde give Dem Bogen«.

Jeg aabnede Bogen, da stod der paa Titelbladet: »Til Nielsens ældste Søn fra Emilie Øvre«.

Naa, nu fik jeg pludselig mit gode Humør tilbage. Det var jo en Ære, som nok kunde veje op med min Fornedrelse, at Emilie Øvre, den ældste Datter af Præstefamilien, havde tænkt saa venlig paa mig. Og saa den Glæde at eje en Bog. Og saa en Sangbog, jeg, som holdt saa meget af at synge! Det var den første Sangbog, jeg nogensinde saa.

Jeg kunde umulig beholde Glæden for mig selv, men maatte rende fra Gæssene for at vise Moder Bogen. Hun blev ogsaa glad, baade over min Glæde og over, at den Familie, hun satte saa højt, saaledes tænkte paa hendes Søn.

»Men hvordan gaar det med Gæssene, Anton! Løb igjen!» sagde hun.

Fra nu af var det ingen stor Plage for mig at vogte vore 3 Gæs, thi jeg levede i Sangbogen fra Morgen til Aften. Det var værst med Melodierne, men Moder hjalp mig, hun kunde en hel Del fra Pastor Øwres Hus og fra andre Steder, hvor hun havde tjent. Rigtignok sang Moder falsk selv, men desuagtet fik jeg lært Melodierne rigtig. Fader kunde ogsaa enkelte Melodier, og var der nogle Sange, som ingen af dem kunde, saa satte jeg selv en Melodi dertil, en som var sammenflikket af andre Melodier, som jeg kunde. Til sidst var der ikke en eneste Sang i hele Bogen, uden at jeg kunde synge den. Bag i Bogen var der Noder til en Del af Sangene, men skjønt Fader kjendte Noder, kunde han dog ikke synge efter dem, og der var ikke et musikalsk Instrument i Huset eller i hele Byen.

Foruden min Sangbog havde vi kun en fra Faders Seminarietid, men den var skreven. Naar Folk i den Tid havde Sangbøger, da var de gjerne skrevne. Vistnok var der nogle enkelte trykte Sangbøger, f. Ex. en af Lütken, som nærmest var en Skole- og Seminariebog, men den var saa forfærdelig moralsk — og kjedelig. Saa var der vist et Par andre Sangbøger,

som indeholdt Selskabs- og Drikkeviser, men der var ikke et Exemplar af dem i hele Byen.

Sangundervisningen i Landsbyskolerne indskrænkede sig til, at Læreren sang nogle Salmer med Børnene. Fader var forud for sin Tid deri, at han lod Børnene synge Viser. Men han maatte saa tage, hvad han kunde faa: Selskabsviser, Drikkeviser og Komedieviser.

Jeg husker, at vi lærte i Skolen: »Mit fulde Glas og Sangens raske Toner«, »Hvor Fader Evan troner Glæden smiler« og »Druen voxer paa vor Klode«. Det var just ikke Barnemad, men Fader maatte tage hvad han havde. Børnene var glade over de livlige Melodier og muntre Ord, og der er næppe nogen af dem blevne Drankere, fordi de lærte Drikkeviser i deres Skolegang.

En Sang, som nu er rent glemt, om Pandoras Æske, husker jeg lidt af:

Naar du gaar grumme langt tilbage
til Verdens første Barndomsdage,
da al Ting var Uskyldighed,
du vil i Fabellæren finde
et Sagn om en livsalig Kvinde.
Hun hed — hun hed — hun hed —
Giv Tid og hør Besked.

Pandora, Præster hende kaldte,
dog nej, jeg heri mig fortalte,
den Gang var der ej Præster til.

— — — — —

Hun fik en Æske at bevare.

Hun plages af Nysgjerrigheden,
den er jo Kjønnetts Fejl heneden.

Endvidere sang vi en filosofisk Vise om Haabet:

Du, som paa Jorden ene blev tilbage,
da Kor af bange Guder flygted' bort,
du klarer op de tunge Vemodsdage,
naar tykke Skyer farver Himlen sort.

En Sang, som jeg husker Fader var særlig glad
ved, var en af et Syngestykke: »Drengen fra Auvergne«

Paa hine elskte Steder,
hvor jeg en Gang blev født,
der flokke sig milde Glæder,
der rinder Livet sødt.
Der flokke sig unge og gamle
under løvrige Eg.
der Piger og Ynglinge samle
sig til skyldfri Leg.

Endvidere havde vi en Sang om Bondelivet:

At Ladhed er parret med Smerte,
at Arbejd' Velsignelse er,
det tidlig min Fader mig lærte,
den Lære jeg meget har kjær.
Varmt Blodet om Hjærtet mig strømmer
og Styrke jeg har i min Arm.
Ej Natten jeg ængstlig bortdrømmer,
og Kummer ej nager min Barm.

Plov ved jeg behændig at kjøre,
 og Øxen er let i min Haand,
 min Le kan jeg mesterlig føre
 og nemt tvinge Axet i Baand.

Blandt Byens livsalige Piger
 er Signe den yndigste Mø,
 hver Ungkarl i Byen det siger
 og jeg paa den Sandhed tør dø.

Kom Kongen og bød mig sit Rige
 og Signe vild' tage fra mig,

Jeg sagde: Fa'er, styr du dit Rige,
 det styrer du bedre end jeg,
 men jeg styrer bedre min Pige
 og Signe forlader jeg ej.

Det var ved Tanken om min første Bog, at alle disse Sangstumper kom frem i min Hukommelse.

Der er et Par andre Ting, jeg mindes klart, da jeg første Gang saa dem: kemiske Svovlstikker og Staalpenne. En Aften kom Fader hjem fra Slagelse, vor nærmeste Kjøbstad; det var i Skumringen.

»Kom herhen, Dreng, saa skal I se;« sagde han. Derpaa tog han op af Lommen en lille firkantet Træ-Æske med Skydelaag. Nu tog han op af den en lille Pind, hvis Ende han strøg mod Æsken. Det gav et lille Knald og Pinden begyndte at brænde først med en blaalig og siden en rød Lue. Moder, som ogsaa var kaldt til, gav et Skrig, men min Broder og jeg hoppede og raabte af Glæde. Hvorledes det gik til, hvilket Fader forklarede, brød vi os ikke om at høre, vi tiggede og bad ham bare om at stryge en til. Det

gjorde han, men fortalte os med det samme, at det var dyre Svovlstikker, saadan en Æske kostede en Mark. Da Fader var en rigtig Skolemesternatur, der gjerne vilde meddele andre, hvad han selv vidste, saa varede denne Herlighed ikke længe, thi hver Gang der kom et fremmed Menneskø, saa maatte Fader vise frem denne vidunderlige Maade at gjøre Ild.

Det varede et Par Aar endnu, inden de kemiske Svovlstikker blev saa billige, saa de kunde faa nogen praktisk Betydning. Bønderne kaldte dem »kinesiske Svovlstikker«, da de aldrig havde hørt Udtrykket »kemisk«. Før den Tid havde man kun Svovlstikker, som paa begge Ender var dyppede i smeltet Svovl. De var meget større, men de kunde jo kun bruges, naar man havde Ild i Førvejen. Inden Husmoderen gik i Seng, maatte hun »forvare Ilden«, det vil sige dække den til med nogle Tørv, som saa skulde holde Ilden vedlige til næste Morgen. Men undertiden var der ikke en Ildgnist i Tørv, og da maatte man »laane Ild« hos Naboerne. Jeg er tit bleven sendt hen til en Nabokone i den Anledning. Moder gav mig saa en gammel Træsko, og i dens Taa-Ende hældte saa Konen nogle Tørvegløder og bad mig være forsigtig. — Folk, som boede ude paa Marken langt fra andre Bopæle, var uheldig stillede, naar Ilden slap op. Jeg antager, de maatte hjælpe sig med at slaa Ild i en »Fyrtønde«. Det var et lille, tøndeformigt Messinghylster med Laag i begge Ender. Man fyldte det med smaagnedet Trøske, og i denne slog man Ild med Staal og Sten. Naar man skulde have sin Pibe tændt og

ikke var i Nærheden af nogen Ild, da maatte man ogsaa hjælpe sig med Fyrtønden. Ellers maatte man ind i det nærmeste Hus for at bede om en »Gnist Ild«. Traf man paa en, som røg, da maatte han »give Ild«, hvilket han gjorde paa den Maade, at han vendte Bunden i Vejret paa sit Pibehoved og rystede nogen Ild ned i det Pibehoved, som manglede den. Man saa næsten aldrig Porcellænspiber den Gang, Hovederne var af Træ eller Merskum. Sigarer var ogsaa højest sjældne. Da jeg var 9 Aar, havde jeg vist ikke set 9 Sigarer.

Det var vel ogsaa, da jeg var i den Alder, at jeg saa et andet stort Vidunder: den første Staalpen.

Min forhen omtalte Ven, Skovfogdens Hans, var den første, der mødte med Staalpen i Rerslev Skole. Den blev ordentlig beundret af alle Skolebørnene, og Hans maatte svare paa en Mængde dumme Spørgsmaal i den Anledning. Hans's Fader havde kjøbt den tillige med en simpel Penneholder for 1 Mark. Denne Betaling var den Gang en Slags Mynt-Enhed. Hans var jo meget stolt af sin Pen, og hver Gang han skulde dyppe i Glasblækkuset, lod han den støde mod Bunden, for saa gav det et lille Smæk. Men denne Vigtighed maatte han snart fortryde, for Pennen blev ødelagt paa nogle faa Dage, og han fik ingen anden. Han maatte saa ty til Gaasefjerene igjen. Den Tilskjæring, som de krævede, var ellers en stor Plage for Lærerne. I Skrivetimen var Fader paa sit Katheder tæt omringet af en Flok Skolebørn, som skulde have skaaret deres Penne. De kunde jo let blive fordærvede, især af en

tung Haand. Smaafolkene handlede vel ikke altid saa varligt med dem. Da man ikke havde Forskrifter, i al Fald ikke tilstrækkeligt af dem, saa skulde Læreren »skrive for« i de fleste Skrivebøger. Man kan da forstaa, han havde nok at bestille i Skrivetimen, naar Klassen havde 50—60 Børn. — Det var ellers mærkeligt, saalænge Staalpennene var om at trænge igjennem. Det var vel 1836, at jeg saa den første af dem, men da jeg 1848 blev Huslærer i en Præstegaard, vilde Præsten ikke tillade, at hans Børn skrev med Staalpenne. Det gav en stiv Haandskrift, sagde han. Jeg kom derved i en stor Forlegenhed, da jeg aldrig har kunnet lære at skjære Penne ordentlig, men altid har maattet bede andre om at besørge det for mig. Her blev det saa Skolelæreren, som jeg maatte gaa til for at faa Hjælp. Men paa den Tid blev der vist ellers brugt flere Staalpenne end Fjederpenne.

Jeg mindes her et lille Stykke Legetøj, vi Børn havde i den Tid, Gaasefjedrene var i Brug. Penneposen blev skaaret af, og af en stærk Pind blev dannet en Ladestok. En raa Kartoffel blev skaaret i tynde Skiver. Vi stak nu først den ene og saa den anden Ende af Penneposens aabne Ender ned i Kartofflen, den blev herved proppet til. Naar vi nu stødte Ladestokken ned i den brede Ende af Penneposen, da blev Luftbeholdningen presset sammen og den nederste Prop blev da drevet ud med et temmelig stærkt Knald. Disse Kartoffelbøsser har jeg ikke set siden min Barn-dom, de er, som saa meget andet hjemmegjort Legetøj, gaaet af Moden og erstattet med købte Sager,

hvormed Børnene nuomstunder bliver overvældede. Der var ikke saa mange Penge imellem Folk paa Landet den Gang; der kunde sjældnen blive nogle tilovers til Legetøj. Et Dukkehoved af Pappmaché var den Gang et stort Vidunder. Skjønt min Broder og jeg legede med Pige dukker, indtil vi var 7 Aar, har dog ingen af os ejet saadan en Herlighed som et kjøbt Dukkehoved. Den Slags Legetøj, som bliver lavet i Huset, enten af Forældrene eller af Børnene selv, bliver disse ikke saa let kjede af som det, der bliver kjøbt til dem, og de er heller ikke saa slemme til at rive det itu.

Skolen med vor Bopæl vendte den nordre Side ud til Kirkegaarden, der altsaa gik lige op til vore Vinduer. Naar jeg laa i min lille Seng uden at kunne sove (det kunde da hænde), da maatte jeg se ind paa Kirkegaarden. Den var ogsaa en meget yndet Legeplads for mig og mine bedste Kammerater. Skolebørnene i Almindelighed maatte gjerne gaa derinde, men ikke lege. Naar min Fader havde Ærinde ind i Kirken, vilde jeg ogsaa gjerne med, men til Gudstjeneste maatte vi ikke komme, før vi blev 11—12 Aar. Jeg var ogsaa tit med oppe i Taarnet, naar der skulde ringes ved Solnedgang. Ved alt dette blev vi Børn saa meget fortrolige med Kirken og Kirkegaarden, saa vi var aldrig bange for at færdes paa disse Steder, selv om det var ved Nattetid. Vore Forældre vilde nødvendig have, vi skulde være bange, og de gjorde sig Umage for at skaane os for Spøgelsehistorier. Men da vi, ved vor Omgang med andre Børn, ikke kunde blive fri for at høre saadanne Historier, saa fortalte

Fader os, at der var slet ikke Spøgelse til; det var blot noget, som Folk bildte sig ind. Fader opfordrede os indstændig til at gaa bus paa, naar vi blev bange for noget; saa skulde det nok vise sig, at det var en naturlig Ting.

Denne Lærdom har fulgt mig bestandig, og jeg har endnu ingen Spøgelse set.

En Aften efter Solnedgang kom der en Kone fra Byen. Hun kaldte mig udenfor:

»Hør, lille Anton! De kunde gjøre mig en stor Tjeneste!«

»Med hvad!«

»De kunde krybe op i Taarnet og tage lidt Klokkefedt til mig. Den kloge Pige skulde bruge det til at kurere nogle syge med, og det skulde just tages paa denne Tid — og stiltiende«.

»Men du kan jo ligesaa godt selv gaa derop«.

»Jøsses naadelig Navn dog! Nej, det turde jeg ikke vove, om jeg saa skulde dø paa Stedet. Men De er saa dristig, ved jeg«.

Rerslev Kirke er en Korskirke uden noget videre mærkeligt. Det skulde da være Prækestolen med dens Himmel, udskaaret i Egetræ. I min Barndom blev der begaaet en slem Vandalisme ved vor Kirke: Udsiden af hver Kirkestol bestod af en Egetræs Fjæl, der endte med et halv rundt Hovede. I dette Endestykke var foroven udskaaret smukke eller barokke Figurer, mest Ansigter, men ogsaa Vaabner, Navne, Aarstal, undertiden Planteornamenter. Kirkeejeren, Assessor Neergaard paa Vedbygaard, holdt ikke af at koste paa Kirken, men da

Kirkesyndet flere Gange havde klaget over, at Kirken var for mørk og uhyggelig, saa var Ejeren tilsidst nødt til at gjøre noget ved den. Han lod da en Tømmer save alle de udskaarne Ender af Stolene, saa at hver Ende nu blev en glat firkantet Fjæl. Men alt det smukt udskaarne Egetræ kom under min Moders Gryde. Saa barbariske var vi den Gang, saa at alle Mennesker, dannede som udannede, var enige i, at Kirken var bleven betydelig forskjønned ved denne Nedslagning. Den nordre Del af Kirkens Kors var simplere udstyret. Den blev kaldet »Soldaterstolen«. Den gamle Degn fortalte, at i »Ufredens Tid«, da der laa danske Soldater indkvarterede paa Eggen, skulde de altid sidde i den Del af Kirken, naar de blev kommanderede til Kirkegang; deraf kom dette Navn. Under »Soldaterstolen« var »aaben Begravelse«, det vil sige en mørk Kjælder med Ligkister af de afdøde Præster med deres Familier. Dette skumle Sted blev saa tit besøgt af mig og andre Drengene, naar vi kunde faa fat i Kirkenøglen. Vi tog da Laagene af de halvforraadnede Ligkister og betragtede Resterne af de døde. En af de døde Præster hed Kristensen. Hans Ansigt var fuldstændig bevaret, men det var naturligvis stærkt indtørret. Det havde været en meget smuk Mand med et lille, fint Hovede. Den gamle Degn fortalte, at samme Præst havde været meget forfalden til Brændevin, og det var Aarsagen til, at han havde holdt sig saa godt; han var »sat i Spiritus«.

Skjønt vi Drengene var kaade nok, saa havde vi dog altid Ærbødighed for de afdødes Levninger og be-

rørte dem aldrig. Men der var hos mig og min Broder ikke Spor af Frygt eller Uhygge, naar vi var i den aabne Begravelse. Den Ærbødighed, som vore Forældre havde indprentet os at vise mod Kirken og alt, hvad dertil hørte, forlod os jo heller ikke, naar vi var i Gravkjælderens.

Uglerne i Kirketaarnet var vi bange for, heller ikke for andet. De havde Ord for, at de med et Slag af Vingen kunde slaa en lille Dreng omkuld. Vi havde derfor aldrig noget udstaaende med dem. Men en Gang, da en halvvoxen Ugleunge var faldet ned paa Kirkegaarden, kunde vi ikke lade være at tage den i Haanden for at bese den. Vi slap den imidlertid snart igjen, thi en af de gamle Ugler kom susende ind imellem os. Da jeg kort efter stod henne ved Kirkegaardsmuren, kom Uglen og gav mig saadan et Slag paa Hovedet, at min Kaskjet røg over Kirkemuren. Men Slaget gjorde ellers ikke ondt.

Ved at omtale Kirken, kommer jeg til at tænke paa Kirkebøgerne, Ministerialbøgerne og deres Førelse. De gjorde min Fader mange Knuder. Det Eksemplar af disse Bøger, som han skulde føre, skulde jo stemme nøjagtig overens med det, Præsten skulde føre. Derfor var det befalet, og er endnu, saavidt jeg ved, at Anmeldelser til Kirkebogen om Barnefødsel, Daab og Jordefærd skal meldes til Kirkesangeren, hvorefter denne skal af hver Anmeldelse, han har indført, give en nøjagtig Gjenpart til Præsten, som da har at indføre den. Vedkommende Sognemand skulde da besørge Anmeldelsen til Præsten og gjøre Aftale med ham.

Men Præsten, som formodentlig syntes, at hans Værdighed led et Skaar derved, at Sognebeboerne ikke skulde komme til ham først, omdroede det saadan, som han ønskede det. Naar Folk saa havde været hos Præsten, kom de til Degnen, men de havde aldrig nogen Gjenpart med af, hvad Præsten havde skrevet. Da de nu undertiden gav Præsten en Besked og Degnen en anden, og da Præsten var en daarlig Forretningsmand, saa var det ikke muligt for Fader at faa sine Kirkebøger til at stemme med Præstens. Naar Kirkebøgerne skulde konfereres, var der altid slemme Uoverensstemmelser, og derved kunde der jo let komme Rivninger mellem Præst og Degn, idet hver holdt paa sine Bøger. Da greb Fader til det fortvivlede Raad, at unnlade at føre Kirkebøgerne. Hver Anmeldelse skrev han vistnok paa en Lap Papir, som han stak paa et Søm i Væggen, men disse Lapper, som alle og enhver havde Adgang til, var jo en meget upaalidelig Kirkebog. Det var Faders Mening at laane Præstens Bøger en Gang imellem for at afskrive det manglende. Fader vilde saa gjøre et Bed i hver Ferie, blandt andet. Men det blev aldrig til noget. Naar Tiden kom, at han skulde til at skrive, som han havde bestemt, da var der andre Ting, som syntes ham mere nødvendige, eller som han i alt Fald havde mere Lyst til. Fader var saadan et Friluftsmenneske, saa at al Slags Skriveri kjedede ham; derfor maatte han ud i Haven eller i Marken og arbejde der, hver Gang han havde nogen Tid tilovers, Altsaa, Kirkebøgerne fik Lov til at hvile. Saa lød det pludselig som et Tordenslag:

Biskoppen kommer! Der var ikke mange Ugers Varsel, og hvor skulde saa Fader faa sine Kirkebøger i Orden til den Tid, de som han havde forsømt i 2—3 Aar. Skolen skulde ogsaa passes, og Børnene skulde jo rigtig indexceres til Visitatsen. Ja, Fader begyndte hver Dag at skrive paa Kirkebøgerne, saasnart han slap Skolen. Han blev ogsaa ved til Sengetid og havde gjerne skrevet længere, men Præstens Kirkebøger skulde bæres op i Præstegaarden og være der om Natten. For Ildebrands Skyld maatte Præstens og Degnens Kirkebøger ikke være Natten over i et Hus, og i Rerslev var man bleven klog af Skade. Da nemlig Præstegaarden brændte kort før mine Forældres Ankomst til Byen, var alle Kirkebøgerne brændt med det samme. Det gav meget Bryderi og Ulejlighed. Naar nogen skulde have en Attest efter de brændte Kirkebøger, da skrev Præsten en efter vedkommende Persons egen Opgivelse. Denne Attest blev saa underskrevet af to Mænd i Byen, der bekræftede Sandheden — og med saadan et Dokument maatte Øvrigheden lade sig nøje.

Man kan tænke sig, at Faders Skrivearbejde i hans knappe Fritid ikke hjalp stort paa Kirkebøgerne, og han indsaa snart, at det vilde være umuligt for ham at faa dem i Orden til Biskoppens Komme. Det var en sølle Tid for os. Fader kom til at se daarlig ud og han mistede aldeles Humøret ved dette haabløse Slid. Da sagde Moder en Gang:

»Hør, Nielsen, du bliver syg af dette Skriveri. Kan du ikke faa Heldt til at hjælpe dig?«

»Jo, maaske, men jeg har jo ikke Raad til at holde Skriver. Han skal da have noget for det«.

Men det blev dog som Moder sagde.

Heldt var en gammel Vejassistent i vor By. Han havde nok først vært Urmager, siden havde han haft forskjellige andre Stillinger, blandt andet havde han ogsaa været Kontorist.

Han kom nu Fader til Hjælp. Heldt var hos os fra Morgen til Aften hver Dag. Naar Skoletiden var forbi, kom Fader med; han dikterede saa efter Præstens Kirkebog. Heldt var en dygtig Afskriver. Det var ligefrem morsomt at se, hvorledes hans Gaasepen dansede hen over det grove Kirkebogspapir. Han var tillige en munter Mand. Naar der var lidt Pusterum, fortalte han Smaahistorier fra sit bevægede Liv. Men jeg har glemt dem allesammen saa nær som en: Paa Frydendal var der en gammel Hr. van Deurs, som manglede en Skriver paa sit Godskontor. Alle, som søgte Pladsen, fik det Spørgsmaal:

»Kan han radere?«

»Ja, Deres Velbaarenhed«, var Svaret.

»Ja, kan han radere, saa kan han, F brække mig, ogsaa skrive fejl. Og det kan jeg selv gjøre. Saa kan jeg ikke bruge ham«.

Saaledes blev han ved at afskedige alle de, som søgte, indtil der kom en, som var snedig nok til at lade, som om han slet ikke vidste, hvad det var at radere. Han fik saa Pladsen.

Det var en morsom Tid for os, saalænge som vi havde Heldt. Han bragte Humøret i vort Hus paa

Fode igjen, thi Fader kunde nu indse, at han kunde faa Kirkebøgerne i Orden til rette Tid. Præstens Kirkebøger, som hver Aften skulde bringes tilbage, fik vi Lov til at lægge ind i Kirken, hvilket var nemmere, da Præstegaarden laa et Stykke udenfor Byen. Naar Fader ved Sengetid bad mig om at bære disse Bøger ind i Kirken, gjorde jeg det altid uden Indvendinger; jeg var just ikke bange, men jeg syntes dog det var saa underligt.

Endelig kom da Biskop Mynster. Jeg husker godt hans smukke, anseelige Skikkelse, da han talte i Korsdøren. Om Eftermiddagen holdt han Visitats i Skolen og derefter var han inde i vore Stuer for at se Lejligheden og hilse paa Moder og os Børn. Efter hans Bortrejse kom det Sagn op om mig, at jeg skulde have sagt til en, som spurgte mig, hvad jeg syntes om Bispens Tale i Kirken:

»Aa, Bispens Præken var ganske god«.

Jeg tror nu aldrig, jeg har sagt det, men formodentlig har jeg nok været vigtig i min Færd, hvorfor dette er bleven opfundet for at straffe mig. Jeg har maattet høre det mange Gange. Fader kunde huske det selv i det sidste Aar, han levede. — Hvad Kirkebøgerne angik, da vogtede Fader sig nu for at komme i en lignende Forlegenhed. Jeg tror, han laante Præstens Kirkebøger hver Lørdag og kopierede disse nøjagtig, hvad enten de var ført vist eller galt. Naar disse Bøger skulde efterses af Bispens, da mente Fader, at det for hans Part kom mest an paa, at hans Bøger stemmede overens med Præstens. Hvis de ikke gjorde

det, var han overbevist om, at det altid vilde komme til at gaa ud over ham.

✓ En Gang faldt det Fader ind, at der kunde tjenes Penge ved at have Kostgængere. Den første og eneste vi havde af den Slags, var en Jomfru Heldt, som var Søster til Vejassistenten. Det var vel ogsaa mest for hans Skyld, at Fader tog imod hende for et Vederlag af 50 Rigsdaler aarlig. For denne Sum skulde hun have Værelse og »alt frit«; hun skulde saa ogsaa hjælpe Moder i Husgjerningen. Samme Jomfru var en 60 Aar. Hun var lidt fjollet og kunde næppe holde sit eget Tøj i Orden. Det eneste, hun kunde hjælpe Moder med, var Rengjøringen i Stuerne.

Jomfru Heldt var en ret omgængelig Pige; hun gjorde ikke Fordringer, men man kunde ikke føre en fornuftig Samtale med hende, dertil var hendes Tankegang for springende. Men naar hun kunde finde Tilhørere (undertiden maatte hun tage tiltakke med Ferdinand og mig), da kunde hun fortælle helt morsomt om sine unge Dage i Kjøbenhavn. Hun var af en anset Borgerfamilie og nær beslægtet med Bartholinerne. Jomfru Heldt kunde med en vis Veltalenhed skildre Livet i de bedre borgerlige Kredse, deres Baller og Selskaber. Hun fortalte os, at hun altid derinde blev kaldt Demoiselle, og hun mente vistnok, at den Titel tilkom hende med Rette. Paa Grund af denne Forklaring hittede vi Drengene paa at kalde hende: »Jomsen Damsen Heldt« imellem os. Det synes vi var saa vittigt. »Demoiselle« havde vi aldrig før hørt.

»Jeg er kjædelig Søkendebarn med Thomas Bar-

tholin. Ja jeg er saamænd«. Denne Paastand hørte vi hende gjentage saa tit, men hvad udmærket der var ved dette Søskendebarn, fik vi aldrig at vide; maaskø der var kun dette, at han var af en berømt Familie.

Mine Forældre havde den Skik eller Uskik at lade alle deres Gjemmer staa aabne. Fader kunde ikke lide at have noget aflaaset, og det var kun med Nød, at Moder fik Lov til at aflaase Spisekammerdøren; det var blot fordi at Kjøkken og Spisekammer laa noget afsides fra Beboelsen. Ingen Møbler i vore Stuer maatte laases. En eller flere Gange opdagede Moder, at hendes Beholdning af Kandis, som var det eneste Sukker, vi brugte daglig, fik Svindsot paa en kjendelig Maade. Mine Forældre kunde nu aldrig tænke, at deres kjære Dreng kunde rapse, og vi var da ogsaa uskyldige den Gang. Pigen kunde ikke være Tyven, det maatte altsaa være Jomfru Heldt. Moder undersøgte da hendes Skrin en Gang, hun ikke var til Stede; det var heller ikke laaset, og der fandt hun ganske rigtig smaa Beholdninger af brunt Sukker, hver indsvøbt i et Stykke Avispapir. Da Jomfruen ikke ejede Penge, kunde hun ikke nægte, at hun havde taget det, men hun forsvarede sig glimrende:

»Gud! De maa endelig ikke tro, at jeg vilde berøve Dem dette Sukker, Madam Nielsen! Nej, jeg vilde bare gjemme det til en Tid, da De ikke havde noget, og saa vilde jeg gjøre Dem en Glæde med det!«

Dette Forsvar, som jeg listede mig til at høre, blev ikke taget gyldigt, men det blev betydet Jomfruen, at hvis hun en anden Gang tænkte at glæde Moder

paa den Maade, saa maatte hun forlade Huset. Hun gjorde det heller ikke mere. — Men nu skal jeg til at bekjende: Vi Børn havde faaet Ærligheden grundig indprentet ved alvorlige Formaninger af vore Forældre, og jeg mindes heller ikke mere end et Tilfælde, hvori jeg forbrød mig derimod. Vi havde fri Adgang overalt til Kjøkken, Spisekammer og Krydderiskab, men vi tog aldrig noget uden Tilladelse. De Penge, som Fader havde — det var sjælden ret mange ad Gangen —, gik han altid med i Lommen med Undtagelse af nogle faa Kobberskillinger, som var bestemt til rejsende Haandværkssvende. Disse Skillinger laa indenfor den aabne Chatoklap, for at Moder kunde faa nogle at dele ud, naar Fader ikke var til Stede. Men en Gang, det var en Søndag eller Festdag, da lukkede jeg Klappen op og stjal en Skilling. Jeg gik strax hen til et Nabohus, hvor de solgte Hvedebrød, og købte mig et Stykke. Derpaa puttede jeg det i Lommen og spiste det paa et afsides Sted af Haven. Det smagte godt nok, men der var noget underligt uhyggeligt ved dette Maaltid. Alligevel stjal jeg Dagen efter en Toskilling og anvendte den paa samme Maade. Men den uhyggelige Følelse blev værre. Jeg tabte Humøret, havde ingen Lyst til at lege og vilde ikke gjærne være nær ved mine Forældre. Formodentlig maa jeg have indset, at den korte Nydelse var betalt for dyrt, thi jeg tog aldrig Penge mere. Ingen Mennesker fik det at vide, men jeg skammede mig forfærdelig hver Gang, jeg kom til at tænke derpaa, og dersom det havde

været mig muligt, da havde jeg gjerne betalt de 3 Skilling tilbage, men jeg ejede ikke den mindste Mynt.

Det var vistnok pædagogisk urigtigt af mine Forældre at lade alle Gjemmer staa aabne og saaledes stole paa deres Børns Ærlighed. Men godt var det, at mine Forældres Godtroenhed dog ikke havde værre Følger.

I vort Hus holdt vi meget af Mørkningen. Da sad vi hos Moder omkring Kakkelovnen og saa paa Ilden. Hun sad med sin Strømpe og strikkede. Det var hendes eneste Hviletid Dagen igjennem, og den var hun saa glad over. Det var ikke ret tit, at Fader var med. Han var for rastløs til at kunne sidde ubeskæftiget i Skumringen, og han besørgede da gjerne et Ærinde i Ryen eller puslede med noget Arbejde udenfor. Naar han kom ind, skulde vi strax have Lys. Mens vi sad hos Moder, fortalte hun os om sit tidligere Liv. Det, som hun helst dvælede ved, var hendes Barndomsdage i Vordingborg, og saa hendes Tjeneste hos Pastor Øvre. Hendes Forældre, den forhen nævnte Eskadronkirurg Olsen og Hustru, var temmelig velstaaende Folk, som ejede deres eget Hus, men ingen Rigdom. Jeg har endnu min Bedstemoders Syskrin af Ibenholt; det vidner om en vis Velstand.

Moder fortalte mig, at den bedste Leg, hun og hendes Søster kjendte, var at sidde og gyngede i nogle Baade, som laa i den lille Vig ved Valdemarstaarnet. Selve Taarnet var utilgængeligt den Gang og der blev intet gjort for at frede Ruinerne. Den længste Udflugt Familien gjorde, var at den en Gang om Aaret kjørte

til Kallehave Færgegaard. Bedstefader, der havde Officersrang, havde altid en Skildvagt udenfor sin Dør: en stor Rytter med en vældig, blank Sabel. Hans Uniform var lysegraa med røde Rabatter. Doktor Olsen, som min Bedstefader blev kaldt, var i lang Tid den eneste Læge i Byen, og han havde da en stor Praxis. Moder, som kom fra Hjemmet strax efter sin Konfirmation, havde alligevel lært en Del af sin Faders Raad, baade for udvendig og indvendig Skade. Hun praktiserede en Del i vort Sogn, men gik ikke ud af Huset. Særlig blev hun berømt for at kunne helbrede buldne Fingre. Paa de forskjellige Stadier af Bullenskabn brugte hun Basilikonsalve, Gummiplaster og Universalbalsam. Hun tog aldrig Betaling, ikke en Gang for Plaster og Salve. Bønderne er slemme endnu til at forsømme let, udvendig Skade, men de var værre den Gang. Jeg er vis paa, at Moder har reddet mangan en Finger og Haand fra Amputation.

Men for at vende tilbage til Moders Fortælling: Hun nævnede for os de anseligste Beboere og deres Familier, det var vel især dem, som hendes Forældre kjendte lidt til. Der var Amtsforvalter Frederichsen, hvis Søn Mathias har været Herredsfoged ved Kjøbenhavn og som vist er levende endnu. Hos denne Amtsforvalter havde Moder sin første Tjeneste. Fruen var stræng med Arbejdet, men Moder fik stor Agtelse for hende og lærte meget godt der i Huset.

Saa var der en rig Kjøbmand Staal, en Bager Vitasæk (jeg ved ikke, hvorledes Navnet skal staves), en Familie ved Navn Jakobsen og flere. Moder fortalte

om en gammel Enke, en Fru Kraft. Den Gang var Fruerne sjældne. Samme Frue brugte en »Kløpind«. Det var en tynd, glat Træstang, paa hvis ene Ende der var udskaaret en lille Haand, som var beklædt med uldent Tøj. Naar Fru Kraft kløede paa sin Ryg, da stak hun Kløpinden ind mellem Kjolen og Halsen og kløede sig af Hjærtenslyst. Hun tog altid sin Kløpind med i Selskaber og brugte den uden Blu. Men i Moders Barndom var allerede en Kløpind bleven saa gammeldags, at der blev lagt Mærke dertil.

Moder hængte med stor Kjærlighed ved sin Fødeby. Særlig blev denne Kjærlighed stærk i hendes sidste Aar, og hun vilde gjerne vide, om hendes Faders Hus stod endnu og hvorledes Vordingborg nu saa ud; hun havde ikke set Byen, siden hun var 18 Aar. Jeg rejste da derned en Sommer i et af Moders sidste Leveaar. Men Doktor Olsen var aldeles gaaet ud af Sagaen. Jeg talte med de ældste Folk, jeg kunde opspørge, men ingen vidste noget. Man viste mig saa hen til en Fru Staal. Hun var over 80 Aar og var jævnaldrende med Moder, men ulykkeligvis gik hun i Barndom og talte helt fjollet. Da jeg syntes, at jeg dog skulde have nogle Minder med hjem til Moder, gik jeg ind i Kirken, hvor hun var døbt og konfirmeret. — — Ved at omtale Kirken, kommer jeg til at tænke paa en af Moders Skumringsfortællinger. 1812 rejste Skuespiller Knudsen, en berømt Sanger og Komiker, omkring i mange Kjøbstæder for at indsamle Penge til Invaliderne. Han fik da foranstaltet en Slags Sørgesfest i Kirkerne. I Vordingborg gik det saaledes til:

Kirken var smykket med Grønt. I Koret stod en stor Urne. Fra Orgelet sang Knudsen: »Værer Fred med eder alle«, en meget yndet Sang om de faldne. Derpaa gik han ned i Koret og modtog et Optog af hvidklædte Piger ordnede parvis og efter deres Størrelse; de mindste var kun 6 Aar. Disse Piger bar Kranse og Guirlander, hvormed Urnen blev prydet. Derpaa holdt Knudsen en Tale og sang igjen. Om Deltagerne i Festen ofrede Gaver, ved jeg ikke. Det var maaske for prosaisk, da Urnen vel blot skulde forestille Gravmæle over de faldne Krigere. Moder, som selv havde været med i Optoget, fortalte med meget Liv om denne Fest.

Naar Fader kom ind om Aftenen, blev der altsaa tændt Lys. Han tog en Bog eller noget Skriveri og Moder fik fat paa noget Sytøj eller paa sin Spinderok, hvilket nok var det sædvanligste. Mens vi Børn var ukonfirmerede, havde vi ikke andet Tøj end det, som Moder selv havde spundet til og syet, saa hun havde nok at bestille ved Rokken. Sytøjet, naar det da ikke var af det grove Slags, var en Slags Søndagssyssel. Endskjønt Moder var meget kortsynet, kunde hun dog se at arbejde paa den fineste Syning ved Lys; men hun holdt det da tæt op til Øjnene. Disse Øjne spillede hende mange Puds. Hun slog tit en Tallerken eller en Kop itu ved at sætte den udenfor Bordet. Hvor hun da blev ulykkelig over det, for hun sørgede altid over vore daarlige Finantser. Men Fader lo ad det. Det skete ogsaa, at han slog noget itu med Villie. Han tog undertiden et revnet Fad, der var omhyggelig

klinket eller syet sammen, og lod det plaske ned paa Gulvet i tusinde Stykker. »Men Gud, Nielsen! Hvorfor gjorde du det?« udbrod Moder forfærdet og vred. »Aa! det var saa morsomt!« sagde Fader. Saa lo de begge.

En Gang, da vi var til et Selskab i Vedby og sad om Thebordet, vilde Moder gribe en Assiet med Ost, men hun saa fejl og greb med alle fem Fingre i Smørret. Der var ingen, som lo ad det, men Moder blev meget bedrøvet derover og mistede rent Appetitten. Der maatte jo saa sættes andet Smør paa Bordet.

Vi Børn kunde ved mange Lejligheder have benyttet os af Moders svage Syn; men det gjorde vi aldrig. Senere, da jeg blev en 30 Aar, kunde jeg ikke bare mig for at narre Moder ved at give mig ud for en anden. Spøg og Lyst til Smaadrillerier har altid hængt ved mig.

En Gang, jeg holdt Ferie hjemme, var der flere af mine Venner med mig; det var da Fader havde begyndt at holde Hjælpelærer. Vi sad alle inde i Dagligstuen og ventede paa at Moder skulde komme og tænde Lys.

»Hvad kan hun nu ogsaa gaa og rode med saalænge. Hun kan jo ingen Ting se«, sagde Fader, halv gnaven.

»Hun er ude at føle, om der er lukket for Hønsene«, sagde Hjælpelæreren, Anders Gommesen. »Hør, Anton!« føjede han til, »skal vi ikke bilde Moder ind, at du er Madam Andersen? Du kan saa godt snakke efter hende«.

Denne Hjælpelærer var en af mine Elever og aldeles som Barn i Huset. Nu kan jeg med det samme fortælle, at vi i mange Ord og Talemaader havde vort eget Sprog, som ingen fremmede forstod. Naar vi var saa kjendt med nogen, at vi gav ham Haanden, naar vi hilste, da havde vi »Haandgemæng« med ham eller hende, og naar Moder var saa kjendt med andre Kvindfolk, saa hun kyssede dem, da sagde vi, at hun havde »Kyssegemæng« med dem. Moder holdt ikke af den Hilsen, men hun var jo nødt til at lade Mundlæder til. Madam Andersen var en Murerenke, der holdt Pogeskole. Hun vilde være lidt udenfor Bondestanden og havde i den Anledning lært sig til en sødlig, halvfornem Udtale. Moder var nødtvunget kommet i Kyssegemæng med hende. Da nu Anders Gommesen foreslog, at jeg skulde spille Madam Andersen for at narre Moder, blev Forslaget modtaget af os alle med stor Glæde. Jeg fik et trekantet Tørklæde om Hovedet og et Shawl over Skuldrene, og saa stod jeg i Knæene, for ikke at synes for høj.

Nu kom Moder ind ad Døren. Jeg stod midt paa Gulvet i den halvmørke Stue. Fader sagde:

»Der er Madam Andersen, Mo'er!«

»Go' Aften, Madam Neelsen! Hvordan ha—ar De det?« sagde jeg med en naturlig Efterligning, tog Moder i Haanden og stillede til Kyssegemæng.

»God Aften, Madam Andersen! Er De her?« sagde Moder og kyssede mig i god Tro. Men da hun mærkede Skægget, slap hun mig ligesaa hurtigt, slog mig paa Øret og sagde:

»Men er det dig, Anton! Din store Nar! Skal du saadan spille Komædie med din gamle Moder!«

Mu brød jo Latteren løs af hele Komplottet, og Moder lo med i den Grad, at hun maatte sætte sig paa en Stol.

En anden Gang ved højlys Dag, da jeg kom hjem i Besøg, bankede jeg paa Døren, og da Moder lukkede op, spurgte jeg med fremmed Stemme, om Hr. Nielsen var hjemme.

»Er det ikke Doktor Thaning?« spurgte Moder.

Jeg sagde Ja, og vi fik os nu en lille Samtale, der atter endte med, at jeg fik en paa Øret.

Jeg vender tilbage til Barndomsalderen. Mørkningen i de korte Dage af Aaret var egentlig vor hyggeligste Tid. Vi hørte aldrig Spøgelsehistorier, men Moder kunde adskillige gamle Æventyr, som vi Børn bestandig vilde høre, selv om vi kunde dem udenad. Men ellers var Moder utrættelig i at fortælle om Præstegaarden i Bregninge, hvor hun havde levet et rigt Liv.

Der kom store Mænd i Præstens Hus, blandt andre Violinisten Wexschall, »som havde saadan en forfærdelig lang Bue, hvormed han kunde spille fra dens øverste til dens nederste Ende«. Grevens fra Lerchenborg kom der ogsaa jævnlig, især Damerne. Vi spidsede Øren, naar vi hørte om deres Kareth med fire Heste for, om den gallonerede Tjener med Hatten i Haanden, og om Kusken med det vældige Skjæg. Naar han holdt for Døren og skulde hjem, da maatte Damerne

være færdige, ellers slog han Skrald paa Skrald med sin uhyre Firhstepisk, saa det rungede over hele Byen.

Moder fortalte ogsaa om en ældre Dame, der holdt lange Ferier i Præstegaarden. Hun forlangte megen Opvartning af Tjenestepigerne, men gav ingen Drikkepenge. Blandt andet forlangte hun af Pigerne, at de, naar Aarstiden var kold, skulde lægge en Dunk med hedt Vand i Fodenden af hendes Seng. Men en Gang havde Pigen med Villie sat Proppen saa løst i Dunken, at den maatte gaa af ved den mindste Berøring. Da Damen var kommet i Seng, varede det ikke længe, før Proppen gik af og Vandet strømmede ud. Hun skreg, foer op af Sengen og satte hele Huset i Bevægelse. Pigerne maatte jo ogsaa op for at rede en anden Seng til den vandlidte Dame. De blev saa straffede derved. Ja, man maa nok sige:

»Saaledes sanke Syndens Børen
paa deres Ho'der gloenes Kull«

Men Damen rejste næste Dag og kom aldrig mere i Præstegaarden.

Madame Øwre spillede Klavér og ledsagede dermed sin Mand, naar han blæste Fløjte eller sang. Weyses Sange af »Sovedrikken« og »Ludlams Hule« var meget yndede der i Huset, særlig de smægtende. Men mine Forældre kunde ikke synge nogen af dem.

Degnene var i den Tid nogle pudsige Skabninger. Det kunde ikke undgaaes, at der i saadan en gjennemdannet Familie som Øwres blev lagt Mærke til deres Naragtigheder.

Moder fortalte følgende om Degnen i Følleslev, jeg tror han hed Kuhr. Han sad en Gang tilbords i et stort Selskab i Præstegaarden. Da tager han sit Lommetørklæde frem og siger idet han gjør en Bøjning for hver Person af Selskabet: Tillade! De, at jeg pudser min Næse?

Og med Selskabets muntre, men tavse Samtykke udførte han saa sit uskyldige Forsæt.

Om Faders Husbond, Degnen Schmidt, og hans værdige Ægtehalvdel er fortalt i min Faders Levnet, »Gamle Nielsen«, og det skal derfor ikke gjentages her.

En anden af Moders Tusmørkefortællinger drejede sig om Havnsø Mølle, hvor hun havde tjent en kort Tid. Men da Familien der kun havde almindelig Møllerdannelse, havde Moder ikke saameget at fortælle derfra. Dog husker jeg et Træk: Det var en Lysttur, paa hvilken Moder var med. Man skulde over paa Nexelø at samle Fugleæg. Denne lille Ø med nogle faa Beboere ligger ved Sjællands Nordvestkyst, fra hvilken den er skilt ved et Sund af en Fjerdings Bredde, omtrent. Naar der var Højvande, kunde man sejle den meste Vej, men paa det sidste Stykke maatte Roerkarlene bære de rejsende i Land. Paa denne Sejltur var der en Kaptejn Kastrup med. I »Ufredens Tid«, fortalte Moder, var der dannet et Korps af uøvede Folk, der skulde forsvare Kysten mod Englændernes Landgang, hvis den skulde ske. Disse Tropper blev kaldte enten »Kystmilitzen« eller »De Annekerede«. Moder brugte begge Dele i Flæng. Til Officierer for dem blev brugt alle Slags havarerede Existentser. De havde nok ikke

andet at bestille end at efterse Kystvagterne. Andre virkelige Officierer vilde ikke regne disse for Kammerater. Kaptejn Kastrup stod ved de Annekerede. Han var en meget lystig Herre, der levede højt i Herregaarde og Præstegaarde. At passe Kysten var nok ikke det vigtigste for ham. For Tiden holdt han til i Havnsø Mølle, der ligger lige ved Stranden, og derfor var han nu med ved Sejlturen. Da Selskabet under meget Skrig fra Damernes Side og megen Latter fra Herrernes Side var baaret i Land, gik de over til Vestkysten af Øen og samlede mange Kurve sammen af Maage- og Vibeæg. Derpaa spistes der den medbragte Frokost paa en af de høje græsgroede Klinter. Da foreslog den muntre Kaptejn, at de skulde alle lægge sig fladt hen ad Jorden og lade sig efter Længden trimle ned ad Klinten. Selv trillede han først og sagde det var uhyre morsomt. De andre Herrer fulgte hans Exempel, og nu vilde de endelig have Damerne til at trille med. De vilde paa ingen Maade, men Kaptejnen blev ved at overhænge dem. Endelig samtykkede de i det paa det Vilkaar, at Kaptejnen skulde skaffe dem Baand til at binde forneden om deres Skjorter. De fik Baand, og nu rutschede de ned under Skrig og Grin. Hver Gang Moder fortalte om denne Tur, det var mere end en Gang, drillede Fader hende og sagde: »Ja, du har rigtig været en gal Ged, Moer, inden jeg fik fat paa dig.«

Min Farbroder, som gav mig Sølvskillingen, hed Peder Nielsen. Han var bleven gift og skulde nu have en Bopæl, men hverken han eller Konen havde stort med Penge; det kunde vel ikke blive til mere end 200

Kroner ialt. Min Fader gav sin Broder Anvisning paa en Halvgaard i Sognet, og den kunde han faa paa billige Vilkaar. Hele Gaarden gik under det uhyggelige Navn: »Den øde Gaard.« Det var ellers en »Tvillinggaard«, hvoraf der endnu skal findes enkelte. En almindelig Bondegaard med 4 sammenbyggede Længer var delt imellem to Familier. Midt igjennem Gaardspladsen var et Rækværk, som delte den i to lige Dele. Bygningerne og Marken, 60—70 Tønder Land, var ogsaa delt i to Halvdele. Saadanne Gaarde var ikke yndede, der kunde saa let komme Rivninger mellem »Tvillingerne«, deres Børn og Høns. Denne nævnte Gaard havde staaet øde i flere Aar, de sidste Tvillinger var enten rendt fra Gaarden eller døet ud. Naboerne havde græsset deres Kreatur paa Marken. Ejeren, Baron de Adeler paa Kattrup, kunde ikke faa nogen til at tage Gaarden eller blot den ene Halvdel i Fæste, og hvis det blev meldt for Øvrigheden, at en Gaard stod fæsteledig og ubeboet paa hans Gods, kunde han ikke undgaa en stor Bøde. Farbroder fæstede saa den halve Gaard, senere blev den anden Halvdel bortfæstet. Farbroder gav i Indfæstning 160 Kr., men saa fik han en Besætning af 2 Heste, 4 Køer og nogle Faar, desuden Vogne, Plove, Harver og indvendigt Bohave. Alt hvad han fik var vel ikke af 1ste Klasses Sager, men det maatte da, selv i den Tid, være mere værd end Indfæstningen.

Farbroder og hans Kone blev nu vor nærmeste Omgang. Foruden Slægtskabet var der ogsaa et oprigtigt Venskab imellem de to Familier. Baade Peder

Nielsen og Mette, hans Kone, havde tjent i mange Aar hos en Pastor Budde i Rørby. Der var hængt lidt Dannelse ved dem fra deres Ophold der. De holdt meget af Læsning og Sang. Forresten var de retskafne og godmodige Folk; ligeledes arbejdsomme.

For at spare Folkeløn havde Farbroder taget en gammel Mand til sig, en som ikke kunde ernære sig selv, og som Sognet betalte for. Han var Røgter i Førstningen og senere, da han ikke duede dertil, »Barnepige«.

Denne gamle Kristoffer var et fuldstændigt Stykke af det forrige Aarhundrede i sit Sind, sin Tale, sin Dragt og sit Væsen. Han kunde huske Kartoflerne blev indført paa hans Egn, men han vilde aldrig spise dem. »De er ikke noget at arbejde paa, det »Hell«, de bare oppuster Folk, saa de har ondt af det.«

Man ser, at gamle Kristoffer var ikke saa langt fra Sandheden, men desto længere var han fra den en Gang da han sagde til Mette, hans Madmoder: »Det er dog farlig saa du bliver vommet og oppustet, Mette! Det kommer saamænd af, at du æder formeget af det »Hell«; det er der ingen, der har godt af«. Men Mette lo hjærtelig af den gamle. Vel holdt hun meget af Kartofler, men at hun blev før, det havde en mere naturlig Aarsag, som hun nok kjendte, men Kristoffer ikke.

Den Gang, det var dog henimod Fyrrerne, var det sjældent, at nogen Bonde havde Brændevin i sit Hus til daglig Brug. Hvis nogen havde det, var det Tegn til, at han var fordrukken. Hos Farbroder vankede

der kun Brændevin ved højtidelige Lejligheder. Da var gamle Kristoffer glad. Ved den første Dram blev hans Humør straalende, han var ellers altid mild og god, ved den anden Dram blev han helt salig, saa Lykken skinnede ud af hans Øjne, men ved den tredje Snaps blev han saadan, at han maatte følges i Seng. Dog vrølede han aldrig eller gjorde Støj, men sagde ganske stiltørdig, naar han skulde besøges i Seng af Farbroder: »Jeg har nok faae formege Pæ', Nielsen! Ja, det gaar som jeg siger saa tit: I er for gode ved mig.«

Det var nu kun sjælden, at Farbroder lod Kristoffer faa den tredje Dram af egen Drift, men naar der kom fremmede, bad de for Kristoffer, da de saa, hvor meget han holdt af Brændevinen. Kristoffer, som havde den gammeldags Gudfadertro og den deraf følgende religiøse Følelse, var en ret from, gammel Mand. Og derfor havde han vistnok ogsaa Selvbefrejdelse og Skrupler, naar han havde drukket for stor en Taar. Det er ligesom jeg kan se og høre ham endnu, det gamle Skind, en Gang han sad og vuggede et af Farbroders Børn. Vi var alle i Besøg dernede, og Kristoffer benyttede et Øjeblik, da Fader var i hans Nærhed og ingen andre kunde høre ham, til at spørge:

»Tror De, Nielsen, at der er nogen Synd i, man faar sig en lille Rus?«

Han havde et nervøst Tilfælde, der gjorde, at han aldrig kunde holde Hovedet stille. Jeg ser endnu dette gamle rystende Hoved med de milde Øjne, der nu var spændte paa Svaret. Fader svarede:

»Ja vist er det Synd, Kristoffer, det kan der aldrig være Tvivl om. Drukkenskab er jo forbudt alle vegne i Bibelen.«

»Men der staar dog ogsaa i Bibelen: »Drik dig drukken og sæt dig hen paa en Stol, da synder du ikke.« Har De ikke læst det?»

»Nej, det har jeg rigtignok aldrig læst, og jeg tror heller ikke det staar der.«

»Jo, jeg har sandelig læst det for mange Aar siden. Men det er længe siden, at jeg kunde se at læse, saa jeg kan jo nok huske lidt fejl. — Men jeg gjør da aldrig nogen Støj eller Fortræd, naar jeg har faaet en Taar. Jeg sidder stille paa en Stol eller lister mig i Seng.«

»Nej, jeg ved det nok, Kristoffer, I er ikke af de værste.«

Nu begyndte Barnet at græde, for Kristoffer havde glemmt at vugge. Moderen kom derhen og Samtalen blev afbrudt.

Jeg tror det ligger for mig, som for hele min Faders Familie, at have et aabent Øje for, hvad morsomt der viser sig i det daglige Liv, og at have Evne til at fremstille det med en godmodig Satire. Farbroder var meget dygtig heri, og vi kom aldrig sammen med ham, uden at han havde noget morsomt at fortælle, enten fra Nutiden eller fra hans tidligere Liv som Tjenestekarl.

Jeg husker hvad Farbroder fortalte en Gang om sin Husmand, en rask Arbejder, men dygtig dum. Naar han talte var det altid i fremstødte, halvfærdige

Ord og Sætninger. Nu havde Farbroder en Part i den store, sjællandske Aamose, hvor Kreaturerne gik løse og græssede, men maatte altid vogtes, da de let kunde gaa i Aaen, fra hvis sumpige Bund og Bredder de ikke kunde redde sig selv. Husmandens Beretning gik ud paa, hvorledes han havde faaet Bud om, at en af Farbroders Kvier var gaaet i Sænk:

»Drengen kom løvende — ku'tte faa Været. »Pæ' Niels rø'e Kvie æ fullet i Aaen.« »Hvor Dreng, for Satten?« »Der!« Je' aad Midavdensmad. Je' hug' Stomben, Fa' hurre mæ, lie saa ha' røj. 's Niels Hund slikkede Smørret og Koen aad Brødet. J'smed Træskoerne og rendte saa Ilden hurrede a' Hosesokkerne.«

Men man skulde jo egentlig kjende Personen, for at kunne finde Fremstillingen morsom.

Senere hen kom en anden af vor Familie til at blive vor nærmeste Nabo. Det var en ung Landsby-skomager, der var gift med Faders Søster Ane. Disse Folk havde vi megen Glæde af, og vi saaes daglig.

Endelig kom Faders yngste Broder, Hans, en Væver, ogsaa til at bo i Sognet. Han var skikkelig nok og dygtig i sit Fag, men kun lidt begavet og savnede aldeles den lille, komiske Aare, som ellers var et Familiemærke.

Den store sjællandske Opvækkelse var der ogsaa Spor af i vor Egn, men mere i Hallenslev, Sæby og Gjørlev ved Tissø. Mine Forældre kom aldrig med til

disse Forsamlinger, men min Farbroder Hans var med et Par Gange, og det Broderkys, hvormed han hilste en Pige fra Gjørlev, blev varmere for hver Gang de mødtes, og tilsidst blev de Kjæresten. Det var kun fine Folk, der blev »forlovede«. Brylluppet, som vi var med til, stod i Gjørlev. Ulykkeligvis var Præsten, som skulde vie dem, »vantro«, det vil sige, han hørte ikke til de opvakte. Jeg husker ikke andet af Brudetalen, end at Præsten hvert Øjeblik sagde »Kejlighed«, saaledes var hans Udtale. Men da vi kom hjem i Bryllupsgaarden og havde spist til Middag, blev Brudefolkene viet om igjen, kunde man næsten sige, og det var »den hellige Degn fra Sæby«, der udførte den anden Vielse. O. Jensen hed han. Hans Navn er temmelig bekjendt fra Opvækkelsestiden. Han var en særdeles dygtig og retskaffen Mand, men stræng og alvorlig i sit Væsen som i sin Forkyndelse. Nu holdt han en Brudetale, der vistnok var betydelig bedre end Præstens. Jeg fik jo intet Udbytte hverken af den ene eller den anden Tale, da jeg var for ung til at høre efter og forstaa. Hvad jeg dømmer om Personer og Begivenheder fra min Barndom, er naturligvis ikke en Dom, som jeg var i Stand til at danne mig den Gang, men den indeholder kun, hvad jeg hørte af mine Forældre og deres Kreds.

For mig var der ingen Morskab ved dette Bryllup, ingen Dans eller Spøg, intet Kortspil, som jeg dog kunde have moret mig ved at se paa, heller ingen Børn at lege med. Selskabet skiltes tidligt, efter at der var holdt en Slutningsandagt. Jeg saa adskillige af

Forsamlingen, som hilste hverandre med Broderkysset, men de fleste holdt sig tilbage af Hensyn til de mange »Verdens Børn«, som var med. Der blev jo allevegne gjort Nar ad »de hellige«, særlig af deres Kysseri, og saadan Spot havde jeg et aabent Øre for. Andre Drengene af mit Bekjendtskab, vel sagtens de største, havde bedet mig om at lægge Mærke til Kyssene. Jeg havde lovet, at jeg vilde ikke lade mig kysse, jeg var stor paa det, men der var saamænd heller ingen, der bød mig Kys. Skjønt Fader ikke hørte til de opvakte, saa kunde han dog ikke taale at høre, at nogen gjorde Nar ad dem.

I vort Sogn blev der jævnlig holdt gudelige Forsamlinger paa Hesselbjærggaard hos Proprietær Th. Hasle, senere Sparekasseformand og Landstingsmand. Men Fader kom aldrig til disse Forsamlinger, vel nærmest fordi Præsten var imod dem.

Hvad der i »Gamle Nielsen« er fortalt om den gudelige Opvækkelse paa Rerslevengen, skal jeg ikke gjentage her.

Førend Farbroder Hans blev gift, havde han lejet en Stue i vort Nabolag. Men da han var meget paa-holdende, havde han ikke betinget sig Middagsmad, men levede udelukkende ved tør Kost. Derfor blev han tit bedt til Middag hos os, eller ogsaa jeg bar en Skaal varm Mad hen til ham. Al Slags Mad, han fik af os, erklærede han for »en prægtig Ret«, for Exempel naar det var Vælling, sagde han, mens han spiste: »Vælling, det er s'mænd en prægtig Ret.«

Vi lo lidt af det, da det idelig kom igjen, og »prægtig Ret« blev siden optaget i vort Hussprog.

Hans fik sig siden et Hus paa Hesselbjærg Mark, og det var saa meget belejligt, da der hver Uge blev holdt hellige Forsamlinger paa den nærliggende Hesselbjærggaard.

Nu havde Fader faaet alle sine Søskende til Sognet. Ingen af dem blev rige, men de fik da Føden og Klæderne.

Min Fader havde ingen Helsøskende, og den yngste, sidstnævnte Broder Hans, var Fader kun i Familie med paa den Maade, at Hans's Moder havde været gift med min Faders Fader og var bleven hans tredie Kone. Hun havde saa senere giftet sig igjen med en Mand, som hed Rasmus, og de boede nu i det gamle Stamhus paa Uggerløse Mark. Konen Lisbet var ligesom hendes Søn Hans meget enfoldig. Da hun var gulbleg, rynket i Ansigtet og havde nogle underlige missende Øjne, blev hun beskyldt for at være en Trolldhex, der kunde gjøre Skade paa Kreaturet, tage Mælken fra Koerne og Smørret fra Fløden. Rasmus, hendes Mand, holdt ikke Heste og havde svært ved at faa drevet sin Jord. En Gang havde han af sin Nabo laant et Par Heste og en Harve til at behandle sin Jord. Han kom tilbage til Naboen med det og takkede saa mange Gange for Laanet, men Naboen svarede med at slaa Rasmus i Næse og Mund, saa Blodet stod af ham.

»Tak skal du have, Jens!« sagde Rasmus. »Hvormed har jeg fortjent det?«

»Ja, Rasmus! Det Slag gjør maaske mig mere

ondt, end det gjør dig. Jeg ved, du er en god Mand, men jeg turde ikke andet. Det maa du tro!» svarede Jens.

Han var nemlig bange for, at Lisbet havde forgjort Hestene. Men naar han saa Troldhexens eller hendes Mands Blod, saa kunde Trolddommen ikke virke.

Dette er nu over 50 Aar siden, men det er ikke mere end 10 Aar siden, at der blev sagt om en gammel Pige her paa Egnen, at hun var en Troldhex. Hun saa ogsaa tør og bleg ud, men var den godmodigste Sjæl af Verden, og hun blev da heller ikke ugleset eller forulæmpet.

Ja, Overtroen hos Bonden har en dyb Rod, den er ikke god at faa rykket op. Det er kun Toppen, der er luget bort. Dermed mener jeg, at Bonderfolk aldrig nu vil vedgaa, at de troer paa saadanne Ting. Men i Vinter (1892) havde vi nogle Elever fra det nordlige Jylland. Da jeg blev meget fortrolig med dem, fik jeg at vide, at Troen paa Hexe og Spøgelser blomstrede frodig paa deres Egn, og de var selv fuldstændig overbeviste om Virkeligheden af disse Ting.

Nu maa jeg dog ogsaa have fortalt lidt om min Moders Familie. Hendes Forældre var døde, dog havde hun en Stedmoder levende, men da hun boede oppe i Nordsjælland, saa jeg hende ikke, før jeg kom paa Jonstrup Seminarium. Moder havde en Hel- og en Halvsøster i Kjøbenhavn, men mine Forældre skrev meget sjælden til Moders Familie. Man skrev ikke ret mange Breve den Gang, og Fader havde heller ikke

Raad til det, da hvert Brev derind kostede 22 Øre i Postpenge.

Af Aviser saa vi kun Slagelse-Avisen, der ikke var større end en Papirsserviet. Det var altsaa kun lidt, vi hørte fra Hovedstaden. Men i Sommerferien, da havde vi, med Hensyn til Nyt fra Kjøbenhavn, en gylden Tid, for da var min Tante derinde fra i Besøg hos os. Hun var Syjomfru. Saa vidt jeg kan skjønne, var en Sypige den Gang langt mere anset end nu. Der var ikke saa mange af dem, thi hos alle Smaa-borgere blev Kvindernes og de smaa Børns Tøj syet i selve Familien. I den Tid kunde man intet købe færdigsyet. Min Tante syede for den finere Borgerstand, og alle Vegne, hvor hun kom, blev hun behandlet som Familiens jævnlige og blev tit optagen i dens Omgangskreds.

Ved alt, hvad Tante fortalte fra den store By, var vi andægtige Tilhørere. To Ting interesserede hende særlig: Theatret og Hoffet. Tante fortalte os hele Komedier og kunde synge smukt de Sange, som forekom deri. Jeg husker blandt andre »De danske i Paris«. Men hvor forunderligt det end lyder, saa er det dog sandt, at hvad hun fortalte om Hoffet, vilde jeg, i en Alder af 8—10 Aar, meget hellere høre paa. Den Kongetroskab og Kongeforgudelse, som var oppe i Frederik den 6tes Tid, har man nu svært ved at tænke sig. Af mine Forældre var jeg bleven overbevist om, at Kongen var baade den viseste og bedste Mand i hele Landet, ja, jeg troede vel nok: i hele Verden.

At Kongen havde en Elskerinde, Fru Dannemand,

med hvem han havde Børn, studsede jeg noget ved, da jeg vidste, at Dronningen var hans Hustru, men naar jeg kom med Spørgsmaal derom, fik jeg den Besked, at det var noget, jeg ikke forstod mig paa. Og det var sandt. Jeg slog mig til Ro med den Tanke, at dette Forhold var noget, som var en ejendommelig Ting ved Kongen, at det skulde saadan være.

Tante fortalte, at Dronningen var meget nysgjerrig efter at se Fru Dannemand, men hun kunde jo ikke lade hende hente til Hoffet og heller ikke besøge hende. Men en Gang fik Dronningen med stor Snedighed sit Ønske opfyldt. Hun aftalte med en Familie, som Fru Dannemand kom til, at hun skulde hemmelig komme der en Gang, naar Fruen var tilstede. Dronningen kom dog ikke ind i det Værelse, hvor Fru Dannemand var, men Familien havde sørget for, at Fruen sad ved et stort Spejl, og mens hun vendte Ryggen til Dronningen; fik denne hende at se i Spejlet. Da hun havde tilfredsstillet sin Nysgjerrighed, sagde hun til en Hofdame, der ledsagede hende:

»Naa, jeg beklager rigtignok Frederiks Smag!«

Den første Gang jeg var i Kjøbenhavn, det var vistnok 1835, fulgtes jeg tilligemed mine Forældre og Tante, og vi gik en Tur paa en Gade nær ved Amalienborg. Pludselig raaber Tante:

»Pas paa, nu kommer Kongen! Men I maa ikke hilse paa ham, for han kjører til Fru Dannemand.«

Jeg saa nu en ganske simpel Karet, ved hvis Vindue jeg saa et blegt, furet Ansigt. Kusken var i

mørke Klæder, og Tjeneren, som stod bag paa, var klædt i en sort Frakke.

Ved at stave og lægge sammen alt, hvad jeg havde hørt om Kongen og Fru Dannemand, fik jeg en Anelse om, at der var noget muggent ved Forholdet. Ingen vilde sige mig, hvori det bestod, og det havde heller ingen Indflydelse paa min ubegrænsede Ærefrygt for Frederik den 6te.

Kongen var, som bekjendt, en lidenskabelig og dygtig Rytter. Selv i sine sidste Aar red han daglig sine Ture paa Volden, som den Gang var den mest yndede Ridebane. Men en Dag, fortalte Tante, blev han dog Græsrytter, og det var nok i hans sidste Leveaar, 1839. Han red i skarp Trav paa Volden, og en Adjutant fulgte ham i behørig Aftand. Pludselig snubler Kongens Hest eller gjør et Sidespring, og han falder af ud over Hovedet paa Hesten. Men han var oppe i en Fart, og da han ikke havde sluppet Tømmen, kunde han komme paa Hesten igjen, inden Adjutanten kunde naa at komme ham til Hjælp. Det var nu godt klaret af en Mand paa 71 Aar.

Henad Vinteren blev Kongen syg, men Bulletinerne var ikke foruroligende, og alle haabede paa, at hans stærke Natur nok skulde overvinde en »let Forkjølelse«. Det var nok især Hosten, der afkræftede ham. Naar han laa i Sengen, havde han under sit Hoved en blød Skindpude med en Hank i hver Ende. Ved hver Side af Sengen sad en Lakaj. De havde den Bestilling, at de, naar Kongen skulde hoste, skulde tage fat i Pudens Hank og løfte hans Hoved i Vejret.

Da Kongen efter et kort Sygeleje døde, blev der en Landesorg saa stor, som den maaske aldrig har været siden Frode Fredegods Dage. Klokkerne ringede, og hele Folket gik frivillig i Sørgedragt. I vort Hus var Sorgen ogsaa meget stor. De første Dage efter havde vi Børn ingen Lyst til at lege. Sørgedigtene fra den Tid kan jeg næsten ordret udenad endnu. Hos mine Forældre blev skattet højest det berømte Digt af H. P. Holst, der begynder saaledes:

»O Fædreland, hvad har du tabt,
· din gamle Konge sover!«

Man fortalte, at disse to Linier havde H. P. Holst set en lille Kadet nedskrive paa sin Tavle, og at de gav ham Impulsen til hele Digtet. Han var den Gang Lærer ved Landkadetakademiet.

Ved Frederik den 6tes Sygdom opholdt Prins Frederik, senere Frederik den 7de, sig i Fredericia. Det hed sig, at han var Regimentschef; men det var velbekjendt, at Kongen ikke holdt af at have ham ved Hoffet. Prinsen var jo i 1837 bleven skilt ved Kongens Datter Vilhelmine. Ved et Gilde, som Prins Frederik gav Garnisonens Officerer, og maaske tillige Byens Honoratiores, rejste han sig ved Bordet og sagde:

»Lad os nu drikke gamle Frederiks Skaal og ønske, at der snart maa blive løst op for ham!«

Hele Selskabet rejste sig op for at drikke Skaalen; men en Mand, vistnok en Officer, sagde: »Deres kongelige Højhed! Den Skaal kan hverken jeg eller nogen tro Undersaat drikke.«

Men da Stemningen baade hos Prinsen og de andre Herrer var temmelig løftet, saa blev Skaalen alligevel drukket.

Inden jeg forlader Frederik den 6te, maa jeg dog fortælle et lille Træk af ham. Da han endnu var Kronprins, skulde han en Dag, tidlig i Foraaret, holde en Revue paa en af Fælledeerne. Samme Dag begyndte med en forrygende Snestorm; men Kronprinsen var haardfor og mødte nøjagtig til Tiden. Den kommanderende General von Huth raabte, da han saa Prinsen:

»Das ist ein Cavallierwetter heute, Ihre königliche Hochheit!«

Og Kronprinsen bejaede det og lo nok saa fornojet.

Foruden Hoffet paa Amalienborg var der et Par mindre Hoffer i Bredgade, nemlig Prins Ferdinands og Prinsesse Julianes; begge disse Højheder var Søkende til Kristian den 8de. Prins Ferdinand har jeg set flere Gange. Han var lille, uanselig i enhver Henseende, sortsmudset i Ansigtet og tarvelig i sin Paaklædning. Sidst jeg saa ham var i 1850, da jeg exercerede paa Fælleden som Rekrut. Da kom han ridende ud til os, fulgt af en Rideknægt i Kongehusets pragtfulde Livré: en skarlagensrød Frakke, hvis Brystparti var besat med brede Sølvstriber. Det var desuden en høj, smuk Karl. Prinsen bar en fedtet lyseblaa Felthue og havde en afjasket Generalsuniform paa, hvis Guldstriber og Distinktioner var en Del anløbne. Da vore Befalingsmænd havde opdaget Prinsen, blev der kommanderet: Præsenter Gevær! Men i Stedet for at se paa Prinsen,

saa vi paa Rideknægten og mente, at han var Prins Ferdinand. Vi blev saa skjældt ud bagefter af vor Befalingsmand, fordi vi gav Honnøren en fejl Adresse. Men det kunde aldrig falde os ind, at den krogede, tarvelige Skikkelse var en kongelig Højhed.

Om Samlivet mellem Prinsen og hans Hustru, Frederik den 6tes Datter Karoline, fortalte min Tante, at det var venskabeligt og fredeligt, men heller ikke mere. Prinsen havde nok uægte Børn. Dem fik Prinsessen fat i og gjorde dem meget godt.

Prins Ferdinand var en lidenskabelig, men uheldig Spiller; derfor hed det i en Smædevise:

»Prins Ferdinands Vej til Ros og Magt,
sortladne Kort,
modtag din Ven, som uforsagt
tør møde Beter med Foragt.«

Paa Grund af sin Spillelyst var han altid i Pengeforlegenhed og dybt i Gjæld. Der siges, at han lod sig leje til at spasere med sin Hustru for 1 Specie (4 Kr.) pr. Tur. Vist er det, at Prins Ferdinand gik ofte en Spaseretur til Grønningen og Langelinie med sin Hustru under Armen. De gik ganske alene og var klædte som jævne Borgerfolk. Derimod faar det staa hen i det uvisse, om han foretog sig disse Ture af Lyst, eller om han betragtede dem som en Slags Daglejerarbejde, for hvilket han fik den akkorderede Betaling.

Det næste lille Hof var ogsaa i Bredgade. Her boede i et andet »Palais« Landgreve Wilhelm af Hessen-Philipsthal, gift med den ovenfor nævnte Prinsesse Juliane. Da han allerede døde 1834, og jeg den Gang

var 7 Aar, ved jeg intet om hans Person. Dog hørte jeg, at hans Død skulde være foraarsaget af en voldsom Kur, som skulde være anordnet ham af Dronningens Livlæge, Doktor Brandes. Han skulde nemlig have bragt Prinsen, der laa i stærk Feberhede, i et iskoldt Bad, hvilket temmelig hurtigt havde Døden til Følge. Saaledes gik Folkesnakken. Prinsesse Juliane overlevede sin Mand i mange Aar. Hun havde til Hushovmester en Hr. Pfeil, vistnok en Tysker. I hans Hus kom min Tante for at sy og senere blev hun Veninde med Fru Pfeil. Tante morede sig over Pfeils Paaklædning, naar han skulde i Funktion hos Prinsessen; den bestod af Kjole, Knæbenklæder og Silkestrømper, altsammen sort.

En Gang, da de kongelige Herskaber var i Besøg hos Prinsesse Juliane, kom Prins Frederik (Fr. d. 7de) ud i Køkkenet til Hushovmesteren og sagde:

»Hør, Pfeil! jeg er bleven saa forbandet flov af det Thevand derinde, De kommer s'gu til at give mig en dansk Snaps og en Bid Smørrebrød.«

Og hans kongelige Højhed stod da ude ved sin Fasters Spisekammerbord og nød sin Snaps og sit Rugbrød. — Prinsesse Juliane havde Ord for, at hun var meget god imod sine undergivne.

Endnu en anden tysk Prins nævnte min Tante. Det var Fyrst Ludvig af Bentheim, som blev Generalmajor à la suite i den danske Hær. Han havde i en Krig mistet sit ene Ben og gik med Træben. Det var bedækket med en Ridestøve, saa at ingen kunde opdage hans Brøst, naar hans andet Ben var i en lignende Støve. Men naar han skulde i Hofdragt, da tog han

til sine Knæbenklæder en Silkestrømpe paa det sunde Ben, hvorimod han beholdt Ridestøvlen paa Træbenet, hvilket maa have set meget pudsigt ud, især hvis Strømpen var hvid. Formodentlig har han ikke haft Raad til at holde to Træben, thi det siges, at det var saa fattigt for ham, at han gik med Kristian den 8des af-lagte Klæder.

Hvad jeg her kan huske af Tantes Fortællinger, gjør naturligvis ikke Fórdring paa at være historisk Sandhed. Men selv om en Del af det kun er Bysladder, har det dog sin Interesse at vide, hvordan Folk sladrede den Gang.

Denne Tante var Moders Helsøster. Hun havde tilbragt sin meste Tid i Hovedstaden og var dygtig kjøbenhavnsk-blaseret. Intet duede af, hvad hun hørte og saa paa Landet, det skulde da ene være Mejeri-produkterne. Hun var ikke meget venlig mod os Børn, men gjorde tit Nar ad os for vort Bondevæsen. Inid-lertid holdt vi dog en Klat af hende; det var vel for Moders Skyld.

Da hun tilsidst ikke kunde ernære sig selv, og des-uden var bleven svagelig, kom hun til mine Forældre. Ingen, hverken hun eller de, havde Raad til at betale en Dagvognsbillet fra Kjøbenhavn og til Slagelse. Hun kom da til Rerslev med en »Hønsekræmmer«, det vil sige en Fragt- og Handelsmand. Jeg husker godt, hvor elendigt det saa ud, at denne ligblege og halvdøde Kvinde sad oppe paa Toppen af Fragtlæsset. Hun kom strax i Seng, der blev hentet Læge og gjort alt muligt for hende, men hun kom aldrig mere op. Hun vidste,

at hun skulde dø, men hun var fattet og var dertil glad, at hun kunde være til det sidste hos sine egne. Hun havde næsten altid været blandt fremmede.

En Halvsøster, som Moder havde, var gift med en Marskandiser Beha, hvilket besynderlige Navn jeg aldrig har truffet hos andre end hos ham og hans Broder. Deres Fader var Vognmand, Tysker og Katolik, hans Børn var af samme Tro. Naar vi i den Tid kom til Kjøbenhavn en sjælden Gang, boede vi hos Beha, for der var ikke Tale om, at vi havde Raad til at bo paa den ringeste Gjestgivergaard i Vestergade. Vi havde saa selv Fødevarer med i rigelig Mængde, de havde ikke den Gang saadan Pengeværdi som nu, saa jeg tænker ikke, at Onkel tabte noget ved vort Besøg. Men Ulejlighed fik de nok af. De skulde jo skaffe Plads til os alle fire i den knappe kjøbenhavnske Lejlighed. De maatte laane Sengeklæder, rede Seng paa Stole og Sofaer og rydde det til Side om Morgenen. Manden havde sin Butik at passe, og Konen Huset og to Børn, det var altsaa en slem Forøgelse af deres Arbejde, naar vi kom, men der var da ogsaa flere Aar imellem hvert af vore Besøg.

Rejsen derind gik saaledes for sig. Fader betingede sig Pladser hos den omtalte Hønskræmmer, hans Torvelæs var da i den Anledning noget mindre, end det plejede at være. Denne Rejse var en Fest for os Børn, skjønt den varede to Dage og Natten imellem dem. Vejen gik forbi Stenlille, Merløse, Grønnebjergkro til Roskilde. Paa alle disse Steder bedede vi i Kroerne; endvidere i Roskildevile eller og Røde Vej-

mølle Kro. Undervejs fortalte Fader og vor Kusk, hvad de vidste om Egnen, om Herregaarde, vi kom forbi, og Sagn og Personalhistorier, der knyttede sig til dem. Vi kom langsomt frem, sad daarligt paa den stive Vogn, blev stødt paa de hullede og stenede Veje, fik daarlig Forplejning og næsten ingen Søvn, men alle disse Ubehageligheder regnede vi Børn for intet imod den store Glæde at se og høre nyt. I Kroerne fik vi vor medbragte Mad til et Krus Øl og en Kop Kaffe. Vi maatte altid sidde i Skjænkestuen. Der var ikke det pæneste Selskab, Schakkerjøder, Høsekræmmere, Hestprangere og Omegnens Svirebrødre. Moder syntes naturligvis ikke om dette Selskab, men Fader beroligede hende og sagde: »Hvad vil du bryde dig om det? De gjør os jo ikke noget.«

Men baade Fader og Fragtmanden morede sig over det ubundne Kroliv, og for os Børn var det jo en stor Glæde. Det var, ligesom vi rejste fra det ene Gilde til det andet, og Bøndergilder var de Fornøjelser, vi kjendte bedst. Men vi fik rigtignok ikke Gildesmad.

Vi var nødt til at være i Skjænkestuen, for hvis vi gik ind i Gjæstestuen, kunde vi ikke være bekjendt at spise vor egen Mad. Vi saa ikke meget til Krofader og Kromutter, de passede ikke Skjænkestuen, men derimod var denne Stues vigtigste Personer: Kjælderpiggen og Gaardskarlen. Han opholdt sig altid derinde, naar han ikke netop passede de rejsendes Heste. Pigen var altid en, der saa godt ud, og som havde et Pokkers Snakketøj, der ikke kjendte til noget Snærperi. At de var særlig usædelige, har jeg ikke hørt noget om, de

blev snart vænnet til at holde de raa Karlfolk fra sig, enten ved skarpe Ord eller ogsaa haarde Lussinger, som jo der aldrig blev taget ilde op.

Gaardskarlen var ikke egentlig Tjenestekarl, men derimod Forpagter af Rejseladen, det vil sige Staldrummet, og heraf maatte han undertiden svare flere hundrede Kroner. De skulde pilles sammen af de Marker og Tolvskillinger, han fik i Drikkepenge, og desuden skulde der jo helst blive et Overskud. En Gaardskarl maatte være rask til at tage imod de fremmedes Heste, hvis han ikke stod ved Siden af Vognen i den samme Stund, den standsede, saa var det ikke tilpas. Men i Skjænkestuen var han en myndig Herre, der førte det store Ord, som gjerne var rigelig spækket med «Kjød-Eder» af nyeste Sort. Selv i den Tid, da det var langt mere almindeligt at bande end nu, var det dog paafaldende at høre, hvorledes en Gaardskarl bandede. Naar han havde tjent i en Kro i et Par Aar, var han gjerne fordrukken. Det hørte med til hans Pligter at faa Skjænkestuens Gjæster til at drikke. Desuden blev der altid budt ham Brændevin af de fremmede, hvis Heste han skulde passe. Gaardskarlene paa Gjæstgiverstederne i Kjøbenhavn havde det ganske paa samme Maade, kun at Fortjenesten var større. — I Skjænkestuen var der næsten altid Apparater til et eller andet Spil, der skulde more Gjæsterne i de lange Bedetimer. Men hvad der blev spillet om, var altid Brændevin. Et Spil, som særligt morede mig, var saaledes indrettet: I Enden af en Snor, som hængte ned fra Loftet midt i Stuen, var fastgjort en Jærning. Paa Væggen udfor

var anbragt en Jærnkrog. Nu gjaldt det om at kaste Ringen saaledes, at den kunde blive hængende paa Krogen. Gaardskarlen havde en forbavsende Sikkerhed i dette Spil eller i andre lignende. Og naar han opfordrede Gjæsterne til at prøve deres Lykke og Færdighed, da var det jo nærmest for at faa dem til at tabe Snaipse eller Halvpægle. Tabte han selv en enkelt Gang, fik han vistnok Brændevinen frit af Kjælderpigens. Men ved den øverste Bordende af det lange Bord, der blev spillet Kort hele Natten, og den Søvn, der kunde blive til Kjælderpigens og Gaardskarlens, varede kun 2 eller 3 Timer. Pigen havde sit Kammer eller sin Alkove tæt op til Skjænkestuen, for at hun kunde være ved Haanden, naar der blev forlangt noget. Men de rejsende, som kjendte dem, bar over med dem og forlangte ikke mere Nattjeneste end højst nødvendigt. Vor Kusk, som havde været Hønskræmmer i mange Aar, var fortrolig med alle Gaardskarle og bandede omkap med dem. Vi Børn bandede aldrig, Skolebørnene heller ikke. Den Uskik havde Fader faaet udryddet. Men jeg nægter ikke, at det morede os kosteligt paa saadan en Rejse at høre en rask Samtale, vel krydret med store Eder, hvoraf de fleste var ny for os. Vi havde stor Lyst til at gjentage disse Eder, som vi fandt saa velklingende, men vi turde paa ingen Maade, uden naar vi var borte fra vore Forældre. Ja, dette Rejseliv kunde vi Børn aldrig blive kjede af. Vi havde lært den Vise af »Emilies Hjærtebanken«: »Den gamle Karo holdt en Støj, da Vognen kom for Døren.« Skjont Visen just ikke i alle Maader passede paa vor Høns-

kræmmerfart, saa var den dog ligesom sunget ud af vort Hjærte. Og vi kvidrede den uophørlig. Ligesom Emilie fandt vi Eventyr allevegne. Lad mig fortælle et: En Gang havde vi bedet i en Kro mellem Roskilde og Kjøbenhavn, som vi skulde naa samme Dag. Da Moder havde faaet sig en Bid Brød og en Kop Kaffe, sammen med os andre, blev hun kjed af at sidde i den grimme Skjænkestue. Hestene skulde bede en Timestid endnu. Da siger hun til Fader: »Nu gaar Børnene og jeg i Forvejen, for det er jo saadan en smuk Aften.«

Vi gik nu ud ad den store, beplantede Landevej en god halv Time. Da begyndte Moder at længes efter Vognen, da hendes Fødder var ømme af Ligtorne. Men da kom der en Vogn rask kjørende bag efter os, og den standsede ud for os. Det var en Læge, der formodentligt blev kjørt hjem efter et Sygebesøg. Han spurgte Moder, om hun ikke vilde kjøre med, da hun saa ud til at være daarlig tilfods. Moder svarede, at vor Vogn kom snart bag efter, men Lægen sagde, at hun skulde spare paa Fødderne, det hun kunde, og da han var saa venlig, steg Moder op og satte sig hos Kusken; der var jo ingen Plads ellers. Men vi blev noget lange i Ansigtet, da Moder rullede bort, og vi stod alene paa Vejen. Vi saa, at Doktoren passiarede ivrigt med Moder, men det varede ikke længe, før Vognen blev utydelig og tilsidst helt borte i den dunkle Allé. Pludselig saa vi Vognen igjen; thi den var kommet ud af Landevejen og højet ind paa en Sidevej til venstre, der førte op til et smukt Landsted. Jeg havde allerede i nogen Tid gaet og været bange for, at Dok-

toren skulde bortføre Moder, og da jeg nu saa Vognen dreje fra Landevejen, blev min Frygt bekræftet, thi jeg syntes, jeg kunde se, at Moder var endnu paa Vognen. Moder var den Gang meget smuk og blomstrende af Ansigtifarve, men det vidste jeg nok ikke noget om, derimod havde jeg en dunkel Anelse om, at Kvinder kunde blive mishandlede af slemme Mænd. Jeg siger saa:

»Ferdinand! Jeg synes, Moder er paa Vognen. Er hun ikke?«

»Jo, hun er.«

»Men saa kjører jo Doktoren hjem med hende, og han vil vist gjøre hende Fortræd.«

Nu begyndte Ferdinand at græde.

»Ja, vi er nødt til at gaa derop til hans Gaard, og vi siger, at vi vil have Moder, for det er vor egen Moder, og saa bliver han nødt til at give os hende.«

Ferdinand blev opildnet af denne Ridderdaad, saa han tørrede Øjnene, og nu løb vi alt, hvad vi kunde, for at befri Moder. Jeg havde en stærk Følelse af vor Ret og var vis paa Sejren. Men da vi havde løbet det vi kunde og maatte standse for at trække Vejret, saa vi Moder gaa og trampe paa Landevejen et Stykke foran os. Vi fik altsaa ikke Lejlighed til at vise vor Tapperhed, men det fortrød vi ikke paa. Moder fik jo strax at vide, hvor bange vi havde været for hende. Hun sagde, det gjorde hende ondt, at hun var kommet op at kjøre. Da hun havde kjørt et lille Stykke, vilde hun have været af Vognen; men Doktoren mente, hun skulde kjøre saa længe, hun kunde. Det var nok ogsaa

en hel Fjerdingvej, hun havde kjørt. Da jeg en Gang som voxen passerede denne Vej, kjendte jeg Doktors Sted igjen. Jeg spurgte om ham og fik at vide, at han var en særdeles afholdt Mand.

Hvad der morede os Børn allermest i Hovedstaden, var Soldaterne, særlig Hestgarderne og Husarerne. Soldater har jo altid været tiltalende for Børn og barnlige Sjæle. Militarismen vilde faa et slemt Hjærtetød, dersom Soldaterne skulde gaa i almindelig, borgerlig Dragt, men den stramme, iøjnefaldende Uniform og de blanke Vaaben saa vel som den stive Holdning, der jo egentlig er højst unaturlig, stikker uudviklede Mennesker i Øjnene.

Hjemme legede vi jo med Papirrsoldater, ja, en Gang forærede Tante os Brødre 1 Tinsoldat hver. Nu vel, herinde saa vi det store, levende Legetøj for Konger og Fyrster. Vi maatte vel ikke lege med det, men vi var ogsaa glade nok ved at se paa det.

Der var intet Tivoli den Gang, saa om Sommeren kunde Kjøbenhavn ikke byde andre Forlystelser end Frederiksberg, »Kongens Have« . og Rundetaarn. Haven mere os ikke stort, ja, Billedstøtterne i Rosenborg Have var det bedste, for Træer havde vi jo ellers nok af paa Landet. Udsigten fra Rundetaarn var ogsaa ret morsom, men det var dog endnu bedre at løbe op og ned ad den snegleformede Gang. Dyrehaven stod ellers for Kjøbenhavnerne som den allerbedste Sommerforlystelse, men hverken vi eller vor Familie havde Raad til at kjøre derud. En Gang slap vi derud alligevel. Vor Præsts Datter var en Gang i Hovedstaden samtidig

med os. Da hendes Familie en Dag havde lejet Vogn til »Skoven«, og der paa denne Vogn var nogle Pladser tilovers, tilbød hun os dem. Det var en stor »Kaper-vogn« eller »Kaffemølle« med Plads til 16 Personer. Der var endvidere Plads til begge mine smaa Kusiner, Thora og Sine, men den sidstnævnte maatte ikke komme med, for hendes Tøj var ikke i Orden, og Tante holdt nu saa meget paa Formerne. Men hvor hun græd, den lille syvaarige Sine! Hun fik en Teskefuld Puddersukker at trøste sig med, og med den satte hun sig hen paa en Skammel. Det stakkels Barn tiggede ikke for at komme med, men hun græd stille og ustandseligt. En Gang imellem smagte hun paa Puddersukkeret, men hun kunde ikke spise det. Alle vi andre blev ved at bede for hende, og hver Gang hun hørte det, da holdt hun op at græde og vendte sine store, taarefulde Øjne imod Moderen. Men hver Gang denne sagde Nej, begyndte Sine igjen paa sin fortvivlede Graad. Vi kom snart afsted, og den Dag huskede jeg ikke mere paa Sine, men tit og mange Gange senere, indtil denne Dag, ja, saa længe jeg lever, kan jeg se dette bedrøvede Barneansigt. Det brændte sig saadan ind i mit Hjærte, saa jeg aldrig siden har kunnet modstaa et Barns Taarer. Og det blev ikke saa ubetinget heldigt for mig i min Egenskab af Lærer. Denne Gang og formodentlig mange Gange før og siden var mine smaa Kusiner Ofre for Tantes »honnerte Ambition«. Jeg fik den ogsaa selv at føle mange Aar senere. Det var i 1850, da jeg var Soldat og en Dag besøgte Tante. Da satte jeg mig paa en Forhøjning ved et Vindue til Gaden. Det

var min Yndlingsplads, og der havde jeg siddet saa tit, naar jeg var i borgerlig Dragt. Men nu sagde Tante:

»Vil du ikke heller sidde i Sofaen, lille Anton! Der sidder du bedre.«

»Nej Tak, jeg vil helst sidde her; det er saa morsomt at se ned paa Gaden.«

»Men tjen mig alligevel i at sidde herhen, lille Anton! Der, hvor du sidder, kan alle vore Gjenboere se dig, og naar de ser en menig Soldat sidde her, saa anser de os for »simple Folk«. Jeg ved nok, at en Soldat kan være lige saa god som et andet ungt Menneske, men det er nu en Gang saadan.«

Jeg satte mig tavs hen i Sofaen, gik snart min Vej og kom der ikke mere, mens jeg var Soldat. Tante havde naadigst indrømmet, at en Soldat kunde være »lige saa god«, men i denne høj-patriotiske Tid hørte vi daglig, at det største, et ungt Menneske kunde være, var at være Soldat. Det maatte altsaa krænke mig dybt.

Onkels boede den Gang i Adelgade paa 3die Sal.

Samme Onkel holdt vi langt mere af end af Tante. Han var altid munter og venlig imod os. En ung, fin Herre kom der i Huset. Han var klædt efter den nyeste Mode og havde Guldkjæde og en stor Topasring paa Fingeren. Det lod ogsaa til, at han havde et meget dannet Væsen. Jeg husker endvidere, at han spillede paa Guitar og sang tyske Viser. Det var Onkels Broder, og han var — Møllersvend. Men denne borgerlige Stilling, som naturligvis var »grulig simpel«, blev aldrig omtalt.

Møllersvend Beha blev senere Politibetjent, og da han var et godt Hovede og vel oplyst, svang han sig i Vejret og er nu, saa vidt jeg ved, Chef for Postkontoret paa Raadhuset i Kjøbenhavn, men han maa være ældgammel.

Det var forresten kjedeligt for os Børn, naar vi var i Kjøbenhavn, at vi ikke havde andre Børn til at følge med os paa smaa Udflugter. Vi kunde ikke gaa alene, og det var ikke altid, de ældre vilde følge os, men vi længtes altid efter at komme ud paa Gaden. Men naar vi gik der med vore Forældre, da kunde vi ikke faa Lov til at blive staaende ret længe for at se paa Butikkernes Herligheder. Vi var en Gang i Kjøbenhavn i 8 Dage. Da var vi ordentlig trætte, da vi kom hjem, men vi havde jo vore smaa Hoveder fulde af alle de Vidundere, vi havde set. Vi havde kun faa og smaa Ting hjem med, men desuagtet havde Fader bogstavelig givet hver Skilling ud, som han ejede.

Da jeg var bleven henad 10 Aar, begyndte jeg at faa Lyst til Morskabslæsning, og paa en kort Tid lykkedes det mig at blive en komplet Romansluger. Men det var svært at faa noget at sluge, thi der var ikke mange Bøger imellem Folk paa Landet. Hos Bønderne var det sjældent at se andre Bøger end Bibelen og Salmebogen, og jeg har da ogsaa i den Tid, da jeg var mest læsegal, brugt Bibelen, især det historiske af det gamle Testamente, som Morskabslæsning. Men det var da kun, naar ikke jeg kunde faa andet.

Jeg begyndte nok min literære Udvikling med at læse Uglspil. Det var en Udgave, som vist var over 100 Aar, med nogle kostelige, naive Træsnit, og det var vel den første danske Uglspil. Ligeledes havde jeg faaet fat i en gammel, illustreret Udgave af Holger Danske. Disse to Bøger har jeg kunnet ordret udenad. Endvidere læste jeg Kejser Karl og hans 12 Jævninger, Tistran og Isulde, Markolfus, Robertus von Agerkaal og flere lignende. Disse Bøger snusede jeg op, naar vi besøgte Bonderne, ja, det var da sjældent, at en Bonde havde mere end 1 Bog, — og nu har hver oplyst Bondekarl en hel lille Bogsamling. Disse Bøger laa gjerne i Dagligstuen, paa Mælkehylden under Bjælken, eller ogsaa paa Tallerkenrammen over Bordendebænken. Bøgerne var altid forfærdelig ødelagte. Der manglede Blade hist og her, og Titel og Slutning var sjælden i Behold. Disse Bøger var gjerne syet ind i et Stykke Skind. Naar vi var i Besøg hos en Bonde, kiggede jeg strax efter Hylderne, og naar jeg saa opdagede en Bog, sagde jeg:

»Aa, maa jeg ikke se den Bog?« Og derefter hed det:

»Jeg maa vel ikke laane den Bog?«

Hjemme havde vi slet ingen Morskabsbøger. Fader havde kun nogle filosofiske Bøger af Reimarus og Bastholm, nogle tyske Rejsebeskrivelser og nogle Lærebøger fra hans Seminarietid. Men saa var der givet til hver Landsbyskole et Exemplar af Saxo og Snorro. Det var Grundtvigs Oversættelse i Kvartformat, trykket paa daarligt Papir. Jeg synes at have hørt

senere, at Frederik den sjette skal have givet disse Bøger til Skolerne paa Grundtvigs Opfordring. Disse Krøniker blev nu en kjær Læsning for mig, og mange af Versene lærte jeg udenad.

Den første Roman, jeg læste, var »Familien von Halden« af Lafontaine. Denne Bog havde Fader laant af en Lærer, der boede langt borte. Om Vinteraftenerne læste Fader den højt for os, thi baade han og Moder ansaa den for at være særdeles ypperlig. Og jeg husker nok, at Moder fældede »ømme, blide Taarer« over den, og det var da ogsaa Bogens Hensigt. Senere læste jeg den tykke Bog selv igjennem, og det mere end en Gang.

Da jeg nu havde faaet Smag paa Romaner, vilde jeg helst læse dem, hellere end at lege, men de var vanskelige at faa fat paa. Da blev der oprettet en Læseforening paa vor Egn. Den købte Morskabsbøger og udsendte dem i Tasker med 3—4 Bøger i hver, men da det var temmelig dyrt at være Medlem af Foreningen, saa var det kun Herremænd og Præster, der kunde tillade sig denne Fornøjelse. Vor Præst var med i Læseselskabet, mest for hans voxne Børns Skyld. Man sagde der paa Egnen, at hans ældste Datter, som den Gang var 23 Aar, var saa lærd, at hun kunde tage teologisk Attestats, om det var tilladt. Hun blev betragtet som Familiens lyse Hovede og Skjønaand. Det var en rar, godmodig Pige, andet kan jeg ikke sige med Sikkerhed. Da hun selv holdt meget af at læse, glædede det hende, at jeg havde samme Tilbøjelighed, og hun gjorde sig megen Umage for at skaffe mig

Bøger af deres Læsetaske. Det var slet ikke saa nemt for hende, da der var flere i Præstegaarden, som ogsaa havde Lyst til at læse. Men jeg fik alligevel grumme mange Bøger af hende. Sommetider maatte jeg kun beholde dem en kort Tid. Men det gjorde intet til Sagen, for jeg læste hurtigt, og naar jeg bare havde en Roman, da glemte jeg alt, baade Læg og Mad, og brugte hvert Minut af min Fritid til at sluge Bogen.

Naar jeg havde været i Præstegaarden og faaet en ny Bog, var jeg saa glad, saa jeg hoppede og dansede hjem. Og saa snart jeg var kommen udenfor Døren, maatte jeg jo strax have aabnet den og set dens Titel. Carit Etlars første Fortællinger, Bloch Suhrs Noveller, Crusenstolpes politiske Romaner, af hvilke jeg kun forstod lidt, og Rises Arkiv, der just heller ikke var Barnemad, var af de første Bøger, jeg fik af Præstens Datter.

Fader, der selv kun læste grumme lidt, var noget betænkelig ved min store Læselyst, der dog kun angik Morskabsbøger. Men da han saa, hvor glad jeg var ved denne Sysse, nænnede han da ikke at forbyde mig den. Dog holdt han strængt paa, at mine Lektier eller andre Arbejder skulde passes først og fremmest. En Gang saa han i en Bog, som jeg havde læst, derefter sagde han:

»Hør, Anton, du maa ikke læse nogen Bog, det er det samme, hvorfra du saa faar den, førend du har vist mig den. Du kan godt faa fat i en Bog, som du vil have Skade af.«

Jeg gjorde, hvad Fader havde forlangt, men jeg

fandt, at det var en overflødig Forholdsregel. Det var mig ikke muligt at begribe, hvorledes en Bog kunde gjøre Skade.

Formodentlig har den mistænkelige Roman, som Fader saa, været af Paul de Kock, hvis Bøger var de værste, man kjendte den Gang. Ingen af de Fortællinger, jeg læste, tilføjede mig nogensomhelst moralsk Skade; det er jeg vis paa. Men jeg er ogsaa vis paa, de har for tidlig ophidset min Fantasi og givet den en Drivhusudvikling, hvilket jeg ofte har lidt under senere. I sædelig Henseende blev jeg aldeles uberørt af, hvad jeg læste. Hvad der skadede mig mest, var blodige Scener eller Pinsler, som jeg læste om. Disse malede min Fantasi saa levende Billeder af, saa de ligefrem stod paa Væggen og skræmmede mig, naar jeg var kommen i Seng. Men jeg turde aldrig tale derom til mine Forældre, for saa kunde jeg nok tænke, at al Romanlæsning var bleven forbudt. Om jeg igjennem denne Romanlæsning er bleven opdraget til at være den Smule Forfatter, jeg er, ved jeg ikke, men jeg er da vis paa, at den har hjulpet mig til at udtrykke mine Tanker skriftligt og mundtligt paa en forstaaelig Maade.

Jeg nævnede før mine Lektier. Den første Undervisning i at læse fik jeg af Moder, som brugte dertil en Abc af Hallager. Den var trykt paa stærkt Skrivepapir, hvilket var heldigt nok, da den skulde saa tit imellem Hænder. Bogen, som havde tilhørt min afdøde Broder Frits, havde nogle enkelte gyselige Billeder, der gav mig en aldeles vrang Forestilling om, hvad de skulde afbilde; det var især Dyr. I ældre Tider var

det meget almindeligt, at Bøger blev trykte paa Skrivpapir; det var den Tids Pragtudgaver. Trykpapiret var den Gang saa skrøbeligt og skjørt. Men naar min Abc var af Skrivepapir, da var det ikke for Stadsens, men for Styrkens Skyld. I Amerika gaar de et Skridt videre, der trykker de Abc'erne paa stærkt Lærred.

Jeg fik snart lært at læse, det faldt mig meget let, men at lære udenad var svært for mig. Det varede jo ikke længe, før jeg kom til at slide i Balles Lærebog, af hvilken jeg, trods Faders omhyggelige Forklaringer, kun forstod grumme lidt. Til de værste Stykker blev regnet Indholdslisten over det gamle og det ny Testaments Bøger og en Anmærkning i 8de Kapitel, der bestaar af en halv tættrykt Side.

Disse nævnte svære Stykker fik jeg lært allerbedst, dels fordi jeg maatte ramse saa længe paa dem, og dels fordi jeg satte en Ære i at kunne de tunge Stykker, som saa mange andre Børn ikke var i Stand til at lære. Den omtalte store Anmærkning, der begynder saaledes: »Paa Sottesengen levnes kun liden Tid«, kan jeg vistnok endnu ramse op, naar jeg faar tænkt mig lidt om. Med Regning og Skrivning gik det kun saa som saa. Da jeg aldrig maatte være i Skolen i disse Timer, men skulde sidde alene og passe mig selv, tabte jeg aldeles Lysten til at øve mig. Særlig var det galt med Regning. Jeg har nu ogsaa altid til denne Dag følt Modbydelighed for at sysle med Tal i alle mulige Forbindelser. Al Slags Regning, særlig Hovedregning, Aritmetik, Matematik, endvidere Aarstal, Kvadratmil og Indbyggerantal, alt dette tørre Forstands- og Hukom-

melsesværk har været mig en Pestilense. Det var nu ogsaa urigtigt af Fader at lade mig, et Barn paa en halv Snæs Aar eller færre, sidde alene med min Opgave i hele Timer. Fader var dygtig til at regne, men ikke til at lære mig det.

Skrivning havde jeg mere Lyst til, og jeg tror næppe, der er noget Fag, jeg har gjort mig saadan en Umage med, ikke alene som Barn, men ogsaa som Seminarist. Men her havde jeg Naturen imod mig, da jeg ikke havde det mindste Anlæg til denne Kunst, og aldrig har kunnet frembringe et smukt Bogstav. Fader kunde hverken skrive smukt eller undervise i Skrivning, men de Børn, som havde gode Anlæg dertil, fik alligevel lært at skrive ret kjønt.

Naar jeg nu hverken havde Anlæg til Regning eller Skrivning, men alligevel var bestemt til at være Lærer, da var det, efter hin Tids Opfattelse, en stor Dumhed. Naar en Dreng viste ualmindelige Anlæg til Skrivning, da blev der altid sagt: Han burde være Skolelærer. Det samme blev ogsaa sagt om Regnemestrene blandt Skolebørnene. Naar Fader desuagtet bestemte mig til at være Lærer, da var han vistnok heri forud for sin Tid, idet han gik efter min Lyst og mine Gaver i det hele.

Naar jeg var sammen med de andre Skolebørn, da fandt vi undertiden paa at prøve hverandre i vore Udenadsfag. Det var ogsaa en Leg eller et Spil. Vi hørte hverandre i den lille Tabel, i Salmever, i de ovenfor nævnte tunge Lærebogsstykker. Vi spøgede og lo, mens vi opramsede »Paa Sottesengen levnes

kun liden Tid«, eller »Hvo ved, hvor nær mig er min Ende«.

Fader var ogsaa saa meget forud for sin Tid, saa han ikke holdt af Udenadslæsningen, men for den gejstlige Øvrigheds Skyld var han nødt til at drive den til en vis Grad. Lærebogen og nogle Salmer skulde Børnene lære udenad. Med Bibelhistorien tog Fader sig den Frihed, at han tillod Børnene at fortælle den med deres egne Ord. Der var imidlertid ikke mange Børn, som benyttede sig af denne Tilladelse. De fleste foretrak at ramse Fortællingerne op. Om de end forstod Indholdet, saa faldt det dem svært at finde Udtryk dertil. Men naar jeg kunde faa Lov til at gjengive Lektierne med mine egne Ord, da valgte jeg helst disse.

Da jeg var 10 Aar og min Broder 7, blev det gjort til vor Pligt at skuffe og rive Gangene i vor store Have. Det blev ordnet paa den Maade, at vi hver Dag skulde rengjøre et bestemt Stykke af Havegangene. Stykket blev, naar vi var færdige, eftersat af Fader, og der maatte ikke findes den mindste Græsspire derpaa. Et andet udvendigt Arbejde for os var »at skære grønt«. Fader holdt, efter sin Jordlods Størrelse og Beskaffenhed, temmelig mange Køer, nemlig 4 paa 6 Tdr. Land halvmager Jord. Derfor holdt han dem længe inde om Foraaret og staldfodrede dem, sædvanligt ved at blande det tørre Foder med grønt. Men da han ikke mente at have Raad til at saa Staldfodring i Marken, maatte vi Drengene afskære, hvad grønt der stod paa Grøfter og Gærder, ikke alene paa vore egne Enemærker, men hele Byen over, endogsaa hos de nær-

meste Udflyttere; allevegne hvor vi kunde faa Lov til det. Og det blev kun sjælden nægtet. Denne »Skæren grønt« var en stor Plage for os Born. Vi maatte altid have Vanter paa midt i den varmeste Sommer, naar vi var ved dette Arbejde, thi ellers blev vore Hænder ødelagte af Nælder og Tidsler. Vi skulde skaffe 3 store Vidiekurve fulde hver Dag, og hver Kurv blev efterset af Moder, om den var fuld nok. Da opfandt jeg et Kneb, der lettede Arbejdet betydeligt; min Broder lærte det ogsaa. Vi tog nogle store Bynkestilke og lagde dem korsvis over det øverste af Kurven. Der oven paa lagde vi saa en Del Grønt, men i selve Kurven kom slet intet. Det gik godt for os i nogle Dage, men saa fandt Moder en Gang paa at føle, hvor godt Kurven var stoppet, og hun jog da sin Arm helt ned til Bunden. Da fik vi jo vore velfortjente Skjænd, og vor List hjalp os ikke mere. Vi gjorde endnu et Forsøg med en tom Kurv. Vi lagde nemlig allerøverst de værste Tidsler og Nælder, vi kunde finde, og da Moder saa vilde føle paa Kurven, gjorde vi hende opmærksom paa, at hun vilde brænde og stikke sig, hvis hun kom der med Haanden. Men Moder tog en af vore Vanter paa og stak Armen tilbunds i Kurven. Saa fik vi jo Skjænd og maatte fylde en Straffekurv. Men endskjønt vi ved vore Kneb baade narrede vore Køer og vor Moder, som vi dog holdt saa meget af, saa følte vi ikke det allermindste Samvittighedsnag, naar det kunde lykkes for os.

Vi havde altsaa ikke megen Fritid, og vi syntes ofte, at det var haardt med alt vort Arbejde. Men jeg

har mange Gange i mit senere Liv været Fader taknemlig, fordi han holdt mig saa strængt til Beskæftigelse. Naar han traf os ledige, sagde han altid:

»Hvad bestiller I?«

Og naar vi da maatte svare: »Ingen Ting«, sagde han: »Ja, kan I ikke finde paa noget selv, saa skal jeg give jer noget at bestille. Man maa aldrig være ledig. I ser jo, at Moder og jeg bestiller altid noget. Lediggang er Fandens Hovedpude.«

Endskjønt vi ikke forstod dette billedlige og sandfærdige Ordsprog, saa forstod vi godt, hvad det havde at sige, naar Fader vilde give os noget at bestille. Det var jo tvungent Arbejde, som vi skulde udføre under Opsigt. Og da vi ikke holdt af det, saa sørgede vi for, at Fader ikke mere traf os uden Sysselsættelse. Traf han os Brødre i Skjænderi eller Slagsmaal med hinanden, sagde han:

»Naa, I har ikke andet at bestille! Kom, nu skal jeg vise jer noget bedre Arbejde.«

Og saa fik vi en Times Straffearbejde i Haven eller Marken.

I denne Del af Opdragelsen havde Fader fuldstændig Ret. Hvis Bornene ikke har noget at sysle med, da er de nødt til at gjøre dumme eller uartige Streger, da deres livlige, urolige Aand ikke tillader dem at være stille. Det er ofte ligefrem en Lidelse for Børn, naar de ikke kan finde paa noget at bestille, som er dem tilladt. Fornemme Folks Børn har Barnepiger og Hovmestre, som maa sørge for deres Tidsfordriv, men uformuende Folk gjør vel i at lære deres

Børn selv at finde paa Beskæftigelse. Og det er slet ikke vanskeligt at lære dem.

Fader syntes ikke, han havde Raad til at leje Folk til at drive hans lille Jordlod, endnu mindre havde han Raad til at holde Hest. Derfor maatte han bede Sognets Bønder om at dyrke Skolelodden. De lod til at være meget villige dertil, for det havde været Bruggen i Mands Minde. Men da det kom til Stykket, var de ikke saa meget glade ved det. Naar de blev forlangt til at pløje eller harve, da var det tit, at de ikke havde Stunder. De, som havde Børn at gaa i Skole, havde, mærkeligt nok, altid de bedste Stunder til at gjøre Arbejde paa Faders Mark. Da Fader mærkede, at adskillige ligefrem havde Lyst til at skubbe af sig, hvad de dog havde lovet, gav han sig til at holde Bog over, hvem der havde arbejdet paa hans Lod, og hvem ikke. Og de sidste blev slet ikke fri, om ogsaa de kunde undskylde sig en eller to Gange, og der blev ikke taget Hensyn til, enten de havde Børn i Skolen eller ej. Da jeg blev henved 9 Aar, fik jeg den Bestilling at gaa hen hos Bønderne og forlange Spanddage hos dem. Det var et Arbejde, som snart blev det værste for mig; thi det var ofte, jeg fik Nej eller Undskyldninger eller blev henvist til Naboen, og det var meget sjældent, at mit Ærende blev modtaget med et mildt Ansigt. Men Konerne var de bedste. Naar Gaardmanden »vred sig« eller sagde rent ud Nej, saa kom Konen tit og »delte ved ham«, saa han sagde Ja. Naturligvis skete det hyppigst, naar de havde Børn, som gik i Skole. Jeg havde ikke været ret tit Sendebud i

denne Anledning, før jeg mærkede, at det blev anset for noget Tiggeri og Overhæng. Det blev ogsaa undertiden sagt rent ud til mig. Desuden var jeg ogsaa bange for Bøndernes bidske Hunde, som den Gang var mere almindelige end nu. Naar Fader forlangte af mig, at jeg skulde gaa et af denne Slags Ærender, da satte jeg altid et surt Ansigt op, men jeg vovede ikke at mukke. Hvis det gjaldt en meget uvillig eller tvær Gaardmand, da gik Fader selv, for han var ikke saa udsat for at faa Afslag. — Naar saa Fader endelig fik en Gaardmand eller hans Karl til at pløje eller harve »et Bed«, saa blev Arbejdet ofte udført meget skjødesløst, hvilket Fader havde let ved at se, da han var opfødt ved Bondearbejdet og forstod sig udmærket paa Jordens Dyrkning. Han var altsaa meget kjed af at faa Lodden drevet paa denne Maade, men om aldrig Arbejdet blev gjort saa sjusket, turde han ikke sige noget, efter det gamle Ordsprog: »En given Hest skal man ikke se i Munden.«

En Gang, jeg skulde have en Mand til at harve for os, sagde han, at vi kunde nok faa Hest og Redskab, men han kunde ikke undvære nogen Folk og heller ikke komme selv. Det var en af vore nærmeste Naboer. Fader gik selv hen og hentede Heste og Harve; derefter satte han mig til at være Harvekusk og gik selv hjem for at passe Skolen. Jeg havde vistnok aldrig haft fat paa en Tømme før, men da Hestene var stadige, var Sagen ikke saa vanskelig, da jeg blev sat i Gang og fik al Ting forklaret. Fader brugte hvert Efteraar, naar Rugen var indhøstet, at harve Rugstubben

og besaa den med Spergel. Hvis der saa kort efter kom en Smule Regn, blev der snart god Græsning til Kvæget. Denne Fremgangsmaade var aldeles ukjendt paa Egnen, men Fader havde lært den af den bekjendte Landmand Pastor Poulsen i Nidløse.

Jeg begyndte altsaa at harve Rugstub op og ned, og jeg var meget fornøjet over dette Arbejde. Men en Gang, jeg var ved Enden af Ageren og saa hen over den, opdagede jeg, at den var ganske sribet, lys og mørk. Jeg mente saa, at de lyse Striber var Steder, som jeg havde sprunget over, og jeg begyndte saa ufortrøden at harve løs paa dem. Men hvor meget jeg end harvede, blev Jorden lige sribet, og jeg begyndte at blive helt forknyt. Men saa kom Fader ud til mig og forklarede mig Sagen. Det var da Rugstubben, som vendte sig for Harven, eftersom den gik frem eller tilbage, og derved frembragte Striberne. Men det kunde jeg umuligt begribe af mig selv.

En Bondedreng vilde vist ikke være kommen i denne Anfægtelse, men da Fader ikke selv kunde have Hestekraft til at dyrke sin Jord med, blev vi Børn saa ukyndige i alt, hvad der hørte Landbruget til. Manglen af denne Kundskab har tit trykket min Broder og mig. Det var jo saa uhørt, at Børn, som var voxede op paa Landet, ikke havde mindste Forstand paa det, som man næsten udelukkende syslede med; selv om ikke Landbruget skulde være deres Fag.

Omsider blev Fader dog træt af at tigge Bønderne til at dyrke hans Jord. Han lejede en Boelsmand i Risbjerg, Peder Jensen, til denne Gjærning. Men til

at kjøre Korn og Hø ind maatte vi fremdeles have Bondernes Hjælp; ligeledes naar vi en enkelt Gang skulde have en Kjøretur.

Peder Jensen var en mild og morsom Mand. Vistnok faldt hans Spøg lidt i det grove, men det tog vi Born ingen Forargelse af. Vi vilde altid gjerne være hos ham, naar han var i Marken, og han vilde lige saa gjerne have os hos sig.

Naar han skulde derud, fik vi Lov til at ride paa hans magre Heste, og det var en af vore største Fornøjelser. Selv gik han ved Siden og ledede Hestene.

»Ja, I maa ikke ride stærkt, for saa faar I Rumpeskammis«, sagde han. Derved mente han den Hudløshed, som undertiden kan indtræffe ved Ridning. Da han kaldte det Kammis (Commis), antager jeg, at Udtrykket stammede fra Cavalleriet, hvor dette ubehagelige Tilfælde nu kaldes »at blive gennemredet«. Jeg mindes dog ikke, at vi kom saaledes til Skade paa disse Rideture, som kun var et Par Bøsseskud lange. En Gang imellem sagde han: »Naa, sid nu fast!« og saa drev han paa Krikkerne, saa de satte i et kluntet Trav. Da raabte Peder Jensen: »Naa, lad nu gaa, til baare R... ta'r aa!«

De Dage, han skulde arbejde for os, fik vi lidt Lettelse i vore daglige Arbejder, for at vi kunde faa Tid til at være hos ham. Min Broder og jeg fik ellers ikke saa faa Rideture. Den Gang var det Skikken, at Gaardmænd og alle, som havde Hest, red, naar de skulde et Sted hen, som var en Fjerdingvej borte eller derover. Derfor stod der saa tit en Hest bunden i vor

Gaard, naar dens Ejer havde noget at afgjøre med Fader. Men aldrig saa snart saa vi en Mand komme ridende, før vi sagde: »Maa jeg ride en lille Tur paa din Hest, mens du er inde hos Fader?«

Denne Bøn blev næsten aldrig afslaaet, naar da Hesten var nogenlunde rolig, men vi fik jo at vide, hvor langt Turen maatte strække sig, og at vi ikke maatte ride for stærkt. Men disse Paalæg blev ikke altid overholdte. Dog tror jeg, at jeg holdt dem, men min Broder, som var yngre, var mere forvoven. Han var ogsaa langt mere ridelysten end jeg. Undertiden blev han ogsaa slaaet af, men han kom dog aldrig til Skade; man falder jo let i den Alder. Han beholdt sin Ridelyst, saa længe han levede, jeg blev derimod kjed af at ride, da jeg blev fuldvoxen.

Lige saa fast som Fader holdt paa, at vi Børn maatte aldrig være ledige, saa fast holdt han ogsaa paa, at vi maatte aldrig faa nogen Opvartning eller Hjælp, naar vi da paa nogen Maade kunde hjælpe os selv. Moder, som ikke ret vel kunde lade være at give os en Haandsrækning, naar vi bad derom, fik saa tit Skjænd derfor. Saa hed det gjerne:

»Kan du dog ikke lade være at opvarte de skidt Unger, Mo'er! De skal opvarte dig i Stedet for.«

Naar Moder sad og stoppede vore Strømper og lod et Ord falde om, at det var grueligt, saa vi sled paa dem, da sagde Fader:

»Kan du ikke lade dem selv stoppe deres Hoser! Da jeg var paa deres Alder, maatte jeg stoppe Hoser baade for mig selv og for mine yngre Søskende.«

»Men de forstaar det jo ikke, Nielsen!«

»Saa kan du jo lære dem det, Mo'er!«

»Nej jeg vil saamænd ikke, for det er ikke et Arbejde, der passer for Drengene eller Mandfolk.«

»Ja, der har vi det! Du vil ikke lære dem det. Men jeg skal ellers sige dig, Mo'er, at det passer rigtig godt, baade for Mandfolk og Kvindfolk, at kunne hjælpe sig selv. Du kan tro, naar dine Unger kommer ud imellem fremmede, saa faar de nok ikke saa megen Opvartning.«

»Ja, den Dag og den Sorg.«

»Men naar du ikke vil lære dem det, saa vil jeg. Nu skal de hver Lørdag Eftermiddag stoppe et Par Huller i Strømperne og sy nogle Knapper i. Hører I det, Anton og Ferdinand!«

Vi svarede kun et tvært Ja, for vi syntes jo, det var en urimelig Befaling, thi vi fandt den stridende mod vor Drengseværdighed. Og det var desuden et Indgreb i vore Rettigheder, da vi havde Lørdag Eftermiddag fri, naar undtages det daglige Havearbejde. Men vi turde jo ikke mukke. Og da Fader var en dygtig Læremester, fik vi udlært paa 3 Lørdage. Denne Lærdom har jeg ogsaa mange Gange været Fader taknemlig for, mens jeg var paa Seminariet, da jeg var Soldat, og selv nu, naar jeg rejser i et fremmed Land og kan selv udføre smaa Reparationer, som man vanskeligt kan faa udført paa et Hotel, ialtfald ikke uden Bekostning.

Begge mine Forældre holdt særdeles meget af Plantevæxt. For Moders Vedkommende tror jeg nok,

det indskrænkede sig til Blomster og Køkkenurter, mens Faders Plantekjærlighed var mere omfattende. Jeg husker saa godt, hvordan han kunde tale om en Blomst — ligesom om et Barn. Naar de led af Tørke, kunde han ynkes over dem, ligesom over et tørstigt Menneske, og naar de blev syge, gav han dem Medicin. For Potteplanter brugte han den Kur, at han plantede i samme Potte en Kamélblomst. Manglede de kraftig Næring, fik de fortyndet Gødningsvand. Naar en Blomst skulde plantes om, lærte han os at tage en stor Jordklump med omkring dens Rødder. »Nu har vi narret den, nu ved den slet ikke af, at den er bleven flyttet«, sagde han. Det var strængt forbudt os Børn at plukke Blomster i Haven, og dette Forbud overtraadte vi heller aldrig; thi Fader havde forstaaet at indgive os en saadan Kjærlighed til Blomster, en saadan Agtelse for dem som Vorherres Skabninger og en saadan Tro paa deres Liv, saa vi ikke nænnede at berøve dem det. Naar vi gik langs med en Vejkant og tankeløst slog de Blomster af, der stod, da satte Fader os i Rette og mindede os om Verset hos Matthæus, hvori der staar, at end ikke Salomon i al sin Herlighed var klædt som en af dem. Jeg har derfor aldrig kunnet lide at se, hvorledes Børn undertiden faar Lov til at rive Blomster af i en Have og saa kaste dem bort i næste Øjeblik. Det er just ikke et Øjeblikk Sag at faa en Blomst til at staa i sit fulde Flor. Vi havde en frugtbar Eng tæt nedefor vor Have, den var rigeligt besat med Blomster. Disse havde vi Lov til at plukke og lege med; der var jo saa stor en Overflødighed. Moders Høns,

de var Havens Fjender og altsaa ogsaa Faders Fjender. Ferdinand og jeg havde den Pligt at holde Hønsene fra Haven. Vi maatte ofte patrouillere i den Anledning. Kom Fader hjem fra en Tur, og det da var ved Dagen, da gik han allerførst hen i Haven, og hvis der saa var Spor af Høns, saa sagde han, der ellers aldrig bandede »Nu har jo de forbandede Høns været her og skrabet! Hvorfor har I dog ikke passet paa, Drengene! I har jo ikke andet at bestille.«

Vort Hønseshold var meget lille, og det var kun sjældent, at Moder fik Lov til at have en Kyllingehøne. Derimod havde hun desto flere Ænder og Ællinger. De var nemlig ikke saa skadelige for Haven, da de ikke kunde skrabe. Men de maatte dog heller ikke komme i Haven, thi de kunde jo nok trampe noget ned med deres brede Fødder. Der blev saa indrettet en Andepark med Hegn omkring og med Vand til at pjaske i. Naar de imellem blev lukkede ud, maatte min Broder og jeg vogte dem, mens de fik deres Røretur, men ellers passede Moder selv baade Høns og Ænder; thi hun betroede ingen anden dertil. Den Indtægt, som Ænderne kunde bringe, var nemlig hendes egen, men hvad de skulde have at æde af Korn, maatte hun købe hos Fader. Naar Ællingerne havde naaet en vis Udvikling, som Moder kaldte at have Spejl i Vingerne, da var de halvvoxne og tjenlige til Salg. De blev da gjerne købt af omrejsende Hønseskrammere og blev betalte med 3 Mk. Parret. En anden Indtægt, Moder havde, bestod i en Tiende af hvert Bryllups- eller Barseloffer, som Fader fik. Det var henholdsvis 8 eller

4 Skilling. Af disse private Indkomster maatte Moder bestride sin egen Klædedragt og Pynt.

Om Høsekræmmerne maa jeg dog fortælle lidt mere. Disse Handelsmænd boede i Nærheden af København eller Roskilde. Valby ved Frederiksberg var den Gang næsten en Koloni af Høsekræmmere. De kjørte hele Sjælland igjennem og kjøbte Smør, Ost, Æg, Flæsk, Høns, Gæs og Ænder. Paa Bestilling skaffede de saa deres Kunder Urtekramvarer fra København. Disse Varer ansaa man for at være billigere og bedre end dem, man fik i Smaakjøbstæderne. Denne Kommissionsforretning udviklede sig saa til at blive en hel Urtekramhandel: I et aflukket Rum i deres store Vogne havde Høsekræmmerne afvejede Smaapakker af Ris, Kaffe, Sukker, Cikorie, Røg- og Skraatobak. Disse Sager solgte de til alle, som forlangte dem, skjønt det var ulovlig Handel. Undertiden blev ogsaa en Høsekræmmers hele Lager af disse Ting beslaglagt af Politiet, men de blev ved alligevel. Formodentlig maa de have tjent godt ved denne Trafik.

Hver Høsekræmmer havde sine faste Kunder og Distrikter, dog saaledes, at en By kunde være delt imellem flere af disse Handelsmænd. Enhver Kunde holdt trolig fast paa sin gamle Høsekræmmer, og det blev anset for en Skam at forlade ham, naar ikke der var Grund til Misfornøjelse. Mellem Høsekræmmerne indbyrdes var der en vis Høsekræmmerære: man holdt det for en Skam at gaa hverandre i Bedene ved at friste andres Kunder til Handel. Dog, disse Æresvedtægter blev ikke altid overholdte.

Paa en bestemt Dag i Ugen ventede hver Hus moder sin Høsekræmmer. Hun maatte da have alt i Orden, hvad hun vilde sælge, og hendes Forraad af Urtekramvarer maatte helst holde ud til denne Dag. Høsekræmmerne var gjerne raske og veltalende Folk. Skjønt de ikke havde mange Stunder til at passiare paa hvert Sted, saa blev de næsten allevegne ansete for Familiens Venner, der skulde indvies i alle dens Forhold. Men de tog sig vel iagt for at bære Sladder omkring, hvortil de ellers havde god Lejlighed. Det var et glædeligt Øjeblik for hele Huset, naar Høsekræmmeren kom. Manden og Konen fik Penge, og Bornene fik store Stykker, Kandis eller lidt Rosiner. Og saa fik man Beretning om Dødsfald, Fødsler, Bryllupper, Barsler og Hestehandel, ligeledes om Kornpriserne. Men alt maatte gaa i en Hast. I hvert Distrikt havde Høsekræmmeren en Gaard, hvor han overnattede, og her blev han jo som et Medlem af Familien.

Den Høsekræmmer, jeg husker bedst, var en Gaardmand fra Kidserup ved Roskilde, en 8 Mil fra vor Egn. Han blev kaldt Niels Kidserup, og han imponerede Folk ved sit djærve, raske Væsen og ved sine korte, men fyndige Ord, der var i stor Modsætning til Bøndernes langsomme, drævende Snak og Færd. Skjønt han aldrig var fuld, drak han dog vist en Mængde Brændevin; han kunde ikke blive fri, da der blev budt ham allevegne. Det blev jo den Gang anset for en Skam at sige Nej til en Snaps. Man hørte ogsaa mange, som havde det Mundheld, naar nogen bød dem en Dram: »Ja Tak! Siger jeg Nej, saa mener jeg ikke med det.«

Niels Kidserup havde Ord for, at han var utro imod sin Kone. Man fortalte i den Anledning følgende Samtale, Ægtefolkene skulde have haft. Konen sagde en Dag:

»Niels! Har du hørt, at vor Pige laver til Barsel?«

»Det bliver hendes Sag.«

»De siger, at du er Skyld i det.«

»Det bliver min Sag.«

»Men hvad tror du, jeg vil sige til det?«

»Det bliver din Sag.«

Denne Anekdote, som forresten har været trykt før, vil jeg dog fortælle her, da disse korte, bestemte Svar saa godt ligner Niels Kidserup. Men jeg kan ikke indestaa for Sandheden af den, heller ikke for Beretningen om hans Utroskab. Da han boede saa langt fra os, er det muligt, at det kun var løse Rygter. Paa en af vore Kjøbenhavnsrejser bedede vi i hans Hjem i Kidserup. Vi blev meget vel modtagne af hans Kone, han selv var paa sine Rejser. Der saa hyggeligt ud i hans Hjem.

Naar en Høsekræmmer havde faaet samlet saa stort et Læs, som han kunde rumme paa Vognen, kørte han til sit Hjem med det. Her blev Varerne sorterede, navnlig Smørret, som blev æltet til en ensartet Masse. Derefter blev Vognen læsset paa ny, og Høsekræmmeren kørte til Kjøbenhavn med den, hvor han ligesom paa Landet havde sine faste Kunder. Da Jærnvejen gennem Sjælland kom i Stand, fik Høsekræmmeriet sit Knæk og er nu omtrent helt forbi.

To Høsekræmmere fra Valby havde samlet saa

mange Penge, at de kunde kjøbe hver sin Kro paa vor Egn. Den ene var Peder Sørensen i Vedby, og den anden Kristen Henriksen i Tersløse.

Jeg skal fortælle lidt om vor nærmeste Omgangskreds. Det var Skolelærerne i Vedby og i Kongsted. De hed Rasmussen og var Brødre. En tredie Broder var Skolelærer i Tjustrup ved Sorø. Alle tre var dimitterede fra et Seminarium i Brøndbyvester; dets Forstander var en Provst Hammond.

Jeg har kjendt flere af disse Brøndbyvester-Seminarister. De var næsten alle kjendelige paa deres underlige, kantede Væsen.

Da Brødrene Rasmussen var Faders nærmeste Embedsbrødre, maatte han have nogen selskabelig Omgang med dem, men jeg tror ikke, han havde megen Fornøjelse deraf, thi de var daarlig begavede og dertil meget uvidende. De havde ingen Interesser uden for deres Indtægter og saa den rent mekaniske Del af Skolegjerningen. Alle tre var de bondefødte og gifte med Bønderpiger. Rasmussen i Tjustrup, som ikke kom til os, da han var langt borte, tjente jeg senere som Hjælpelærer. Han fortalte mig, paa hvad Maade han var kommen paa Seminariet. Den Gang tjente han Provst Hammond som Kusk, og samtidig var en af hans Brødre Seminarist. En Dag Provsten var ude at kjøre, sagde han til sin Kusk:

»Hør, Peer! kunde du ikke have Lyst til at komme paa Seminariet? En Skolelærer har det dog bedre end en Arbejdsmand.«

»Jo, det kunde jeg nok have Lyst til, men hvor

skal jeg faa Raad til det? Min Broder har jo faaet Hjælp, men det faar jeg ikke.«

»Ja, har du Lyst til det, Peer, skal du saamænd nok blive Seminarist, det skal jeg love dig! Ser du, naar du ikke kjører for mig, og naar du saa har Tid for dit Arbejde, saa gaa du bare ind paa Seminariet i Klassen. Det skal nok lade sig gjøre, at du faar Examen om et Par Aar.«

Peer takkede jo saa mange Gange, og det blev saa ved den Aftale. Da han havde tjent Provsten i 2 Aar, tog han Embedsexamen og fik Karakteren: Duelig. Han fik lært at regne sikkert »de fire Specier«, mindre sikkert Reguladetri, men Brøkregning havde han ikke det svageste Begreb om.

Hans Retskrivning var saadan, at han ikke kunde skrive den mindste Smule Kvittering eller Attest, uden at han maatte have en kyndigere Mand til at give sig en Konsept, som han maatte afskrive.

Hans to Brødre, som kom til mine Forældre, var ikke stort bedre oplyste.

Ruds-Vedby, hvor den ældste Rasmussen boede, begyndte paa den Tid at gaa fremad i Kultur. Hovedsognet var ellers Rerslev, men Vedby begyndte allerede den Gang at faa Formonnet, skjønt det var Annexet. Dertil bidrog noget den store Herregaard Vedbygaard, som ligger i Byen. Den ejedes af Commerce-Assessor Neergaard, men han levede et meget stille og sparsommeligt Liv, saa han bidrog vel ikke stort til Byens Opkomst. Alligevel havde han jo dæ Brug for nogle Haandværkere en Gang imellem. Men den Mand, som

særlig har Æren for at have gjort Vedby til en lille Kjøbstad, hed Ole Pedersen. Det var en bondefødt og bondelært Smedesvend fra Slagelse-Eggen. Han kom til Vedby og lejede en Smedie. I Førstningen havde han hverken Svende eller Dreng; naar han var ene i Smedien og ikke havde Bondearbejde, hentede han undertiden sin unge, smukke Kone, Karen, og hun maatte saa slaa op for ham eller trække Bælgen. Men snart fik han Læredreng, saa en Svend og saa to, eftersom Arbejdet voxede. For det var en »værre« Smed, han kunde næsten lave al Ting, groft og fint Arbejde. Han kunde lodde og støbe, han var baade Blikkenslager, Kobbersmed og Gørtler. Og dertil var han saadan en munter Mand. Altid havde han et Skjælmeri for eller en Spøg ved Haanden til sine Kunder. Alt, hvad han fortalte, blev morsomt i hans Mund. Men saa vidt jeg ved, forlangte han meget af sine Folk. Ole Pedersen havde ikke været mange Aar i Vedby, før han fik den dristige Plan at anlægge et Jærnstøberi der i Byen. Det var dristigt, thi han havde aldrig lært andet af Støbekunsten, end hvad han havde sneget sig til at se. Han havde heller ingen Penge at sætte i dette Foretagende. Desuden var det ogsaa dristigt, fordi der ingen andre Støberier var paa Landet den Gang, saa han havde slet ingen Exempler at gaa efter. Der var ogsaa kun meget faa Støberier i Kjøbstæderne paa den Tid. Men Pedersen lod sig ikke afskrække. Han begyndte trøstig, men naturligvis meget smaat. I Førstningen støbte han kun Plovskære og Muldfjælle, men hans Forretning gik stærkt fremad. Og da han havde

drevet Støberiet i en halv Snes Aar, havde han til sit Værk et stort Bygningskomplex, hvori han beskæftigede et halvt Hundrede Mennesker. Han blev ved at være den jævne, morsomme Bondemand og gjorde ikke det fjærneste Forsøg paa at optræde som fin Fabrikherre. Hans Kone var derimod mere modtagelig for udvortes Dannelse. Hun holdt af at have et fint Hus og at optræde som Dame, hvorved hun dannede en underlig Modsætning til sin Mand. Men Modsætningen var heldigvis kun i det rent ydre, thi begge var brave og godmodige Folk, der var godt enige.

Jeg skal fortælle et Skjælmeri, som han udøvede mere end en Gang. Naar der var Marked i Slagelse, og han i den tætte Vrimmel af Mennesker traf en god Bekjendt, saa raabte han, naar de første Ord var udvexlede:

»Naa, saa du har ikke hørt det!«

»Nej«, svarede den anden, som imidlertid havde faaet et Puf eller et Blik, saa at han kunde gaa ind paa Spøgen.

»Ja, det var saamænd rent forfærdeligt. Jeg glemmer aldrig det Syn i mine Levedage. Maaske Manden kan forvinde det, men Konen, hun daanede lige rent hen og bliver vist aldrig til Menneske mere.«

»Det var da forfærdeligt.«

»Ja, man kan dog aldrig vide, hvordan man kan komme afsted.«

Denne højrrøstede Samtale havde saa paa et Øje blik samlet en Snes Mennesker, der var nysgjerrige efter at vide, hvilken stor Ulykke der var sket. Bønder-

folk er jo i den Henseende ikke meget diskrete, og derfor lyttede de til Beretningen uden Blu. Men Pedersen tog sig nok i Agt for nærmere at bestemme Ulykken, han holdt sig ene til Talemaader, der intet forfortalte, thi det hele var opdigtet og improviseret for at gjøre Folk nysgjerrige. Men de turde jo ikke ligefrem spørge den fremmede Mand. Naar Pedersen havde vævet det, han vilde, sagde han:

»Ja, Herre Gud, hvad er vi Mennesker. Farvel Niels Pedersen!« Og dermed gik han og lod Flokken staa og gabe.

Denne Familie omgikkes vi en Del med, den havde Sønnen, som var jævnaldrende med mig og min Broder. Det var alle livlige og særdeles begavede Børn. Vi var meget glade, naar vi skulde besøge Pedersens. Fader læste ogsaa privat med Børnene. Men efterhaanden som Pedersens blev mere velhavende og førte større Hus, trak mine Forældre sig mere og mere tilbage fra Omgangen med dem. De blev altid ved at være forekommende imod os, men mine Forældre syntes ikke, de kunde være bekjendt at komme der, da de ikke var i Stand til at gjengjælde deres Gjæstfrihed, saaledes som den burde gjengjældes.

Da Jærnstøber Pedersen blev gammel og aflægs, solgte han Støberiet og kjøbte Maglekilde i Roskilde. Der blev saa anlagt Støberi, som nu drives af en af Sønnerne. Den ældste af dem har en Vognfabrik i Slagelse.

Man har med Rette beundret denne Ole Pedersen, som med to tomme Hænder arbejdede sig op til en

velhavende og anset Stilling. Desuden skaffede han mange Mennesker Brødet og skabte en ussel Landsby om til en lille Kjøbstad.

Imidlertid var der kommet til Vedby en ny Skolelærerfamilie, som havde det ikke ualmindelige Navn Hansen. Konen var en Datter af Vejbetjent Heldt, som forhen er nævnt. De forrige »Degnefolk« var gammel-dags og lignede mest Bønder, men de nye var fine Folk, der førte et smukt Hus.

Manden, der nok havde ført et vel lystigt Ungkarleliv, var en livlig Selskabsbroder. Fra Kjøbenhavn, hvorfra han stammede, saa vel som fra Vedby, medbragte han til vort Hus de nyeste Slagord, som han selv var saa inderlig glad over og brugte uophørligt. Da hans Udtale var tyk og meget læspende, blev hans Vittigheder derved mere pudsige. Vi Børn, for hvem disse Udtryk var nye, hørte dem med stor Opmærksomhed og anvendte dem derefter selv i vore Samtaler. Jeg havde en særegen Gave til at kunne sige disse raske Ord med Hansens pudsige Udtale. Jeg maatte ikke for mine Forældre, vi maatte aldrig efterabe Folk; det var at gjøre Nar af dem, men naar Hansen nylig havde været hos os og medbragt et nyt Kraftudtryk, da var det mig umuligt at lade være at sige det bagefter. Og da jeg derved ofte fik mine Forældre til at le, gik det naadigt af, skjønt det var forbudt. Der var ikke Tale om noget uanstændigt i disse Udtryk. Jeg skal anføre et Par af dem, som jeg kan huske. De kan tillige staa som et Vidnesbyrd om, at »Smaa Gryder har ogsaa Ører«, og at »Hvad man i Ungdommen nemmer, man

i Alderdommen ikke glemmer«. Disse Udtryk brugte Hansen mest i Kortspil, som den Gang blev brugt langt mere end nu, da man ikke havde meget at tale om. Konerne havde mere at tale om: først deres Tjenestepiger, saa alle Slags Bysladder, som Vedby var overflødigt forsynet med, saa deres Husholdningssager. Mændene, som ikke gad være med til denne Passiar, havde kun Skolen, Kirketjenesten med dens Offer og saa deres lille Landvæsen. Politik kunde man ikke tale om, ja, man kjendte ikke en Gang dette Ord. Samtalen gik altsaa snart i Staa, og da maatte Kortene frem. Naar Fader og Hansen var ene, spillede de »Frantsfus« eller Domino, naar de var flere, spillede de Kasino, eller, naar Kvindfolkene var med, Sortepeer eller Hanrej. Der blev næsten aldrig spillet om Penge. Det skulde da være, naar der var 3—4 Mandfolk, og de kunde spille Solo, det er en Slags Bonde-L'hombre. Da var det ved Kortspillet, at Hansen især fik Lejlighed til at være morsom. Blev han stukket over, satte han et pudsigt fortvivlet Ansigt op og raabte: »Puf! Melgrød!« Fik han et godt Stik eller vandt et Spil, sagde han: »Det var et godt Slag, sagde Drengen, han slog Øjet ud paa sin Mo'er.« Hvis en af Medspillerne gav sig til at passiare og glemte Spillet, hvilket tit skete med Fader, da raabte Hansen: »Pas din Næringsvej!« Naar han havde gode Kort paa Haanden, sagde han til Modspilleren: »Jeg skal, den O. l. mig, slaa dig saa flad, saa en Lus skal komme til at lægge sig ned paa Knæerne for at drikke dit Hjærteblod.«

Dette dramatiske Kraftord syntes vi Børn nu var

saa urimelig dejligt. Desværre turde vi ikke, naar vi gjentog det, sige Eden med, og derved tabte det jo en Del af sin Virkning. — Hansen bandede temnelig hyp-pigt. Det var den Gang meget almindeligt, og det blev ikke en Gang regnet en Skolelærer til onde, om han bandede i Skolen.

Fader var i sin Barndom bleven afholdt fra at bande. Naar han undertiden sagde en Ed, da var det altid for Spøg og gjerne et Citat efter en anden Mand. Jeg husker, at han imellem sagde til Moder, naar hun ikke vilde som han: »Du er, Fanden piske mig, en Mær.« Men vi forstod alle, at det kun var en Spøg.

Hansen var af Herremanden i Vedby kaldet til Kirkesanger, endskjønt han ikke havde Karakter for Sang. Det kunde gaa den Gang, skjønt det er ubegribe-ligt, at Provst og Bisp vilde lade sig nøje med det. Der var nemlig ikke Tone i Livet paa Hansen. Naar han sang i Kirken, udstødte han nogle dumpe, hæse Brøl, og Menigheden kunde hverken forstaa Ord eller Tone. Da Folk endelig klagede over Sangen, lejede Hansen en fordrukken Drejer til at lede Kirkesangen, og saadan blev det holdt gaaende i flere Aar. Men omsider kom der en Herremand, som spenderede et lille Orgel paa Kirken, og da blev Hansen fri for at synge og for at lade synge. Orgelet spillede han ret godt.

Hansen, som var velhavende, købte nu et Forte-piano, det var af Hornungs første Instrumenter med Jærnafstivning. Han var nu meget forlegen med sit gamle »Hakkebræt«, som han havde i Forvejen, og han

fik saa lokket Fader til at kjøbe det paa Afbetaling for 10 Rbdl. Det var en mageløs Begivenhed, da vi fik det gamle Klaver hjem! Og da det nærmest var kjøbt for min Skyld, maatte jeg jo »spille« paa det, saa meget jeg vilde, dog maatte jeg ikke gjærne spille efter Gehør. Men da der blev set igjennem Fingre med dette Forbud, lærte jeg snart at spille alle de Melodier, jeg kunde synge, men jeg kunde kun spille med Pegefingeren. Dog var jeg straalende glad, naar jeg paa den Maade havde lært at hakke en Melodi igjennem. Men der var kun lidt Tone i Klaveret, man hørte næsten ikke andet end Mekanismens Klapren. Fader skulde lære mig at spille, men han kunde ikke selv, han kjendte vel Tangenter og Noder, men havde intet Begreb om, hvad andet der hører til. Naar Skolelærer Hansen kom til os, var han villig til at besvare mine Spørgsmaal angaaende Musikken. Han havde laant mig en forældet Klaverskole, der næsten ikke indeholdt andet end Skalaer. Han viste mig, hvorledes de skulde spilles, og sagde mig, at vilde jeg lære at spille, da var der intet andet Raad for mig end at øve mig paa dem. Jeg fik saa af Fader en Skala for om Dagen, og han skulde høre mig naar jeg sagde, jeg kunde den. Min Fader kunde ikke høre, om jeg slog en fejl Tangent an, naar bare jeg holdt en jævn Takt, da var det godt. »Du bruger vel da de rigtige Fingre?« spurgte Fader tit, og jeg svarede altid ja, men ikke altid med lige god Samvittighed. Hvor meget jeg end holdt af Musik, saa var dog disse Øvelser et Trællearbejde for mig, og jeg søgte at

komme bort fra det saa snart som muligt. Derimod var det en sand Glæde for mig at sidde og lede op paa Klaveret de Toner, jeg kunde synge. Snart fandt jeg ogsaa paa at sætte en Bas til. Den var vistnok ikke stemmende med Generalbassens Regler, men jeg sørgede dog for, at den kom ikke til at klinge ilde. Den første Melodi jeg lærte at spille paa denne Maade var: »Manden med Glas i Haand.« Derefter fik jeg fat i en af Moders Yndlingsange:

»Kom Yngling paa din stille Vej
og kast et Blik paa mig!
Jeg er den blaa Forglemmigej,
som venlig hilser dig.«

Hver Gang jeg fik lært en ny Melodi, hentede jeg Moder fra Køkken eller Kjælder for at hun skulde høre den og beundre mig. Hun havde kun daarlig Tid, men hun nænnede ikke at sige Nej. Hendes Beundring var just ikke stor, hun sagde gjerne: »Ja, det er jo pænt nok, lille Anton, men du skulde være flittig til at ove dig i at spille efter Noder. Pastor Øwres Børn fik aldrig Lov til at spille efter Gehør.« Det kunde ikke falde mig ind at bede Fader om at høre paa den Slags Musik. Jeg naaede aldrig at komme igjennem Skalaerne, derimod fik jeg med et uhyre Slæb lært at spille nogle Sange af Schulz, de havde en meget let Udsætning. Den første Sang, jeg fik lært at spille efter Noder, kan jeg huske et Vers af. Sangen var vist af en tysk Digter og oversat af Rahbek:

»Min Glut, hun holder mig saa fast
 i Elskovs Rosenkjæde,
 og hvis en Gang den Kjæde brast,
 jeg ingen Sted fik Glæde.
 Saa langt som denne Kjæde gaar,
 faar jeg Forlov at rende,
 men før den halve Vej jeg naar,
 jeg vender om til hende.«

Tidligere har jeg fortalt, at den første Bog, jeg ejede, var en »Samling af danske Sange«. Til adskillige af disse var der Melodier bag i Bogen, men det var kun Sangstemmen uden Udsætning. Disse Melodier fandt jeg paa at spille, naar Takten ikke var for indviklet, og jeg ledsagede saa Melodien med nogle højst tarvelige Harmonier. Og naar jeg da fik lært en Sang, som Moder kjendte, da var vi begge glade. Jeg husker af dem: »Midnattens Maane gik Skyen forbi«, »Langt under Havet Solen stod« og »Til Glæde, Nordens raske Sonner«. Jeg tror nok, Moder var lidt stolt af mine Spillerier, dog blev jeg aldrig forlangt til at spille for fremmede. Moders Forhold til min Musik og senere til mine boglige Arbejder har jeg skildret i en Fortælling: »Per Spil.«

En af Moders Sange, som ofte nævnes i »Per Spil«, vil jeg dog anføre her. Moder havde lært den af sin Moder:

»En Jomfru stod og øste Vand
 alt af de køle Brønde.
 Haa haa, haa haa haa,
 alt af de køle Brønde.

Da kom en Ridder ridende frem,
til hende saa han talte:

»Og maa jeg sove hos dig i Nat,
og sove hos dig alene?«

»Ja, kan du skaffe mig Roser tre,
og hver af sine Kulører.

Den ene rød, den anden hvid,
den tredie som Violen.

Og kan du skaffe mig Særkerne fem,
og ej et Sting paatage?

Og kan du skaffe mig Sønnerne syv,
naar Mand mig ej maa røre?«

»Den Jomfru bliver mig alt for klog,
jeg faar la' hende fare.
Haa haa, haa haa haa!
jeg faar la' hende fare.««

Moder var altid underlig ved at synge den, men vi Born tiggede hende til det. Vi morede os meget over den, fordi den var saa dramatisk, og vi tog naturligvis ingen Forargelse af Texten. Moder sang altid »Skjorter« i det tredie sidste Vers, men Fader paastod det var Særke, »thi hvad skulde Jomfruen med Skjorter?« sagde han.

Denne Sang, hvis Melodi er ligesaa naiv som Ordene, fik jeg snart lært at spille. Men da jeg vilde synge samtidig, fandt jeg heri en Vanskelighed, som jeg havde svært ved at overvinde.

Jeg var vist nok dygtig stolt af min Musik, for der var ingen andre Børn af vor Omgangskreds, der kunde

spille. Men desværre var det knapt for mig med Tilhørere og Bifald, hvilke Ting jo er nødvendige for enhver Kunstner. En enkelt Gang kunde jeg faa min Ven Hans til at høre paa mig, og da var jeg jo baade stolt og glad, men det maatte aldrig ske, naar han var i Skole, for at der ikke skulde vækkes Misundelse hos de andre Skolebørn.

Jeg tænkte med Sorg paa, at Hans skulde snart konfirmeres, og saa fik jeg ham saa sjældent at se. Formodentlig har jeg udtalt min Sorg for Moder og maaske grædt i den Anledning, skjønt jeg var 11 Aar, for jeg husker, at hun trøstede mig med, at jeg maatte besøge Hans en Gang imellem, og han maatte besøge mig, naar han kom til Kirke. Den Dag, han skulde konfirmeres i Vedby Kirke, bad jeg Moder om et helt Ark Papir. Paa dette skrev jeg saa et overordentligt rørende Brev, som var fuldt af gudelige Brokker, som jeg havde snappet op. Desværre kan jeg ikke huske Ordlyden af dette Mesterværk, kun mindes jeg Overskriften, som vist var Plagiat af en Roman, men som dog alligevel var Sandhed for mig. Den var saadan: »Inderlig Elskede Hans!« Jeg var baade stolt og rørt af den. Brevet var skrevet paa en Folioside, ligesom en Ansøgning. Det voldte mig en Del Hovedbrud, hvordan jeg skulde faa det besørget samme Dag; endelig besluttede jeg mig til at overbringe det selv. Hvis jeg gik strax, kunde jeg faa givet Brevet til Hans inden han kom fra Kirken. Fader var deroppe, altsaa maatte jeg spørge Moder om Forlov. Men det var galt med Fodtøjet. Træsko kunde jeg ikke gaa med saadan en

Dag, og mine Sko var hos Skomageren. Jeg opgav imidlertid ikke min Plan. Oppe paa Loftet fandt jeg et Par gamle Damesko, det havde nok været Tantes. Dem fik jeg pudset, saa sprang jeg i dem og afsted. Da der var Sne paa Vejen, varede det ikke længe, for Sko og Strømper blev gjennemblødte, men jeg ænsede det ikke, da jeg havde saadant et vigtigt Ærende. Moder har formodentlig ikke vidst, hvordan Føret var, for hun var ellers meget bange for, at vi skulde faa vaade Fødder. Jeg kom snart til Vedby og ind i Kirken, hvor jeg satte mig saa nær Hans som muligt. Han opdagede mig strax og sendte mig jo nogle straalende Blikke. Mens Præsten læste Slutningskollekten, var der en Mand ved Siden af Hans, som bød ham en Pris Tobak. Hans saa skjælnsk til mig, saa tog han Prisen og kom til at nyse og grine, saa han maatte vende sig om til Siden. Jeg lo med og tog ingen Forargelse. Maaske var der andre, som gjorde det, men da Hans i 4 Timer havde maattet være alvorlig, saa var det ikke saa underligt, at han greb Lejligheden til at faa en forløsende Latter. Heldigvis saa Fader ikke dette lille Grin. Degnen i Vedby, Hansen, saa det derimod og satte et strængt Ansigt op. Men det brød vi os ikke om; han var ikke vor Øvrighed.

Da vi gik ud af Kirken, gav jeg Hans det store Brev, som han blev meget forundret over. Jeg tænker han har gjemt det i mange Aar.

Otte Dage efter, da Hans havde holdt sin første Altergang, besøgte jeg ham i hans Hjem. Jeg kunde mærke paa alt, at det var en stor Ære, jeg viste Fa-

milien. Tænk, saadan en Hvalp paa 11 Aar! Der blev bakket op med alt, hvad Huset formaaede, og jeg skulde naturligvis sidde i Højsædet, paa Mandens Plads ved Bordenden. Manden og Konen var Fynboere, men talte nu omtrent som Sjællændere. Dog havde Konen beholdt det ægte fynske Ord »ossensaa« i Stedet for »ogsaa«.

Hele Familien var mild og veltalende, hvilke Egenskaber Fynboer nok har mere af end Sjællændere og Jyder. I den Tid holdt ellers Bønderne sig næsten udelukkende til det Landskab, hvori de var født, og allerhelst til deres Fødeby eller Sogn. De, som drog til andre Egne, blev ansete for nogle Eventyrere, som der ikke var stort ved at gjøre.

Hans's Fader blev kaldt Fynboen og sjælden omtalt ved hans Navn, for han var den eneste i en vid Omkreds. I Nabosognet Vedby var der en Herregaard, som havde en Faarepasser, han blev kun kaldt Jyden. Og i Rerslev var der en gammel Mand, som blev kaldt Svensken.

Men det var Besøget hos Hans. Da vi havde spist, skulde vi se os om. Huset laa saa underlig ensomt i en dyb Dal, hvorfra man ikke kunde øjne nogen anden Bopæl. En Skov skjulte det fra den ene Side og nogle Bakker fra de andre Sider. Manden var Skovfoged, og hans Have gik lige op til en tæt Bøgeskov. Hans og jeg krøb strax over Stenten paa Gærdet og gik ind i Skoven. Der var hverken Vej eller Sti, men Hans kjendte næsten hvert Træ derinde, ikke at tale om alle Fuglereeder. Der boede baade Krager, Skovduer og en

Mængde Sangfugle. Endvidere var der baade Rævegrave, Myretuer og store, sorte Skovsnegle. Hans fortalte mig, at de Koner, som solgte Pandekager paa Markederne, brugte disse slimede Snegle til at fidte Panden med. Endvidere saa jeg ogsaa en stor Snog. Alle disse Ting var aldeles nye for mig. Vel havde jeg været i en Skov før, men saa havde jeg maattet følge pænt med mine Forældre. De gik og talte om, at der var saa smukt, men den Gang kunde jeg umuligt se noget smukt ved grønne Træer.

Dog, denne Skovensomhed hos Hans's Forældre fortryllede mig aldeles, og det blev siden en Fest for mig hver Gang jeg kom derud. Hvori Herligheden bestod, kunde jeg ikke sige, jeg syntes bare, der var saa rart at være.

Hans havde to Brødre, en ældre og en yngre, dem holdt jeg ogsaa meget af, som af alt, hvad der tilhørte ham.

Skovfogden tjente Grev Moltke paa Nørager. Det var en gammel Herre af den gamle Skole. Af sine Undergivne krævede han al den Ærbødighed, han kunde faa. Jeg har en Gang hørt ham sige til en anset Gaardmand, med hvem han fulgtes paa Mandens Mark:

»Skal du ikke gaa med Hatten i Haanden, naar du taler med dit Herskab?«

Bonden rev Hatten af og gik hele Marken igjennem med blottet Hovede.

Men Skovfogden, han var Mand for at yde al den Ærbødighed, som Greven forlangte, ja, mere til.

En Gang Skovfogden var oppe til »Referat« paa den dertil fastsatte Dag og Time, bankede han paa Grevens Dør. Men denne, som havde set Skovfogden, vilde ikke tale med ham nu, derfor raabte han uden at lukke Døren op:

»Du skal blive udenfor, Niels Skovfoged!«

»Jeg takker for Godheden, Hr. Greve!« svarede han.

En Gang Skovfogden fulgte med Greven i Skoven for at faa udvist de Træer, der skulde fældes, standsede Greven udfor en gammel kroget Vidie og sagde:

»Den Vidie maa, Pinede, du have, Niels Skovfoged!«

Nu takkede jo Skovfogden mange Gange »for Godheden«, og de gik videre. Efter et Kvarters Gang vender Greven sig rask om imod Skovfogden, der fulgte i ærbødig Afstand, og sagde:

»Nej, du maa, Pinede, ikke have den Vidie, Niels Skovfoged! Jeg har betænkt mig.«

»Jeg takker for Godheden, Hr. Greve!« svarede Skovfogden, tog sin Hat dybt af og krummede sig.

Den Takken for Godheden anvendte Skovfogden ogsaa, naar han talte med Præst, Degn eller andre, som han mente, det var klogt at gjøre Stads af. Men han var ogsaa omgængelig imod dem, som stod under ham, skjønt han ikke »takkede dem for Godheden«.

Samme Grev Moltke havde nok tidligere været Gesandt i London, men det var nok ikke hans egentlige Fag. Saa kjøbte han Aagaard og Nørager Gods, hvor der var en Del Skove, og det var hans Lyst at have Tilsyn med dem. Han var meget nænsom over

Træerne og lod kun de fælde, der gjorde Skade for Skovvæxten.

Alle Grevens Bønder var Fæstere, og jeg tror, han var dem et godt Herskab, naar de blot var føjelige og underdanige. Og det havde de let ved i den Tid.

Tobaksrygning kunde han ikke lide. Ingen af hans Folk eller hans Bønder turde ryge i hans Paasyn. Han sagde, naar Talen var derom:

»Ryge Tobak og drikke Brændevin, det kan, Pinede, enhver Gris.«

Men Bønderne, naar de spøgede med denne Ytring, tog det bogstaveligt og mente, det var sjældent, at Grise havde disse Unoder.

Enhver, som Greven ikke kunde lide, benævnte han ved »Gris«, men der var vist altid god Grund for hans Mishag. Grevens Modbydelighed for Tobaksrygning er ikke gaaet i Arv til hans Efterkommere, som jo tilhører en yngre Skole.

Den nuværende Besidder af Nørager er hans Søn, Kammerherre Ernst Moltke. Han har i sine unge Dage været Diplomat i St. Petersborg, men bestyrer nu ogsaa sine Godser og Skove. Hverken Fader, Søn eller Børnebørn synes at have haft Smag for Hoflivet.

En smuk Granplantage, den første jeg saa, var i den nævnte Skovfogeds Distrikt. Den var bleven opkaldt efter »den unge Greve« og hedder Ernstlund.

Vor Pløjemand, Per Jensen, som forhen er nævnt, havde nok tjent den gamle Greve som Staldkarl. Han fortalte, hvorledes Greven i et fortroligt Øjeblik havde meddelt ham, hvordan han bar sig ad med at lære sin

Søn Ernst til at spise Fisk, for hvilken Mad han havde Modbydelighed: »Først gav jeg ham en lille bitte Smule, saa lidt mere, og saa lidt mere igjen, og nu kan han, Pinede, spise Fisk som en Hest.«

Trods al den Agtelse, som Bønderne virkelig havde for den gamle Greve, saa kunde deres sjællandske kritiske Natur dog ikke fornægte sig. Jeg tror nu, det er temmelig almindeligt her i Landet, at Bønder og andre Smaafolk tager Revanche for den Ærbødighed, de viser deres Overmænd, ved at more sig over, hvad underligt eller pudsigt de kan finde hos dem.

Greven fik en Gang den Rangtitel: Excellence. Jeg tror, det var ved hans Indtrædelse i Ordens-Kapitulet. Denne Titel, som Bønderne ikke var kjendt med, kom dem undertiden paa tværs i Halsen, naar de skulde tale med Greven.

En af de ældste Gaardmænd paa Godset, Jens Sørensen, som en Gang skulde tale med Greven, vilde benytte den nye Titel, men han tog fejl paa Munden og sagde Pestilentse. Da skal Greven have svaret:

»Aa, Pinede, Jens Søren! Lad os hellere blive ved det gamle.«

Om Historien er sandfærdig eller ej, ved jeg ikke. Det forekommer mig, at jeg ogsaa har hørt den om to andre Personer.

Den omtalte gamle Jens Søren var den mest uvidende Bonde, jeg har truffet. Han kjendte ingen Slags Bogstaver, end ikke Sækkelatin ∅: de stive latinske Bogstaver, hvormed Bønderne skrev deres Forbogstaver paa Sækkene. Jens Søren vidste ikke, hvad Dato han

var født, men i det Aarstal med de 3 Syvtaller (1777) var han kommet til Verden. Han var ellers en dygtig og anset Bonde.

Den gamle Greve færdedes flittigt omkring paa Godset, særlig i Skovene. For os Børn, som næsten aldrig saa en lukket Vogn, var det en ren Svir at se, naar Greven kom kjørende. Vi rendte gjerne et langt Stykke Vej for at se ham kjøre forbi. Men hans Kjøretøj og Livreer var ellers meget tarvelige; lige saadan var hele hans huslige Indretning.

Da Greven og hans Familie undertiden kom i Rerslev Kirke, skjønt han boede i Sæby Sogn, kjendte han nok Fader, som var Kirkesanger.

En Gang da Fader var i en ualmindelig Pengeknibe, vovede han sig til at bede Greven laane sig 50 Rbd. Greven svarede:

»Hr. Nielsen! Jeg ved, De er en brav Mand, og derfor vilde jeg gjerne opfylde Deres Ønske, men jeg har det Princip aldrig at laane Penge ud. Derimod vil jeg gjerne forære Dem 20 Rbd., hvis ikke De tager mig det ilde op.«

Fader var meget undselig ved at modtage denne Gave, men da Nøden var saa stor, tog han taknemlig imod den.

De to af Præstens Sønner, som var omtrent jævnaldrende med Degnen, var imidlertid komne i Slagelse Latinskole. Om jeg har forstaaet det ret, saa vilde Præstens gjerne haft, at jeg skulde fulgt med til Latinskolen, da jeg var saadan en god Kammerat af deres Sønner, og de sagde, at jeg var et godt Hovede. Jeg

tror næsten, at Præstens vilde hjælpe til med at betale for mig. Men Fader kunde ikke sige Ja til denne Plan, han vidste, at Præsten vilde faa Læs nok med at betale for sine egne Børn, og han vidste om sig selv, at han paa ingen Maade kunde faa Raad til at lade mig studere. Den Gang var det ikke let at faa Hjælp for studerende. Og desuden havde jeg ikke den mindste Lyst dertil. Skulde jeg studere, saa skulde jeg være Præst, men jeg vilde nu være Skolelærer. Jeg var ogsaa bange for de mange Lektier, thi jeg har altid haft Ulyst til at lære udenad.

Præstens Børn kom hjem hver Søndag, og de besøgte altid mig. De havde nu faaet fine Klæder, som var syede i Slagelse, men de var ikke stolte, hverken af Klæder eller Latin.

Før jeg saa disse Klæder, havde det været mig saa temmelig ligegyldigt, hvad jeg havde paa, men nu, naar jeg betragtede Præstesønnernes Klæder og sammenlignede dem med mine egne hjemmegjorte og hjemmesyede, da ønskede jeg inderligt, at jeg kunde blive lige saa fin som de. Men hver Gang jeg til Moder ytrede Ønske herom eller om andre Ting, som kostede Penge, da fik jeg det staaende Svar:

»Det har vi ikke Raad til, min Dreng.«

Fader kjøbte undertiden brugte Klæder enten paa Auktioner eller af omvandrende Jøder. Disse Klæder blev da syede om til os, enten af Moder eller af en daarlig Landsbyskræder. Det blev saa vore Stadsklæder. Til Hverdagstøj havde vi hjemmegjort Hvergarn, spundet og syet af Moder. Den første Gang jeg fik en

ordentlig Klædning, var 1848 ved min Demission fra Seminariet. Jeg var den Gang 21 Aar. Det var en sort Klædning med Livkjole, men jeg havde just ikke megen Fornøjelse af den, da jeg kun sjældent kunde bruge Galladragt.

Disse Schakkerjøder, som Fader købte Klæder af, var en aparte Slags Folk, som nu rent er forsvundne her i Landet. Det var Bissekræmmere, som handlede med alt muligt, som ikke var for tungt at bære: Ure, Merskumspiber, Manufakturvarer, Galanterivarer, Sæbe, Haarolie, Eau de Cologne, Naale, Traad, brugte Klædningsstykker, Kviksølvbarometre og mange andre Ting. Deres Butik, »Kramkisten«, var gjerne indpakket i sort Voxdug og blev baaren paa Ryggen som et Tornyster. Sommetider var det en meget tung Byrde. Naår en Jøde kom ind ad Døren, tog han strax Kramkisten af og sagde :

»Skal vi handle lidt i Dag, lille Folk?«

»Hvad har De?« blev der spurgt.

Nu regnede Jøden op med stor Tungefærdighed og næsten uden at trække Vejret alt, hvad hans Pakke indeholdt, men han fik jo som oftest det Svar:

»Nej Tak, vi skal ikke have noget, vi har ikke Raad til det.«

»Ja, De kan schu da se paa det foruden Penge.«

Og trods al Protest, og inden man ret vidste af det, laa hele Butikkens Indhold udbredt paa Bordet. Nu fremviste han hver af sine Ting og lovpriste dem med en ustandselig Ordstrøm. Jøden var en stor Menneskekjender, og derfor vidste han strax, hvad der

kunde friste hver Person. Var der saa en Ting, som en havde Lyst til, saa begyndte der et storartet Prutteri, som kunde vare længe. Der var ogsaa adskillige Smaating, som kunde kjøbes billigere end i Butikkerne. Det var meget sjældent, at Jøden maatte pakke ind uden at have solgt noget. Naar Folk virkelig ikke havde Penge, gav Jøden Kredit, til han kom næste Gang om et Par Maaneder. Han var ogsaa meget villig til Tuskhandel. Denne blev især dreven med Pigerne, som solgte deres Haar til ham. De gik jo den Gang med en Hue, som dækkede alt Haaret saa nær som lidt paa Forhovedet, og de Piger, som havde en stærk Haarvæxt, havde svært ved at tvinge den ind i Huen, og de havde egentligt kun Plage af Nakkehaaret, da det aldrig blev set. For saadan et langt smukt Haar gav Jøden et »Wienerklæde« : et broget Bomuldstørklæde, trykt med ægte Farver. Naar Haaret var sjælden smukt, kunde Pigen undertiden faa et Silketørklæde, som ogsaa skulde være med brogede Farver. Moder kunde ikke lide, at vore Piger solgte deres Haar, men hun kunde jo ikke forbyde dem det. Naar en Jøde i flere Aar var kommen i Huset, blev han næsten til en kjær Gjæst. Jeg husker en, som hed Kalkar, der var meget velkommen hos os. Vi Børn spillede ordentlig Øjnene op, naar han udbredte sit Varelager, og der var ingen af hans Herligheder, som det blev forbudt os at røre ved. For Manufakturvarernes Vedkommende var det jo et vigtigt Spørgsmaal, om de var ægte, saa de kunde taale at vaskes. Naar den kjøbende tvivlede derom, kunde Jøden sige:

»Dersom det ikke er ægte, skal De schu faa Dereses Penge tilbage.«

»Ja, det er godt nok, men hvor faar jeg fat paa Dem?«

»Jeg bor paa Schlottensgade i Slagelse, og mit Navn er Kalkar.«

»Ja, hvor skal vi huske det Navn?«

»Aa, det er en let Sag! De husker bare paa Kalk og Kar, det er schu da Ting, som De kjender.«

En anden Jøde fra Slagelse hed Nathan. Naar Bønderkonerne sagde, at de kunde ikke huske hans Navn, sagde han:

»De kan schu bare tænke paa Satan, saa kommer De strax til at tænke paa mit Navn. Og ham kalder De jo paa mange Gange om Dagen.«

Jøderne vilde ogsaa gjerne have gammelt Sølvtoj, men det var der ikke meget af paa Landet. Dog var der næsten i hver Gaard et Hovedvandsæg. Da jeg var en 7—8 Aar, var det endnu Brugen, at Gaardmandskonerne havde deres Hovedvandsæg med til Gilder. Naar de sad i lange Rækker og passiarede, lod de hverandre lugte til Hovedvandsæggene, eller ogsaa de bød hverandre Snustobak.

Jøderne tjente vist godt paa deres Handel, de blev ansete for rige Folk. Deres Kost og Natteleje kostede dem intet, men hvor de laa om Natten, gav de altid en lille Gave til Vederlag. Adskillige af disse Jøder var ærlige Folk, hvis Ord man kunde stole paa, mange af dem snød, hvor de kunde komme afsted med det,

men naar de blev grebne i Snyderiet, kunde de altid redde sig ved Spøg eller Udflugter.

Da Schakkerjøderne forsvandt paa vor Egn, kom der »Sælgekoner« i deres Sted. De havde deres Varer i en Hankekurv. Disse Koner var for det meste fattige, thi de havde ikke saadan et Handelstalent som Jøderne. Foruden disse Omløbere kom der Folk med »Drejetøj«. Det var Peberkværne, Budrikker, Vindepinde og flere Slags Legetøj af Drejerarbejde. Alt var forsynet med skrigende Farver af rødt, gult og grønt, hvilke bleve satte paa med en Slags kulørt Vox. Andre løb omkring og solgte »Smedetøj«, det vil sige saadant Jærnkram, som en Landsbysmed kunde lave, og som ikke var for tungt at bære, for Exempel: Brødknive, Hammers, Knibtænger, Syle, Vridbor og Stemmejærn. Endvidere var der Folk, som til de forskjellige Aarstider løb om med Urtefrø eller Høstredskaber. Ingen af disse Omløbere gik vor Dør forbi, skjønt Skolen laa afsides i Byen. Det blev nemlig snart bekjendt blandt dem alle, at Fader var ufortrøden til at købe. Naar saa hertil føjes »Fiskemænd«, Frugtsælgere, omløbende Musikantere og tiggende Haandværkssvende, saa kan man forstaa, der ikke blev klattet saa faa Penge bort paa alle disse »farende Svende«. Urtefrøhandlerne gjorde de daarligste Forretninger hos os, thi Fader solgte selv Urtefrø, som for det meste var hjemmeavlet. Der havde vi Drengene Arbejde med at klistre eller sammenfolde Papirposer og at fylde dem med Frø, men vi blev ikke betroede til at veje det af. Naar Fader købte af alle Omløbere, da var det vistnok nærmest

for at hjælpe dem og af Medlidenhed med deres urolige Liv, men det var ogsaa fordi han havde en uslukkelig Kjøbelyst. Derfor gik Fader ogsaa til alle Auktioner i Omegnen, selv til dem, som blev holdte over Fattiglemmers Dødsboer, og han købte altid noget. Det var i Almindelighed daarlige eller ubrugelige Gjenstande, som strax blev sat op paa Loftet. Fader købte naturligvis aldrig noget, uden han havde en Tanke om, at han en Gang kunde anvende det, men det var meget sjældent, at han virkelig fik Brug for noget af det. Men henad Mikkelsdag kom »den alvorlige Del af Festen«, det var Auktionsregningerne. Naar de lød paa nogle Rigsdaler, var det svært for Fader at faa betalt dem, og han har tit maattet laane Penge til dette Brug.

Kjøbelysten hos min Fader har jeg arvet en Del af. Vel gaar jeg ikke paa Auktioner og køber heller ikke ubrugelige Ting, men kan ikke nægte, at naar jeg i en Kjøbstad skal gjøre adskillige Indkjøb, da »er det jo min Verdens Vellyst«, for at tale med Mester Gert Westfaler.

Men til at sælge eller gjøre Forretning har vor Familie intet Anlæg, saa bliver vi narrede.

Naar en Mand i Byen havde mistet en Ko, der havde lidt udvendig Skade, eller vel ogsaa var død af Sygdom, da kørte han omkring med Kjødet fra Sted til Sted, og hver Beboer var da moralsk forpligtet til at købe et Stykke, ellers blev de ikke regnet for gode Bymænd, de maatte jo alle hjælpe den, som havde lidt det store Tab. Der var nemlig ingen Kreaturforsikring den Gang. Men endnu i dette Foraar har jeg set

denne Skik i Jylland, endda paa Østsiden. Nu byder vel en Mand ikke sygt Kjød til Naboerne, men i min Barndom var der hverken Tale om Tuberkler eller Trikiner.

Fader kjendte noget til Bogbinderi og Paparbejde. Det fik min Broder og jeg lært lidt af, og dermed foreslog vi mangen ledig Time og tjente ogsaa et Par Skilling. Vi lavede smaa Papæsker til Salg. De havde baade Laag og Slidekant, undertiden ogsaa Hængsel af et Stykke Shirting. Æskerne blev beklædt indvendig med hvidt Skrivepapir, men udvendig med kulørt Papir. Vi maatte ikke falbyde dem til Skolebørnene, men kun stille dem op i Vinduerne, saaledes at Børnene kunde se dem. Fire Skilling var den højeste Betaling, vi kunde opnaa for en Æske. Og Fortjenesten var kun lille, da vi maatte købe Pap og Papir, vi fik kun Klisteret frit. En Gang fandt Fader paa at lave Ur-foderaler. Det var smaa Trækasser, gjerne af et Stykke Træ. De skulde, naar Uret var deri, ligne et lille Taffelur. Fader beklædte disse med fint Papir og pyntede dem med Papirs Guldletter. Han bød dem ikke fal, men lavede dem kun paa Bestilling af de unge Karle, som gjerne selv maatte levere Træblokkene. Vi var altsaa meget industrielle allesammen. Vore Frembringelser var klodsede og smagløse, men de bragte heller ikke meget Udbytte.

En anden Industri, som Fader drev i Forbindelse med sin Formand, den gamle Degn, skal dog ogsaa nævnes. Samme Mand havde i sin Ungdom været i Guldsmedlære i 11 Aar, og nu fandt han paa, efter

Faders Opfordring, at restaurere gamle Sølsager for Bønderne. De var ikke saadan beslaaede med Sølv som de norske Bønder i den Tid, men hos Gaardmændene i Rerslev var der dog Søvlommeure, Sølvurkjæder og Sølvhovedvandsæg. Disse Sager kom de med til den gamle Guldsmeddreng, for han var aldrig bleven Svend, og han loddede, rettede op og kogte op, saa at de blev som ny. Fader maatte købe Værktoj og hvad andet der skulde bruges, og selv var han som Læredreng, men gamle Møller var Mester. Fortjenesten og Nettoudbyttet tror jeg nok Møller fik ubeskaaret, og han anvendte samvittighedsfuldt hver Skilling til at købe Brændevin for. Han tjente heller ikke meget. Endvidere fandt han, ligeledes efter Faders Opfordring, paa at tegne Mønstre. Paa vor Egn brugte Kvindfolkene store, stive Korsklæder af Broderi og Kniplinger. Gamle Møller gav sig nu til at tegne Brodérmonstre, og det gjorde han særdeles nydeligt, men da Fader ikke kunde være med i det Arbejde, blev det ikke til stort, da den gamle ikke kunde drive sig selv.

Af al den Industri, som Fader drev, havde han dog mest Fornøjelse af Urtefrøhandelen. Han var bleven helt berømt i Omegnen for sit gode Frø. Konerne gik sommetider over en Mil for at faa hans Varer. Der var ellers Omløbere nok, som solgte Urtefrø, men det var gjerne forgjæmte Sager, de havde, saadant Frø, som havde mistet Spireevnen. Fader holdt meget af at passiare med Bønderfolk, derfor var det ham en sand Fornøjelse, naar der kom Koner for at købe Frø. Saa fik Fader foruden Betalingen hele Familiens og under

tiden hele Besætningens Historie i Tilgift, naar det var Koner fra fremmede Sogne. Vort eget Sogns Folk kjendte Fader ud og ind.

Naar de kjøbte for en Mark eller derover, fik de altid nogle Sorter Blomsterfrø i samme Kjøb, ja, undertiden paanødte Fader dem denne Tilgift. Han benyttede enhver Lejlighed til at indgive Folk Lyst til Træplantning og Havedyrkning, og ved Urtefrøhandelen var der jo god Anledning til at tale derom. Konerne, som Fader handlede med, var ogsaa de rette vedkommende, da Mændene ansaa Havevæsenet for en Sag, der ikke kom dem ved. Da Fader kom til Sognet 1833, var der næsten ikke Træer at se, kun hist og her et forkrøblet Frugttræ, men da Fader drog derfra, var der aldrig et Sted, uden der var en god Have, der saa vel som Gaarden var omgivet af Lætræer.

Den Fortrolighed, hvormed Fader omgikkes Beboerne, gjorde, at han blev deres Raadgiver, næsten i alle mulige Tilfælde. Særlig blev hans Hjælp paakaldt, naar noget skulde skrives: Breve, Dokumenter eller Ansøgninger. Over Halvdelen af Gaardmændene og Husmændene var saa ukyndige i Skrivning, at de umuligt kunde skrive deres eget Navn; med Konerne var det endnu ringere.

Jeg husker her et pudsigt Tilfælde: En Huskone i Sønderø havde en velhavende Søster, der havde været gift med en Gartner Frandsen. Den fattige Huskone fik hver Jul nogle Penge af sin Søster, og denne havde da for Skik at sende hende et Takkebrev. Dette maatte Fader skrive, da Huskonen ikke kjendte et Bogstav,

hverken trykt eller skrevet. Da Fader var færdig med Brevet, spurgte han om Adressen. Konen svarede da:

»Min Søster bliver kaldt: Madam Frandsens Enke.«

»Ja, det maa vel være Madam Frandsen, eller Enkemadame Frandsen.«

»Nej, hun bliver altid kaldt Madam Frandsens Enke.«

Efter Faders Skolemesternatur maatte han jo belære Konen. Jeg husker hvert Ord af denne Katekisation:

»Din Søsters Mand hed altsaa Frandsen?« spurgte Fader.

»Ja, det ved Gud, han hed. Og han var Gartner.«

»Hvad blev hun kaldt, mens Manden levede?«

»Ja, det maa jeg sige, det ved jeg ikke, for jeg har aldrig besøgt dem; de boede jo saa langt borte.«

»Hun er vel bleven kaldt Madam Frandsen, ligesom min Kone bliver kaldt Madam Nielsen?«

»Det kan saamænd godt være, for det var fine Folk, men det maa jeg sige, det ved jeg ikke.«

»Dersom jeg nu døde, tror du saa min Kone blev kaldt for Madam Nielsens Enke?«

»Ja, det maa jeg sige, det ved jeg ikke, for man kjender jo ikke de fornemmes Skik.«

»Jo, det ved du godt. Naar Manden dør, saa kaldes jo Konen hans Enke, men hun kan for Pokker ikke kaldes sin egen Enke.«

»Ja, det er noget, som Nielsen kjender bedre end jeg. Men jeg ved bare, at min Søster altid bliver kaldt for Madam Frandsens Enke, for Sognefogden har læst

hendes Brev og Adresse for mig. — Men maaske Nielsen synes, at det er for meget, at min Søster, som var en fattig Tøs, skal tituleres ligesom Deres Kone?« føjede hun til, noget ondsksfuldt.

»Aa, Snak! Du kjender mig vel bedre. Naa, lad os saa faa Brevet færdigt. Adressen bliver altsaa paa dit Ansvar.«

»Ja, det ved Gud, den maa, naar der bare kommer til at staa, hvad jeg siger.«

Fader skrev saa Enkemadame Frandsen paa Brevet; han vilde ikke bruge sin Haandskrift til den Taabelighed, som Konen forlangte.

De følgende Aar Konen kom i samme Ærende, gjorde Fader intet Forsøg paa at bringe hende til Fornuft.

Da Fader var ret vel bekjendt med den da gjældende Lovgivning, og da han var saa gode Venner med Bønderne, saa kunde han ikke undgaa at blive en Slags Lommeprokurator for dem. Men han vilde aldrig hjælpe dem med uretfærdige Sager.

Naar en Bonde skulde skrive sit Navn, men ikke kunde det, saa forlangte han Fader til at gjøre det, men han vilde ikke. »Saa kan Anton skrive det«, sagde Manden undertiden, men jeg maatte ikke.

»Du kjender da vel Sækkebogstaver?« spurgte Fader.

»Ja, men jeg kan ikke skrive dem paa Papir.«

Fader skrev saa Mandens Fornavn og Bagnavn med almindelige Bogstaver, men med et Melletrum imellem Navnene. I dette Rum skrev saa Fader For-

bogstaverne til Navnet med store latinske Bogstaver, mens Manden holdt paa Enden af Fjerpennen. Naar han for Exempel hed Peder Hansen, da kom hans Underskrift til at se saadan ud:

Peder P H S Hansen
(med paaholden Pen).

Der gik ikke saa lidt af Faders Fritid i Løbet ved alt dette Skriveri, som han ikke fik Vederlag for, men han sagde aldrig Nej, naar han kunde gjøre Folk en Tjeneste.

Skjønt det ikke hører her hen, kan jeg dog ikke lade være at fortælle, at dette menneskekjærlige Sind bevarede han til sin sidste Stund. Da han var yngre og i Embede, havde han det altid knapt og kunde kun hjælpe Folk ved at gjøre dem Tjenester, som bare kostede ham Tiden, men da han blev en gammel Pensionist og havde sit gode Udkomme, da gav han mange Penge bort. Naar jeg da en Gang imellem kom ind til ham og spurgte, om han vilde være med at hjælpe den eller den, da svarede han altid med vaade Øjne:

»Ja, saamænd vil jeg saa. Og Gud ske Lov og Tak, at vi kan.«

Moder var ogsaa altid rede til at hjælpe, men hun havde et andet Omraade. Hun hjalp fattige Folk med Brød, Flæsk og Mælk. Men naar de i deres Enfoldighed sagde:

»Jeg kan jo gaa ud af Bagdøren med det, for det er vel ikke sikkert, at Nielsen kan lide at se det«, da blev Moder smækvred og spurgte, om de troede, hun havde nogen Hemmeligheder for sin Mand, om de

mente, at han ikke undte fattige Folk en Smule. Men de undskyldte sig med, at der var saa mange Steder, hvor Manden ikke maatte vide, hvad Konen gav bort.

Da min Morfader var Doktor, saa havde Moder opsnappet lidt af Lægekunsten. Hun vidste Raad for de almindeligste Sygdomstilfælde. Hver Gang hun selv fejlede noget, kurerede hun sig med stærk Kaffe. Og for Hovedpine, som hun hyppigst led af, var det nok en god Kur. Men hendes Specialitet var ellers buldne Fingre. Da det var almindeligt, at Bønderfolk forsømte Smaasaar, indtil de blev for slemme, saa havde Moder ikke saa lille en Praxis med at helbrede Bullenskab. Moders Kur var: først -Basilikonsalve, derefter, naar Saaret var rent, Gummiplaster, endelig Universalbalsam. Jeg tror ikke, disse Ting bruges meget nu, ja maaske Gummiplaster. Naar der kom »Dødkjød« i et Saar, brugte Moder at ætse det bort med Melis, som blev strøet paa.

Det var en almindelig Antagelse, at Degnens vidste Raad for alting, enten Degnen eller Madammen. Derfor søgte Beboerne op til mine Forældre, hver Gang der var noget i Vejen, men det var jo langtfra, at de altid kunde faa Hjælp. Dog, Trøst og Deltagelse gik de aldrig fejl af.

Om mine Forældre havde levet i disse Tider, hvor religiøse Anfægtelser er saa hyppige, saa vilde de vist ogsaa være blevne raadspurgte i disse Tilfælde. Men saadanne Ting hørte man aldrig Tale om paa vor Egn. Jeg mindes dog nogle enkelte Familier, som man kaldte

»Hellige«, men de kom kun til deres egne Præster i Tivilstilfælde. Mine Forældre var gammeldags religiøse Folk, som passede deres Kirkegang. Fader sang næsten hver Morgen en Salme, mens han gik og puslede med et og andet. Moder lærte os at bede Fadervor, inden vi faldt i Søvn. Men da vi blev større og havde faaet lidt Kristendoms-Oplysning, sagde Fader til os, at vi behøvede ikke at bede Fadervor, vi maatte gjerne bede med vore egne Ord. Vi fik jævnlig saadanne Spørgsmaal: »Har du husket din Aftenbøn?« eller »din Morgenbøn?« Hvad Indholdet var af mine Bønner, kan jeg ikke huske, men jeg bad dem med stor Andagt. Det var gjerne min Skik, naar jeg bad Morgenbøn, at vende mig fra Stuen og sætte Hovedet op til Vinduet for at kunne bede uforstyrret. Men en Gang ved denne Lejlighed kom jeg til at trykke en Rude i Stykker med min Pande. Jeg gav mig da til at græde voldsomt, men mine Forældre trøstede mig i Stedet for at skjænde paa mig. Hvis jeg havde slaaet Ruden i Stykker ved en anden Lejlighed, var jeg ikke sluppen saa godt fra det.

Ved Faders Religionsundervisning i Skolen maatte jeg altid være til Stede lige til min Konfirmation. Men disse Timer gjorde intet Indtryk paa mig. Fader havde paa Seminariet faaet lært, at Religionsundervisningen skulde gaa for sig ved Katekisation. Naar Børnene havde en Lektie for i Lærebogen, saa søgte Fader ved sine Spørgsmaal at faa dem til at forstaa, hvad de havde lært. Men om ogsaa de kunde give det Svar, som Fader ønskede, var det jo ikke sikkert, at de

forstod det. Men selv om de forstod det, saa var det ikke rimeligt, at det gjorde noget Indtryk paa deres Hjærte. Mest sandsynligt er det, at de kjedede sig grundigt, for saadan gik det med mig. Men at sove eller tænke paa andre Ting kunde vi ikke faa Fred til for de idelige Spørgsmaal, som ofte blev henvendte til enkelte af os. Vi maatte altid følge Fader med Øjnene, men da han aldrig stod stille, men gik hurtig frem og tilbage foran Bordene, saa blev vi meget snart trætte og sløve. Saaledes havde Fader lært at undervise i Religion, og han mente, det var hans Pligt at følge sin Seminarielærdom. Det var Balles Lærebog med tilhørende Bibelsteder, der blev indprentet os paa den Maade. Naar Katekisationen var forbi, blev vi hørte paa »Bogens Ord«, som det kaldtes, vi maatte altsaa opramse vor Lektie. Jeg husker, at Fader klagede over, at Børnene skulde lære denne Ramse, mange havde jo forfærdelig tungt ved det, men han turde ikke lade dem være fri, da han saa kom i Forlegenhed med al sin gejstlige Øvrighed. Med Bibelhistorien gik det bedre, ti hvert Barn havde Lov til at fortælle den med sine egne Ord. Det havde vistnok været bedre, om Fader havde fortalt, og Børnene havde hørt til.

Men hvis jeg ikke havde Gavn af Religionstimerne i Skolen, saa gik det desto dybere ind, hvad mine Forældre lejlighedsvis fortalte mig af Kristendommen.

Præsten var meget samvittighedsfuld og ivrig i sit Kald, men han var kun daarlig begavet. Han holdt ingen Bibellæsninger, ej heller gjorde han Besøg i Menighedens Familier, det var jo ikke Skikken den Gang,

men alt, hvad der hørte til Præstegjærningen efter den gamle Skik, opfyldte han troligt.

Hver Søndag, naar der var Sidsttjeneste, og hver Onsdag i Fasten holdt han Overhøring af Ungdommen. Han gik da efter Prædikenen hen i Kordøren og sagde: »Ungdommen behage at træde ud!«

Da stillede Karle, Piger og konfirmerede Dreng sig op paa begge Sider af Kirkegulvet. De ældre Karle og Piger var ikke meget villige til at komme frem, men da gik Degnen, efter Præstens Ønske, ned til dem og hviskede: »Naa, kom nu ud, Børn. Kom, Niels, og du Ole. Kom Margrethe, du kan saamænd godt svare.« Naar de saa var komne ud, alle de, der kunde bevæges dertil, saa begyndte Præsten at katekisere over Dagens Evangelium eller Lidelseshistorien. Men Svarene kom sparsomt. Fader sagde til mig, at jeg skulde gaa med ud paa Kirkegulvet, skjønt jeg ikke var konfirmeret. Præsten var ikke god til at spørge, men jeg var dygtig til at gætte hans Mening og svare. Og jeg var naturligvis stolt af, at jeg kunde overgaa den voxne Ungdom, hvoriblandt var Karle paa over 30 Aar. Naar Fader forlangte, at jeg skulde være med, da var det vistnok for, at Udbyttet af Overhøringen ikke skulde blive saa meget tarveligt. De fleste Gange lød det ellers som en Samtale mellem Præsten og mig, da han helst spurgte der, hvor han kunde faa Svar.

Fra mit 10de Aar maatte jeg møde i Kirken hver Søndag for at staa i Faders Stol og hjælpe til med Sangen. Fader havde nemlig en daarlig, halvfalsk Sang-

stemme, hvorimod min Barnestemme var ualmindelig stærk og ren.

Fader havde ved Gudstjenesten en Skik, som jeg ikke holdt meget af. Naar Præsten havde begyndt paa den egentlige Præken, saa gik Fader ud af Kirken i hele Menighedens Paasyn. Hvis der var Altergang, kom han tilbage med Kirkevinen, for at Folk kunde se, han havde haft Ærende. Men Fader gik ud næsten hver Søndag, og hans rette Ærende var at forslaa Tiden, der faldt ham lang under den kjedelige Præken. Jeg undrer mig over, at Fader turde gjøre Præsten imod Gang efter Gang, ellers viste han ham ethvert skyldigt Hensyn, og jeg kan heller ikke forstaa, at Fader vilde give Menigheden saadan et Exempel, han maatte dog hellere have lidt taalmodigt ligesom den. Men Sagen var den, at Fader, som var saa forpræket, led mere ved de lange, kjedelige Taler end enhver anden, der kom kun sjældnere. Men jeg, som maatte blive i Degnestolen, led ogsaa, ikke ved at høre paa Præsten, for jeg hørte næsten aldrig et Ord, men ved den Angst, jeg følte for, at Fader skulde blive for længe borte. Han kunde jo dog ikke vide nøjagtigt, hvor længe Talerne vilde vare. En Gang sagde jeg:

»Fader, jeg er saa bange for, at du skal bie for længe.«

»Jeg skal nok passe Tiden, Anton. Men skulde jeg komme et Øjeblik for silde, saa kan du jo godt begynde paa Salmen.«

Det kunde jeg ganske vist, men jeg var bange for at anføre Kirkesangen, da jeg jo kun var et Barn.

Salmen kjendte jeg saa godt, det var den rationalistiske:

»Tak, Fader, for dit Guddomsord
og Jesu blide Lære!
Vi lærte, hvad paa denne Jord
vort Haab og Trøst skal være.«

Fader havde ogsaa en anden Skik i Kirken, der vandt heller ikke mit allerhøjeste Bifald. Naar der var Altergang, havde han Vinen i Flasker paa Alterbordet. Mens jeg sang Salmen umiddelbart før Altergangen, hældte Fader Vinen i Vinkanden, men han smagte paa hver Flaske, inden han tømte den af. Han sagde, det var hans Pligt, for at der ikke skulde forekomme Fejltagelser, men skjønt Fader kun tog en lille Mundfuld, saa haaber jeg, at det var en behagelig Pligt for ham. Aarsagen, hvorfor jeg ikke kunde lide det, var, at jeg havde set Kirkefolkene, særlig Drengene, le, naar Fader prøvede Vinen.

Men jeg var mere ilde tilmode, naar Fader gik ud af Kirken. Dog, der var nok flere Degne, som havde den Skik. Jeg hørte saaledes om en gammel Degn, nær ved Sorø, at han altid mødte i Kirken med en Bunke Aviser under Armen. Da en ny Præst en Gang lagde Mærke til det, sagde han mistænksom:

»Hvad vil De med de Aviser?«

»Jeg vil saamænd læse i dem, mens De præker.«
Præsten blev forbløffet og stum, endelig fik han sagt:

»Var det dog ikke bedre, om De hørte efter.«

»Nej, ved De hvad, min gode Pastor! Naar man har siddet her i 50 Aar hver Søndag og Helligdag, saa

kan man saamænd ikke vente at høre noget nyt, men her i Bladene finder jeg dog altid noget. Jeg har ogsaa prøvet at sove, mens Præsten præker, men saa var det en Gang, at jeg vaagnede ikke, førend han var kommen hen for Alteret. Men høre efter en Præken, det har jeg ikke kunnet i mange Aar.«

Mine Forældre holdt en Tjenestepige til det groveste Arbejde, hvorimod Moder besørgede den indvendige Husgjerning. Moder var altid overlæst med Arbejde, men det var for en Del hendes egen Skyld. Alt skulde gøres saa overmaade nøjagtigt, og derfor kunde Pigen ikke betros til det. Hun maatte for Exempel aldrig gjøre rent i Stuerne, ikke en Gang vaske Gulv. Naar Fader sagde, at hun skulde lade Pigen gjøre det eller det, svarede Moder: »Nej, jeg vil saamænd ikke, Nielsen, for jeg ved, jeg kommer til at gjøre det om efter hende, og saa bliver jeg gnaven.« Jeg tror nu ikke, Moder var slem imod Pigerne, men hun var heller ikke venlig og fortrolig imod dem. Moder var af den gamle Skole og mente derfor, at en mild Behandling vilde gjøre dem næsvis. Men naar Pigerne slog noget i Stykker, da fik de rigtignok Skjænd:

»Men Herre Gud! Hvordan bar du dig dog ad! Hvordan kunde du komme saadan afsted. Jeg tror, Hænderne er sat bagvendt paa Skaffet paa dig.«

Det var nu virkelig en Sorg for Moder, naar noget gik itu, da det var saa fattigt for os. Naar Pigen kom til Skade med noget, saa fik hun sin Rivaf, og saa var der ikke mere Tale om den Ting, men naar Moder selv kom til at slaa noget itu, da ærgrede hun sig over det

en hel Dag eller to. Vi brugte den Gang til Mælkebøtter røde Lurfade. Naar saadan et var gaaet i Stykker, klinkede Moder det selv, hun borede Huller med en Syl og syede saa Stykkerne sammen. De hvide Tallerkener blev klinkede af en Tusendkunstner der i Nærheden. Jeg har set mange Gange, naar Fader kom ned i Køkkenet, at hans Øjne ligesom gik paa Rov. Naar han saa opdagede et elendigt Lurfad, der var revnet og klinket mere end en Gang, da tog han det og gik hen ved Siden af Moder og lod det falde lige ned paa Stengulvet. Og saa brast han i en høj Latter.

»Men Gud, Nielsen! Hvorfor gjorde du det?«
udbrød Moder vred.

»Aa, det var saa morsomt«, svarede han og lo
igjen.

»Ja, det kommer saamænd til at gaa ud over dig selv!« sagde Moder, men nu maatte hun le med.

Moder holdt jævnlig en lille Skole for kvindeligt Haandarbejde, hvorved hun tjente nogle Skillinger til sin private Kasse. Af de Smaapiger, som kom der, husker jeg bedst to Søstre, Mine og Julle, som var fra et af de nærmeste Huse. Julle var jævnaldrende med mig, hun var vel otte Aar, da jeg lærte hende at kjende. Hun var altid glad, men vild og forfløjen. Mine, som var tre Aar ældre, var alvorlig og nøjagtig med sit Arbejde. Men, besynderligt nok! Vi to forvovne Drengene holdt mest af Mine, endda hun ofte var vor Tugtemester, naar vi gjorde gale Streger, og mange Gange kunde hun tæmme os i vor Vildskab. Hun døde saa

et Aar, efter at hun var kommen i Syskole. Det var vist Tæring. Hendes Bedstemoder fortalte hende hver Dag, at hun skulde snart dø, og sagde det ogsaa til alle fremmede, men hun føjede hver Gang til:

»Ja, hvad skal man sige! Saa er hun godt forvaret. Verden er ikke saa god for et fattigt Barn.«

Mine døde front og stille. Da hun var klædt, blev min Broder og jeg kaldt hen for at se hende.

Jeg var meget bedrøvet, men slet ikke ængstelig for Liget. Jeg syntes, hun var kjønnere, end da hun levede.

»Du kan saamænd godt kysse hende, Anton«, sagde Bedstemoderen. »I var jo altid saa gode Venner.«

Men jeg blev underlig og vilde ikke.

Da hun var bleven jordet, og Følget var gaaet bort, blev der nogle unge Piger tilbage for at pynte Graven. Efter at de havde gjort det saa godt de kunde, sagde en af dem, Hanne Sørensen:

»Naa, gid vi nu laa saa godt som hun!«

Disse Ord gav mig meget at tænke paa. Skulde det være saa godt at ligge der? Alle de andre Piger istemmede Ønsket; jeg kunde ikke. Men siden har jeg tænkt paa, at Ønsket var forstaaeligt nok. Mine laa i sin uskyldige Barndom og havde hverken lært Synd eller Sorg at kjende. Den Pige, som udtalte Ønsket, var af en meget lystig og forvoven Natur. Hun har vel haft en Anelse om, at hun kunde ikke komme til at ligge saadan i sin Grav.

Vi fik snart en anden Legesøster, Ida Sønderup, en Datter af en Skolelærer, der havde været Faders

Seminariekommerat, men som var død i stor Armod. Det var ikke noget ringe Offer af mine Forældre, som selv var fattige, at de paatog sig at forsørge dette Barn i flere Aar, indtil det blev konfirmeret. Vi Drengene var slemme til at drille hende og gjøre Nar ad hende, naar vore Forældre ikke mærkede det. Hun er levende endnu og er bleven meget velhavende ved sit Giftermaal. Hendes Mand er Sigvard Berg, der har haft en Gros-sererforretning i Slagelse.

Jeg maa vistnok springe et Par Aar over, som jeg intet ved at fortælle om, og begynde igjen ved min Konfirmationsforberedelse.

Da Præsten forlangte, at vi skulde kunne opramse Balles Lærebog aldeles ordret, saa maatte jeg jo have lært den forinden, og Fader gav mig da Lektier for deri. Det var en slem Plage for mig, da jeg intet forstod af, hvad jeg lærte. Tre Stykker maatte jeg især slide paa: Indholdsfortegnelsen over det gamle og det nye Testamentes Bøger og en Anmærkning i det 9de Kapitel, den var næsten paa en hel Side. Men jeg fik ogsaa lært dem saa grundigt, saa jeg tror, jeg endnu kan staa paa et Ben og ramse dem op.

Alle vi Konfirmander sad paa lange Skolebænke i Præstens Studereværelse, selv sad han ved den ene Side ved sit Skrivebord saaledes, at han kunde se os alle. Vi tilbragte der to kjedelige Timer, hver Mandag og Torsdag i et helt Aar. Først maatte hver af os paa Omgang opramse et Stykke af vor Lærebog, saa kom en ny Omgang med Bibelhistorien, og endelig den sidste Omgang med Salmen. Denne blev opramset paa

den forfærdeligste Maade, taktfast, saa man kunde danse efter den, og syngende, saa den kunde sættes paa Noder, men aldeles meningsløst. Jeg husker en af Pigerne, der læste et Vers saaledes:

»At du kan i dine Lyster
farve sort, som du er van.«

I Salmen stod: fare fort, men disse Ord kjendte Pigen ikke, derimod vidste hun nok, hvad det var at farve sort, thi den Gang var det brugeligt, at hver Husmoder farvede Strømper sorte.

En Dreng læste et Bibelsprog saaledes:

»Det var ham bedre, at Mølleren hængte om hans Hals, og han blev kastet i Skibet.«

Ved disse to Oplæsninger kunde den alvorlige Præst ikke lade være at trække paa Smilebaandet.

Da der vistnok var henved 30 Konfirmander, varede det en grumme lang Tid, inden vi blev overhørte.

Hvis der var nogen, som flere Gange i Træk ikke kunde sin Lektie, blev han truet med Bortvisning, og den blev ogsaa undertiden iværksat. Men naar et Barn saaledes var blevet »vist fra«, gik en af dets Forældre op til Præsten og bad om Naade, som de næsten altid fik. Præsten var meget godmodig og skjændte næsten aldrig paa os, men en Gang blev han dog saa vred, at han sagde til en doven og uregerlig Dreng: »Din Vej fører dig til Galgen.« Denne Spaadom slog vel ikke bogstavelig til, men Drengens Vej førte ham dog til »Vand og Brød« og Fattiggården.

Naar vi var blevne afhørte, gav Præsten sig til at

forklare et enkelt Sted af vor Lærebogslektie. Vi havde saa meget for, at han ikke kunde forklare det hele. Naar han udlagde noget for os, sad han altid med lukkede Øjne for at samle Tankerne. Men disse til-lukkede Øjne var ikke gode til at gjøre os opmærk-somme, og Foredraget kunde heller ikke fængsle os, dertil gik det for højt. Jeg kan kun huske en eneste Formaning af hele min Konfirmationsundervisning, og denne ene forstod jeg ikke. Den lød saaledes: »Lad ikke Tvivlens giftige Insekt faa Indpas i eders Hjærter.«

Da dette Ord blev sagt usædvanlig indtrængende, antog jeg, det var noget vigtigt, og derfor spurgte jeg Fader om, hvad det betød. Han forklarede det vist godt nok, men da jeg aldrig havde følt religiøs Tvivl, begreb jeg det ikke. Det var ellers underligt nok, at Præsten i den Tid, i Begyndelsen af Fyrreerne, vilde advare os mod Tvivl; en saadan Advarsel havde været mere paa sin Plads i denne Tid.

Vi »Læsebørn« var i Almindelighed meget stille i de to Timer, vi var hos Præsten, hver Mandag og Torsdag, men Tiden kunde unægtelig have været an-vendt bedre end til at kjede os fordærvet. Aar-sagen, hvorfor vi vilde og gale Knægte kunde sidde stille og kjede os saa længe, var, at Præsten havde det frygtelige Sværd hængende over Hovedet af os, at han kunde vise os bort, saa at vi kom til at gaa endnu et Aar, inden vi blev konfirmerede, og det blev anset for en meget stor Skam. Flere af de, som gik til Præsten sammen med mig, havde gaet et eller to Aar i Forvejen.

Præsterne ansaa det den Gang for nødvendigt, at hvert Barn, som skulde konfirmeres, maatte have lært udenad sin Lærebog, Bibelhistorie og et Antal Salmer. Derimod brød Præsterne sig ikke om, at de intet forstod af, hvad de havde lært, men tænkte vel, at Forstaaelsen vilde komme senere. Hos mine Forældre tjente en 17aarig Knøs, som ikke var konfirmeret. Han var stærk og karlevoxen og havde almindelig god Forstand, men det var ham umuligt at lære Ramsen. Han var i 3 Aar bleven bortvist fra Konfirmationen, men den fjerde Gang slap han frem af Præstens Naade. Knøsen skammede sig forfærdeligt ved at gaa i Skole mellem de smaa Peblinger. Der var mange, som var gaaede i Forbøn for ham, blandt andre Sogneforstanderne, thi Sognet maatte betale for hans Underhold, men Præsten var ubønhørlig. Han sagde alvorlig: »Jeg kan, min Tro, ikke forsvare det for min Samvittighed at konfirmere ham.« Men da Knøsen kom hos os og fik ved Samtale med Fader lært de almindelige Kristendomsbegreber, saa forbarmede Præsten sig over ham. Han kom til at tjene for Karl strax efter sin Konfirmation.

Det er ikke mere end 20 Aar siden, at der kom en Karl paa Højskolen i Vesterskjærninge, nærmest i den Hensigt at blive konfirmeret. Han var 24 Aar, men da han aldrig havde kunnet lære at læse udenad, var der ingen Præster paa hele Langeland, der vilde konfirmere ham. Pastor Brandt i Ollerup konfirmerede ham, da Karlen ingen Skade havde paa Forstanden.

Mellem Konfirmanderne fra Hovedsognet Rerslev

og Annexet Ruds-Vedby var der en hidsig Krig, det vil da sige mellem Drengene. Og da Vedbyerne var de færreste, maatte de, som oftest, ligge under. Naar vi var færdige hos Præsten og var komne saa langt bort, saa han ikke kunde se os, da begyndte Slagsmaalet med Kjæppe, Sten eller Sneboldte. Jeg turde dog ikke være med, da Fader havde strængt forbudt mig det. Derimod overværede jeg altid Kampen og opmuntrede mine Bymænd med kraftige Tilraab, en Tyrtaus i det smaa.

En Gang, mens jeg gik til Præsten, var jeg i en stor Knibe. Vi sad alle i Præstens Studerekammer, Dreng og Piger lige overfor hverandre. Præsten var ikke kommen, og vi fordrev Ventetiden med alle Slags Løjer, men vi turde dog ikke gaa fra vore Pladser, da Præsten jo kunde aabne Døren hvert Minut. En af Pigerne, der sad lige over for mig, slog til en anden Piges Haand, saa hendes Salmebog røg midt ud paa Gulvet. Denne Bog vilde jeg have fat i af Skjælmeri, men jeg turde ikke rejse mig fra Pladsen for at snappe den, derimod lod jeg mig glide ned paa Gulvet og strakte mig fladt ud for at faa fat paa Bogen, mens de to Piger skjændtes om den. I samme Øjeblik, som jeg laa udstrakt paa Gulvet, aabnede Præstemadammen Døren og udbrod, idet hun slog Hænderne sammen:

»Men Gud, Anton, skal du saadan!«

Hun lukkede Døren strax igjen, og jeg var jo hurtig paa min Plads, men med blussende Kinder og med en bange Samvittighed. Mange af de andre Børn lo skadefro, for jeg var jo Degnens Søn, som skulde

indtage en fremragende Stilling. Jeg var ogsaa meget urolig over de mulige Følger. Havde det blot været Præsten, der havde vist sig i Døren, saa havde det ikke gjort noget, for han saa ikke meget af, hvad der foregik omkring ham, og han var desuden mild i sin Dom, men Madammen var stræng. Da Præsten kort efter kom ind til os og lod, som om han intet vidste, faldt der en Sten fra mit Hjærte, men alligevel frygtede jeg for, at Madammen skulde sige det til mine Forældre. Det gjorde hun imidlertid ikke, og inden vi kom til Præsten igjen, var jeg ganske beroliget. Men siden den Tid kunde jeg blive siddende paa min Plads.

Henimod Paasken talte Fader ofte med mig om Sakramenterne samt om Konfirmationen, for at raade Bod paa Præstens tarvelige Undervisning. Men disse hellige Mysterier er ikke nemme at forklare for Børn. Sakramenterne selv er jo ikke til at forklare, men deres Betydning er dog til at forstaa. Alligevel forstod jeg intet af, hvad Fader fortalte mig; jeg begreb kun, at de var alvorlige, gudvelbehagelige Handlinger. Langt bedre forstod jeg, hvad mine Kammerater forklarede, at naar vi var konfirmerede, var vi ikke Børn længer, vi skulde være mere selvstændige og selv svare for vore Handlinger. De voxne Karles Forklaring var saadan: »Naar du bliver konfirmeret, saa bliver du til et Menneske, før den Tid er du kun R af et Menneske.« Denne Fortolkning holdt jeg ikke meget af, inden jeg blev konfirmeret, men efter at dette var sket, har jeg vistnok tit anvendt den paa Skolebørn.

Der var jo megen Tale om imellem os »Læsebørn«,

hvad Plads vi skulde have paa Kirkegulvet. At jeg skulde staa øverst, var hævet over enhver Tvivl, thi Præsten havde den Skik, at enhver Konfirmand, som var lidt eller meget udenfor Bondestanden, skulde staa ovenfor Bøndernes Børn, selv om disse var langt dygtigere. Han fulgte ogsaa den Regel med sine egne Børn og havde undertiden Skam af dem paa Kirkegulvet. De øvrige Børn blev ordnede efter den Plads, de havde i Skolen, men en, som havde været uartig, kunde vente at komme allernederst. Min Sidemand, mens vi gik til Præsten, var altsaa Nr. 1 i Skolen, for hos Præsten blev vi allerede ordnede foreløbigt. Det var en Dreng fra Taagerup, Hans Kristensen, som jeg holdt meget af.

De andre Drengene sagde til mig: Den sidste Dag vi er »til Præsten«, saa skal vi huske paa, hvad vi bliver hørt med, for det, vi bliver hørt med den Dag, det kommer vi til at læse paa Kirkegulvet. Da vi saa var sidste Gang hos Præsten, lagde jeg Mærke til, at han saa i et beskrevet Papir, hver Gang han hørte en af os. Hvis en ikke kunde, hvad han blev hørt med, saa tog Præsten et andet Stykke, men saa blev det noteret paa hans Papir. Ved denne Liste, som Præsten affattede, kunde han altsaa sikre sig imod, at Børnene skulde staa og stamme paa Kirkegulvet. Men som Examination i Kristendomskundskab kunde denne Overhøring altsaa ikke have stort at betyde. Da jeg havde opdaget, hvorledes det skulde gaa til, læste jeg særdeles flittig paa de Ting, jeg var bleven hørt med, for at jeg kunde ramse dem op med Glans.

Endelig kom da den store Dag. Af mine nye Klæder husker jeg ikke andet end et Par hvide Handsker, som nok kunde behøves, da mine Hænder var røde og knudrede af Frost.

Kirketjenesten var altid forfærdelig lang ved Konfirmationen. Først var der almindelig Gudstjeneste med Præken, saa maatte vi træde ud paa Kirkegulvet, saa holdt Præsten en lang Tale i Korsdøren, og først derefter begyndte han Overhøringen. Da hvert eneste Barn maatte læse et Stykke af Lærebog, Bibelhistorie og Salmehog og desuden svare paa nogle Spørgsmaal, saa kan man forstaa, at det tog Tid. Jeg blev ganske rigtig hørt i det, som jeg havde læst over paa. Salmen var: »Jesus, han er Syndres Ven.« Den holdt vi meget af, fordi den var let at lære.

I den lange Tid, der gik, mens Præsten hørte de andre, havde jeg mange Slags Tanker: Jeg lovede mig selv og Gud, at nu vilde jeg lade være at synde, det Løfte syntes jeg var nemt at holde. Jeg lovede ogsaa, at jeg skulde altid være en trofast Ven af Hans Kristensen, som jeg bestandig holdt i Haanden. Hvorledes det gik med det første Løfte, behøver jeg ikke at fortælle. Det andet Løfte holdt jeg. Desværre døde min Ven, da han var 17 Aar.

Overhøringen paa Kirkegulvet varede to stive Timer. Det var sandelig drøjt for os stakkels Børn at staa op saa længe. Der var ogsaa en Dreng, der daanede, han faldt om paa det haarde Stengulv, og det gav en uhyggelig dump Lyd. Han fik et Glas Vand og kom ind at sidde i en Kirkestol, men ellers maatte

han holde Pinen ud tillige med os andre; for det var virkelig en Pine. Da vi var blevne afhørte, holdt Præsten igjen en Tale i Korsdøren. Derpaa maatte vi, en ad Gangen, svare til Trosbekjendelsen og aflægge Løftet. Saa endnu en Tale, og saa endelig sluttedes Gudstjenesten paa sædvanlig Maade. Vi saa blege og daarlige ud allesammen paa Grund af denne legemlige og aandelige Tortur, men ingen af os fandt paa at beklage sig over Præsten; vi mente, det kunde ikke være anderledes. Han udførte ogsaa alt med oprigtig religiøs Iver, men desværre var det en Iver uden Forstand.

Jeg kan aldrig huske, at Middagsmaden har smagt mig saa godt som denne Dag. Vi havde ogsaa været i Kirke i 4 Timer. Mine Forældre var saa underlig alvorlige hele Dagen, og det kneb svært for mig at slippe fra dem. Kort efter at vi var gaaet fra Bordet, siger jeg:

»Fa'r og Mo'er! Maa jeg nu gaa ned i Søren Pedersens Stakhave at spille Bold? Der kommer alle de andre Konfirmander.«

»Nej, Anton!« svarede Fader. »Du har bedre af at blive her hjemme og tænke over, hvad du har lovet Vorherre i Dag.«

Jeg hængte svært med Næbet over dette Svar, men saa sagde Moder:

»Aa, lad ham nu løbe, Nielsen! Det er da kun et Barn endnu.«

Moders sidste Bemærkning smagte mig ikke, for jeg var virkelig saa naiv, at jeg mente, jeg pludselig

var bleven et voxent Menneske, men jeg blev jo alligevel meget glad, da Fader gav sit Samtykke.

Efter denne Dag gik alt i det væsentligste sin vante Tur i et Par Aar, og det var kun lidt efter lidt, at Fader løsnede de stramme Tøjler. Men en Ting var jeg umaadelig glad ved: jeg fik nu Lov til at ryge Tobak. Rigtignok blev Tilladelsen kun given med store Indskrænkninger, men nu behøvede jeg dog ikke altid at ryge i Smug. Jeg maatte ryge en lille Pibe Tobak om Dagen, men ikke komme paa Gaden med Piben og heller ikke ryge hjemme, naar der var fremmede hos os. Disse sidste Bestemmelser var meget haarde for mig. Tobakken som Nydelse var ikke saa vigtig for mig, det var mig langt mere om at gjøre, at Folk kunde se, hvor mandig jeg saa ud med en Pibe i Munden. I mit femtende Aar var jeg forresten en øvet Tobaksryger, jeg havde nemlig begyndt at ryge, da jeg var 9—10 Aar, men det var rigtignok haardt imod mine Forældres Villie og uden deres Vidende.

Naar jeg var til Gilde hos Bønderne, da var det en Skik hos Drengene, som var med, at de snappede en Pibe, som Karlene havde lagt fra sig under Dansen. Jeg var tidlig med paa denne Sport. Naar vi havde kapret en Pibe, gik vi udenfor, naar det var ved Dagen, eller vi satte os i en Krog, naar det var om Aftenen. Vi spurgte aldrig om Forlov, for saa vidste vi, at vi ikke fik Nej. Hjemme havde jeg en Kridtpibe, men da jeg ikke turde bruge Faders Tobak, maatte jeg nøjes med at ryge tørrede Kirsebærblade, Kornblomster og Røllikker. Det smagte ganske afskye-

ligt og brændte paa Tungen, men det var dog saa stort at kunne ryge.

En 3 Uger før jeg blev konfirmeret, var jeg bleven saa formuende, at jeg kunde kjøbe en Ypsilantipibe. Det var en halvlang Pibe med Lerhovede. Da Fader saa den, sagde han:

»Ja, du ved nok, du maa ikke ryge paa den, for du er konfirmeret.«

Jeg lovede, at jeg nok skulde lade være. Men en Dag, jeg sad og læste i et lille Kammer, hvor jeg just ikke ventede Faders Besøg, blev Fristelsen mig for stærk. Det var dog haardt nok, at jeg ikke maatte prøve min ny Pibe, der var kjøbt under store Vanskeligheder og med uhyre Pengeofre. Jeg fik derfor tændt Piben og glemte rent min Lektie for dens Dejlighed. Men pludselig aabner Fader Døren for at søge en Ting inde i Kammeret. Da udbrød han:

»Naa, du ryger paa det forbandede Skidt i Stedet for at læse!« Og dermed tog han Piben fra mig og knuste baade Hovedet og Røret med en Hammer, han just bar i Haanden. »Nu kan du maaske lade være at ryge«, føjede han til.

Ja, jeg var nødt til at lade være, men nu lod jeg ogsaa være at læse, for jeg var altfor opfyldt af Harme og Sorg til, at jeg kunde samle Tankerne.

Skjønt jeg vidste, at jeg havde forset mig, fandt jeg dog Straffen for haard, og desuden var Tabet uerstatteligt for mig, syntes jeg. Men da jeg klagede min Nød for Moder og græd bitre Taarer, lovede hun

at give mig 2 Mark til en ny Pibe, men jeg maatte ikke købe den, inden jeg blev konfirmeret.

Efter at jeg nu, saa godt som jeg har været i Stand dertil, har holdt mig til Tidsfølgen i mine Barn-domsminder, vil jeg nu føje til en Beretning om mine aarlige Fest og Mærkedage, de stod ikke alle i Almanakken, men jeg regnede nøje ud, naar en af dem var gaaet, hvor langt der var til den næste, for saa vidt som det kunde lade sig udregne. De sædvanlige Familiefester og Højtidsdage tager jeg ikke med.

Præstens Høstgilde.

Præstefolkene i Rerslev er allerede omtalte hist og her. De blev dadlede i adskillige Stykker — hvem bliver ikke det? — men Præstens Høstgilde! det var hævet over enhver Kritik.

Dets Ros lød stærk og enstemmig fra den ene Ende af Sognet til den anden, ja, den lød endog ud over Sognegrænsen.

Naar Vintersæden var nedlagt, begyndte man at længes og at tale om, hvornaar Præstens skulde have Høstgilde. Og naar Rygterne havde nævnet en bestemt Dag, da gik vi Børn og længtes efter Indbydelsen. Vi var temmelig sikre paa, at den maatte naa os, men da Gildet var saa vigtigt for os, kunde vi nok faa tvivlende Tanker.

Det var nemlig sommetider, at Præstens var vrede paa vore Forældre, og det skete endnu hyppigere, at

vi Degnebørn var Uvenner med Præstebørnene. Ja, disse truede os undertiden med, at vi ikke skulde komme med til Høstgildet. Naar vi udtalte vor Bekymring derover for Moder, sagde hun: »Det raader Præstens Dreng ikke for. I skal nok komme med.« Og naar Tiden kom, var alt Smaagnaveri mellem store eller smaa helt glemt af Præstens, og vi blev indbudte paa den venligste Maade. Det var altid en eller to af Præstens Børn, der skulde indbyde os, og der var sommetider en hel Strid imellem dem om, hvem af dem der skulde faa Lov til at bede Degnens til Høstgilde.

Fader blev saa tillige anmodet om at hjælpe til at pynte Dansesalen op. Den kunde nok trænge til det, for det var et øde Værelse med hvidkalkede Vægge. Men naar Snedkeren fik lavet Lampetter og Lysekroner, hvilke Fader beklædte med Aspargestop og Blomster, naar Lysene saa blev tændte, og glade Mennesker vrimlede i Stuen, da saa den helt festlig ud. En af Præstens Karle rendte omkring i Sognet for at bede til Høstgilde, og enhver Person, som der var den mindste Anledning til at bede, blev ogsaa indbudt.

Det menige Folk, Husmænd, Indsiddere med deres Koner og Børn, Karle og Piger, som havde hjulpet Præstens lidt ved Høsten, blev samlet ved Middagstid, men Honoratiores, blandt hvilke Degnens udgjorde Halen, mødte først til Aftensmaden, omtrent Kl. 6.

Et af disse Høstgilder husker jeg særlig godt. Jeg var vist 10 Aar den Gang. Et Par Timer før vi skulde gaa, var allerede Tilberedelserne i fuld Gang, nemlig

med vor Paaklædning. Der var en uendelig Vasken, Skrubben og Børsten, for vore Klæder, selv de bedste, var meget tarvelige. Det var kun om Søndagen og ved andre festlige Lejligheder, at vi fik Sæbe til at vaske os med, og det var endda kun grøn Sæbe.

Efter at vi Børn var færdige, skulde Fader og Moder til at klæde sig paa. Fader kom halvpaaklædt ind i Dagligstuen, viste Moder sine sæbevaskede Hænder og spurgte med et straalende Ansigt:

»Se, Mo'er! Er disse Fingre ikke Guldringe værd?«

»Jo, du skulde rigtig have en paa hver Finger, Nielsen«, svarede Moder lige saa fornøjet.

Mine Forældre havde aldrig haft Forlovelsesringe, som ikke den Gang var almindelige hos ubemidlede Folk.

Endelig kom vi da afsted. Hvor Hjærtet hoppede i Livet paa mig, da vi kom Præstegaarden saa nær, saa jeg kunde høre Musikken. Det var »den lille Hans« med sin hvæsende Violin, vor Stadsmusikant der i Sognet.

Vi kom nu ind i den store oplyste Forstue og blev venligt modtagne af Præstens Døtre. Sønnerne, som var nede i Dansestuen, blev nu hentede. De vilde haft min Broder og mig derned strax, men saa maatte vi ikke for Præstemadammen, da vi skulde spise snart. Vi kom ogsaa til Bords kort efter. Men hvilket Bord! Det saa noget anderledes ud end Degnens. Der var den vældige Temaskine, der var Sølvtoj og der var Retter i Dusinvis, Præsten tog Madam Vinding til Bords, hun var den ældste Dame, Forvalter Gram tog Moder, og saa fremdeles, men Fader skubbede sig

omkring, saa han blev fri for Borddame. Præstens og Degnens Dreng sad ogsaa her ved Bordet, men det var lidt tvungent, for vi maatte ikke raabe højt. Og naar Dreng ikke maa det, saa kan de ikke være rigtig glade. Da jeg intet havde spist hjemme, skjönt Moder vilde have det, var jeg dygtig sulten og skrubbede svært i mig. Men da jeg blev ved, sagde Præstens Iver, fordi han var min gode Ven:

»Anton, det er dumt af dig at spise saa megen Steg.«

»Hvorfor?«

»Jo, for saa kan du ikke spise ret meget af Æblekagen.«

Jeg indsaa Rigtigheden heraf og nedlagde øjeblikkelig mit Arbejde.

»Men Iver, hvad skal jeg gjøre ved alt dette?« spurgte jeg og pegede paa en Del Steg paa min Tallerken.

»Aa, den lægger vi her«, svarede han og skilte mig af med Stegen paa det nærmeste Fad, hvor der var en helt anden Ret. Jeg saa mig mistænksom om, men ingen lagde Mærke til det.

Nu var jeg altsaa ganske godt beredt paa at tage imod Æblekagen. For den var Kronen paa det hele. Præstemadammen var vidt berømt for sin Æblekage; den var hendes Specialitet. Naar jeg tænker paa dens brune, sprøde Skorpe og paa dens Indhold, der smeltede i Munden, saa tror jeg sandfærdig, at mine Tænder løber i Vand, skjönt det er 50 Aar, siden jeg smagte den.

Og jeg bilder mig ind, at jeg aldrig har spist saa god Æblekage siden.

Der blev ingen Skaaler udbragt, og ingen Bordtaler holdt.

Gud ved, hvor den dumme Skik er kommen fra med alt det Bordvaas, man nu maa høre. Jeg er vis paa, at Bordtaler skader Fordøjelsen hos alle fornuftige Mennesker, fordi de ikke kan lade være at ærgre sig derover. Jeg har for nylig hørt om en Stormand her i Nærheden, at hver Gang han har Middagsselskab, saa lader han sine Gjæster underhaanden vide, at Bordtaler er »misliebige« i hans Hus. I min Barndom brugte man Bordsange i Stedet for Bordtaler. Skjønt Sangen vel heller ikke er paa sin Plads ved Bordet, er den dog et mindre Onde.

Ved Præstens Høstgilde havde vi denne Bordsang:

»Vær du vort Selskabs Skytsgudinde
o Venskab, Jordens bedste Held!
Vort Favnetag, dit Hædersminde —

Ja, nu har jeg glemt Resten. Men jeg ved, at vi sang saa andægtigt, at de gamle Damer fik Taarer i Øjnene.

Derpaa rejste vi os og gik ind i en anden Stue. Her blev nu en forskrækkelig Travlhed med at tage hverandre i Haanden og ønske »Velbekomme!« Vi Børn havde dog blot Ordre paa at sige »Mange Tak for Mad« til Præsten og Madammen, hvorhos vi skulde aflevere vort bedste Buk, paa hvilket Moder havde holdt Generalprøve, inden vi gik hjemme fra.

Nu stormede vi fire Drengene ind i Dansestuen. Der var ingen Møbler, men lange Bænke op til hver Væg. Hvor der dog var stuvende fuldt med Folk! Om ogsaa Gulvet var fuldt af dansende, saa var dog Bænkene saaledes pakkede til, at der var ikke en Siddeplads tilovers. Men man hjalp sig, som man kunde. En Pige, som havde danset sig træt, kunde altid faa sig en Plads paa Skjødets af et Karlfolk. Det var heller ikke sjældent, at en Karl satte sig paa Skjødets af en Pige.

Nogle enkelte gamle Mænd og Koner var Bænkeprydere. De havde opsøgt sig Kroge, hvor de kunde have deres Ben i Fred. — Nu, i Øjeblikket, da vi kom, blev der ikke danset, og derfor kom der saa mange, som hilste paa os med et Haandslag. Vi var jo Degnens Sønner!

Iblandt Ungdommen i Rerslev var der to Karle, som uden Modsigelse var »Spidserne«, skjønt dette Udtryk ikke var kjendt den Gang. Det var »Jens Sørensen Hans« og »Niels Jens's Rasmus«. De to første Navne var Forældrenes, som altid kom med, naar ugifte Folk blev nævnet. Af hele Karleflokken var disse to de anseligste og bedste. Alle andre unge Mennesker havde stiltiende indrømmet dem Herredømmet. Hver Gang der skulde tinges Ungdomsgilde, skulde disse to besørge det og have Ansvar.

De var ogsaa selvskevne Balinspektører og Ordenspoliti. Naar en Karl ud paa Natten gjorde Vrøvl, fordi han havde drukket for meget, da var det en af disse to, der skulde stille ham tilfreds eller, i fornødent Fald, smide ham ud. Opkom der Tvistigheder, naar Folket

fra Rerslev var til Hove paa Nørager, da var det altid Hans eller Rasmus, der skulde bilægge dem. Selv den mægtige Ladefoged, Peder Johansen, havde stor Respekt for disse to Karle. Der var ikke Tale om, at de var indbildske af deres fremskudte Stilling, heller ikke tyranniske eller bange for at tabe deres Magt. Nej, de var milde og venlige altid, hvorfor de var særdeles afholdte. Hans var den klogeste, og Rasmus den godmodigste, men da de var indbyrdes uadskillelige Venner, saa udfyldte den ene den anden.

Det er kun faa Aar, siden de døde. Nu er det lang Tid, siden jeg saa dem, men de staar endnu for mit Syn i deres Ungdoms Kraft og Skjønhed. Jeg kan endog huske, hvilke Klæder de havde paa. Det er ikke saa underligt, da de var mine Forbilleder, til jeg blev voxen. —

Nu spillede Musikanten op til en Hamborger, og jeg, som var dansegal, snappede en Pige og kom med i Vrmlen. Den Gang bukkede man ikke for Damerne, man tog bare fat i dem uden videre og trak afsted med dem — det vil da sige: hos Bønderfolk.

Jens Søren Hans var ikke med den Gang, men jeg havde lagt Mærke til, hvor han sad, og hver Gang jeg kom ud for ham i Dansen, strammede jeg mig op og sparkede mere ud end ellers. En Gang, jeg gled forbi, hørte jeg Hans sige:

»Anton, han danser s'gu godt Hamborger, men han gaar lovlig langt fra sit Fruentimmer.«

Det blev aabenbart sagt for at jeg skulde høre det, og jeg fik strax rettet den paapegede Fejl, men

jeg var ellers urimelig stolt over den Ros, jeg fik af Hans.

Da denne Dans var ude, forlangte Hans en bestemt Vals, hvoraf den væsentligste Del var en Visetone. Det var Hans's egen Vals, thi hver af de anseligste Karle havde deres Livstykke, hvilket Spillemanden godt kjendte, saa Karlen behøvede blot at sige: Maa jeg bede om min Vals. Denne Vals, som Hans havde udkaaret, var almindelig yndet, og derfor blev Gulvet øjeblikkelig overfyldt. Efter Skikken gik vi alle nogle Omgange, og hver havde sin Dame om Livet; det var nok for at komme i Trit. Mens vi gik saadan, hørte jeg flere ytre:

»Vi kan ikke komme til at danse, vi er alt for mange. Der kommer nogle til at gaa fra.«

Men da de ikke selv havde Lyst, skjævede de til deres Naboer. Nej, der var ingen, som vilde træde ud, for Valsen var altfor kjøn. Da raabte Hans:

»Der er ingen, som behøver at gaa fra. Vi kan godt danse allesammen, naar bare hver af os forvarer sin Formand. Bagmanden skal I ikke bryde jer om. Saa! nu gaar hun rundt! Forvar jer Formand!«

Og ved dette snilde Raad, som vi alle fulgte, lykkedes det os virkelig at danse, uden mindste Krambolage.

Naar vi i Valsen hørte Tonerne til disse Verslinier:

»Saa mange smukke Piger der findes vel kan,
men ingen saa smukke som her i vort Land«,

da sang vi allesammen Ordene med, saa der blev et vældigt Kor, men Pigerne tav dog stille. Hver Karl benyttede denne Lejlighed til at smile galant til sin Dame. Det gjorde jeg nu ikke, for jeg var i den Alder, da man kun betragter Pigerne som nogle uundværlige Danse-Apparater.

Efter hver Dans gik Brændevinsflasken og Ølkanden rundt, og henad Klokken 12 begyndte Husmændene at blive lidt usikre paa Benene. Lidt over Midnat blev der opvartet med Puns. Præstens og deres fine Gjæster kom da derind, og Præstefamiliens Skaal blev drukken med stor Jubel. Derefter blev Dansen fortsat, og en Del af de fornemme var nu med.

Men nu varede det desværre ikke længe, inden mine Forældre vilde hjem. Paa Hjemvejen lyttede vi efter den søde Klang af den lille Hans's Fiol og sukkede over, at der var et helt langt Aar til Præstens Høstgilde. Men nu gled det henad Julen, og naar den var forbi, saa havde vi inden Nyaar:

Mændenes Gilde.

Det stod hos os og var i Sammenligning med Høstgildet kun et Snævergilde. Men det fornøjede dog Deltagerne, ogsaa os Børn.

Anledningen var denne: Gaardmændene skulde svare Smaaredsel til Degnen; det bestod i nogle smaa Naturalydelse, for Exempel 11 Stkr. Æg, med mere. Denne Ydelse havde Fader faaet reguleret saadan, at hver Mand ydede, i Stedet for alt det Pilleri, en halv Skjæppe Rug. Og Fader havde bedet Mændene at møde alle-

sammen en bestemt Dag mellem Jul og Nyaar, for at han med det samme kunde ønske dem en glædelig Fest.

En Gang sendte Fader følgende Indbydelse til Bønderne i Sønderød:

»I Sønderød Bønder og Tvillingemænd
maa stikke i Aften i flyvende Rend
og løbe til Degnen og drikke en Taar
og derhos at ønske ham glædeligt Aar.
Om en Ting jeg dog eder advare maa:
»Snubl' ikke, Katrine«, det glat er at gaa!«

Denne Skrivelse blev besørget som et Slags Budstikke fra Mand til Mand. Siden blev den læst udenad af mange og højlig beundret.

Efterhaanden som en Mand kom med sin Pose, blev Rugen maalt i et Skjæppemaal. Der var gjærne en hel Skjæppe i Stedet for en halv.

I Skolestuen var nu dækket Bord med tykke Smørrebrøder (Stumper), Øl og Brændevin. Ved Sengetid fik de Kaffe. Brændevinen flød rigeligt, men Fader havde dog regnet ud, at der var ikke saa meget, saa de kunde blive berusede. Vi Børn gik inde iblandt Mændene, og de var meget venlige imod os. Saa vidt jeg husker, fandt der intet Kortspil Sted. Fader var bange for, at det skulde give Anledning til Kjævleri. Bønderne kunde nu sidde en lang Vinteraften, lige til Midnat og fordrive Tiden med at prate, med at spise Smørrebrød og drikke Smaasnapse. Der var ingen bestemt Spisetid, men Maden stod bestandig paa Bordet. Saaledes var det ogsaa Skikken ved Bøndergilderne, at der imellem

Hovedmaaltiderne stod skaaren Mad, Øl og Brændevin paa Bordet; der var altid nogle, som spiste og drak.

Men naar Passiaren et eller andet Sted iblandt vore Mænd begyndte at gaa lidt trøvt, da sagde en af dem:

»Hør, Nielsen! Nu kommer De til at fortælle os en »Ferabel«. Vi kan ikke finde paa mere at snakke om.«

Fader, som havde et lille Oplag af Smaahistorier, maatte nu op med nogle af disse. Han fortalte malende og livlig, og efter hver Historie kom Bøndernes tykke Maver til at ryste af Latter. Men de var umættelige, saa Fader maatte blive ved, saa længe han kunde nogen. Næste Vinter ved Mændenes Gilde maatte saa Fader fortælle de samme Historier, for de samme Tilhørere.

»Men I kan jo alle mine Historier«, sagde saa Fader.

»Det gjør ingen Ting, det er saa morsomt at høre dem«, svarede de. Undertiden forlangte de selv, hvilken Historie de vilde høre; aldeles som Børn bærer sig ad.

Den Gang Præstegaarden blev bygget, var der en Murmester Milo, fra Kjøge, tror jeg, som var Bygmester. Han var en morsom Mand i et godt Lav og en Fortæller paa en Hals. En Gang, Mændene havde Gilde, fik Fader Milo til at komme ned i Skolen og fortælle for dem. Det var noget, de kunde lide. Men en af Milos Historier skildrede en Scene saa naturligt, saa enkelte af Mændene maatte gaa udenfor og »vende deres Kallun«. Der var ikke Tale om, at Milo fortalte noget

uanstændigt. Men da Bønderne gik hjem, sagde de, at de havde aldrig moret sig saadan hos Degnen.

Da Fader holdt meget af at komme i Seng i rette Tid, helst inden Klokken 11, saa hændte det sig oftere, at han gik til Ro, mens Huset endnu var fuldt af Gaardmændene. Han holdt da følgende Tale til dem; den var nogenlunde ens hvert Aar:

»Nu skal I allesammen have Tak, fordi I har set op til mig. Se, nu er det min Sengetid, men bliv I bare ved at more jer, saa længe I har Lyst. Mad og Øl kan I faa saa meget af, som I vil, men ikke af Brændevin. Jeg har kjøbt saadan, saa der kan blive en halv Pot til hver, og mere har I ikke godt af. God Nat og glædeligt Nyaar!«

Saa tog Fader hver af dem i Haanden og gik.

Men en Gang, de havde været usædvanlig tørstige, fik de i Sinde at skillinge sammen til en Dunk Brændevin. De fik saa vor Tjenestedreng til at ride til Vedby Kro efter Forstærkning. De var næsten alle ridende op til Skolen, og Hestene maatte staa udenfor den lange Vinternat. Men da Fader fik at høre om denne Brændevinstur, blev han vred og svor paa, at det skulde blive Løgn en anden Gang. —

Den første Gang Fader havde Mændene samlet til Gilde, havde han baade dem fra Rerslev og fra Sønderød paa en Gang. Men det skete aldrig mere, thi de kunde ikke enes. Der var altid Gnaveri imellem disse to Byer, og da nu Mændene blev samlet og fik lidt i Hovedet, blev det rent galt; der blev ligefrem Slagsmaal.

I den Tid, her fortælles om, gjorde Bønderne nemlig Hoveri, og dette førte en Raahed og Vildskab med sig, som man ikke kjender nu. »Hænderne sad løse paa Skaftet.«

Disse tarvelige Gilder hos min Fader blev ellers højt skattede. Folk var nøjsomme den Gang.

Børnenes Gilde.

En Dag om Aaret var der en stor Glædesfest for Skolebørnene. Det var »Kongens Geburtsdag«, nemlig Frederik den 6tes; det var den 28de Januar. Jeg vil beskrive en af disse Fester, som jeg kan huske.

Skolen var da festlig pyntet med Grønt, i hvilket et Transparent med Kongens Navnetræk straaledede.

Hovedforlystelsen bestod i Dans. En Spillemand, som nylig er død, gned dygtig falsk paa en daarlig Violin; men vi syntes, det var en yndig Musik at danse efter. »Hamborgerskotsken«, den senere »Polka«, var nylig kommen i Brug paa Landet. Ikke mange af Børnene kunde danse den rigtigt. Naar Spillemanden saa, det gik i almindelig Skotsk, da raabte han til de Par, som var udfor ham:

»De æ Hambaare, Børn!«

Men da han talte saa hurtigt, for han skulde jo lige godt passe Musikken, da lød det, som om han kaldte Børnene for »Hamborgerbørn«.

Dette hyppigt gjentagne Udraab blev til et Mund held over hele Sognet. Jeg tror, det anvendes endnu i denne Dag.

Mens Spillemanden hvilede, blev der sunget »Duf-tende Enge og kornrige Vange«, hvorpaa Fader og alle Børnene raabte Hurra for Kongen. Ved en anden Pavse foreviste Fader en Tryllelygte, som jo morede os, men som undertiden ogsaa fik de mindste Børn til at skribe af Angst; Lysene var jo slukte.

Men Glanspunktet i Festen var et Maskeoptog. Præstens og Degnens Drengene var de agerende. Maskerne bestod af Papir, som Fader havde bemalet med de daarlige Farver, han havde. De havde kun en fjærn Lighed med Menneskeansigter, men de kunde da gjøre os ukjendelige. Fader gjorde sig megen Umage for at gjøre os til Karaktermasker, og han lærte os, hvorledes vi skulde optræde. En skulde være Officer, en Bissekræmmer, en Neger, og en fornem Herre o. s. v. Det Udstyr, der stod til vor Raadighed, var kun tarveligt, men Tilskuerne var nøjsomme. Da Klokken slog 9, kom Optoget ind i Skolestuen.

Nej, hvilken Forbavselse!

Vi maskerede stillede os op midt paa Gulvet. En af Præstens Sønner, der havde saadan et værdigt Væsen, var »fornem Herre«. En Mængde Ordener bedækkede hans Bryst, men ellers var han ikke udklædt eller maskeret. Han traadte frem og deklamerede dette Digt:

»Tillad, vi her som fremmede
jer kjære Børn ulejlige
paa denne Højtidsdag!
Hvert Danas Hjærte fryder sig,

og derfor søge Glæden vi
 paa Fredriks Fødselsdag.
 Tillad en Sang vort fyldte Bryst,
 og derpaa en Svingom med Lyst!«

Derpaa blev der sunget en Sang, digtet til dette Brug. Baade Sungen fra »vort fyldte Bryst« og ovenstaaende Vers havde Fader digtet. Han havde en vis Lethed til at smøre saadanne Lejlighedsdigte op.

Vi maskerede blandede os nu imellem de øvrige Børn, som saa paa os med Beundring, og gættede paa, hvem vi var. Vi maatte jo ikke tale. Min Broder, der var sværtet i Ansigtet med Kønrog og Fedt, vakte især Opsigt. Da han mærkede, at en lille Skolepige var bange for ham, rendte han efter hende, og hun gav sig til at skraale højt, indtil den lille Neger blev taget i Nakken af Fader og derved blev tvungen til at opgive Forfølgelsen.

Dansen blev nu fortsat til Kl. 12. Længe før den Tid var der mange af de mindste Børn, som sov i Krogene, hvorimod de store bad om »et Stykke endnu« og saa »bare et lille et til« og saa »et Rejsestykke«, indtil Fader gik hen og lagde Haanden tværs over Strængene paa Fiolen, hvorved »den lille Hans« blev nødt til at standse med Musikken.

Det var en stræng Aften for Spillemanden; han havde aldrig et Øjeblik Hvile fra Kl. 4 om Eftermiddagen og til over Midnat, naar undtages de allernødvendigste Ophold. Men han var ogsaa villig, ufortrøden og taalmodig mod Børnene. Der var ikke megen Tone i hans Violin, men saa var han saa fornuftig at

trampe Takten med sine store Transtøvler, og de kunde høres.

Børnene havde selv Tørmad med, og desuden var der en »Bassemand«, en Hvedebrødmand, for hvem der havde Penge.

Hele Aftenen igjennem gik de og spiste; de dansede ofte, mens de gnavede paa en Stumpe.

Fader havde ikke saa lidt Besværlighed af saadan en Fest, men det gjorde ingen Ting, naar han kun kunde glæde Børnene.

Slagelse Sommermarked.

Lad mig nu fortælle om min første Markedstur til Slagelse.

Min Fader havde intet Kjøretøj. Han og Moder vilde ikke til Marked; det var saa blot om at gjøre at skaffe Plads til mig paa en Bondevogn. Det var sommetider svært nok, da alle skulde til Marked, baade Gaardmænd og Husmænd, Koner, Piger, Karle og Dreng, unge og gamle, men der blev da altid Plads til »Degnens Anton«, selv om det kun var paa et Par Knæer.

Kl. 6 om Morgenen stillede jeg i den Bondegaard, hvis Vogn jeg skulde med. Jeg havde let ved at komme op den Dag, da jeg længe havde ligget vaagen og bogstavelig havde sandet Ordsproget: »Det bliver aldrig Dag, naar Stakkel skal til Marked.«

Der var stor Travlhed i Bondegaarden. Konen var kun halv paaklædt og havde nok at bestille med

at skære Mad og smøre Pandekager; de var da bagte Dagen i Forvejen, men der skulde jo Mad med for hele Dagen til alt Gaardens Mandskab. Nu kom Manden ind. Han gik op i Øverstestuen og kom snart efter tilbage i andre Klæder, men med uknappet Vest.

»Aa, kom og bind mit Halsklæde, Moer.«

Hun bandt det. Tørklædet var af rød- og gulbroget Sirts.

»Saa, nu er jeg færdig. Men er du ikke nærmere ved det, Mo'er? De Fruentimmer kan dog heller aldrig blive færdige!«

Men det skulde Jens ikke have sagt, for nu fik han: »Ja, det er bedst du holder Gav, Jens, for du har Fa'en hugge mig ikke noget at bestille. Og saa har du Karlen og Drengen til at hjælpe dig! Men Pigerne, de er rendt fra mig for at smykke dem, og jeg er ene om at klæde Ungerne paa og skære Mad og pakke ind, og jeg skulde da ogsaa selv have noget paa. Og jeg skal binde Halsklæde for dig — og I kommer allesammen og sinker mig — det er ogsaa farligt! Hør, Jens, du kan ogsaa godt pakke Madkurven.«

»Det skal jeg ogsaa, Mo'er!« svarede Jens, hel tam.

Konen var saamænd ellers ingen Skjændegjæst, men hun var overlæstet.

Naa, vi kom da saa endelig til Vogns. Hvor det lettede mit Hjærte, da vi begyndte at glide.

»Buk dig, Anton!« raabte Karlen, som havde mig paa Skjødets. Porten var nemlig saa lav.

Vi kom udenfor i Morgensolen. Fra det Øjeblik

af, og til jeg faldt i Søvn om Aftenen, var Dagen en uafbrudt Fest. Kjøreturen ikke mindst. Hver Gaard eller hvert Hus, vi kom forbi, var enten forladt af Beboerne, eller ogsaa vi saa disse i Færd med at komme afsted. Og saadan en Mængde Vogne! Jo nærmere vi kom Slagelse, desto tættere blev Rækken. Og den ene vilde gjerne kjøre omkring den anden. Men Jens, han var rigtignok ikke den Mands Søn, der tillod nogen at komme forbi ham; saa kjørte han hellere udenom tre— fire andre Vogne, naar det kneb.

Flere Steder ved Vejen var der skaaret store Stykker bort af den dejlige Foraarsæd; det var Hesteprengere, som havde stjaalet Bedefoder.

Vedby var ikke meget mærkelig, der kom jeg saa tit, men udenfor begyndte et mere ukjendt Land. Der var Buskysminde, lidt fra Vejen, den saa noget kjedelig ud, syntes jeg, saa kom Tindinge Banke. Der blev Folk henrettede i gamle Dage. Jens fortalte om det, saa det krøb i mig. Saa kom der et Par Udflyttergaarde, hvis Haver dannede en tæt Masse Træer, der hverken selv kunde gro eller lade noget gro under sig. Det var Haver, der var givet Præmie for, sagde Jens. Saa kom vi til »Kancelliet«, en ussel faldefærdig Hytte, og endelig til Kragerupgaard, skjult af Have og Udbygninger. Derpaa kom vi til Ørslev Bro, som i mine Øjne var et helt Vidunder i Vandbygningskunsten, og saa til Gudum Mølle med Vadestedet. Der var ingen Bro, men en vild Sø over Engen og Vejen. Det var morsomt, som Vandet sprøjtede paa Heste og Vogn. Tilsidst saa vi Smedegades Port, og nu maatte vi dreje

ind paa Marken til »Hestemarkedet«, for ikke at give Accise ved »Siseboden«. Vi havde nemlig Lærred og Vadmél med, som skulde sælges. Her saa jeg endnu det smukkeste Syn: en Landsenér, som stod Post med dragen Sabel. Han havde lyseblaa Klæder med hvidt Lædertøj, stor blank Hovedbedækning med høj Fjær. Han gjorde saadant et Indtryk paa mig, at Lyseblaat blev fra det Øjeblik min Livfarve; men nu i de senere Aar har min Smag helt forandret sig.

Markedspladsen, hvor vi kom til at holde, var aldeles skjult af Heste, Vogne og Folk. Vi spændte fra og lod Hestene æde af den bageste Del af Fadingen. Derpaa kom Madkurven frem tilligemed Øl og Brændevin. Jeg var sulten, men kunde næsten intet spise af Glæde og Forventning, og det gik Bondens Børn ligesaadan. De Voxne derimod tog det med Ro. Derefter satte Konen sig paa Vognen paa den forreste Agestol med en Rulle Lærred paa den ene Side og en Rulle Vadmél ved den anden. Her tilbragte hun det meste af Markedsdagen. Nu gik Jens ind i Byen med os Børn. Jeg saa igjen den dejlige Landsenér og var gjerne bleven en Stund hos ham, men jeg maatte følge Trop. Nej, hvor det vrimlede med Folk op ad Smedegade. Paa Fortovene havde forskellige Producenter udstillet deres Arbejde; den Dag var der ingen andre, der havde Fortovsret. En Pottemager, en Bødker, en Rive- og Skovlefabrikant, en Sadelmager og flere havde udstillet deres Ting. Trængselen blev nu saa tæt, at vi næsten ikke kunde komme frem, vi maatte holde fast i hverandre, for Jens sagde, at dersom vi blev

borte, kom vi aldrig mere til Fader og Moder. Endelig naaede vi Krammarkedet. Det var det store Torv, som aldeles var forvandlet til en Teltby. Her begyndte alle Verdens Herligheder at friste os, og vi havde jo Penge paa Lommen. Jeg ejede en Rigsort (50 Øre) og mente, at jeg kunde faa en hel Mængde for den, da jeg aldrig havde været saa rig før. Vi trak op og ned ad Teltgaderne. Jens købte ny Kasketter til sine Drengene og en høj rød Tophue til sig selv; den misundte jeg ham svært. Men ellers brændte jeg af Begjærlighed efter at komme til at handle; de mange Penge trykkede jo. Vi stansede saa igjen ved en Legetøjsbutik. Jeg købte der en Farvelade for en Mark, men jeg pruttede dygtigt, som Jens havde lært mig; den skulde ellers have kostet alle mine Penge. »Det er vel gode Farver?« spurgte jeg, da jeg havde betalt.

»Ja, de er vist meget gode til at male Stolper paa Husmandshuse!« svarede Kræmmeren.

Men en Kone, som bød paa en anden Ting, fik dog værre Medfart. Hun bød 3 Gange og lagde lidt til hver Gang, men dog ikke nok, thi han besvarede hvert Bud saadan: »Vil hun kysse mig i -- — — Mo'er!« og saa nævnte han et højst ukyseligt Sted, som jeg nu ikke vil nævne. Det kunde man byde Bønder den Gang!

Jens trak nu om og viste os alt, Kirkerne, »Slotstens Port« og Løvegade, og hvor vi gik, nævnte han Kjøbmændene. »Der bor Bollhorn, der bor Schou, der Hans Jørgens Enke, og der Borello.« Hvor er de nu henne?

Vi var inde i en Butik hos en ung, smuk Kjøbmand, som nylig havde begyndt at handle. Hvor han kunde springe om! Ja, han var ogsaa smækker og dertil i Skjorteærmer. Han kunde gjøre Grin med Bønderpigerne og Konerne, men paa en net Maade. Senere er han bleven en stor Mand med adstadigt Væsen, men en honnet Mand er han endnu som den Gang. Men springe over Disken gjør han næppe mere. Gæt hvem det er!

»God Daw! He, he! Saten ede mæ! Æ' de' dæ', Jens Rersle'?» raabte en Mand, som stansede os og gav Jens et ordentligt Nævekladsk. Det var Jens's gamle Kompagnikammerat fra Soldatertiden; de havde ikke set hinanden i mange Aar. De gik nu hen til en af de mange Smaabeværtninger paa Fortovene, hvor Huskoner fra Omegnen havde stillet et Bord op med Smørrebrød, sort Pølse og Pandekager. Man sagde, at naar disse Kager skulde bages, da fedtede Konen Panden med en Skovsnegl. Jens og hans Ven fik et Stykke Pølse og nogle Dramme; vi Børn fik et Glas Mjød og en Basse hver. Derefter fulgtes vi alle ud til Hestemarkedet, hvor Jens skulde løse sin Kone af; nu skulde hun trække med os. Det havde ellers været en lang Tur, for hvert Øjeblik hele Dagen igjennem var Jens bleven stanset af en god Ven, som sagde disse bevingede Ord: »God Daw, Jæens! Æ' du aasse kommed te' Maarke'!«

Senere fik jeg for mine sidste Penge kjøbt en Hest med en Fløjte til Hale; det var Markedsgave til min mindre Broder. Vi kom ikke hjem, før det blev mørkt.

I alle Byerne sad Børn ved Vejen og saa paa Vognene, der kom. Børnene bad med høje Raab om »Maarkes-gav«, men de fik sjælden noget.

Endelig naaede jeg velbeholden hjem, hvor jeg fik travlt med at fortælle. Og da jeg kom i Seng, fik jeg lige saa travlt med at drømme.

Til Slutning vil jeg tegne Portrætter af tre Personer, som spillede en vis Rolle i Sognet. Man ser strax, at de hører til en svunden Tid.

Hendrik Søren(sen).

Dette »sen« ved hans Navn betyder ikke senior, for i Trediverne var Bønderne endnu ikke blevne saa fornemme, at de skrev et latinsk Ord, som de ikke forstod, bag efter deres Navn. Han var døbt Hendrik Sørensen, men vi Sællændere er nu slemme til at snuppe det »sen« væk. Hendrik kunde forresten heller ikke kaldes hverken gammel eller ung, for han var omkring ved 40 Aar. Han var Gaardmand i Rerslev og var Nabo med min Fader, da deres Jord stødte sammen. Hendrik var den eneste Søn og havde faaet Gaarden i Fæste efter sin Fader, men han havde ingen Steder været, og havde intet lært uden at gaa til Hove.

Ulykkeligvis betragtede han ogsaa sit eget Arbejde som Hoveriarbejde, det vil sige Arbejde, hvorfra man skulde slippe saa nemt som muligt, og af hvilket man skulde gjøre saa lidt som muligt. Derimod antog han sig Menneskeslægtens Formerelse med stor Iver, saa

at han paa ualmindelig kort Tid fik samlet sig en talrig Børneflokk. Det var jo godt nok, da det var sunde, velskabte Børn, som vistnok nu allesammen tjener deres Føde paa en hæderlig Maade, men den Gang kunde de intet tjene, og de var saa smaa, »saa det ene ikke kunde rette det andet«. Saa kan det heller ikke nægtes, at Hendrik Søren vilde gjerne have sig en lille Taar, vel at mærke kun en lille, for han havde ikke Lyst og heller ikke Raad til en stor Taar. Men kunde han faa skrabet 12 Skilling sammen til en halv Pot, saa maatte strax Tjenestedrengen afsted til Vedby Kro og med det samme være Bud til et Par af Hendriks Naboer. Det var nu lige meget, enten det var hellig eller søgn, Høst eller Vinter. Og saa kunde de to—tre gode Venner sidde der i halve Dage eller halve Nætter og vrøvle saa fornøjeligt, mens de alt imellem fugtede deres Tunge med en halv eller en kvart Snaps.

Men der var ellers den yderste Fattigdom i Gaarden. Der var vel et Spand Heste og 3—4 Køer; de var alle skindmagre, om Vinteren især. Over Laden var Hustaget faldet sammen, saa Regn og Sne havde fri Adgang, men heldigvis var der intet deri, som kunde tage Skade, thi inden det ustadige Efteraarsvejr begyndte, havde Hendrik for det meste opædt og udsolgt. Naar han havde faaet saaet Rug, saa levede han paa »Kridt« til han fik indhøstet næste Aar. At det kunde lade sig opføre i flere Aar havde sin Grund i, at Hendrik var saa meget afholdt baade af Herskab, Præst, Degn og Naboer for sin Godmodighed og sin uopslidelige Munterhed. Men endelig tabte da Herskabet Taal-

modigheden, og Hendrik Søren blev smidt ud. Han havde i lang Tid ikke gjort Hoveriet, som han skulde, da han hverken havde de fornødne Folk eller Heste, og Skatter og Afgifter til Herremanden havde han ikke betalt i mange Aar. Og dog fik Hendrik Lov til at beholde Bohave og Sengeklæder. Herskabet tog kun, hvad der var i Udhusene, Kreatur og Redskaber, hvilke Ting jo var Gaardens faste Inventarium.

Nu fik Hendrik til Erstatning et Slags Elba, et Hus med en lille Lod, og der flyttede han saa ind med Kone og Børn. De første otte Dage efter gik han omkring og besøgte Husmændene, helst der, hvor han kunde »lugte«, de havde Brændevin i Huset. Det blev heller ikke spart for ham.

En Gang, da han sad hos en af dem ved en Snaps, kom Konen og spurgte deltagende:

»Hvordan skal det nu gaa dig med de mange velsignede Børn? Hvor skal I faa Føden til dem?«

»Jeg ved det ikke, Maren. Det ser sort ud for mig. Jeg kommer vist til at gribe til det, som jeg nødig vil.«

»Gud fri os, Mand! Hvad tænker du dog paa?«

»Jeg kommer vist til at arbejde«, svarede Hendrik tørt.

Men det var nu ikke noget løst Indfald. Han begyndte virkelig at søge Arbejde, og da han fik det, arbejdede han ligesaa ufortrødent som nogen Daglejer, der altid havde været vant til at arbejde for fremmede. Hendrik havde aldrig slidt saadan for sig selv, som han nu sled for andre.

Han levede godt sammen med Konen, der var stræbsom og paa passende. Vel fik han tit Skænd, naar han havde sig en lille Snakketaar, men det var umuligt for Konen at faa ham vred. Hendrik havde altid saadan en Spøg ved Haanden, saa at Konens Gardinpræken endte med, at hun kom til at le. Han holdt ogsaa grumme meget af sine Børn.

Det gik saaledes et Aarstid. Den talrige Familie fik dog tarveligt Ophold, skjønt det var svært. Hendrik smagte aldrig Brændevin til daglig, thi Bonden, han arbejdede hos, gav ikke Folkene noget; det var ikke Skikken. Men om Søndagen, da blev han saa tit buden til at dele en Pægl eller en halv Pot med en anden Husmand. For nu kom Hendrik aldrig til Gaardmændene mere. Snyltegæst, det vilde han dog ikke være.

Men saa kom der pludselig en stor Forandring i hans Færd. Han havde en Broder, der hed Jakob; denne var død ugift, og Hendrik, som var eneste Arving, fik alle Broderens Klæder og 400 Rigsdaler.

Konen vidste strax, hvordan Arven skulde anvendes. Pengene skulde sættes ud til Børnene, og Klæderne skulde syes om til dem.

»Nej, hør, Mo'er!« sagde Hendrik. »Nu vil vi s'gu have det lidt godt i et Par Dage. Vi har suget paa Labben saa længe og kommer jo til det igjen, men nu vil vi være rige Folk en Uges Tid. — Du skal ikke stille dig saa hellig an, Mo'er, for du længes s'gu lige saa meget efter en Taar Kaffe og efter en fersk Suppe, som jeg længes efter en Taar af det klare!«

Han forlod sit Elba og levede som Kejser endnu i hundrede Dage.

Hendrik Søren fik sine Penge, og nu begyndte der et nyt straalende Liv. Spisekamret blev godt forsynet, og der var altid Brændevin i Huset, men næsten ogsaa altid fremmede. Hendrik var saa godmodig, at han var helt paatrængende med sin Gjæstfrihed. En Gang havde han fanget en Gaardmand fra Nabobyen Sønderød, og han svirede med ham til langt ud paa Natten. Ved Afskeden siger Gaardmanden til sin Vært:

»Hør, Hendrik! Du skulde se ned til os en Gang med det første. Du kommer jo ikke til »Mændene« her i Byen, men vi Sønderøder er af en anden Slags. Maaske vi kunde more os sammen.«

Hendrik lovede det og holdt det ogsaa.

En Eftermiddag kom han ned til den Mand, som havde indbudt ham. Strax sendte Manden sin Karl omkring til alle Bymændene, om de vilde komme hen til ham, og samtidig sendte han en Dreng afsted til Bromølle Kro efter 4 Potter Brændevin. Hendrik havde udbedt sig den Ære at maatte betale Brændevinen, og den blev ham vel undt.

Efter en Times Forløb var Bondens Dagligstue fuld af Gjæster. De sad om det lange Bord, men Hendrik havde Hæderspladsen. To Fade med skaaret Smørrebrød, to Ølkruse og to Brændevinsflasker prydede Bordet. Nu gik Sluddereren for sig. Folket der i Byen var bekjendt for deres Sammenhold og Selskabelighed. De fortalte Historier i det uendelige. Det var ikke Æventyr, men Oplevelser, især Scener fra Hoverilivet,

om, hvordan de kunde narre Herremanden paa Katterød, hans Forvalter og Ladefoged, og hvordan de saa tilbragte Aftenen efter en Hoveridag i Bromølle Kro. Desuden fortalte de ogsaa om deres Kjøbenhavnsrejser. Hver Bonde kjørte nemlig en Gang om Vinteren derind med et Læs Fedevarer. Det var en Kjøretur paa 12 Mil med mange Bedesteder i Kroerne ved Landevejen, og der kunde altsaa nok blive noget at fortælle, især for disse Folk i Sønderød, som havde en skarp Sans for det komiske.

Selskabet forslog Tiden godt til over Midnat, og Hendrik Søren blev saa indtagen i Mændene, saa han indbød sig selv til at komme snart igjen, og denne Meddelelse blev modtaget med stor Glæde. De vilde allesammen have, han skulde komme til dem, men han sagde, at nu vilde han helst blive ved at komme her, hvor han var bleven kjendt.

Disse Sønderødsture blev saa ved at gaa for sig hver anden eller hver tredie Dag i de tre sidste Vintermaaneder. Hendrik fandt det snart for svært at gaa Vejen saa tit; derfor købte han sig et Enspænderkjøretøj. Kort efter blev det en hel Fest, naar han kom; saa lød det paa Gaden og fra Hus til Hus: »Hendrik Søren er kommen!« og tilsidst blev Mændene kaldt sammen ved Byhornet. Koner og Børn kom nu ogsaa med, og Hendrik blev særlig glad over denne Forøgelse af Selskabet. Han købte Hvedebrød og Mjød til dem, og tit stak han en Gaardmandskone, som havde det lidt knapt, en Mark i Næven til et Fjerdingspund Kaffebonner.

En Gang kom Præstens og Degnens Sønner, to Drenges paa 12 Aar, med i Lavet, da de havde Ærende til Gaardmanden en Dag, da Hendrik »tog imod«. Præstens Søn er nu en højærværdig Provst, Ridder, Højremand og Indremissionær. Degnens Søn er ikke andet end Anton Nielsen; for hvad der er slaaet til en Skilling, bliver aldrig en Daler.

Vi vrøvlede jo dygtigt med og blev hørte med et Hensyn, som man ellers ikke viser Drengene. Da Hendrik Søren morede Selskabet med nogle tyske Brokker, som han havde opsnappet, spurgte Præstens Søn, som ogsaa gjerne vilde vise sig:

»Kan Hendrik Søren ogsaa Latin?«

»Ja, naar jeg er fuld, saa kan jeg alle mulige Sprog.«

»Kan han da oversætte dette: Mihi est propositum?«

»Min Pose er tom«, oversatte Hendrik, noget frit.

»Ja, er han ikke tom, saa bliver han det snart«, sagde en Bonde sagte; men de andre lo, skjønt de jo nok vidste, at Hendrik ikke kunde Latin.

»In taberna mori«, fortsatte Præstesønnen.

»Jeg vil gaa hjem til vor Mo'er«, oversatte Hendrik.

»Ja, du skulde have blevet hos hende«, sagde Bonden, dæmpet.

»Der er mere endnu«, sagde Præstesønnen, for det var nemlig en latinsk Drikkevis.

»Ja, men jeg vil ikke mere, for nu har jeg jo vist jer, at jeg kan. — Men lad os nu faa en Saabian, for det er strængt, dette herre.«

Nu fik de en Omgang, og saa var de Sprogstudier forbi.

Saa sagde Hendrik til den Bonde, der sad lige over for ham:

»Det var s'gu en dejlig laa'en Hue, du har der, Pæder (Peter). Hun er bedre end min. Kan vi ikke komme til at bytte?«

»Nej, det kan vi vist ikke, for det er nu saadan en aparte Hue. Hun kan skrive sin Ejermands Navn.«

»Det var Satens! Saadan en kunde jeg s'gu behøve, for jeg kan ikke skrive mit Navn uden med Sækkelatin. Men lad os se den Kunst.«

»Ja vel«, svarede Peter. »Hør, Niels Larsen!« sagde han til Værten, »har du et Ark Papir, saa laan os det.«

»Ja, jeg har s'gu Papir, naar bare jeg vidste hvor det var. Tænd et Lys, Mo'er, og følg med herop! du ved det kanske bedre.«

De gik op i Øverstestuen og kom snart tilbage med et Ark Papir. Peter viste det frem, at de kunde se, der intet stod paa det. Nu lagde han det paa Bordet og slog 3 Slag derpaa med sin laadne Hue. Saa viste han det frem, og alle kunde læse, at der stod tydeligt, men med svag graalig Skrift: Peter Petersen. Da de havde set det allesammen, rev han Papiret i Stykker under det Paaskud, at han vilde lave Strimler til at tænde Piber med.

»Hør, den Hue maa jeg have!« sagde Hendrik. »Jeg vil give dig en Rigsdaler til Bytte.«

»Der har du hende«, sagde Peter og kastede den til ham.

»Men jeg skulde dog have prøvet først, om hun ogsaa kan skrive mit Navn.«

»Ja, dersom ikke hun kan, saa er der ingen Handel sket«, sagde Peter. »Saa, nu har jeg revet det Papir i Stykker! Har du et Ark endnu, Niels Larsen? et som er rent paa begge Sider, dersom han vil skrive sit Navn to Gange.

Bonden bragte Papiret og Hendrik slog de reglementerede 3 Slag, først paa den ene, saa paa den anden Side af Arket. Jo, der stod meget tydeligt: Hendrik Sørensen. Nu blev Handelen sluttet, og der blev drukket Lidkjøb — og saa fik de anden Morskab for, som jeg ikke kan huske.

Kunsten med den laadne Hue var velbekjendt i Sønderød, og den blev udført paa Væddemaal om Brændevin, hver Gang der kom en fremmed iblandt dem. Den bestod deri, at Værten, som var indviet i Hemmeligheden, skrev Navnene paa Papiret med et Stykke Tælle. Naar den laadne Hue blev banket ud paa Papiret, da satte Støvet sig i Skriften, hvorved den blev synlig.

Men nu kom hans Waterloo!

En Gang hen ad Foraarstiden, da Hendrik var ved at gaa hjem fra saadan et Aftenselskab, fortalte han med et vist Anstrøg af Vemod, men dog uforknytt, at nu kom han ikke mere, for nu havde han ikke flere Penge. Han havde solgt Hest og Vogn, og dem havde

han drukket op i 4 Uger. Naa, Bønderne blev ikke synderlig overraskede ved denne Meddelelse. De takkede ham for de glade Aftener, de havde haft til sammen, og de bad ham at komme alligevel en Gang imellem, nu de var bleven kjendt. For om ogsaa han ikke havde Penge, saa havde de da saa meget, saa de kunde skillinge sammen til en Pot eller to.

»Nej, nu er de glade Dage forbi, nu skal jeg til at arbejde. Og saa duer det ikke, naar jeg sværmer om Natten«, sagde Hendrik.

De bød sig til, at de vilde hjælpe ham, dersom det skulde knibe for ham; han skulde aldrig gaa fejl. Men saavidt jeg ved, forlangte han aldrig Hjælp, hverken af dem eller af nogen, for det blev Alvor med at arbejde, og han kunde ogsaa klare sig, da han var dygtig.

Og naar han nu slæbte og sled, saa skulde ingen have tænkt, at det var den samme Hendrik, som havde sviret en Vinter hen. Men hvor som helst man traf ham, var han altid i godt Humør og havde en Spøg færdig.

Sidste Gang jeg kan huske ham, var en Nyaarsaften. Jeg var løbet med en Flok Karle hen at skyde Nyaar ind. Vi havde skudt for en gammeldags Enke og var bleven fangne og sad ved Æbleskiverne. Da kom Hendrik ind ad Døren og sagde til Enken:

»God Aften, Marejaane! Og glædeligt Nyaar! og Lopper og Lus og Rotter og Mus i Overflødighed!«

»Ih, Gud Fader bevares! hvad er det dog, du siger, Hendrik?« udbrød Mariane, halv forskrækket.

Vi sndre lo, men Mariane ikke. Thi saadanne Dyr, som Hendrik nævnte, maatte ingen tale om i Julen.

Hendrik Sørens Børn er levende endnu, og de maa gjerne læse hans Eftermæle.

Den kloge Pige.

Det har før været en temmelig almindelig Morskab for Prangere eller andre Handelsmænd, naar de kjørte til Marked og kom igjennem en fremmed By, da at standse en Mand paa Gaden og spørge ham:

»Hør, hvor er det den kloge Kone bor?«

•Klog Kone! Her er ingen klog Kone her i Byen«, svarede saa Manden.

»Ja, det er maaske ogsaa en klog Mand. Jeg husker det ikke saa lige.«

»Nej, her er heller ingen klog Mand.«

»Naa, saadan! I er altsaa tossede allesammen. Ja, du kan nok se ud til det, Farvel og god Forbedring!«

Jeg har nu imidlertid haft den Lykke at voxte op i en By, hvor der var et klogt Menneske; det er hende jeg vil fortælle lidt om.

En Gaardmands Datter fra Nabosognet kom og lejede to smaa Stuer hos en Skrædderfamilie i vor By. Hun var den Gang 28 Aar, stor, fyldig og smuk efter Bondens Skjønhedsregler, som imidlertid ikke ganske falder sammen med Kunstnernes. At en ung Pige lejede sig Værelser og levede alene, var højst paafal-

dende; vi havde ikke Sypiger for 50 Aar siden, men Gaaden blev løst, da vi fik at vide, at det var en klog Pige.

Hendes Moder, en Gaardmandsenke i Annexet, var død, Fæstet var ude, og Børnene maatte bort, da der ikke var Sønner og heller ingen Svigersønner, der kunde fæste Gaarden. Moderen havde forresten haft en sørgelig Skæbne. Hun havde fra sin Moder igjen »arvet Klogskaben«, muligt var den gaaet igjennem flere Slægtled. Og hun havde været klog Kone i mange Aar til stor Forargelse for Læger og Herredsfogder, der ikke kunde faa fat paa hende. Men en Løjtnant, som var i Besøg hos Præsten, forstod Tingen. Han forklædte sig i en Bondedragt af hvidt Vadmel, som brugtes paa den Tid, derpaa gik han ud og skar en Lok Haar af en Kohale, og saaledes gik han til den kloge Kone og spurgte om Raad for en syg Ko. Da samme Løjtnant kunde tale Bondesproget aldeles nøjagtigt, fik Konen ingen Mistanke, men gav ham Besked om nogle hemmelige Kunster. Derefter meldte han hende til Øvrigheden, hendes Folk maatte vidne mod hende, og hun kom i Tugthuset i 10 Aar. Da hun kom tilbage, var hendes Helbred ødelagt, hendes Sind nedbrudt, og Familien var kommen i Fattigdom. Det var en smuk Lavrbærkrans, Løjtnanten flettede sig der.

Den stakkels Kone, som aldrig havde skadet noget Menneske, og som selv troede paa »Klogskaben«, hun praktiserede aldrig mere, men inden hun døde, havde

hun overgivet »Klogskaben« til sin Datter Ane, der nu var kommen til vor By at bo.

Hendes Bopæl var i et kønt lille Hus midt i Byen. Det varede kun et Par Uger, efter at hun var kommen, at hendes Rygte var faret det halve Sjælland over, og fra den Tid af holdt der daglig Vogne med fraspændte Heste for hendes Dør. Det var mest Folk langt borte fra, der søgte hende.

Men »den kloge Pige« var bleven advaret ved sin Moders Skæbne, og derfor var hun meget forsigtig.

En Bonde, som boede i en Afstand af 2—3 Mil, kom kjørende med sin syge Kone. Han spænder Hestene fra og binder dem bag ved Vognen, saa at de kan æde. Derefter gaar han og Konen ind til Pigen, og Manden begynder:

»Vi er taget her hen for at bede dig, om du ikke kunde sige »vor Mo'er« et godt Raad. Hun er saa forskrækkelig plaget med Riven og Sliden i Laar og Ben og alle Lemmer.«

»Ja, jeg har saamænd aldrig Ro hverken Nat eller Dag«, siger den syge.

»Det kan godt være, men hvad kan det hjælpe, I kommer til mig om det? Jeg er kun et sølle Tosse hovede, der ingen Ting ved«, siger Pigen.

»Ja, men du ved dog mere end vi andre«, siger Manden, »for vi har hørt om saa mange, som du har hjulpet.«

»Aa, det er ikke andet end Løgn og Sludder! Er det ikke andet, I vil, saa kan I gjerne rejse strax.«

»Men vi vil betale dig alt, hvad du forlanger.«

»Jeg forlanger ikke andet, end at I skal gaa jer Vej.«

Da Pigen bliver mere og mere vred, bliver Konen forskrækket og trækker sin Mand ud af Døren. Han gaar da hen til Vognen og sysler med Hestene, som han vil have spændt for. Men saa kommer Skrædderkonen:

»God Dag! Skal I kjøre strax igjen? Det har vel ikke saadan en Jaghast. Lad Bæsterne æde lidt endnu og kom indenfor. Jeg synes »Kvinden« ser ud til, at hun kan trænge til en Kop Kaffe, for I har vel rejst en lang Vej.«

Naa, det var da et »borgerligt Ord«, synes Ægtefolkene. De kommer ind og bliver opvartede med gode Sager og behandles med stor Høflighed af Skrædderfolkene. Saa fortæller de jo den Medfart, de havde lidt af Pigen, og klager over, at de har kjørt den lange Vej omsonst.

»Ja«, siger Skædderkonen, »hun er jo saadan lidt aparte til at »tage igjen« Folk. Men hun mener det saamænd ikke saa slemt. Nu skal jeg følge »Kvinden« derind, saa er hun kanske blevet bedre til Sinds. Ja, den fremmede Kone tør næsten ikke vove det, men hun bekvemmer sig da omsider til at gaa ind til Pigen igjen, fulgt af Skrædderkonen.

Denne tager saa Ordet og siger:

»Det er rent galt med denne stakkels Kone, hun er saa plaget af »Jægten«, og der er ingen Doktor, der kan hjælpe hende. Du skulde da ikke vide noget, Ane?«

Nu begynder Pigen igjen og forsikrer om sin Uvidenhed, men dog i en mildere Stemning end før. Efter langvarige Underhandlinger siger hun endelig: »Ja, naar jeg fejler saadan noget, saa tager jeg en Theskefuld af disse Draaber 3 Gange om Dagen, og saa gnider jeg mig ind med Klokkefedt paa de Steder, hvor det gjør mest ondt. Du kan jo gjerne prøve det, men jeg kan ikke sige, enten det hjælper dig eller ej.«

Naa, nu var Sejren vunden. Den syge Kone fik Draaberne. Hun lagde 2 Rbd. paa Bordet, men Pigen saa ikke til den Side; derpaa takkede Konen og gik.

Da Solen var ved at gaa ned, kom Skrædderkonen hen til mine Forældre og fik mig til at gaa op i Klokketaarnet for at skaffe Klokkefedt. Jeg maatte da i samme Øjeblik, som Solen gik ned, skrabe en Del Klokkesmørelse af, og det skulde gjøres stiltiende. Skrædderkonen turde ikke selv gaa op i Taarnet.

Om Kuren hjalp eller ikke, kan jeg ikke fortælle. Men Søgningen blev ved, og Ceremoniellet blev uforandret; kun med den Forskjel, at tilsidst lærte Folk altid at faa Skrædderkonen med derind. — Omsider giftede Pigen med med en Karl fra Byen, en temmelig indskrænket Person, men hun var jo klog nok for dem begge. For hendes Penge fæstede de en Gaard, og nu blev hun ophøjet til den »kloge Kone«. Hun praktiserede uhindret til sin Død, der indtraf for 9—10 Aar siden.

Den tyske Gartner.

For henved 50 Aar siden levede i Rerslev Sogn en gammel Gartner. Jeg er ikke bange for at nævne hans rette Navn, men jeg er i Forlegenhed med at skrive det, da jeg aldrig har set det med sort paa hvidt. Han kaldte sig selv Gösch, syntes jeg, men de gode Sjællændere, han boede iblandt, kaldte ham Gydske eller Gijdske paa deres Maal.

Lad mig først fortælle om ham en Juleaften eller da den Eftermiddag, der gik forud. Han var kommen til os om Morgenen og havde fortalt Fader, at det var en udmærket Dag til at beskære Frugttræer. Gartneren arbejdede, til Klokken var 3; da var det næsten mørkt. Han fik saa et lille Maaltid, og da han skulde gaa, ønskede Moder ham »Glædelig Jul«.

»Ja, jeg dakker, Madam Nielsen! Den kan være glætelig nok for de, som har at glæte sig vet.«

Da saa Moder, at den gamle Mands Øjne stod fulde af Taarer. Det var paafaldende, da han ellers, trods sin Fattigdom, altid var i et straalende Humør.

»Hvordan er det fat, Gösch! Sig os det rent ud! Her er jo kun Nielsen og mig«, sagde Moder.

Han kæmpede voldsomt for at tvinge Graaden. Jeg ser det endnu for mine Øjne. Det var tungt at se den gamle raske Mand saa overvældet af Smerte. Moder græd straks med, men Fader sagde:

»Sæt Dem ned, Gösch, og fat Dem! De er hos gode Venner.«

Da Gösch havde siddet lidt, sagde han:

»Um Ferladelse, Nielsen und Madam Nielsen, at jeg bærer mig sodan at. — Men in min Hjem har vi inte dørre Brodt til os alle, und Vand til Drikke. Und so — und so, ja De fortryter inte po det — da jeg nu ging ind durch Kykkenet und saa al Deres gode Julemat — ja, da blef jeg inte misundelig, men jeg huskede den dørre Brodt til min Gone og Barn. Und so, da Madammen af sin gode Hjærte und Undskyldighet ønskede mig glætelig Jul, da maatte jeg græte. Det er siden mange Jahr, at jeg inte har græt.«

Moder brød sig ikke om at høre mere. Hun rejste sig og gik ud i Spisekamret. Fader spurgte:

»Har De haft en daarlig Vinter med Fortjeneste, Gösch?«

»Jeg har umstrefjet den ganske Landt i 4 Mile, for at fo Erlaub til beschere Træer, men inte foet. Und so maatte jeg go in Hesselberg Skov und slo Favnebrænde. Und det er for en gammel halvfjerds Mand, som inte foer Mad, meket strænkt, Nielsen.«

»Men De maa dog have faaet Mad, Gösch!«

»Ja, jeg har foen en Stik dorr Brodt, inte so meken jeg kunde spise. Jeg kunde jo ikke take det fra Gone und to Barn. Men naar jeg var for hungrig, maatte jeg spænde min Gyrtel, und jo mere jeg hungrede, jo fastere maatte min Gyrtel stramme sig.«

»Hvad er Deres Gyrtel for noget?«

»Och, det er denne. Wenn jeg inte havde denne haft, var jeg gaaen omkuld und fallt.«

Han viste saa Fader et temmelig bredt Læder bælte.

»Ja, nu sidder den, hvor sin Platz er, men naar jeg er hungrig, sætter jeg den ner, hvor det piner. — Ak, kjære Nielsen, blif inte vret: det var ikke noken got Dak til at beschere Træer, slet inte betre end i Morgen und i Gaar, men jeg gik hernet, jeg var af Hunger hel syk, und so denker jeg: du maa go til Nielsen, so du diener to Mark til Julen und foer got und spise.«

»Men det er dog forskrækkeligt! Og jeg har været saa tankeløs, at jeg ikke en Gang har betalt Dem Dag-lønnen endnu. Værsgod!«

»Dakker, dakker, Nielsen! Det er tre Gange for-meken, men jeg mo take dem alle, denn jeg er so arm. — — Und so, jeg mo go, det er Aften snart, und jeg skal til Gøbmanden.«

Han gav Fader Haanden og vilde gaa, men Fader sagde:

»Bi lidt, Gösch, og sig Farvel til min Kone! Nu skal jeg hente hende.«

Saa kom Moder. Og hun havde med sig en stor Pakke, som hun knapt kunde bære; men Fader maatte ikke tage den.

»Værsgod, Gösch! Her er lidt til Julen, om De kan hære det hjem.«

»Ach, Madam Nielsen! Jeg kunde gjerne bære Dem met ogso, at De kunde se, hvor de vil blive glate, mine hungrige Barn und Gone. — Jeg mo go! Nu gimer den glate Jul ind fra Glockedornet, und nu vi skal ogso have Glæte, und den Skyld er Deres, gote Nielsen und Madam Nielsen. Fahrwohl und dusend

Dak! Det er slet Dak, men jeg forstoer det inte betre. Fahrwohl!«

Det var sandt, han sagde. Den gamle, ærekyære Mand forstod ikke at takke ved saadan en Lejlighed, for han var ikke vant til at tage Almisser, men kun til at fortjene sit Ophold.

Ferdinand Gösch var født et Sted i Hannover, havde været i Gartnerlære, men var løbet fra Læren i Utide, fordi han havde Lyst til Æventyr. Han lod sig hverve som Rytter i dansk Tjeneste og kom under General Ewald, som blev Guvernør i Hamborg. Gösch blev udtagen som Ordonnans for Generalen. Han roste Generalen meget for hans Tapperhed. Naar denne skulde opmuntre sine Folk til at gaa paa, vendte han Ryggen til Fronten, strøg sig bag paa for at vise, at Kjødets var skudt af hans Bagdel, og raabte: »Sehet Ihr, Kerls! Ich habe keine Arschbacken!« Og hver Gang han var ret tilfreds med Gösch, da gav han ham en Dukat. Saa vidt jeg husker, var Gösch hos General Ewald, da han overvandt Major Schill i Stralsund 1809. Men ellers fortalte han intet om sine egne Meriter; dog var han svært optagen af Soldaterlivet og kaldte det for sin lykkeligste Tid, da han var Rytter.

Gösch var endnu i sin høje Alder rank som et Lys og rask i sine Bevægelser. Han vilde aldrig nedværdige sig til at bruge Stok. »Wenn jeg inte kan mere go, so kriber jeg paa alle fier«, sagde han.

Af Gartneriet forstod han ikke meget; kun lidt af Frugttrædyrkningen.

Han var meget munter af Naturen og rent utrættelig

i at fortælle, men han tog det ikke saa nøje med Sandheden, bare det kunde blive lidt morsomt eller vidunderligt. En Gang sagde han til Fader:

»Genner De, Nielsen, Blotbærer?« (Blodpærer).

»Nej.«

»Ach, det er wunderschöne Frucht, ganske røte som Blot, uden und innen, und smaker so liflig. Und den er ganske let und fo. Man tager en Bodekvist af en Bærestamme, dypper den in Blot und boter den ind, und so bære den Blotbærer. Det er würlig! Vi skal det en Gang probieren.«

Fader lod, som han troede det. En anden Gang fortalte Gösch, at naar man vilde have Kirsebær uden Sten, skulde man tage Marven ud af Podekvisten. Naar den saa groede og bar Kirsebær, da blev de uden Sten.

Ja, hvis den groede!

Jeg husker en Anekdote, som Gösch fortalte om Frederik den anden af Preussen. Der er just ikke meget ved den, men da den ikke er meget bekendt, vil jeg dog gjenfortælle den.

Efter Syvaarskrigen fik Kongen travlt med at pensionere Invalider og Enker. Iblandt disse var en Enke: Fru von Halden; hendes Mand havde været Fændrik. Hun fik 10 Thaler i Pension, men første Gang den blev hende udbetalt, sendte hun den tilbage til Kongen med følgende Brev:

»Zehn Thaler sind zu wenig,
Zehn Thaler sind kein Glück,
drum send' ich sie zurück.«

(»Ti Daler er for lidet,
ti Daler er ingen Lykke,
derfor sender jeg dem tilbage.«)

Hun modtog derefter følgende egenhændige Svar
fra Kongen:

»Mein lieber Frau von Halden!
Soldaten musz ich halten,
Dukaten kann ich nicht scheiszen!
Das schreibt der König von Preussen.«

(»Min kjære Fru von Halden!
Jeg maa holde Soldater;
jeg kan ikke gjøre Dukater!
Det skriver Kongen af Preussen.«)

En anden af hans Historier fik mig til at vise en
Kaadhed imod ham, som jeg længe maatte fortryde i
mit stille Sind; for mine Forældre fik det aldrig at vide.

Gösch havde den Dag fortalt os om en fordrukken
Præst, som altid gik med to Flasker i Baglommerne af
sin Frakke. I den ene Flaske var dansk Brændevin,
og i den anden bitter Brændevin. Naar han paa sine
Spasereture mødte en af sine Sognefolk, sagde han altid:

»God Dag, min gode Mand! Vil du have en Dansk
eller en Bitter?« Og med det samme rakte han den
højre Haand om ved Baglommerne, parat til at tage
hvilken af Flaskerne, der blev forlangt. Paa Grund
heraf blev han kaldt »Pastor Bitter«.

Jeg har for Resten hørt Historien fra andre Folk
ogsaa.

Den Dag, Gösch havde fortalt os dette, var han,

senere hen, i Færd med at gjøre et Spaliertræ i Stand i Faders Have. Det stod op til Kirkegaardsmuren, som gik ud til Haven. Paa den anden Side af Muren, ind til Kirkegaarden, var Jordsmonnet højt, men Muren lav.

Jeg havde den Dag faaet en Vandsprøjte, lavet af en Hyldepind, og gik nu og sprøjtede paa alt, hvad jeg kunde komme til. Saa fyldte jeg en Gang Sprøjten med Møddingpølvand og gik op paa Kirkegaarden, der hvor Gösch arbejdede paa den anden Side af Muren.

»Gartner Gösch!« raabte jeg. »Vil De have en Dansk eller en Bitter?«

Han, som ikke anede min skumle Hensigt, svarede:

»Und lat mig fo en Bitter! Det er so kold in Dak.«

Næppe havde han talt ud, før jeg sprøjtede ham det skidne Vand i Ansigtet.

»Naa, det var auch en Bitter, kan jeg sike!« sagde han, idet han rystede og tørrede sig. Han mumlede noget, som jeg ikke forstod, og jeg skyndte mig bort.

Jeg vidste nok, at han var for godmodig til at anklage mig for mine Forældre; men hvis han havde gjort det, og jeg havde faaet mine velfortjente Smæk, da havde det ikke været saa haard en Straf som de Samvittighedsnag, jeg længe maatte føle.

Jeg var den Gang mellem 9 og 10 Aar. Det forekommer mig, at jeg senere hen fik Lejlighed til at vise min Anger ved at være usædvanlig forekommende imod ham.

Han var en Hædersmand i Pjalter. Arbejdsom,

tjenstvillig, nøjsom og omhyggelig for sin Familie. Vi har vel endnu mange af den Slags Hædersmænd, men hvem kjender dem? hvem hædrer dem?

Men Gartner Gösch var tillige en Original, og dem er der sandelig ikke mange af nu. Kulturen og Moden, dens uægte Barn, har nu ved deres Opdragelse snart sløjfet alle Ejendommeligheder og iøjnefaldende Egenskaber hos os. Derfor har det ligefrem forfrisket mig at fortælle om denne Original. Maaske det kan forfriske flere?

Da jeg nu her har naaet det Maal af Aar, som jeg har sat mig, slutter jeg for denne Gang. Hvis det gaar, som jeg har tænkt mig, kommer jeg igjen med mine Minder om de senere Aar.

Svendborg, i Juni 1893.

Anton Nielsen.

